

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Varstvo spomenikov

Poročila

Izdaja: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Zanj: dr. Robert Peskar

Urednica: Biserka Ribnikar

Uredniški odbor: Mateja Kavčič, dr. Robert Peskar, Biserka Ribnikar, mag. Marko Stokin, Suzana Vešligaj

Lektoriranje: Alenka Kobler

Oblikovanje: Akord d.o.o.

Tisk: Bograf tiskarna d.o.o.

Naklada: 600

Ljubljana, december 2006

ISSN 1580-5166

A large, stylized, magenta-colored letter 'V' that serves as a background element. It has a thick, uniform stroke and a decorative, calligraphic flourish on the right side that loops back down and under the main stem.

**Varstvo spomenikov
Poročila**

Spoštovani!

Četrta številka Poročil kot samostojne publikacije osrednje slovenske spomeniškovarstvene revije Varstvo spomenikov zajema poročila o spomeniškovarstvenih posegih na kulturnih spomenikih oziroma na objektih kulturne dediščine, ki so bili v veliki meri opravljeni v letu 2005. Po premoru tiskanja poročil o spomeniškovarstvenih posegih v letih 2000–2004, ki jih je naposled vendarle uspelo v večji meri strniti v tretjem zvezku Poročil, izdanem julija 2006, s četrto številko Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije v okviru svoje založniške dejavnosti izpolnjuje eno od svojih osnovnih nalog. Obravnavana poročila so namreč sestavni del posegov, ki lahko posledično povzročijo večje spremembe na spomenikih in so zaradi tega lahko tudi pomemben del bodisi stavbne zgodovine bodisi pričevanje o vpetosti sodobnih restavratorsko-konservatorskih doktrin, metod in pristopov pri ohranjanju kulturne dediščine. Ker poleg tega posegi navadno prinašajo tudi številna nova odkritja ali najdbe, so spomeniškovarstvena poročila in njihovo publiciranje nepogrešljivi tako za raziskovalce kulturne dediščine kot tudi za lastnike in vse tiste, ki skrbimo za ohranjanje kulturne dediščine. Tako kot ta zvezek bodo Poročila tudi v prihodnje predstavljala strnjene opisne povzetke fizičnih in drugih posegov v objekte kulturne dediščine za posamezno koledarsko leto z dodanimi grafičnimi in slikovnimi prilogami, ki naj bi praviloma sledili navodilom, ki jih za pisce besedil v tej številki ponovno objavljamo.

Dr. Robert Peskar,
direktor ZVKDS

Vsebinska navodila za pisanje poročil

1. Kratak uvod z opisom spomenika ali dediščine, naselja, lokacije, objekta, predmeta, ali projekta
2. Kratak opis stanja: razlogi in cilji, zaradi katerih je prišlo do posega, ki ga predstavljate
3. Opis konservatorskih postopkov
  - program
  - metodologija
  - konservatorski poseg
4. Rezultati in/ali nova odkritja, in/ali ugotovitve in /ali interpretacije in/ali prezentacije
5. Natančna navedba morebitnih novih tehnik in metodologija raziskav, uporabljenih materialov pri konservatorsko- restavratskih posegih
6. Ocena kvalitete konservatorskih posegov z navedbo posameznih izvajalcev
7. Podpis konservatorja (ime in priimek)
Citirano literaturo navedite med tekstom, s polnim citatom v oklepaju.
Vsebinskih opomb ni.

Slikovne priloge

Omejite se le na slikovno gradivo izjemnih najdb ali slikovne priloge, ki bistveno dopolnjujejo vsebino poročila.

Pri posegih na spomenikih državnega pomena in strokovno ali znanstveno izredno zahtevnih projektih lahko priložite slikovni material, ki prikazuje celoten cikel postopkov s predstavitvijo rezultatov.

Uredništvo bo objavilo samo slikovni material, ki smiselno dopolnjuje poročilo.

Vse slike, tabele, načrti itd... morajo biti opremljeni z osnovnimi podatki: podnapis in avtor

Tehnična navodila

Prosimo, da dosledno izpolnite glavo poročila:

EŠD:

Naselje:

Občina:

Ime: iz registra nepremične kulturne dediščine

Naslov:

Področje:

Obdobje:

Vrste dela:

Sledi poročilo, zapisano v Wordu (vsa poročila v eni datoteki), tipografija črk Arial, velikost fonta 12, brez težnje po oblikovanju teksta. Besedilo naj bi praviloma obsegalo največ dve strani (60 vrstic), le v primerih, ko gre za pomembnejše najdbe in nova odkritja, so dopustne tri strani (90 vrstic). Pri tehtnejših poročilih je kot priloga seveda možno slikovno gradivo oziroma risbe, ki naj bodo priložene besedilom v obliki DIA posnetkov, ČB fotografij (velikost največ 13 x 18 cm), ali v digitalni obliki, v velikosti formata A5 z resolucijo 300 DPI, v formatu datoteke JPEG (v najvišji kvaliteti) ali TIFF, zapečene na zgoščenkah. Možne so seveda tudi risbe, izdelane na laserskem tiskalniku ali prostoročno v velikosti formata A4. Risbe, skice in tabele je potrebno opremiti z narisano merilno skalo (ne M=1:1), najtanjše črte naj ne bodo tanjše od 0,3 mm. Predmeti na tablah naj bodo oštevilčeni. Slikovno gradivo razvrstite pregledno, oštevilčeno in opremljeno s kratkimi podnapisi in imenom avtorja fotografij, risb, načrtov...Objavljena bodo le poročila, ki bodo sledila tem navodilom.

Poročila oddajte na CD ju, zraven priložite 1 print.

1

EŠD: 3

Naselje: *Ajdovščina*Občina: *Ajdovščina*Ime: *arheološko najdišče Castra*Področje: *A*Obdobje: *rimsko obdobje*Vrsta dela: *7*

V aprilu 2005 je bil zgrajen priključek plinovoda do JV vogala stavbe kinodvorane, z izkopom čez južno obzidje Caster, tik ob vzhodni strani stolpa 13. Ob arheološkem nadzoru izkopanega jarka (sodelovala Vesna Tratnik, absolventka arheologije) je bilo ugotovljeno dvojje novih podatkov, relevantnih za arheološki spomenik:

1. V izkopu jarka čez obzidje, v katerem samega zidu sicer nismo našli, ker v tem delu, razen temelja, ni ohranjen (prim. poročilo: Osmuk – VS 30, 1988, 234), smo na dnu izkopa že znotraj obzidja, v globini 0,95 m pod cestnim tlakom zasledili dober starejši tlak iz prodnikov srednje velikosti, ki je bil ob gradnji obzidja, katerega temelj je znatno globlji, uničen. Tlak nedvomno pripada starejši gradbeni fazi v Ajdovščini. To je spet eden od dokazov, da je bilo ob gradnji obzidja v 3. stoletju zemljišče predhodno načrtno izravnano. Starejša urbana struktura naselja je bila brisana.

2. Zelo ozek pas doslej neprekopanega zemljišča ob južni steni kinodvorane je jarek plinovoda presekal vzdolžno, ob nizkem zidu, ki je tu postavljen vse od gradnje leta 1965.

V tem jarku, širokem 0,40 m, smo odkrili dva plitvo ležeča, vzporedna pokrita kanala. Vzhodnjeje ležeči, ki smo ga poimenovali kanal 1, leži 1,50 m zahodno od nove stavbe »Tržnice« (zgrajene na mestu nekdanje Bratinove hiše in v celoti ponavlja njen tloris!); je plitev, grajen iz lapornatih lomljenčev, dopolnjenih s prodniki manjših dimenzij. Pokrit je bil na mestu odkopa z večjo lapornato ploščo velikosti 22 x 50 cm, debeline 10 cm. Vidna smer kanala je sever–jug. Vrh krovne plošče leži 0,61 m pod robom pločnika ob stavbi kinodvorane. V obsegu odkopa kanala nismo mogli odpirati. Ob gradnji je ostal intakten!

Kanal 2 je očitno vzporeden kanalu 1, oddaljen od njega 0,40 m. Vidni sta le dve večji neobdelani apnenčasti plošči, ki kanal prekrivata. Vrh plošče leži 0,51 m pod nivojem pločnika. Zgradbe kanala nismo mogli preveriti zaradi že položenega plinovoda.

Oba kanala sta nedvomno povezana z že znanim zidanim, obokanim kanalom – kloako, ki se izteka pod južno obzidje (prim. zgoraj citirano poročilo

in še Osmuk, VS 32, 1990, 169). Kanal 1 je nedvomno rimskodobnega porekla, o času nastanka kanala 2 pa nisem povsem prepričana (kanalizacija Caster je verjetno služila tudi novoveški Ajdovščini).

Nada Osmuk

2

EŠD: 3

Naselje: *Ajdovščina*Občina: *Ajdovščina*Ime: *arheološko najdišče Castra*Naslov: *extra muros – jugozahodno*Področje: *A*Obdobje: *rimsko obdobje*Vrsta dela: *7*

Adaptacija stavbe pošte in nekdanje avtobusne postaje je zahtevala prezidave in spremembe v zasnovi objekta. Decembra 2005 smo spremljali izkope na parc. št. 463 (prej zelenica) in 461 (južna stran stavbe PTT) k.o. Ajdovščina.

Na parc. št. 461 smo v izkopu pasovnega temelja prizidka poleg novejšje infrastrukture (betonski kanal) odkrili ostanek rimskodobnega depozita, potrjenega z novčeno najdbo (ok. 2.–3. stoletje?) na višini okoli 103,50 m. Gradnja ni dosegla nivoja arheološko zanimivega sloja, zato nismo zahtevali raziskave: sloj ostaja bolj ali manj intakten tudi pod tlakom pred pošto.

Na parc. št. 463 smo pričakovali možnost arheološke raziskave, vendar se je izkazalo, da sta dosedanja infrastruktura in vkop za velik rezervoar kurilnega olja arheološko povsem degradirala zemljišče. V skromnem delu izkopa pasovnega temelja v SV vogalu parcele smo zasledili arheološko zanesljiv depozit – antični sloj na višini 103,30–103,40 m, ki pa ga sedanja gradnja temelja ni dosegla in ostaja intakten. Časovna opredelitev ni mogoča, predvidevam pa, da gre za podaljšek stavbišča rimskodobne starejše gradbene faze, ki smo ga zasledili na zahodni strani stavbe PTT in pod Cesto 5. maja, nadaljuje pa se še pod Goriško cesto proti Z in JZ – pod lekarno (gl. poročilo Osmuk, VS 38, 2001, 5).

S tem podatkom se dopolnjuje ter skupaj z odkritjem starejšega tlaka iz prodnikov pod južnim obzidjem ob stolpu 13 (gl. prejšnji zapis) in starejše gradbene faze pod Bratinovo hišo (Osmuk: VS 28, 1986, 259) dokazuje obsežnejša sklenjena pozidava v južnem in jugozahodnem delu Ajdovščine v času pred gradnjo obzidja. Ker doslej na Mircah, na območju železniške postaje nismo našli nikakršnih dodatnih zanesljivih sle-

dov antične poselitve, sklepam, da je treba tako imenovani mansio v Ajdovščini zanesljivo iskati na mestu današnjega mestnega jedra. Zato je tudi razumljivo, zakaj so najstarejši grobovi na zahodni nekropoli že s konca 1. stoletja n. š. (Osmuk: VS 29, 1987, 252 in VS 35, 1995, 83–84).

Nada Osmuk

3

EŠD: 3

Naselje: Ajdovščina

Občina: Ajdovščina

Ime: Castra

Naslov: infrastruktura - extra muros- zahod

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 7

1. v marcu in aprilu 2006 smo izvajali arheološki nadzor gradnje NNO priključka za Pošto v Ajdovščini, od TP pri cerkvi , vzdolž severne in vzhodne cerkvene ograde in nato po Cesti 5. maja do stavbe Pošte, ki so jo prenavljali.

1.1. območje zahodne nekropole Caster je bilo ob cerkveni ogradi; vzdolž severnega zidu je izkop potekal po nekoliko dvignjenem recentnem napisu za šolsko igrišče. S predhodnim izkopom smo ugotovili, da na glob. 1.0 m dosežemo nivo, kjer je že pričakovati vrh grobnih jam, zato smo zahtevali, da se načrtovana globina izkopa z 1.80m zniža na 1.00 m; kar so upoštevali in na tem odseku do grobov nismo prišli. Ob vzhodnem robu cerkvenega zemljišča, kjer zidu že več let ni, pa je sedanji izkop potekal tik ob vodovodu iz 50.ih let 20. stol. Na mestu poglobljenega izkopa za jašek 2.0 x 2.0 m, glob. 1.30 m, pa smo naleteli na skeletni grob v intaktni legi. To je na zahodni nekropoli sedaj GROB 23 : vkopan 1,25 m globoko pod današnjim nivojem cestišča, v ilovnato plast; smer V-Z; grobna jama neizrazita, zasutje rahlo peskasto; lobanja že poškodovana ob izkopu vodovoda, vendar sicer verjetno v celoti ohranjena. Ob desno stran lobanje, do ramena, priložen lep keramični enoročajni vrček z izlivkom, ki je v celoti ohranjen. V danem obsegu izkopa za jašek smo lahko odkopali le polovico skeleta, spodnje ekstremitete so ostale neodkopane. Roke so položene ob telesu. V zasutju je ležal še kos ustja amfore, drugih pridatkov v izkopu nismo našli.

Posebej zanimivo je ob tem odkritju dvojje: a. grob 23 leži sorazmerno plitvo in le 10m vzhodno od prezbiterija ž.c. Janeza Krstnika in b. v izkopu nismo našli nikakršnih sledov kasnejših grobov ali vsaj prekopov pokopališča ob cerkvi; sedanja

najdba je pomaknila domnevno južno mejo rimske nekropole precej proti jugu, v primerjavi s tisto na vzhodni polovici, kjer smo l. 1987 ugotovili zanesljivo južno mejo najmanj v višini cerkvene ograde (Osmuk: VS 29, 1987, 252, VS 35, 1995, 83–84).

1.2. Gradnja NNO priključka vzdolž zahodnega roba Ceste 5. maja je odkrila v jarku sledove starejše in mlajše gradbene faze :

1.2.1. V starejšo fazo (pred gradnjo obzidja, največ do l.150 n.št. ?) spadata dva zidova večje stavbe , z zelo močnim temeljenjem, grajena iz prodnikov; maltno vezivo iz zrušenega dela zidovja je tvorilo dokaj debelo plast zasutja nad ruševino, v kateri je ležalo veliko zlomljenih strešnikov in drobnejših prodnikov ; nekaj črne kulturne plasti z lončenino (galska sigilata) nismo v celoti prekopali, ker smo dosegli, da so nad zidom gradili betonsko kineto za infrastrukturo. Stavba je dokaj obsežna in leži na sredi Ceste 5. maja, z vzhodnim vogalom sega do Z stene stanovanjskega bloka na p. št. 479, z zahodnim vogalom pa do stavbe na p.št. 446.

1.2.2. Sledovi mlajše faze, istočasne naselbini v obzidju, so ležali severno in južno od zidov; prepoznani so po plitvi črni plasti z veliko zlomljenih strešnikov in lomljencev, nekaj lončenine in 7 novcev (okvirno 4. stol. ?).

3. V juliju 2006: podaljšek izkopa v cesti severno od Pošte (p.št. 461 in 463/1) je zaradi mnogih recentnih izkopov ponudil le nekaj skromnih, a prepričljivih dokazov o obstoju naselbinske kulturne plasti. Skromne sledove arheološkega zapisa je najti tudi v območju objekta na p.št. 461, kjer so ob prenovi širili izkope .

Letošnje ugotovitve potrjujejo prepoznavanje poselitve izven obzidja, ki smo ga zapisali že za l. 1998 (Osmuk : VS 38,2001,5) za območje na tej cesti v južnem delu. Nedvomno moramo na jugovzhodnem območju Caster prepoznati prvotno rimskodobno naselbino (iz 1. –2. stol. n.št.), ki je bila ob gradnji obzidja morda sistematično rušenabodisi zaradi gradnje tabora ali tudi iz strateškega razloga (prazen prostor pred obzidjem?). Ali je treba v tej zgodnji naselbini gledati prvotni »mansio» v Ajdovščini ?

Ob izvajanju arheološkega nadzora pod tč. 1 in 2 sta sodelovala Vesna Tratnik in Tomaž Fabec.

Nada Osmuk

4

EŠD: 3

Naselje: Ajdovščina

Občina: Ajdovščina

Ime: Castra

Naslov: Intra muros - ob stolpu 4

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 7

Rušenje stavbe na p.št. 509/1 k.o. Ajdovščina, ki je stala na severnem delu zahodnega obzidja Castrer, tik ob stolpu 4, katerega tlorisa ne poznamo, se pa nakazuje v katastrskem načrtu, v maju 2006 ni bilo načrtovano in predhodno dovoljeno! Po odstranitvi ruševin smo bili postavljeni pred dejstvo; videli smo ves obseg že prej odstranjenega dela rimskega zahodnega obzidja, ki ga sicer drugje nismo videli v vsej širini (3 m). Znotraj je bilo obzidje dodatno poškodovano z večjim vkopom, v katerem smo našli črno novoveško lončenino in nekaj slabo določljivih kosov železa, kar kaže, da je bil tukajšnji poseg že starejšega datuma. Dodatno smo izkop očistili in dokumentirali, prav tako smo ročno izkopali jarek za pasovni temelj, potreben za novogradnjo. V plitvem izkopu (0.60 m) smo ugotovili strnjeno ruševinsko gmo to z drobci barvastega ometa (sivo-belo; rdečebel), z manjšimi tlakovci, izsekanimi iz strešne opeke in nekaj malega lončenine; sled zelo plitvega grajenega kanala v smeri S-J. Nedvomno gre za del večje naselbinske enote, ki sega v parc. št. 511 (gl. poročilo: Osmuk : za VS- za l.2002), in se naslanja na notranjo stran obzidja (v izkopu je neraziskana površina 30 m²).

Zasebni investitor nadomestne gradnje ne zmore stroškov arheološke raziskave, zato smo zahtevali, da ohranjeni arheološki depozit pod stavbo zavaruje s prekrivno osnovno ploščo, dvignjeno za 0,30 m nad ohranjeni nivo obzidja (vmesno podložno nasutje leži na plasti filca). Zahodna stena stavbe se je umaknila iz zunanje linije obzidja, ki bo v podaljšku nakazan s kamnitim zidom do višine spodnjih okenskih odprtin. S tem bomo do prečnega zidu šolskega dvorišča nakazali zahodno obzidje tudi v odseku 1, kakor smo ostali del restavriral l. 1989-90.

Tovrstni konservatorski pristop smo uporabili tudi zato, ker sodimo, da glavčina ohranjenega in nadvse pomembnega arheološkega zapisa leži na p.št. 511, na obravnavani p.št. 509/1 pa je večji del uničen z recentnim vkopom.

Nada Osmuk

5

EŠD: 15516

Naselje: Bela Cerkev

Občina: Novo mesto

Ime: Draga pri Beli Cerkvi – arheološko najdišče

Draga

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

Zavarovalna izkopavanja v okviru AC programa so s prekinitvami potekala v času od 16. 1. do 23. 4. 2003. Gre za del večjega kompleksnega najdišča, ki je bilo izkopavano v letu 2002, ob gradbenih delih pa so bili pri nadzoru zahodno in vzhodno od že odkritega najdišča odkriti še novi naselitveni ostanki pretežno rimskodobnega značaja (Draga 2, Draga 3). Na lokaciji Draga 2 so močni arhitekturni ostanki rimskodobnega objekta javnega značaja segali celo pod nasutje obstoječe magistralne ceste. Sklepamo, da imamo opraviti z novim primerom rimske občestne naselbine z naselitvenim jedrom ter vzhodnim in zahodnim grobiščem (odkritimi leta 2002 in leta 1959). Z izkopavanji na lokacijah Dolge njive pri Beli Cerkvi (EŠD 15515) ter Draga 3 pa je dokazano tudi periferno »predmestno« območje poznejše naselitve.

Dela je na terenu vodil Primož Predan, univ. dipl. arheolog, ob pomoči konservatorja – odgovornega vodje nadzora. Izdelano je bilo tudi interno »Poročilo o zaščitnem arheološkem izkopavanju lokacije Draga 3 na trasi AC Kronovo–Smednik« (Bavec, Predan, julij 2003). Druga poročila so še v izdelavi. Lokaciji sta bili sproščeni za gradnjo bodoče AC in sta bili po posegu uničeni.

Uroš Bavec

6

EŠD: 11420

Naselje: Bevke

Občina: Vrhnika

Ime: Ljubljana

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 8

V okviru projekta Arheološka dediščina evropskih rek (European Fluvial Heritage), ki ga je sfinanciral program Evropske unije Kultura 2000, so med avgustom 2004 in februarjem 2005 potekale raziskave struge Ljubljane v Kaminu pri Bevkah. Soorganizatorji projekta so bili National Office Cultural Heritage (Madžarska), Département des Recherches Archéologiques Subaquatiques et Sous-Marines (Francija), Service Regional d'Archeologie de Poitou-Charentes (Francija) in Znanstveno-raziskovalno središče Koper Univerze na Primorskem, pri raziskavah pa so sodelovali še potapljači Odsjeka za podvodno arheologiju

hrvaškega ministrstva za kulturo, študenti Oddelka za arheologijo Filozofske fakultete UL ter člani športnega društva Tornado.

Ciljno območje raziskave v letu 2005 je zajelo 500 m dolg del struge, na katerem sta bili že med rekognosciranjmi in pregledi Narodnega muzeja Slovenije v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja ugotovljeni dve prostorsko ločeni koncentraciji bronastodobnega in zgodnjemrimskega gradiva. Lokacija je bila izbrana tudi zaradi močne zaraslosti, ki je nepooblaščenim osebam preprečevala dostop do predmetov.

Izhodišče načrtovane ciklične spremljave je predstavljal natančen batigrfski posnetek podvodnega dela struge, izdelan s sonarjem podjetja Harpha Sea iz Kopra. Območje intenzivnega pregleda se je po zamejitvi razdelilo na 50 m dolge in 2 m široke vzdolžne pasove, vzporedne s strugo. S pregledom smo zajeli celotno dno in podvodni del brežine struge, razen njenega najplitvejšega dela, ki je zarasel z vodno vegetacijo.

Načeloma smo sledili metodi popolne kolekcije najdb, saj smo poleg arheološko zanimivih predmetov izločali tudi manjše kovinske in plastične odpadke. Lokacije najdb so bile označene s plastičnimi tablicami s številkami, enakimi tistim na plastificiranih oznakah, ki so jih potapljači prilagali v vrečke s predmeti. Za zajem prostorskih podatkov o najdbah in vzorcih je bila uporabljena totalna postaja s prizmo na plavajoči boji, ki jo je potapljač s pomočjo vrvi pozicioniral nad mestom najdbe ali centroidom koncentracije.

V geomorfološkem smislu predstavlja dno Ljubljanske v Kaminu prag, kjer reka ob srednjem vodostaju ne preseže globine 4,3 m. Plitvine, ki jih ločujejo globlji deli, si sledijo tudi po toku navzgor vse do izliva Zrnice, medtem ko se prag nizvodno od hiš v Kaminu strmo spusti na globino med 4 in 6,5 m. Strugo na obeh bregovih spremljata do 15 m široke terasi, ki sta proti poplavnini ravnini zamejeni z obrežnima nasipoma. Razpita depojska najdba velikih noriških srebrnikov iz 1. stoletja pr. n. š. v jarku na desnem bregu, nekoliko nizvodno od območja raziskave, dokazuje relativno stabilnost obrežnih nasipov in s tem tudi poteka Ljubljanske v mlajših obdobjih prazgodovine.

Dno korita sestavlja svetlosiva pečena glina, podobna polzarici, ki jo ponekod prekriva do 5 cm debela plast naplavin. Ker Ljubljana nima moči za transportiranje talnega materiala, večjega od nekaj centimetrov, na daljše razdalje, proda pa ni najti tudi v plasteh okoliškega Barja, moramo večino prodnikov in kamnov obravnavati kot rezultat antropogenih dejavnikov. Za potrebe dendrokronoloških analiz smo s hidravlično žago

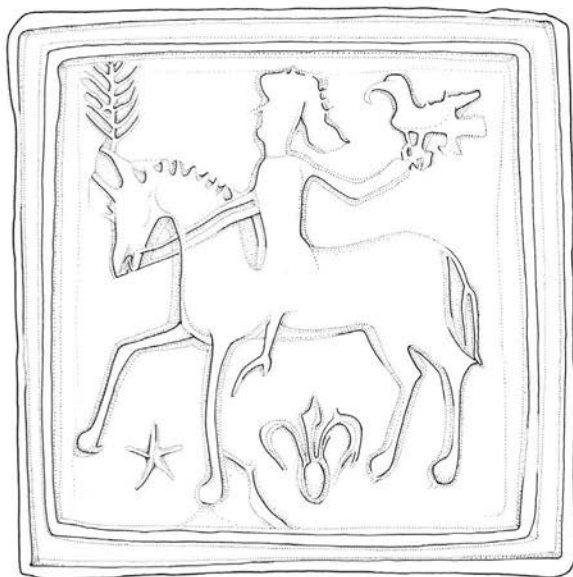
odvzeli več vzorcev subfosilnih debel, ki štrlijo iz profila desne brežine.

Za ciklično spremljavo je bila izbrana spodnja polovica območja koncentracije bronastodobne keramike v Kaminu, ki predstavlja eno najmarkantnejših zgostitev prazgodovinskega gradiva v Ljubljani. S 1379 pobranimi kosi močno prevladujejo odlomki prostoročno izdelanih posod iz rjave do temnorjave žgane gline, najdeni pa so bili tudi dve keramični vretenci in piramidalna utež. Posode so izdelane iz presenetljivo enotne lončarske mase in obsegajo bikonične lonce z izvihanimi ustji, večje in manjše cilindrične lonce z vodoravnimi apliciranimi rebri z odtisi prstov, bikonične skledе, latvice z uvihanimi ustji, bikonične amfore in skodele s presegačimi ročaji. Med sočasne ali starejše najdbe sodi še prevrtana harpuna, izdelana iz konice roga, morda pa tudi več kamnitih uteži za ribiške mreže.

Preliminarna analiza je pokazala, da lahko o zaobljenih robovih ali drugih sledovih abrazije govorimo le v primeru zanemarljivo majhnega števila odlomkov keramike, kar zanika možnost, da jo je vodni tok odnesel daleč stran od mesta, kjer je prispela v vodo. Po stopnji fragmentiranosti se kosi iz različnih odsekov struge praktično ne razlikujejo, opazna je le povečana prisotnost velikih odlomkov znotraj opazovane koncentracije. Vse to nakazuje, da keramika ne izvira iz odpavljenih naselbinskih plasti. Za interpretacijo kompleksa, ki ga okvirno datiramo v pozno bronasto dobo, je pomembno dejstvo, da z območja koncentracije keramike ni znanih sočasnih kovinskih najdb. Nasprotno se številne bronaste igle, pa tudi sulične osti, meči, nože in sekire pojavljajo tako nizvodno kot po toku navzgor, kjer so keramične najdbe zelo redke.

Celotno območje med izlivom Zrnice in zavojem Dinver je znano po velikem številu latenskih najdb, med katerimi prevladujejo orožje, nakit, bronasto posodje in novci iz horizonta Lt D. V ta časovni okvir sodi tudi del železne platice in robnega okova nožnice meča iz zahodnega dela zbiralnega območja.

Kamin je znan po najdbah rimskega orožja in druge vojaške opreme, nakita ter finega namiznega posodja avgustejskega časa, posamično pa so zastopani tudi odlomki amfor in drugega transportnega posodja ter steklo. Iz zbiralnega območja izvira več odlomkov vretenastih kozarcev, skledе iz keramike s črnim premazom, sigilatnega krožnika in skodelic tankih sten ter nekaj kosov vrčev, glavna koncentracija omenjenega gradiva pa obsega nekaj deset metrov dolg del struge po toku navzgor. V prizmi študija stopnje plavljenja

Ljubljana pri Bevkah, pečnica z motivom sokolarja, prva polovica 15. stoletja; (risala: Janja Tratnik)

različnih kategorij predmetov je najbolj poučen primer delikatnega posodja tankih sten, za katerega bi bilo pričakovati, da bo v rečni strugi podvrženo močni fragmentaciji. Nasprotno, pomemben del te keramike je bil najden skoraj nepoškodovan. Prestižni kovinski predmeti, predvsem bronasto posodje in vojaška oprema, ki so bili v precejšnjem deležu najdeni ravno na območju pojavljanja sočasne oziroma nekoliko mlajše fine keramike, nakazujejo, da kompleks ne predstavlja ostankov izgubljenega tovara, temveč gre prej za sledove darovanja. Kljub ozki kronološki zamejenosti rimskih najdb in očitni prostorski kontinuiteti glede na sorodno strukturirane sklope najdb iz prazgodovine zaenkrat ni mogoče izključiti tudi možnosti nesreč pri plovbi ali naključnega izgubljanja predmetov v bližini pomembne strateške točke, ki jo izpričuje odkritje zgodnjorimskega mejnika med mestnima območjema Akvileje in Emone. Najdeno orodje in keramično gradivo iz 11.–16. stoletja kaže, da je Kamin igral določeno vlogo tudi med srednjeveško izrabo plovne poti, morda kot broderska postaja ali mesto prehoda čez reko. Med vidnejšimi najdbami omenimo železno tesačo in v celoti ohranjeno pečnico z motivom sokolarja. V večjem številu je zastopano tudi novoveško

gradivo, ki vsaj deloma izvira iz dveh domačij na desnem bregu, postavljenih v sredini 19. stoletja. Poleg Črne vasi je Kamin danes namreč edini naseljen kraj neposredno ob Ljubljani, saj vrh obrežnega nasipa, na katerem stojijo objekti, dosežejo le stoletne poplave.

Andrej Gaspari

7

EŠD: 12913

Naselje: Bojanci

Občina: Črnomelj

Ime: Cerkev usekovanje glave Svetog Jovana Krstitelja

Področje: UA

Obdobje: 18.–20. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7

Cerkev na Bojancih je po svojem nastanku in funkcioniranju vezana na uskoško pravoslavno etnično skupnost. Stavba je bila zaradi slabega vzdrževanja v dokaj slabem stanju, zato so bila nujna obnovitvena dela. Ta so zajemala obnovo strehe (v letu 2004) ter statično saniranje stavbe in obnovo zunanosti (v letu 2005). Podbetonirani so bili temelji ladje in prezbiterija. S tem je stavba dobila trdne temelje, zato sta bila lahko odstranjena sekundarna kamnita podpornika, ki sta kazila enotno podobo arhitekture. Pri obnovi zunanosti so bili odstranjeni dotrajani ometi in zamenjani z novimi, izvedenimi na apneni osnovi. Obnovljena so bila lesena krila glavnih vrat, obnovljen je bil tudi prvoten kamniti prag, najden pod debelo betonsko prevleko. Ker je bilo stavbno pohištvo dotrajano, je bilo izdelano novo, pri čemer pa je mizar sledil obliki, velikosti in členitvi starih okenskih okvirjev.

Marinka Dražumerič

8

EŠD: 1

Naselje: Boštanj, Brestanica

Občina: Sevnica, Krško

Ime: Sava

Področje: A

Obdobje: mlajša železna doba, rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 8

V okviru projekta »Arheologija in hidroelektrarne na Spodnji Savi«, ki poteka pod okriljem ljubljanske in celjske enote ZVKDS, je Skupina za podvodno arheologijo ZVKDS v poletnih mesecih

2004 in 2005 izvedla niz intenzivnih podvodnih terenskih pregledov struge Save na območju akumulacijskih bazenov HE Boštanj, Blanca in Krško. Do 7-članska ekipa arheologov in profesionalnih potapljačev podjetja CPA, d. o. o., je pregledala 16 lokacij na 20 km dolgem odseku struge Save med Šmarčno in Krškim. Pri terenskem delu smo sledili uveljavljenim metodološkim postopkom podvodne arheologije, ki so bili nekoliko prilagojeni zaradi izjemno zahtevnih pogojev. Raziskave v Savi namreč otežujejo zelo močan tok, nevarne skalne oblike in slaba vidljivost, žal pa tudi precejšnja onesnaženost.

Pri izbiri lokacij za intenzivni podvodni pregled so bili poleg geomorfoloških dejavnikov (najožji deli poplavne ravnine, izraziti rečni zavoji z izpostavljeno skalno podlago) odločilni podatki o arheoloških najdiščih v okolici, zbrani iz starejše literature ali pridobljeni med terenskimi pregledi in z daljinskim zaznavanjem, ter mlajša izraba rečnega prostora (brodišča, brodovi, vlečne steze, mitnice itd.).

V okviru zaščitnih posegov, ki naj bi potrdili oziroma ovrgli prisotnost najdb na posameznih odsekih, smo se omejili na sistematičen pregled z detektorjem kovin, ki kljub selektivnosti omogoča dovolj reprezentativen vpogled v razširjenost in kronološki razpon najdb. Ta odločitev je bila sprejeta zaradi slabih pogojev za ohranitev večine materialov, predvsem močnega abrazivnega delovanja toka, ki deformira oziroma izniči ostanke predmetov iz manj odpornih materialov. Zaradi smotrne izrabe časa so bila izbrana območja z deloma ali povsem razkrito skalno podlago, ki omogočajo razmeroma lahko vizualno identifikacijo najdb.

Območja intenzivnih pregledov so se preiskovala v tehniki radialnega odmikanja od sidrišča na bregu ter s pomočjo nosilne vrvi, nameščene pravokotno na reko. Nanjo je bil pritrjen škripec s 60 m dolgo plavajočo vrvjo, ki je služila vzdrževanju potapljačevega položaja v toku in njegovemu premikanju po prečnicah. Položaji najdb so bili zabeleženi s pomočjo odčitavanja razdalj na osnovni prečnici in varovalni vrvi, pomembnejše pa z laserskim teodolitom in prizmo. Pri preiskovanju poglobitev z debelejšim prodnim zasutjem je bila na dveh mestih uporabljena vodna sesalka.

Predmeti, ki so bili odkriti oziroma evidentirani v okviru podvodnih pregledov, so potrdili velik arheološki potencial obeh bregov Save na območju novih hidroelektrarn, kot ga je bilo mogoče slutiti že iz podatkov v dosedANJI literaturi. Najzanimivejši sklop predmetov zajema poznolatenski meč v nožnici, del rezila meča z ročajnim trnom, pet suličnih osti, plavutasto sekiro ter

dva rimska zvonca iz struge pri Spodnjih Guntah nad Brestanico, v neposredni bližini najdišča rimskih miljnikov. Naštete najdbe je pridobil v hrambo zasebnik iz Krške vasi, evidentirane pa so v Posavskem muzeju Brežice. Po njegovi pripovedi so predmete našli delavci betonarne v Drnovem, kamor so podizvajalci Vodne skupnosti Novo mesto vozili del materiala, izkopanega na prodišču poleti 2001. Pregled terena je pokazal, da je peskokop zajel 210 m dolg in 40 m širok del struge, pri čemer so povprečno odstranili okoli 3 m debelo plast proda. Pri pregledu smo odkrili dve podkvi ter več fragmentov neopredeljivih železnih predmetov.

Presenečenje je tudi odkritje nepoškodovane rimske fibule v strugi pri Boštanju pod Starim Gradom Boštanj. V pozni srednji vek lahko uvrstimo le nekaj metrov stran najdeno ostrogo s kolescem, v isti čas pa datiramo tudi podkev in nož iz zavoja pri Gorenjem Brezovu.

Arheološke podatke iz struge dopolnjujejo ostanke sistema vlečnih poti z mostovi in kanali za lažje premagovanje brzic, ki so bili v uporabi vse do izgradnje železnice Zagreb–Zidani Most leta 1862. Posebno obravnavo zasluži šest kamnitih mostov na vlečni poti, evidentiranih pri Lisičjih jamah, Boštanju, Logu in Artu.

Zgodovinsko pričevalnost imajo tudi najdbe novoveških podkev in čolnarskih kavljev iz rečne struge ter vojaški material iz druge svetovne vojne. Na celotnemu odseku med Šmarčno in Brestanico smo namreč odkrili precej kosov različnega strelnega orožja (na primer sovjetski puški SVT-40 iz struge pri Boštanju) in čelad. Predali smo jih Muzeju novejšje zgodovine v Celju in Pokrajinskemu muzeju Brežice. Eksplozivna telesa so bila puščena na mestu odkritja, njihova lega pa sporočena regijski izpostavi Uprave RS za zaščito in reševanje v Krškem. Med lokacijami z velikimi količinami ostankov vojne izstopa struga med Šmarčno in Bregom, kjer je jeseni 1944 prišlo do napada britanskih letal na nemško vlakovno kompozicijo, naloženo z orožjem in drugo vojaško opremo.

Andrej Gaspari

9

EŠD: 5016

Naselje: Bovec

Občina: Bovec

Ime: arheološko najdišče Ravelnik

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 8

Na JZ vznožju hriba Ravelnik (Rabeljk) je jeseni 2004 srednješolec David Kemper iz Male vasi v Bovcu s pomočjo iskalca kovin (iskal je predmete iz prve svetovne vojne) našel dva kosa bronastega kipca. S pomočjo Fedje Klavore je predmet prišel do prepotrebne konservacije (Jana Šubic - Prisljan iz Goriškega muzeja). Najditelj zahteva, da najdba ostane na Bovškem, zato bo poskrbljeno za ustrezno zavarovanje, verjetno tudi za krajevno predstavitev predmeta (še v načrtih).

Najdišče leži na robu nekdanjega (prekopanega) vojaškega pokopališča iz prve svetovne vojne, na območju, kjer je zunaj okopov prazgodovinskega gradišča jasno razvidna rimskodobna poselitve. Ker je odkriti predmet ležal skoraj na površini, v robnem delu grobišča, menim, da je bil morda izkopan skupaj z enim od grobov in tedaj poškodovan in odvržen. Izjemno slabo stanje brona, če ne štejemo najnovejših poškodb z brušenjem, bi lahko potrjevalo to domnevo. Popoln stik obeh delov kipca zaradi korozije prelomov ni povsem zanesljiv. Manjka večina spodnjega dela, preostanek pa je deformiran od udarca. Zgornji del je sorazmerno celovito ohranjen, razen odlomljenega atributa (sulica, vendar je zaradi dolgotrajne sekundarne lege na površini korozija močno načela površino tega dela kipca. Konservacija je stanje začasno omilila in omogočila trajno arhivsko fotografsko dokumentacijo (Matjaž Prešeren).

Opis: statueta predstavlja lik MINERVE klasično helenističnega tipa zelo dobre obrtniške izdelave, kar je razvidno kljub poškodbam. Ocenjena višina statuete je 19–20 cm.

Oblečena ženska figura v podvihnanem hitonu, ki sega do tal, stoji v kontrapostni drži, s pritegnjeno levo nogo. Zgornji del trupa prekriva egida: spredaj z Gorgonino glavo, ki jo z leve obdaja list (oljke?), z desne pa kačja glava, katere trup je ovit okrog desne rame in morda ovija trup pod prsmi (prepaska hitona?); zadaj je vidna struktura živalske kože. Desnica je iztegnjena in drži patero s poudarjenim robom in v sredini izbočeno. Levica je dvignjena in upognjena v komolcu, tako da v stisnjeni dlani drži kopje (?); odlomek držaja je v pesti ohranjen. Vzravnanava glava je pokrita s korintsko čelado brez odprtin. Nastavek perjanice je dvojno profiliran, zaključek pa odlomljen. Njen pramen s čelade pada na tilnik in do sredine leve polovice hrbta. Obe naličnici čelade sta uvihani na njen rob nad ušesi. Čelada pritiska kodraste lasne zavoje ob obrazu, izpod nje na tilniku izvirata dva bogata lasna pramena (nakazana s prečnim cizeliranjem), položena prek obeh ramen do roba kratkih rokavov hitona. Dvojna tordirana ogrlica krasi vrat tik nad egido, rob hitona tukaj ni določljiv.

Minerva, višina 19-20 cm

Kljub poškodbam je videti, da je bil obraz skrbno oblikovan – očne odprtine, lica, ustnice in brada (nos je poškodovan).

Statueta Minerve je bila na tem najdišču morda del lararija. Spada v čas 1.–2. stoletja n. š., kar obenem služi kot okvirna datacija antičnega naselbinskega areala v vznožju prazgodovinskega Ravelnika, kjer doslej ni bilo ustreznih arheoloških raziskav. Upoštevati pa bo treba enormno

poškodovanje arheoloških depozitov, povzročenih v prvi svetovni vojni.

Nada Osmuk

10

EŠD: 4943

Naselje: Bovec

Občina: Bovec

Ime: Bovec – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne

Področje dela: Z

Obdobje: prva svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7

Pokopališče iz prve svetovne vojne v Bovcu je oblikovano kot pravokotnik. Leta 1980 je bilo zaradi zanemarjenosti obnovljeno in ne ustreza več avtentičnemu stanju. Površina je razdeljena v štiri kvadrante, med katerimi so speljane poti. Dva kvadranta se ohranjata kot travnata površina, druga dva pa imata v vodoravnih vrstah razporejene tipske betonske nagrobnike. Pokopališče omejuje obodni zid.

Ob potresu junija 2004 se je poškodoval pokopališki zid in odpadle so kape na stebrih ograjnega zidu. Poleg tega so posamezni nagrobniki zaradi vremenskih vplivov razpadali.

Da preprečimo podobne ponovne poškodbe ob morebitnem novem potresu, smo se odločili, da se v stebre vgradijo železni nosilci, ki bodo preprečevali take poškodbe v prihodnosti. Zaradi dotrajanosti so bili na pokopališču zamenjani tudi posamezni betonski nagrobniki, izdelani po vzorcu obstoječih.

Dela je pod vodstvom arhitekta Dimitrija Omerse iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opravila Komunala Tolmin.

Ernesta Drole

11

EŠD: 10777

Naselje: Brežice

Občina: Brežice

Ime: arheološko najdišče mestno jedro

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, pozni srednji vek

Vrsta dela: 6

Na območju parcele 565 k.o. Brežice je bilo v času od 19. 4. do 3. 6. 2005 opravljeno arheološko izkopavanje. Izkopavanja so bila opravljena na podlagi predhodne valorizacije, opravljene za Pošto Slovenije (Poročilo o vrednotenju potencialnega

arheološkega najdišča Brežice center; Kruh, Bavec, junij 2004).

Dela so zajela 36 x 12 m veliko površino (300 m²). Ob tem sta bili na lokaciji dokazani vsaj dve časovni obdobji poselitve; prazgodovina in pozni srednji vek. Prazgodovinska faza je skromno zastopana. Koluvijska plast z odlomki keramike kaže na možnost naselitve zahodno od območja raziskav. Pomembnejši so ostanki srednjeveške oziroma poznosrednjeveške naselitve. Poleg skupine stojk v osrednjem delu izkopnega polja je zlasti pomembno odkritje stolpa velikosti 9 x 9 m, zgrajenega iz apnenčastih lomljencev, vezanih s čvrsto malto, ki sestavljajo deloma še ohranjen zid z debelino do 1,8 m. Na podlagi dejstva, da so zidovi stolpa prislonjeni na mestno obzidje, sklepamo, da je bil stolp zgrajen že po končani izgradnji samega obzidja. Ta je potekala v 16. stoletju, med letoma 1552 in 1572. Možno interpretacijo za odkrite zidove najdemo v zgodovinskih virih, ki omenjajo mestno bastijo, zgrajeno na vzhodni strani obzidja, neke med vzhodnimi mestnimi vrati in v severovzhodnim vogalom obzidja. Natančnejša interpretacija najdb in struktur je vključena v interno zavodsko »Poročilo o zaščitnem arheološkem izkopavanju na lokaciji nove poslovne stavbe Pošte Slovenije v Brežicah« (Olič, Bavec, november 2005). Zaradi pomembnosti najdbe je investitor sprejel našo idejo o prezentaciji, ki je že v izvedbeni fazi.

Uroš Bavec

12

EŠD: 7144

Naselje: Brežice

Občina: Brežice

Ime: Brežice – stara osnovna šola

Naslov: Kržičnikova ulica 2

Področje: E, U, UA

Obdobje: druga polovica 19. stoletja

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Stara osnovna šola stoji v mestnem jedru Brežic v Kržičnikovi ulici in v neposredni bližini cerkve sv. Lovrenca. Enonadstropna iz kamna in opeke zidana stavba ima tloris v obliki črke L. Sestavljena je iz starejšega dela, ki je vrisan že v franciscejskem katastru iz leta 1825, in mlajšega, ki je bil dozidan v drugi polovici 19. stoletja. Šola ima členjeno in ornamentirano fasado in je od leta 1982 razglašena za kulturni spomenik.

Stavba je bila prazna in zaradi nevdrževanja v slabem stanju. Zunanji ometi so odstopali od podlage zaradi delovanja meteornih vod in vlage. Na posameznih mestih je bila opeka že dotrajana,

Stara sola leta 2003 (foto: D. Strgar, arhiv ZVKDS, OE NM)

Obnovljena streha, september 2005 (foto: D. Strgar, arhiv ZVKDS, OE NM)

vezivo med kamni je bilo izprano. Žlebovi so bili dotrajani ali pa jih sploh ni bilo. Omet je bil razpokan, na določenih mestih je tudi že odpadel. V notranjosti so bili v slabem stanju vsi leseni tlaki in stropovi. Ob tem so meritve vlage pokazale povečano stopnjo vlažnosti v notranjih stenah stavbe. V slabem stanju sta bila tudi leseno ostrešje in opečna kritina.

Na šoli so bila izvedena sondiranja zunanjih in notranjih ometov, beležev na fasadah in barvnih tonov, preverjanje morebitnih razpok v stenah in odvzem vzorcev s fasad. Ob stavbi so bila izvedena tudi arheološka sondiranja. Avgusta 2003 je bil narejen arhitekturni posnetek obstoječega stanja stare šole, novembra 2003 pa še konservatorsko-restavratorski program njene prenove.

Na podlagi del, ki so bila izvedena leta 2004, in na podlagi konservatorsko-restavratorskega programa je bil leta 2005 v nadstropju šole odstranjen dotrajan strop. Zaradi nove namembnosti stavbe in načrtovane izrabe podstrešnih prostorov sta bila izvedena nov venec in nov strop. Zaradi dotrajnosti se je pri odstranitvi strehe porušil manjši del zaključnega opečnega venca, ki je bil rekonstruiran s starimi opečnimi zidaki. Hkrati je bil zaradi dotrajnosti odstranjen tudi južni zidan zatrep in rekonstruiran v opečni pozidavi. Na koncu je bila v osnovnih gabaritih in zunanji podobi rekonstruirana tudi celotna streha in pokrita z bobrovcem. Vsa dosedanja dela je izvajala firma Kojič, d. o. o. *Dušan Strgar*

13

EŠD: 4189

Naselje: *Brje pri Komnu*

Občina: *Sežana*

Ime: *Brje pri Komnu – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne*

Področje dela: *Z*

Obdobje: *prva svetovna vojna*

Vrsta dela: *4, 7, 8*

Avstro-ogrsko vojaško pokopališče ima kvalitetno arhitekturno zasnovo in stilno lepo oblikovane nagrobnike, zlasti nagrobnike častnikov. Ohranjeni so še tipski betonski križi. V zadnjem delu pokopališča v osi vhoda je postavljen osrednji spomenik. Ker pokopališče ni postavljeno v vrtačo, ima lahko tipično pravokotno obliko vojaških pokopališč. Osrednja potka vodi od vhoda proti osrednjemu spomeniku, levo in desno pa so v vodoravnih vrstah oblikovana grobna polja, obrobljena z naravnim kamnom. Izmed štirih ohranjenih pokopališč v okolici vasi Brje pri Komnu je to najkvalitetnejše

in ima status kulturnega spomenika.

Na pokopališču veliko let ni bilo nobenega posega, zato so se na njem razraščala drevesa, ki so začela uničevati in spodkopavati pokopališki zid. Drevesa na pokopališču so zaraščala grobna polja in nagrobne spomenike. Travnna ruša je preraščala grobna polja. Posamezni kamniti nagrobni spomeniki so bili poškodovani in počeni, poškodovani in dotrajani so bili tudi tipski nagrobni križi.

Del pokopališkega zidu (približno 15 m) je bil tako poškodovan, da ga je bilo treba podreti in po vzorcu obstoječega na novo pozidati. Preostali zid je bilo treba očistiti in fugirati, narejena je bila nova kapa obzidja po vzorcu obstoječe. Drevesa, ki so ogrožala nagrobne spomenike in uničevala grobna polja, so bila odstranjena. Odstranjena so bila tudi drevesa na zunanji strani pokopališkega zidu, ker so s koreninskim sistemom spodpirala temelje zidu. Nagrobni spomeniki so bili očiščeni in na poškodovanih delih sanirani. Obrobe grobnih polj so bile očiščene in pozidane iz naravnega kamna po obstoječem vzorcu. Na vhodnem portalu so bila vgrajena kovinska vrata.

Ob vhodu na pokopališče je postavljena informacijska tabla z osnovnimi podatki o pokopališču.

Dela je pod vodstvom arhitekta Dimitrija Omerse iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opravila Komunalna Sežana.

Ernesta Drole

14

EŠD: 22644

Naselje: *Brje pri Komnu*

Občina: *Sežana*

Ime: *Brje pri Komnu – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne I*

Področje dela: *Z*

Obdobje: *prva svetovna vojna*

Vrsta dela: *4, 7, 8*

Pokopališče, veliko približno 6000 m², je nepravilne oblike in se prilagaja terenu. Od vhoda se nekoliko dviguje in se v zadnjem ravnem delu razširi. Naravna izoblikovanost terena pokopališče deli v dva dela. Pokopališče omejuje zid, ki zajame tudi dvignjene kamnite dele terena, kjer sicer ni grobov, tako da skupaj z grobnimi polji predstavlja urejeno celoto. Del pokopališča od vhoda proti sredini je bil leta 1983 na novo urejen. Vsa grobna polja so bila zravnana, posamezni nagrobni križi so bili pritrjeni ob pokopališki zid na vzhodni strani. Ohranili so se samo večji kamniti nagrobniki. Skrajni južni del pokopališča pa je ostal neurejen. Preraščala sta ga robidovje in gozd.

Obnovitvena dela so se začela že v letu 2004 in končala leta 2005. Obsegala so sanacijo pokopališkega zidu in čiščenje južnega dela pokopališča.

Na delu pokopališča, ki je bil že urejen, ni bilo večjih posegov. Odstranjena so bila posamezna drevesa, ki so s koreninskim sistemom spodrivala temelje nagrobnih spomenikov oziroma so bila poškodovana in so se že sušila. Osrednji spomenik in nagrobni spomeniki so bili očiščeni in nivelirani. Grmovje ob osrednjem spomeniku je bilo odstanjeno. Pokopališki zid, ki je bil na jugozahodni strani nagnjen in deloma porušen, je bil obnovljen po obstoječem vzorcu. Obnovljena je bila tudi kapa zidu. Znova je bil vzpostavljen vhod na jugovzhodni strani. Južni del pokopališča je bil očiščen. Korenine so bile ročno izkopane, da se grobna polja niso preveč poškodovale. Očiščena so bila grobna polja, ki so zidana iz naravnega kamna. Nagrobni spomeniki so bili očiščeni in nivelirani. Na grobna polja so bili postavljeni tipski betonski križi.

Ob vhodu na pokopališče je postavljena informacijska tabla z osnovnimi podatki o pokopališču.

Dela je pod vodstvom arhitekta Dimitrija Omerse iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opravila Komunala Sežana.

Ernesta Drole

15

EŠD: 22645

Naselje: Brje pri Komnu

Občina: Sežana

Ime: Brje pri Komnu – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne II

Področje dela: Z

Obdobje: prva svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7, 8

Avstro-ogrsko vojaško pokopališče je locirano v manjši vrti. Pokopališče je eno izmed štirih pokopališč v okolici vasi Brje pri Komnu. Na severozahodnem delu pokopališča je na naravno dvignjenem delu postavljen osrednji spomenik, ki tako obvladuje pokopališče nižje v vrti. Zid okoli pokopališča je speljan po dvignjenem, kamnitem obrobju, ki obdaja vrti.

Pokopališče je bilo dolgo slabo oziroma neprimerno vzdrževano, na njem so bili opravljeni neustrezni posegi (neustrezno pozidan podporni zid osrednjega spomenika) brez kulturnovarstvenega soglasja.

Obnovitvena dela so obsegala čiščenje in popravilo pokopališkega zidu, sanacijo neustrezno pozid-

danega podpornega zidu, obnovo grobnih polj, sanacijo vhoda na pokopališče in čiščenje ohranjenih nagrobnih križev.

Očiščen je bil pokopališki zid. Zaradi dotrajanosti je bilo treba po obstoječem vzorcu izdelati nove kape na kamnitih stebrih in pet novih stebrov. Treba je bilo sanirati vhod na pokopališče, in sicer stopnice, in na novo vgraditi kovinska vrata. Grobna polja, obzidana z naravnim kamnom, so bila očiščena, nanje so bili postavljeni še ohranjeni betonski križi. Opravljena so bila tudi dela na osrednjem spomeniku, ki so odpravila napake neustreznih predhodnih posegov.

Ob vhodu na pokopališče je postavljena tudi informacijska tabla z osnovnimi podatki o pokopališču.

Dela je pod vodstvom arhitekta Dimitrija Omerse iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opravila Komunala Sežana.

Ernesta Drole

16

EŠD: 22646

Naselje: Brje pri Komnu

Občina: Komen

Ime: Brje pri Komnu – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne III

Področje: Z

Obdobje: prva svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7, 8

Vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne III v Brjah pri Komnu je eno izmed štirih vojaških pokopališč v okolici vasi Brje pri Komnu. Nastalo je v kraški vrti in je ograjeno s kamnitim zidom, ki je na notranji in zunanji strani ometan. Na začetku pokopališča ob vhodu je postavljen osrednji spomenik, sledijo grobna polja v vrstah, obrobjena z naravnim kamnom in betonskimi križi, v zadnjem delu pokopališča pa so na posameznih grobovih postavljeni večji kamniti nagrobni spomeniki.

Pokopališče vrsto let ni bilo vzdrževano, zato so se grobna polja v desetletjih zarastla, kamnite obrobe ob grobnih poljih je prerastla trava, betonski križi so začeli razpadati, odstranili pa so jih tudi zaradi lažje košnje. Na pokopališču in ob pokopališkem zidu so se nenadzorovano zasejala drevesa, ki so sčasoma začela uničevati temelje zidu in nagrobnih spomenikov; ti so se začeli nagibati. Del pokopališkega zidu je bil porušen, na enem delu je bil neustrezno saniran.

Obnovitvena dela so obsegala odstranitev vseh dreves, ki so ogrožala pokopališki zid, in tistih

dreves na pokopališču, ki so spodkopavala posamezne nagrobne spomenike.

Porušeni del pokopališkega zidu je bil pozidan po vzoru obstoječega in ometan, obnovljene so bile dotrajane betonske kape na zidu. Površina pokopališča se ohranja kot zelenica, relief posameznih grobnih polj je viden, kamnite obrobe grobnih polj pa niso bile ponovno vzpostavljene. Ponovno so bili postavljeni ohranjeni betonski križi. Kamniti nagrobni spomeniki so bili očiščeni, temelji pa izravnani.

Ob vhodu na pokopališče je postavljena informacijska tabla z osnovnimi podatki o pokopališču.

Dela je pod vodstvom arhitekta Dimitrija Omerse iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opravila Komunala Sežana.

Ernesta Drole

17

EŠD: 4746

Naselje: Bukovica

Občina: Nova Gorica

Ime: Bukovica pri Gorici – arheološko območje Britof

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 7

Ob izkopu temeljev za gradnjo stanovanjske hiše na parc. št. 29/2 k.o. Bukovica je ZVKDS, OE Nova Gorica, izvajal spremljevalni arheološki nadzor. Gre za nepozidano lokacijo znotraj območja arheološkega spomenika Britof, kjer je potekala intezivna agrarna obdelava. Takoj po odstranjenih ornici, v kateri so se že pojavljale posamezne rimskodobne najdbe (tegule), smo na celotni izkopni površini opazili sledi intaktnih arheoloških zapisov. Dokumentirali smo dve liniji, sestavljeni iz nametanih rimskodobnih tegul in opek ter kamenja. Postavljeni sta bili na geološko podlago, ki jo predstavlja rumenosiva ilovica. Prva linija je potekala od S proti JV, druga pa v smeri Z–SV in smo ju interpretirali kot drenaži, pri gradnji katerih so bile sekundarno uporabljene rimske najdbe kot gradbeni material. Bolj ali manj vzporedno s prvo linijo smo na V robu izkopne površine naleteli na suhozidno strukturo, grajeno iz odbranih in poravnanih kamnitih plošč z redkimi kosi opeke v dolžini 3,5 m, širine 0,5 m, ki se na severnem delu zaključijo. Sorodno kamnito strukturo smo dokumentirali tudi v severnem izkopnem profilu; pri tej so bile spodnje plošče nekoliko pod naklonom postavljene na geološko osnovo. Odkrite strukture razumemo kot drenaže iz časovno različnih obdo-

bij, ki so bile zaradi visokega nivoja podtalnice tu nedvomno nujne. Le kamnita struktura, odkrita na V robu izkopne površine, bi glede na tehniko gradnje lahko služila tudi kot temelj lesenega objekta.

Patricija Bratina

18

EŠD: 56

Naselje: Celje

Občina: Celje

Ime: Celje – arheološko najdišče Celje

Področje: A, Z

Obdobje: rimsko obdobje, srednji vek, novi vek

Vrsta dela: 4, 6, 7

Po končanih več kot enoletnih arheoloških raziskavah na III. etapi rekonstrukcije Mariborske ceste v Celju, so se v sredini leta 2004 nadaljevale dejavnosti za pripravo kulturnovarstvenih pogojev in ponudbe za izvajanje arheoloških raziskav na IV. etapi rekonstrukcije, ki sega od Levstikove ulice mimo trgovsko-poslovno-garažnega objekta Celeiapark, pošte, železniške postaje in Razvojnega centra do mostu čez Savinjo v dolžini približno 710 metrov.

Obnavljano območje leži znotraj zaščitenega arheološkega območja Celje – keltsko rimska naselbina, zaščitenega z odlokom o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju Občine Celje (Uradni list RS št. 28/86-1364), kjer je treba pred vsemi posegi v zemeljske plasti izvesti predhodne arheološke raziskave.

Glede na dejstvo, da so vse dejavnosti predhodnih raziskav potekale v urbanem središču, na glavni cesti prvega reda z oznako G 1-5, odsek 328 Celje–Šmarjeta, kjer je povprečni letni dnevni promet 17.140 vozil, je bilo treba pred vsemi raziskavami pridobiti ustrezna dovoljenja.

PREDHODNE ARHEOLOŠKE RAZISKAVE

Historično analizo je izdelal ZVKDS, OE Celje (Robert Krempuš), pri čemer so v neposredni bližini trase rekonstrukcije IV. etape Mariborske ceste znana naslednja območja referenčnih arheoloških raziskav:

- Aškerčeva ulica 15; rimske stavbne ostaline, cesta, poznorimsko obzidje in novoveško grobišče;
- Aškerčeva ulica 13; srednjeveška cerkev sv. Andreja;
- Aškerčeva ulica 10, 12 in 14 – Celeiapark; zgodnjelomska utrjena struga Savinje, poznoantična struga Voglajne in skeletno grobišče (31 grobov, depo 21 izoliranih lobanj in pokop konja);

dat. poznoantično obdobje – 4., 5. stoletje in uvožena bizantinska pasna spona z začetka 7. stoletja);

- Cankarjeva ulica 9, 11 in 13 – klub Kljub; del rimskega termalnega kompleksa z mozaikom;
- Krekov trg 9 – pošta; del rimskega termalnega objekta in starokrščanska bazilika;
- Krekov trg 7 – Mestna hranilnica; rimske stavbne ostaline;
- Krekov trg 1 – Železniška postaja; poznorimsko obzidje;
- Kocenova ulica 10; rimske stavbne ostaline;
- sklop Savinja–Breg; rimske stavbne ostaline, poznorimsko obzidje in grobišče; etc.

Geofizikalne raziskave v izvedbi podjetja GEARH, d. o. o. (dr. Branko Mušič), na obravnavanem območju so bile ciljne narave; njihov namen je bil detektiranje vzhodne stranice poznorimskega mestnega obzidja. Zaradi množice infrastrukturnih vodov in možnosti, da je ohranjenost obzidja zelo slaba, obstoja mestnega obzidja geofizikalne raziskave niso potrdile.

Šestnajst jedrnih vrtin v izvedbi podjetja GEOEKSPERT Celje in z interpretacijo podjetij TETIDA, d. o. o. (mag. Tomaž Verbič), in ARHEJ, d. o. o. (Matjaž Novšak), globine 3–6 metrov je bilo v parih lociranih vzdolž celotnega območja rekonstrukcije IV. etape Mariborske ceste. Izveden je bil makroskopsko petrografski, sedimentološki in pedološki pregled jeder vrtin z interpretacijo, predvsem v smislu naravnih okoljskih parametrov v času nastanka pregledanih sedimentov in meritve magnetne susceptibilnosti jeder vrtin, ter arheološko interpretacijo z definiranjem arheološkega potenciala posameznih depozitov.

Po interpretaciji se arheološki depoziti pojavljajo na severnem delu obravnavanega območja –1,5 metra pod nivojem današnje hodne površine – in na južnem delu –1,80 metra pod današnjim hodnim nivojem. Debeline arheoloških depozitov so bile ocenjene na 1,75–2,5 metra.

Dve manjši sondi v izvedbi ZVKDS, OE Celje (Danijela Brišnik, Robert Krempuš), in ARHEJ, d. o. o. (Jure Krajšek), sta bili locirani v Cankarjevi ulici, in sicer sonda 1 tik ob poslopju pošte in sonda 2 v severnem pločniku Cankarjeve ulice. V obeh sondah se poznoantične plasti pojavljajo že na globini –100 cm (sonda 2) in –116 cm (sonda 1) pod nivojem današnje hodne površine, v sondi 2 pa je bil na globini –210 cm odkrit tudi črnobel mozaik.

Navkljub usklajevanju med ZVKDS (Skupina za arheologijo na avtocestah [SAAS] in celjska OE) ter investitorjema (DARS, d. d., in MO Celje), s katerimi je bilo doseženo preprojektiranje

destrukcije kulturnega spomenika na minimum, se posegom v arheološke depozite pri obnovi infrastrukture v celoti ni bilo moč izogniti. Na podlagi zbranih podatkov s predhodnih arheoloških raziskav so bili začrtani izkopovalni sektorji, kjer so skoncentrirani projektirani komunalni vodi, ki z globino posegajo v arheološke depozite, in izdelana ponudba za izkopavanja.

Danijela Brišnik

19

EŠD: 56

Naselje: Celje

Občina: Celje

Ime: Celje – arheološko najdišče Celje

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 4, 6

Mestna tržnica Celje leži znotraj z odlokom zavarovanega območja Celje – arheološko najdišče Celje (Uradni list RS št. 28/11. VII. 1986 – 1364). Zaradi odkritih izjemnih arheoloških najdb v neposredni bližini (rimska cesta, mozaiki, antična arhitektura, svetišče, bližina foruma) in dejstva, da ta mestni predel v srednjem veku ni bil pozidan (vrtovi minoritskega samostana), je bilo območje vrednoteno kot območje z najvišjim arheološkim potencialom, temu primerno pa je bil strog tudi varstveni režim. Mestna občina Celje je želela pred projektiranjem nepodkletene tržnice na točkovnih temeljih pridobiti natančne kulturnovarstvene pogoje za projektiranje objekta, zato je ZVKDS, OE Celje, konec leta 2005 s podizvajalci izvedel predhodne arheološke raziskave; te so zajemale izdelavo historične analize prostora (izvajalec ZVKDS, OE Celje), sondažne raziskave (izvajalec Arhej, d. o. o.) in ciljne geofizikalne raziskave (izvajalec Tetida, d. o. o.).

Namen raziskav je bil ugotoviti, na kakšni globini, v kolikšnem obsegu in s kakšno vsebino se na obravnavanem območju pojavljajo arheološki depoziti. Ker je morala mestna tržnica ves čas arheoloških raziskav nemoteno obratovati, so bile sonde v prostor tržnice umeščene tako, da niso ovirale dela; po dve sondi sta bili locirani na zahodnem in vzhodnem delu, ena pa v osrednjem delu tržnice. V vseh sondah, razen v osrednji, se arheološki depoziti pojavljajo že na globini 0,7–1 m pod nivojem današnje hodne površine, medtem ko je stanje v osrednji sondi povsem drugačno. Tu so bili odkriti masivni betonski temelji vse do globine 1,75 m, in šele opazke mimoidočih so nas opozorile, da gre za temelje protiletalskega

zaklonišča iz časa druge svetovne vojne. Preverjanje v Zgodovinskem arhivu Celje in v pristojnih urbanističnih službah je obrodilo skope sadove. Edina zabeležka pove, da je bilo zaklonišče projektirano za več kot 200 ljudi v skupni dolžini 58 metrov in grajeno v letih 1943 ali 1944 v obliki črke Z z dvema vhodoma. Poizvedovanja so nas pripeljala do Franca Jarha, ki je leta 1956 za potrebe izgradnje današnje tržnice zaklonišče miniral, pri terenskem ogledu pa nam ga je tudi pomagal umestiti v prostor. Zunanji videz parka s protiletalskim zakloniščem na mestu današnje tržnice je ovekovečil celjski fotograf Viktor Berk.

ZVKDS, OE Celje, je na podlagi vseh zbranih podatkov podal nadaljnje kulturnovarstvene pogoje, izginotje vedenja o obstoju protiletalskega zaklonišča v središču mesta iz zavesti ljudi (in arhivov) pa pomeni svojevrstno izgubo kolektivnega spomina nekega mesta.

Danijela Brišnik

20

EŠD: 4812

Naselje: Cerkno

Občina: Cerkno

Ime: Cerkno – partizanska grobnica s spomenikom na pokopališču

Področje dela: Z

Obdobje: druga svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7

V partizanski grobnici v Cerknem sta pokopana 1002 borca, ki sta padla v drugi svetovni vojni v okoliških hribih. Kompleks grobnice je urejen ob civilnem pokopališču in obsega petkotno kamnito grobnico in spomenik ob njej. Prostor je omejen z zidom.

Zaradi dotrajanosti so posamezne plošče počile, napisi pa so zbledeli. Drevesa je poškodovalo neurje.

Počene plošče so bile popravljene, napisi pa obnovljeni. Odstranjena drevesa so se nadomestila z novimi. Uredile so se zanemarjene zelenice.

Dela je vodil arhitekt Dimitrij Omersa iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Ernesta Drole

21

EŠD: 2964

Naselje: Cmerška Gorca

Občina: Podčetrtek

Ime: cerkev sv. Urbana

Področje: UA

Obdobje: novi vek

Vrsta dela: 5, 6, 7

Cerkev sv. Urbana na Cmerški Gorci je po svoji zasnovi relativno mlada, prvič je bila omenjena leta 1684. Z izjemo zvonika je bila leta 1842 podrtja ter do leta 1850 pozidana na novo. Njena obnova se je začela v maju 2005 z obnovo fasade.

Na podlagi opravljenih sondiranj smo ugotovili, da so bili ometi v eni izmed obnov v celoti odstranjeni. Na podlagi ugotovitev je bila celotna cerkev na novo ometana in prepleskana v belem tonu. Pri obnovi se je ohranila in obnovila obstoječa arhitekturna členitev (profilirane okenske obrobe, strešni venec).

Gladko se je obdelala tudi masa zvonika, rekonstrukcija odkritih elementov arhitekturne poslikave se ni izvedla. Načrt poslikave hrani Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Celje. Obnovitvena dela so financirali župljani sami.

Nataša Podkrižnik

22

EŠD: 11434

Naselje: Čatež ob Savi

Občina: Brežice

Ime: Čatež ob Savi – arheološko najdišče Čateški grič

Področje: A

Obdobje: eneolitik, starejša in mlajša železna doba, rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 6

Spomeniškovarstvena služba v pogovorih z investitorji zagovarja stališče ohranjanja znane arheološke dediščine. V primeru obravnavanega najdišča je to pomenilo spreminjanje že sprejete lokacijske dokumentacije ob najmanjši možni meri uničenja roba znane arheološke točke na parc. št. 71/6 k.o. Čatež. Delovna skupina SAAS-a je zato tu že leta 1998 izvedla ekstenzivne terenske preglede za potrebe izgradnje bodočega avtocestnega odseka Krška vas–Obrežje. Tem je leta 2000 sledil »intrasite« pregled, istega leta pa je bil pod okriljem novomeške območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije izdelan še mikrorelief, izvedene so bile georadarske meritve ter opravljena sta bila dva sondažna izkopa (vel. 3 x 13 in 3 x 15 m). Podizvajalec izkopavanj je bil Posavski muzej Brežice oziroma kustodinja za arheologijo Alenka Jovanović. Definiran je bil potek prazgodovinskega obrambnega obzidja na najdišču in s tem določena meja bodočega gradbenega posega.

Temu so sledila arheološka zaščitna izkopavanja

v okviru AC programa, ki jih je leta 2002 pod vodstvom Mitje Guština izvedel Oddelek za arheologijo FF v Ljubljani. V času od 10. do 25. 3. 2003 so v okviru Zavodovega arheološkega nadzora nad gradbenimi deli potekala še interventna zavarovalna izkopavanja na vzhodnem delu najdišča. Na najvišji točki izkopa je bila odkrita kamnita struktura polkrožne oblike, verjetno sestavni del poznolatske (ali zgodnjerimske) utrdbe na Čateškem griču. Teren pod fortifikacijami je bil navpično odsekan in torej umetno preoblikovan. Odlomki lončenine in kamnito orodje iz premetanih plasti stratigrafsko obrnjene situacije pa odkrivajo mlajšekamenodobno in starejšezeleznodobno poselitev lokacije. Dela na obravnavani točki je na terenu izvajal Slobodan Olič pod vodstvom pristojnega konservatorja. Izdelano je bilo interno poročilo »AC Krška vas–Obrežje: Poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju na arheološkem najdišču Čateški grič – jugovzhodno pobočje« (Bavec, Olič, marec 2005). Izkopna polja so bila sproščena za gradnjo bodoče AC in so danes uničena.

Uroš Bavec

23

EŠD: 15570

Naselje: Čatež ob Savi

Občina: Brežice

Ime: Čatež ob Savi – arheološko najdišče sv. Jurij

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 6

Približno 200 m vzhodno od najdišča Čateški grič je bilo v okvirih Zavodovega arheološkega nadzora nad gradbenimi deli na AC odseku Krška vas–Obrežje konec leta 2002 odkrito novo arheološko najdišče. Najdišče smo poimenovali po obstoječi farni cerkvi sv. Jurija, ki stoji približno 20 m južneje od naših izkopnih polj. Osrednji del najdišča je bil uničen z gradbenim posegom, kljub temu smo na parc. št. 23/1, 70/4, 6, 8 k.o. Čatež z dvema med seboj ločenima izkopnima poljema uspeli raziskati približno 320 m² veliko površino. Interventna izkopavalna akcija je bila izvedena sočasno z izkopavanji na Čateškem griču (od 10. do 22. 3. 2003). Poleg srednjeveških odpadnih jam in antičnih kulturnih plasti so bili odkriti še ostanki pravokotnega prazgodovinskega objekta (stojke za leseno konstrukcijo so potekale v smeri severozahod–jugovzhod).

Dela je na terenu vodila zagrebška kolegica Saša Bugar pod nadzorom odgovornega conserva-

torja. Izdelala je tudi interno poročilo »AC Krška vas–Obrežje, poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju na najdišču Čatež–Sv. Jurij (Bavec, Bugar, marec 2005). Sklepamo, da se je del najdišča, ki je ostal neizkopen, verjetno še ohranil pod cestiščem obstoječe magistralne ceste. Samo izkopno polje je bilo po končani raziskavi izpostavljeno uničenju.

Uroš Bavec

24

EŠD: 11069

Naselje: Čatež ob Savi

Občina: Brežice

Ime: Drnovo – antična cesta Neviodunum–Siscia

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

Zaščitno sondiranje oziroma valorizacija s sistemom dveh sond je bilo v času od 22. do 28. 5. 2003 izvedeno na parc. št. 1882/2, 1897 k.o. Čatež v okviru AC programa arheološkega nadzora ob gradbenih delih na odseku Krška vas–Obrežje. Z interventnim posegom je bil potrjen obstoj in približen potek rimske ceste na lokaciji istoimenske lokalne ceste južno od Čateškega griča (EŠD 11 434). Lokacija je dobila ime Čateški grič – jug (skr. Čatež – jug). Cestišče je bilo ob robovih uničeno s poznejšimi vkopi. Dela na terenu je vodil Primož Predan, univ. dipl. arheolog, pod nadzorom odgovornega konservatorja. Poročilo o delih bo vključeno v poročilo o nadzoru na odseku AC Krška vas–Obrežje. Lokacija je sproščena za gradnjo bodoče AC in je danes delno uničena.

Uroš Bavec

25

EŠD: 3115

Naselje: Čelovnik

Občina: Sevnica

Ime: cerkev Sv. duha

Področje: UA, R

Obdobje: prva polovica 15. stoletja, 16., 17. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7

Restavratorski posegi na velikem oltarju Sv. duha na Čelovniku, ki je bil po ohranjeni letnici na oltarni predeli izdelan leta 1688, so se začeli z demontažo v jeseni 2004 in so potekali v restavratorski delavnici v letu 2005.

Oltar je v svoji zgodovini doživel številne obnove, po podatkih v literaturi leta 1782 in leta 1874 ter

nazadnje leta 1958, ko je obnovitvena dela opravil rezbar Hinko Podkrižnik iz Šentjurja pri Celju.

Z restavratorskim sondiranjem je bilo ugotovljeno, da so bile originalne plasti inkarnatov in polihromacij s preteklimi posegi in rabo neustreznih materialov skoraj povsem uničene in izgubljene, zato je bila mogoča in strokovno upravičena le popolna rekonstrukcija izvirne podobe oltarja.

Po temeljitem sondiranju kipov, ornamentike in delov oltarne kulise so bile mehansko odstranjene vse mlajše nestrokovno izvedene preslikave na kulisi oltarja, na ornamentiki in inkarnati kipov. Sledilo je strupljenje in utrjevanje trhljih in črvivih delov oltarja ter modeliranje in rezljanje manjkajoče ornamentike ter kartuše na predeli oltarja. Kartuša je bila izrezljana po sledih obrisa na oltarni predeli, modelacija ornamentike pa oblikovana na podlagi analogij in elementov okrasja na oltarni kulisi. Vsi manjkajoči deli oltarja so bili izdelani iz lipovega lesa.

Kitanju poškodb sta sledila grundiranje ornamentike in priprava podlog za izdelavo inkarnatov in polihromacije. Brušenju »grundiranih« površin so sledili priprava za zlatenje in srebrenje, poliranje pozlačenih in srebrenih delov, nanašanje lazur, izdelava inkarnatov, polihromacije figur in barvanje oltarne kulise. Vsa dela so potekala po ustaljenih metodah restavratorske stroke.

Zaradi primanjkljaja finančnih sredstev bodo ostali zaenkrat nerestavrirani stranski niši s kipoma in zaključno ornamentiko ob glavni niši, zaključki stranskih niš v atiki ter atični zaključek z angeli. Restavratorska dela je izvajal akademski kipar restavrator Aleksander Šiles, financiralo pa jih je Ministrstvo za kulturo.

V letu 2005 so bila pripravljena konservatorska izhodišča za zaključek celovite obnove cerkve ter njenih likovnih in arhitekturnih delov.

Nataša Podkrižnik

26

EŠD: 13833

Naselje: Črni Vrh

Občina: Idrija

Ime: kapela na Vrh gore, Kampeljčova kapela

Področje: E, UA

Obdobje: 1884 in prva četrtina 20. stoletja

Vrsta dela: 7

Junija in julija 2005 je potekala celovita obnova kapele na Vrh gore, ki jo je dal obnoviti domačin in njen novi lastnik Benedikt Bajec.

Mimo kapele je nekdaj vodila pot, ki povezuje Idrijsko z Vipavsko dolino.

Znano je, da je bil prvotno objekt zgrajen kot znamenje v obliki kapelice, ki pa so mu v tridesetih letih 20. stoletja prizidali zvonik.

Za obnovo smo v preteklem letu izdelali posnetek obstoječega stanja in pripravili tehnično poročilo za sanacijo.

Dela na kapeli je izvajal črnovrški zidar. Sanirano je bilo ostrešje in nanj je bila položena opečnata kritina, bobrovec. Na starejšem delu objekta je bila izvedena še sanacija zidovja. Zvonik je prekrit z bakreno kritino in vanj je bil postavljen nov zvon. Kapelo so prepleskali glede na pripravljeno barvno študijo.

Andrejka Ščukovt

Kampeljčova kapela pred obnovo (foto: Andrejka Ščukovt)

Obnovljena kapela (foto: Majda Kunst)

27

EŠD: 86

Naselje: Črniče

Občina: Ajdovščina

Ime: Črniče – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne

Področje dela: Z

Obdobje: prva svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7, 8

Pokopališče je sicer zasnovano v pravokotni obliki, pri čemer je vhodna severovzhodna stranica polkrožno oblikovana. Obdaja ga nizek parapetni zid z betonskimi stebri, med katerimi je napeta žica. Površina je porasla s travo, nizki betonski nagrobniki so postavljeni v ravnih vrstah, na posameznih grobovih so postavljeni kamniti nagrobniki. V osi vhodnega portala je v osrednjem delu pokopališča postavljen spomenik.

Tipski nagrobni betonski spomeniki so zaradi delovanja vremenskih vplivov začeli razpadati. Napisne kovinske ploščice so se majale in bilo je nevarno, da odpadejo in se izgubijo. Omet na vhodnem portalu je odpadal, stebri pokopališke ograje so bili poškodovani. Kamen osrednjega spomenika so obdajali lišaji in mahovi, prav tako kamnite nagrobne spomenike.

Obnovitvena dela na vojaškem pokopališču v Črničah so obsegala zamenjavo posameznih betonskih nagrobnikov z novimi, izdelanimi po obstoječem vzorcu. Kamniti nagrobni spomeniki so bili očiščeni in nivelirani, prav tako je bil očiščen osrednji spomenik. Na betonske spomenike so bile na novo pritrjene obstoječe napisne ploščice. Vhodni portal je bil na novo ometan.

Ob vhodu na pokopališče je postavljena informacijska tabla z osnovnimi podatki o pokopališču.

Dela je pod vodstvom arhitekta Dimitrija Omerse iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opravilo gradbeno podjetje Podgornik.

Ernesta Drole

28

EŠD: 20280

Naselje: Črnomelj

Občina: Črnomelj

Ime: Črnomelj – arheološko najdišče Čardak

Področje: A

Obdobje: pozna bronasta doba, železna doba, rimsko obdobje

Vrsta dela: 6, 7

Čardak I je z arheološkim vrednotenjem sistematično raziskano najdišče na bodoči lokaciji zahodne črnomaljske obvoznice. Za potrditev potencialnega najdišča Čardak I smo predvideli sondo, ki bo potekala pravokotno na lanski testni jarek, z namenom, da identificiramo potencialne sledove poselitve ali uporabe in potek prazgodovinske terase SE 094, odkrite lani med arheološkim vrednotenjem najdišča.

Arheološko vrednotenje, katerega naročnika sta bila Direkcija RS za ceste in Občina Črnomelj, je izvedel ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa, in Primoža Predana, univ. dipl. arheologa. Dela so potekala od 4. do 20. 7. 2005.

Najdišče Čardak I leži na SZ delu Črnomlja, S od tovarne Danfoss in J od vrtačastega območja Starihove in Mestne loze. Razvoj geomorfologije je podoben najdišču Čardak II (Verbič, T., Poročilo o geološkem ogledu arheološkega testnega razkopa vzdolž trase bodoče obvoznice pri Črnomlju, Ljubljana, december 2004).

Sonda 1 (30,6 x 4 x 2,10 m) je locirana med profiloma P48 in P47 v smeri JZ–SV. Strojno smo odstranili od 0,30 do 0,60 m zemeljskih plasti.

Faza I je geološka faza SE 220 in 200. V prvotni obliki lahko prepoznamo večjo kraško depresijo (dolino), ki se je sčasoma zapolnila s koluvialnimi nanosi, ki so posledica naravne sedimentacije.

Faza II – trije koluvialni nanosi: SE 206, 231 in 230. Te nanose, ki so naloženi nad geološko osnovo na Z delu sonde, lahko uporabimo kot terminus ante quem za prve človeške posege na tem območju. Dokaz človeške prisotnosti je prazgodovinska keramika, ožgana glina in oglje, ki so bili prineseni z erozijo iz plasti z vrha vrtače. V to fazo spadajo vsi vkopi, vkopani v geološko osnovo. Večinoma smo te vkope in njihova polnila interpretirali kot naravne (korenine, živalske luknje). Samo vkop SE 202/201 je antropogenega nastanka. Terasa SE 204, 209 in 211 so posledica prazgodovinske rabe in preoblikovanja (oranje, obdelava) prostora, saj smo v njih naleteli na številne fragmente prazgodovinske keramike. Teraso SE 204 je mogoče povezati s teraso, identificirano lani, pri terenskem vrednotenju. Ko je bila prvotna terasa SE 211 že zapolnjena s polnilom, jo je pozneje presekala vkop SE 208/209. Nastanek teras lahko okvirno datiramo v čas pozne bronaste dobe ali začetek starejše železne dobe (900–700 pr. n. š.)

Faza III je faza naravnega jarka SE 219/229, katerega nastanek je najverjetneje posledica kopičenja koluvija SE 206 na kamniti geološki osnovi. V polnilu smo odkrili prazgodovinsko keramiko. Jarek nam pomeni neko stabilizacijo (prenehanje erozijskih procesov), saj je bila vanj vkopana jama za stojko.

Faza IV kaže na prenehanje erozije in stabilizacijo erozijskih nanosov na tem območju. To kaže jama za stojko SE 227/228, ki je bila vkopana v polnilo naravnega jarka SE 219 in je nastala v zvezi s poljedeljsko uporabo prostora.

Faza V je koluvij SE 205, ki je bil naložen po prazgodovinski uporabi prostora.

Faza VI so antična pokopana tla SE 207, ki so verjetno nastala v povezavi s poljedeljskimi dejavnostmi, domnevno kot pašnik.

Faza VII je sekundarni vkop SE 213/212, ki je presekala vkop SE 202. V polnilu smo naleteli na fragment recentne keramike, na podlagi katerega smo jamo in vkop datirali v mlajša obdobja.

Faza VIII je najmlajša identificirana faza. Vse plasti (recentni koluvij, ruša, ostanki prejšnjih izkopavanj) smo strojno odstranili, zato so določene samo v profilu.

Sonda 2 (25,4 x 4 x 0,50 m) je locirana po liniji profila P49, ki poteka v smeri JV–SZ.

Faza I – je geološka faza SE 2020 in 2000.

Faza II – predstavlja prvo erozijsko plast SE 2001 na raziskanem območju. V tem koluviju so vidni prvi človeški vplivi – prazgodovinska keramika, ki je sicer resedimentirana v nanosu in nam kaže na naselbino ali kakšno drugo obliko človekove prisotnosti v bližini, verjetno na vrhu vzpetine.

Faza III – Dva koluvialna nanosa SE 2002 in 2003, ki predstavljata drugo fazo koluviacije; v obeh smo zasledili nekaj prazgodovinske keramike.

Faza IV – Dva naravna vkopa SE 2013/2014 in 2017/2018. Po vsej verjetnosti gre za drevesne korenine, ki kažejo na stabilizacijo terase.

Faza V predstavlja plast SE 2004 – rimskodobna pokopana tla, ki se jim da slediti na celotnem območju najdišč Čardak I in Čardak II.

Faza VI – jama SE 2009/2010, ki je naravnega izvora – drevesna korenina. Jarek 2021/2022 je recenten, saj je bil v njem najden novodoben žebelj. V jarku smo našli tudi nekaj prazgodovinske keramike, saj je jarek presekala koluvialne plasti.

Fazi VII–VIII recentno delovanje (ruša, recentni koluvij, arheološki pregled).

Rezultati vrednotenja so pokazali, da arheološkega potenciala tu ni mogoče zanemariti. V bližini predvidevamo prazgodovinsko naselbino, katere sledove je izbrisala erozija. Zagotovo lahko trdimo, da je človek v tem prostoru bil prisoten in da je prispeval k spreminjanju naravne krajine do te mere, kot jo poznamo danes. Odsotnost dobro ohranjenih dokazov o pretekli poselitvi tega prostora je posledica več faktorjev. Treba je opozoriti na zelo močne erozijske procese, ki so skozi čas močno spremenili okolje in zbrisali arheološke sledove. Drugi faktor je, da so jih zbrisali mlajši antropogeni posegi v okolje (oranje), ki so prispevali tudi k pospešitvi erozije iz više ležečega prostora zunaj posega.

Arheološko vrednotenje je pokazalo, da je območje potencialnega arheološkega najdišča Čardak I del prazgodovinske in rimskodobne pokrajine s terasami, ki je bila v intenzivni uporabi v času poselitve najdišča Čardak II.

Philip Mason, Primož Predan, Miha Murko, Ildikó Pintér

29

EŠD: 20280

Naselje: Črnomelj

Občina: Črnomelj

Ime: Črnomelj – arheološko najdišče Čardak

Področje: A

Obdobje: bronasta doba, starejša železna doba, rimsko obdobje

Vrsta dela: 6, 7

Čardak II je sistematično raziskano arheološko najdišče na bodoči lokaciji obvoznice Črnomelj (zahodni krak), 2. etapa – cesta R1-216/1178 do krožišča K3 in deviacije poti v območju krožišča K2. Na celotnem območju poteka trase so bili

že izvedeni ekstenzivni in intenzivni pregled ter vrednotenje s strojnim izkopom jarka po celotni dolžini trase med profiloma P68 in P41. Precejšnja količina rimskodobnih in prazgodovinskih keramičnih najdb je nakazovala na intenzivno uporabo prostora.

Arheološko izkopavanje med profiloma P65 in P68 na parc. št. 1058/4, 1058/26, 1058/25 k.o. Črnomelj je zajelo površino velikosti 55 x 30 m. Izkopavanja, katerih naročnik je bila Direkcija RS za ceste, je izvedel ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa, in Primoža Predana, univ. dipl. arheologa. Dela so potekala od 4. 7. do 19. 8. 2005.

Najdišče leži na prisojnem vzhodnem pobočju večje vrtače, ki je zaradi sporadičnega pojavljanja terre rose in njene spremenljive debeline slabo zaznavna v prostoru. Geološka podlaga je plastnat kredni apnenec, ki je večinoma nekoliko lapornat, podrejeno pa nastopa tudi apnenčeva breča. Nad apnenci se ponekod pojavlja različno debela terra rosa, ponekod pa je apnenec pokrit bodisi s koluvialnimi resedimenti terre rose bodisi s koluvialnimi resedimenti nekdanjih tal. Na več mestih so med koluvialnimi nanosi ohranjena pokopana tla (Verbič, T., Poročilo o geološkem ogledu arheološkega testnega razkopa vzdolž trase bodoče obvoznice pri Črnomlju, Ljubljana, december 2004). Strojno smo odstranili rušo, mlajše nasutje, koluvije ter nasip parkirišča.

FAZA I – Geološka tla so apnenec (SE 307) in terra rosa (SE 306).

FAZA II – Dve vrtači, ki sta bili zapolnjeni in delno zravnani s koluviji pred poselitvijo. Označili smo jih kot SE 437 in 438. V to fazo sodita prva koluvialna nanosa SE 411, 412, ki ležita nad geološko osnovo; v njej ni posrednih dokazov o človekovi prisotnosti. Faza je datirana v čas zgodnjega holocena.

FAZA – III Sedimentacija koluvija (SE 405). Ni sledov pokopanih tal ali arheoloških struktur, vendar predvidevamo stabilizacijo pred nadaljevanjem naslednje faze. Oglje v plasti je dokaz o primarni uporabi prostora brez naselitve.

FAZA IV – Prva poselitvena faza. V to fazo smo uvrstili šest jam za stojke. Verjetno gre za bronastodobno poselitev, bodisi kot stalno naselbino ali občasno poselitev.

FAZA V – Delno resedimentirana pokopana tla SE 404. Plast kaže stabilen razvoj prsti, ki je bil prekinjen z začetkom nove faze koluviacije na mikrolokaciji. Prekrivala je jame za stojke, opisane v prejšnji fazi, in vsebovala prazgodovinsko keramiko.

FAZA VI – Koluvija SE 334, 418, v katerih smo

zasledili prazgodovinsko keramiko, ožgano glino in oglje. Kažeta na dve fazi koluviacije, med njima je faza stabilizacije.

FAZA VII – Druga poselitvena faza. V površino SE 334 sta bili vkopani dve veliki jami. V polnilih vidimo dve ohranjeni hodni površini (SE 402 in 400), ki ju lahko navežemo na zahodno ležeče objekte. Poleg teh dveh jam je bilo v to plast vkopanih še pet jam za stojke. Po najdbah spada ta faza v starejšo železno dobo.

FAZA VIII – Pokopana tla SE 305, ki so vsebovala prazgodovinsko keramiko, ožgano glino in oglje, kar kaže na obstoj prazgodovinske naselbine v bližini. Na podlagi najdb to fazo datiramo v starejšo železno dobo.

FAZA IX – Tretja poselitvena faza. Direktni posegi v površino koluvialnega nanosa SE 305 so prepoznani le v južnem delu z dvema manjšima jamama SE 327/328 in 329/330 ter večjo jamo SE 332/333. Manjši jami sta vsebovali tipično prazgodovinsko keramiko in sta verjetno shrambeni jami, uporaba večje jame pa ni jasna. Faza spada v starejšo železno dobo.

FAZA X – Koluvialni nanos SE 304 s prazgodovinsko keramiko, ožgano glino in ogljem, kar potrjuje obstoj prazgodovinske naselbine v bližini. Spremembe uporabe prostora so lahko vzrok katastrofalne erozije, ki jo lahko vidimo v teh nanosih.

FAZA XI – Četrta poselitvena faza. S strukturami najbolje zastopana faza – 32 jam za stojke, ki so bile vkopane v koluvij SE 304. Jame za stojke smo razdelili v štiri skupine – glede na pojavljanje v prostoru – in linije znotraj njih, ki jih lahko interpretiramo kot posamezne objekte gospodarske narave znotraj podeželske rimskodobne naselbine.

FAZA XII – Pokopana tla SE 303, ki predstavljajo erozijsko delovanje, v njih pa smo našli manjše količine rimskodobne keramike, oglja in ožgane gline.

FAZE XIII–XVIII – Recentno delovanje (vkop jame, koluvij, izgradnja parkirišča, ruša, arheološko vrednotenje).

SONDA 5

Sondo 5 (4,70 x 2,22 x 3,40 m) smo locirali med P54 in P55. Geološka osnova strmo pada v smeri V–Z. V tej smeri pa so se nalagali tudi koluvialni nanosi in druge plasti, ki so počasi zapolnili vrtačo in zravnali površino znotraj nje.

Namen izkopa sonde 5 je bil preveriti plasti tudi z nearheološkimi metodami (paleobotanične, geološke in pedološke analize). Rezultati analiz nam pri preučevanju spreminjanja paleokolja v mikroregiji nudijo podrobnejši vpogled v nas-

tajanje tal in v ekološke spremembe, ki so lahko posledica človekovih ali pa tudi naravnih procesov znotraj ekosistema, kar se odraža tudi v pedološkem sistemu. Stratigrafska slika je podobna najdišču Čardak II.

Najdišče Čardak II je potrdilo lanske domneve o intenzivni naseljenosti tega območja. Na prisojnem vzhodnem pobočju dveh vrtač je bila ta lokacija zanimiva za poselitev v treh obdobjih. Zanimivo je, da gre za podoben tip naselitve v vseh treh obdobjih. V sekvenci se kažejo tri ponovitve podobnega vzorca: koluvijacija, po kateri sledi stabilizacija kot naselitev, pokopana tla, ki se formirajo po zapustitvi naselbine in nastanejo kot posledica razvoja tal, ter ponovna koluvijacija. Ta ponavljajoči se vzorec se nam kaže v treh fazah poselitve: bronastodobni, starejšeeželeznodobni in rimskodobni. Vse te faze se zaključijo s ponovnim delovanjem močnih erozijskih procesov, ki so vidni kot koluvialni nanosi. Ti so lahko posledica erozije po intenzivnejših poljedelskih dejavnostih ali posekih gozdov v bližini najdišča v določenih obdobjih.

Najdbe nakazujejo rabo prostora v okolici najdišča skozi daljši čas. Poselitev je mogoče predvidevati predvsem na vrhu hriba nad najdiščem, ki pa je bil v preteklosti preveč izpostavljen eroziji in človekovim posegom; ti so izbrisali vse arheološke sledi. Najdišče je pomembno zaradi specifične lege, ki nam nudi nov pogled v preteklost poselitve nižinskega krasa v Beli krajini.

Philip Mason, Primož Predan, Miha Murko, Ildikó Pintér

30

EŠD: 1742

Naselje: Črnomelj

Občina: Črnomelj

Ime: Cerkev Sv. duha

Področje: UA

Obdobje: 15.–19. stoletje

Vrsta Dela: 7

V letu 2005 so se nadaljevala obnovitvena dela na cerkvi Sv. duha. Zajemala so statično sanacijo zidov ladje in lope, v notranjosti pa polaganje novih podložnih ometov, izvedenih na apneni osnovi, na stenah ladje in betonske plošče v ladji, ki bo osnova za nove tlake, ter vzidavo lesenih okenskih okvirjev v ladji in lopih, katerih oblika posnema okenske okvirje iz zadnje četrtine 19. stoletja, ko je bila cerkev zadnjič obnovljena.

Marinka Dražumerič

31

EŠD: 9849

Naselje: Črnomelj

Občina: Črnomelj

Ime: Komenda

Naslov: Trg svobode 1, 8340 Črnomelj

Področje: UA

Obdobje: 17.–20. stoletje

Vrsta dela: 6, 7

V letu 2005 so se nadaljevala obnovitvena dela na zunanosti komende, v kateri ima prostore Okrožno sodišče Črnomelj. Zajemala so severno fasado komende iz 17. stoletja ter južno in jugozahodno dvoriščno fasado prizidka iz druge polovice 19. stoletja. Na severni fasadi so bili odstranjeni dotrajani in zaradi vlage tudi propadli ometi v pritrličnem delu stavbe ter zamenjani s sanirnimi ometi. Pri tem je bil na severovzhodnem vogalu stavbe odkrit mogočen, iz kamnitih blokov sestavljen vogal, ki potrjuje pozidavo stavbe v sredini 17. stoletja. Stari ometi v nadstropju so ohranjeni, novi beleži na fasadi pa sledijo prvotnim, temnosivim barvnim tonom z belimi obroboami okoli okenskih odprtij. Da bi stavba delovala enotno, smo barvne tone fasad na prizidku iz druge polovice 19. stoletja (ometi so stari) prilagodili prvotnim tonom komende. Dvorišče (atrij), začasno nasuto s pesekom, je bilo ločeno od pločnika s kovano ograjo, izdelano po vzoru ograje iz Suhega mosta, nastale v začetku 20. stoletja.

Marinka Dražumerič

32

EŠD: 3271

Naselje: Dobrič

Občina: Polzela

Ime: cerkev sv. Križa na gori Oljki

Področje: UA

Obdobje: zvelj barok

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Odobrena finančna sredstva Ministrstva za kulturo za restavriranje velikega oltarja so v letu 2001 zadostovala le za restavriranje križanega Kristusa na atiki. Na podlagi sond in analiz, ki jih je pripravil izbrani restavrador Drago Bac, so konsultanti dr. Sergej Vrišer, dr. Ferdo Šerbelj in predstavnik župnije Polzela Stanko Novak podali predlog, da se kip križanega Kristusa prezentira v njegovi najbolj pričevalni – izpovedni fazi. To je barvna plast, ki jo je bilo treba z manjkajočimi strdkami krvi ob odprtih ranah poudariti ekspresivnost, zabrisano ob drugi

fazi preslikave. Na podlagi kulturnovarstvenih pogojev za pridobitev predloga tehnične rešitve za restavratorsko prenavo in poteka restavratorskih del na velikem oltarju je bila na podlagi ponudbe izbrana Restavratorska delavnica Rimokatoliške škofije Maribor, ki je jamčila, da bo oltarni nastavek restavriran na kraju samem, kar je bila želja in pogoj investitorja.

Veliki oltar, posvečen zadnji Kristusovi večerji, delo Ferdinanda Galla, je nastal okoli leta 1766. V prezbitერიju je postavljen tako, da ga je mogoče obhoditi. Dominantnost oltarja v prostoru poudarja novejša kovinska ograja obhajilne mize. Oltarni nastavek ima lahko razberljivo ikonografsko shemo. V spodnjem delu ob mizi sedi dvanajst vidno razburjenih apostolov ob sklepnem dejanju zadnje večerje s Kristusom. Nad apostoli dekorativno oblikovan baldahinski nastavek z angeli aludira na nebeško kraljestvo, ki ga bodo deležni verujoči po Odršenikovi smrti na križu; ob priprošnjikih sv. Mariji, sv. Neži in sv. Joštu je upodobljeno na vrhu oltarnega nastavka. Oltarna slika Fortunanta Berganta s prizorom Kristusa na gori Oljki je posna slika in je sestavni, a le začasni del ikonografske sheme, kot napoved zadnje večerje in pasijona samega. Oltarni nastavek je kvalitetno kiparsko delo baročne dobe in je v slovenskem prostoru izjemen v načinu postavitve. Oltarni nastavek je sestavljen iz lesenih brun, v katere je na prednji strani izrezljana dekorativna rokokojska ornamentika. Ohranjeni veliki oblanci za apostoli dokazujejo, da je bil oltar delan na kraju samem. Oltarni nastavek s konkavnim, v prostor segajočim baldahinom je samostojec.

Pred začetkom restavratorske obnove pod vodstvom restavratorja Andreja Šebalja je podjetje Michael Singer KG z Dunaja s plinom sulfidfluoridom, ki deluje proti insektom, zaplino celoten cerkveni prostor. Na podlagi ponovnega pregleda je bilo ugotovljeno, da oltarni nastavek ni bil tako zelo poškodovan, kakor se je prvotno domnevalo. Poškodbe so bile samo površinske. Les je bil v notranjosti zdrav. Celoten oltarni nastavek je bil po požarih v cerkvi leta 1837 in leta 1932 ponovno preplasten z zlatom, ozadje baldahina pa je bilo lazurirano na srebrne lističe. Na hrbtni strani kipa sv. Marije sta se leta 1871 podpisala pozlatar Francišek Fantoni in mizar Jernej Šerdoner. Ker je bila originalna pozlata na kipih in ornamentih v velikem delu zbrušena, se je konservator na predlog restavratorja odločil, da se zlatenje 19. stoletja prezentira z mat in polirano pozlato v obstoječem razmerju. V sredini 19. stoletja so pozlatarji še vrhunsko obvladovali tehnologijo zlatenja. Prav tako je bila zaradi dosege estetskega videza sprejeta

odločitev, da se vse ozadje oltarnega nastavka na novo prekrije z bakrenimi lističi, ki se po originalu lazurirajo s prusko modro. Na bakreno osnovo lazurirana prusko modra barva ozadja baldahina za hrbtni apostolov s Kristusom ustvarja ob različnih svetlobah različne vizualne in senske učinke.

Potem ko sta bili na inkarnatu apostolov odstranjeni dve recentni plasti, so bile obrazom apostolov povrnjene njihove individualno poudarjene v rdeči barvi »senčene« obrazne gube. Angeli so bili ponovno montirani na prvotnih mestih, in sicer tam, kjer ni bila izvedena beneška pozlata ozadja. Potem ko je bila v oltar nameščena slika Fortunanta Berganta s prizorom Kristusa na gori Oljki, so bili namreč premeščeni. Obnovljene so bile kamnita menza, oltarna stopnica pred njo in bogato ornamentirana kovinska obhajilna miza. Za osvetlitev prezbitერიja in oltarja so bili montirani novi reflektorji.

Med 18. 8 in 6. 9. 2003 je bilo vlomljeno v spodnje svetišče – kripto –, od koder sta bila iz osrednjega oltarja ukradena kip sv. Marije Magdalene in kip sv. Janeza Evangelista, žalovalca ob mrtvem Kristusu. Ostal je le kip Kristusa, ki ga tat verjetno ni mogel naložiti na vozilo. Restavratorska dela na velikem oltarju, ki je ponovno zasijal v prvotni baročni podobi, so bila končana v letu 2005. Za izvedbo zahtevnih, strokovno in kvalitetno opravljenih restavratorskih del sta denarna sredstva zagotovila župnija Polzela v večjem deležu in Ministrstvo za kulturo v manjšem.

Bogdan Badovinac

33

EŠD: 15558

Naselje: Dolenje Karteljevo

Občina: Novo mesto

Ime: Dolenje Karteljevo – prazgodovinska naselbina

Področje: A

Obdobje: mlajša bronasta doba, starejša železna doba

Vrsta dela: 6

Najdišče Dolenje Karteljevo na avtocestnem odseku Hrastje–Lešnica je bilo detektirano v okviru predhodnih terenskih pregledov. V maju 2005 smo območje parc. št. 937/2, 936/1, 935/1, 934/1, 928/2, 927, 926/1, 926/2, 925 in 924 k.o. Zagorica raziskali s serijo petih strojno izkopanih testnih jarkov v skupni izmeri 456,80 m², nakar je bilo 2944 m² površine na območju povečane koncentracije najdb še v celoti raziskanih. Navkljub najdbam ugotavljamo, da je na celotnem območju

raziskave ohranjenost kulturnih plasti izrazito slaba zaradi močnih vplivov vodnega transporta, značilnih za rob vrtače s požiralnikom, ki je vplival na izrazito in globoko premešanost artefaktov (prim. Verbič, T. 2004, Poročilo o geološkem ogledu izkopavanj pri D. Karteljevem, Ljubljana). Intakten stratigrafski podatek predstavlja le dvoje stojk in jarek. Tem strukturam lahko glede na polnila pripišemo prazgodovinski (starejšeželeznodobni) izvor. Glede na to, da smo jih zasledili na severozahodnem robu posega, sklepamo, da je naselbina v smeri proti severovzhodu boljše ohranjena. Avtocestni poseg najdišča tu ne prizadene.

Poleg zavodskega arheologa konservatorja so na izkopavanjih sodelovali tudi zunanji sodelavci, izdelano pa je bilo tudi interno »Poročilo o zaščitnem arheološkem izkopavanju na lokaciji Dolenje Karteljevo na trasi AC, odsek Hrastje–Lešnica« (Predan, Kovač, april 2005).

Uroš Bavec

34

EŠD: 21421

Naselje: Dolenje Kronovo

Občina: Novo mesto

Ime: Novo mesto – arheološko najdišče Dolenje Kronovo

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, rimsko obdobje, pozni srednji vek

Vrsta dela: 6

Na lokaciji, odkriti med predhodnimi terenskimi ogledi Dolenje Kronovo (AC Lešnica–Kronovo), so bila na podlagi leta 2004 izdelane in sprejete ponudbe v času od sredine septembra do začetka decembra 2005 izvedena večja arheološka zaščitna izkopavanja. Raziskava je zajela parc. št. 298/1, 299, 300/2, 301, 311, 312, 313/1, vse k.o. Družinska vas s skupno površino 4200 m². Med trinajstimi fazami človekove aktivnosti na tem območju moramo zlasti izpostaviti sedmo in osmo ter deveto in dvanajsto fazo. Sedma faza sicer samo dvema »bronzastodobnima« stojkama ob stari strugi potoka je jasen pokazatelj bronzastodobne naselitve, ki se verjetno začne že s tretjo fazo. Čeprav osma faza ni dokazana z intaktnimi strukturami, pa lahko starejše železnodobno poselitve pričakujemo že na bližnji približno 60 m oddaljeni vzpetini, na kar jasno kaže močna kolumialna plast z ostanki za ta čas značilne keramike, ki se pojavlja na večjem delu izkopnega polja. Verjetno smemo ostanke kar enajstih »rimskih« peči

za peko kruha, ki sodijo v deveto fazo, postaviti v zgodnje obdobje rimske dominacije v teh krajih. Locirane so neposredno ob starejši prazgodovinski komunikaciji, ki je bila ugotovljena v bližini. Dvanajsto fazo pa povezujemo s »srednjeveškim« koluvijem, ki, kot kaže, izvira iz naselbinskih ostankov v neposredni bližini. Puščična ost, dno keramičnega lonca, svetinjica, bronasta igla ipd. to fazo postavljajo v čas od 15. do 17. stoletja. Rezultati teh izkopavanj, ki nedvomno nakazujejo velik arheološki potencial v neposredni bližini, so podrobneje predstavljeni v internem »Poročilu o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Dolenje Kronovo« (Olič, Predan, december 2005).

Uroš Bavec

35

EŠD: 109

Naselje: Dolenji Novaki

Občina: Cerklje

Ime: Dolenji Novaki – partizanska bolnišnica Franja

Področje: Z

Obdobje: druga svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Dr. Viktorju Volčjaku, ki je prišel na Cerkljansko z nalogo, da tam organizira partizansko zdravstvo, so domačini pokazali ozko in globoko sotesko Pasice. Kljub bližini prometnih poti, naselij in veliki vlagi v soteski, so na tej skriti lokaciji začeli graditi barake za bolnišnico. Gradili so jih od decembra 1943 do maja 1945. Kljub težko dostopnemu terenu so vse obdobje delovanja bolnišnice stalno dograjevali vedno nove objekte. Ob koncu vojne je bila partizanska bolnišnica Franja že prava vas barak. Z veliko mero iznajdljivosti so postavili barake na terenu, ki je bil tako rekoč neprimeren za gradnjo. V času od decembra 1943 do 5. maja 1945, ko se je bolnišnica izpraznila in so se ranjenci izselili, je bilo zgrajenih 11 barak za delo bolnišnice, električna centrala, svinjak, stranišče, sistem obrambnih bunkerjev in bunkerjev za evakuacijo ranjencev v primeru odkritja ter sistem poti, mostov in dviznih mostov. V ozki soteski, kjer je bilo zelo malo zemlje in kjer teren obvladujejo strme, kamnite stene, se je našel primeren prostor tudi za pokopališče, ki je bilo zaradi konspiracije neoznačeno in zlito z divjo naravo soteske.

Barake bolnišnice so lesene. Grajene so bile na hitro za določen čas, kar je vidno v načinu izvedbe (neenaka dolžina desk). V vlažnem okolju les zelo hitro propada. Poleg tega barake ogrožajo tudi naravne nezgode, predvsem plazovi, ki so v

preteklosti že poškodovali posamezne barake. Vlaga načenja stene barak, predvsem deske v bližini tal, in leseno kritino, zato je potreben stalen nadzor nad stanjem. Strehe zaradi obilnih padavin in lege v senčni in vlažni soteski hitro propadajo in zamakajo.

V bolnišnici Franja že nekaj let konstantno potekajo konservatorski posegi z namenom ohraniti spomenik, ki je zaradi materiala – lesa – in neugodnih podnebnih razmer zelo ranljiv. V letu 2002 je bil izdelan konservatorski program, po katerem potekajo konservatorska dela.

V letu 2005 je bila zamenjana kritina na baraki št. 8 – sobi za ranjence. Iz ohranjenega fotografskega gradiva, arhivskega gradiva in pričevanj še živečih udeležencev smo raziskali avtentičen način izvedbe strehe. Streha je bila izvedena v enakih dimenzijah, razporeditvi desk in načinu prekrivanja. Zaradi že omenjenih izjemnih podnebnih razmer in nevarnosti zamakanja smo namestili sekundarno kritino. Streha mora biti nepropustna tudi zaradi muzejskih predmetov v barakah.

S striktnim sledenjem avtentičnemu načinu gradnje barak se popravljajo tudi napake, ki so bile storjene v preteklosti. Zaradi sicer enostavnih objektov je prav ohranjanje enostavnosti in oblike provizorične gradnje bistvenega pomena.

Dela je izvajal SGP Zidgrad, d. d., iz Idrije, vodil in nadziral pa jih je Igor Peršolja iz ZVKDS – Restavratorski center.

Ernesta Drole

36

EŠD: RKD – 07-06-00008

Naselje: Dolnja stara vas

Občina: Šentjernej

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: I

Pri strojnem ravnanju terena za rastlinjak vzhodno od dovozne poti h kmetiji Janeza Jordana, Dolnja Stara vas, so leta 2003 uničili kamnito skrinjo antičnega groba, v katerem sta poleg lončenih skled in loncev v žganini ene od posod ležali dve profilirani bronasti antični fibuli. Fibule je pridobil Dolenjski muzej. Bronasta zapestnica D-preseka je bila najdena posebej, slučajno, na isti njivi.

Borut Križ

37

EŠD: 119

Naselje: Domanjševci

Občina: Šalovci

Ime: pokopališka cerkev sv. Martina

Naslov: Domanjševci

Področje: UA, R

Obdobje: prva polovica 13. stoletja

Vrsta dela: 4, 6, 7

Pokopališka cerkev svetega Martina stoji na vzpetini nad vasjo Domanjševci med položnimi grički v dolini reke Krčice, nedaleč od madžarsko-slovenske meje, in je naš najbolj severovzhodni kulturni spomenik.

Točno orientirano opečno stavbo sestavljajo pravokotna ladja, zahodni kvadratni zvonik in polkrožna oltarna apsida na vzhodu. Ladjo pokriva dvokapnica, zvonik pa štirikapnica. Južna fasada in apsida z vidno strukturo opečne gradnje prezentirata nekdanjo romansko gradnjo, v nadzidanem delu iz leta 1872 pa sta ohranjena zaglajen apneni omet in neoromanski arkadni podstrešni venci. Na visokem zahodnem stolpu je v celoti vidna primarna romanska opečna gradnja, brez ometa je tudi nadzidani del iz 19. stoletja. Severna fasada je z ometom, arkadnim podstrešnim vencem in lizenami ohranila videz psevdoromske gradbene faze 19. stoletja.

Južno fasado členijo tri romanska okna, zahodno ena in dve v apsidi. Stavbo obkroža opečni talni zidec s četrtinskimi krožnim profilom, ki ga poznamo že iz rotunde v Selu in stari cerkvi v Turnišču. Najlepsi del stavbe je romanski portal v zahodnem delu južne fasade. Leta 1872 so ga ob preoblikovanju romanske cerkve v psevdoromansko višjo cerkev zazidali, nato pa ponovno odprli v sedemdesetih letih 20. stoletja. Konservatorske posege na južni fasadi je vodil mariborski Zavod za spomeniško varstvo, strokovni svetovalec je bil Marijan Zadnikar. V sedemdesetih letih rekonstruirana notranjščina cerkve je ohranila romansko pojavnost 13. stoletja. Ladja z ravnim stropom je na severni, zahodni in južni steni členjena s šilasto zaključnimi stenski nišami, ki jih poznamo že iz rotunde v Selu in Marijine cerkve v Turnišču.

Od zadnje obnove v sedemdesetih letih 20. stoletja pa do leta 2005 ta pomembna cerkev, razen najnujnejše sanacije strehe leta 1997, ni bila deležna nikakršnega večjega konservatorskega ali sanacijskega posega. Ob strokovnem ogledu cerkve smo tako kot že velikokrat poprej ugotovili, da sta se v notranjosti pojavila mah in velika vlažnost, saj zaradi fiksno zastekljenih oken zrak

ni mogel krožiti in prezračevati prostor. Sledilo je delno uničenje tlaka predvsem v severnem delu in velika vlažnost zidov do metra in pol višine. Posledica vlage je bila hitra rast mahu na zidu in tleh ter razpadanje opeke. Zaradi konfiguracije terena na južni in zahodni strani je imela voda neoviran dostop do temeljev in zidov cerkve, kar je še dodatno navlažilo zidove in notranjščino. Zamakanje s strehe zvonika je poškodovalo podstrešni venec na severnovzhodnem vogalu zvonika in na zahodnem delu severnega zidu. Zaradi popolnoma dotrajane nosilne konstrukcije zvonov je bila uporaba zvonov nemogoča.

Leta 2005 je Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije zagotovilo interventna finančna sredstva in tako poleg manjšega deleža občine in madžarske države omogočilo najnujnejšo obnovo gradbene substance cerkve in romansko prezentacijo severne fasade po vzgledu južne. Skladno s prvo fazo obnov po konservatorskem programu smo izvedli statično sanacijo cerkve, drenažo, prezentacijo severne fasade po vzgledu južne, vstavili nova okna in odstranili mah v notranjosti.

Pred začetkom obnove smo ob cerkvenih temeljih izdelali tri sonde, na podlagi katerih smo ugotovili, da ima celotna cerkev okoli 70 cm globoke opečne temelje, ki pa so bili na predelu pod zvonikom že močno načeti. S podbetoniranjem smo stabilizirali temelje zvonika, v katerem smo zaradi slabega gradbenega stanja že pred leti vaščanom odsvetovali zvonjenje. Na severni fasadi smo izdelali nov talni zidec po vzoru primarnega romanskega in ga na ohranjenih delih talnega zidca, ki je odstopal od stene, vezali na zdravo osnovo stene. Okoli cerkve smo izdelali drenažo, teren pa uredili z naklonom, ki je omogočil odtekanje meteorne vode od cerkve. Injiciranje poškodovanih delov opečnega zidu temeljev je bilo izdelano iz apnene malte. Na severni fasadi smo odstranili sekundarne omete in po zgledu primarnega fugiranja izvedli novo fugiranje iz apnene malte, mešane z glino. Restavratorska dela je vodil restavratorski svetnik Viktor Gojkovič. V notranjosti cerkve smo fiksna okna zamenjali z novimi, ki omogočajo odpiranje in boljše prezračevanje cerkve, ter očistili dele severne stene in tal, na katerih se je razrastle mah. Obnovitvena dela je kvalitetno opravilo Gradbeništvo Pintarič, s. p., iz Spodnje Ščavnice. Spomladi istega leta smo h konservatorskemu programu obnove in prezentacije romanske cerkve iz leta 2003 dodali še grafični del prezentacije cerkve po odstranitvi sekundarnih dozidav.

Neva Sulič Urek

38

ESD: 14862

Naselje: Dornava

Občina: Dornava

Ime: domačija Čušek

Naslov: Dornava 28

Področje: E

Obdobje: druga polovica 19. stoletja, začetek 20. stoletja

Vrsta dela: 6, 7

Domačija Čušek, Dornava 28, je primer dobro ohranjene domačije srednjega kmeta iz druge polovice 19. stoletja, ki je doživela večje spremembe predvsem v začetku 20. stoletja. Ohranila je vse značilnosti podeželskega stavbarstva, značilnega za ravninsko območje prtuske okolice.

Stoji v severnem delu Dornave, vzhodno od znanega baročnega dvorca Dornava.

Domačija sestoji iz stanovanjske hiše, ki ji pod istim slemenom sledijo zrniska klet, hlev in gumno kot zaključek niza v obliki črke L. V odprtem delu gumna z nadstreškom stojita velika lesena preša in lesen koruznjak. Ta gospodarski del domačije datira iz leta 1929.

Na drugi strani dvorišča, vzporedno z omenjenim stanovanjskim in gospodarskim delom, stoji urejena betonska gnojna jama, nato sledi leseni »hajzlc«, ki se stika s »štalinko« (svinjakom). V isti osi sledi vinska klet, ki ločeno od ostalega niza stavb zaključuje domačijo kot celoto.

Vse stavbe domačije so zidane in prtilične, prekrite z dvokapnico z opečno kritino zareznik. Le ponekod je mogoče zaslediti debelejši bobrovec starejšega datuma.

V južnem delu dvorišča, nekoliko v stran od stanovanjskega dela domačije, stoji betonski studenec z betonskim koritom, ki ga bo treba vključiti v proces obnove.

Južno mejo domačije nakazuje ograja s preprosto profiliranimi betonski stebri z žičnato mrežo.

Občina Dornava kot lastnica domačije je želela z obnovo ohraniti del propadajoče stavbne dediščine tega območja in obnovljeno domačijo vključiti v vsakdanjik tako Dornavčanov kot prebivalcev sosednjih vasi. Že dejstvo, da je dornavsko območje središče znane lukarije, ki jo je opisal sam pisatelj Anton Ingolič, daje sami domačiji Čušek več možnosti za preživetje. V kontekstu lukarskega praznika in zelo močnega lokalnega društva Lukarji, bo domačija Čušek kulturno središče dežele lukarije.

Po pridobljenih potrebnih kulturnovarstvenih aktih in izdelanem konservatorskem programu

ter občasnih usklajevalnih sestankih s predstavniki občine se je začela obnova stanovanjskega dela domačije in vinske kleti. Slednja je bila v nekoliko slabšem stanju kot hiša. Klet je dvocelična, pritlična in v južni polovici podkletena.

Streha je bila v dokaj dobrem stanju, le ponekod je bilo treba zamenjati dele ostrešja in posamezne strešnike. Pri obnovi strehe se je del simsa severnega zatrepa odkrušil, zato ga je bilo treba po nanosu apnenih ometov rekonstruirati na podlagi izdelanih posnetkov obstoječega stanja.

Zidi kleti so mestoma zidani iz polne opeke, mestoma pa ilovnati, pomešani s slamo. Zaradi neustreznega cementnega obrizga je zunanji omet v večji meri odstopal od sten. Tako je bilo treba vse omete odstraniti ter predvsem butane dele kleti obnoviti na enak način, kot so bili prvotno izdelani, torej z ilovico, pomešano s slamo.

Tej obliki sanacije je sledil nanos apnenih ometov. Tako v severnem kot južnem zatrepu kleti so opečne zračne line, ki jih je bilo treba očistiti. Temu je sledil nanos apnene barve. Temeljni zidec se je nakazal s temno sivo barvo.

Ohranilo se je vse leseno stavbno pohištvo z okovjem, ki pa žal ni bilo predmet obnovitvenih del.

Večja pozornost v okviru obnove je bila namenjena prav stanovanjskemu delu domačije. Hiša je pritlična in nepodkletena. V celoti je zidana iz polne opeke, temeljni zidi so kamniti. Zaradi zadrževanja meteornih vod je bila prisotnost vlage v spodnjem delu sten več kot očitna. Zato je bilo treba odstraniti tako zunanje kot notranje omete v višini parapetov. Občina kot investitor se je strinjala, da se izvede naravno zračenje oziroma sušenje zidov brez nanašanja sanitarnih ometov.

Vse zunanje omete je bilo treba v celoti odstraniti, saj so bile površine odstopanja od zidov prevelike. Pred odstranitvijo ometov so bila izvedena predhodna sondiranja fasade in fasadne profilacije. Pri odstranjevanju zunanjih ometov smo naleteli na zazidane prvotne okenske odprtine v zahodnem delu »velke hiše«, ki meji na kuhinjo, ter na prvotno okensko in vratno odprtino v sami kuhinji. Vse te odkrite prvotne odprtine je bilo treba vzpostaviti in po vzoru obstoječega lesenega stavbnega pohištva izdelati okna. Zadnja vrata kuhinje so bila izdelana po analogiji.

Vse stavbno pohištvo, tako zunanje kot notranje, je bilo v celoti dobro ohranjeno. Najprej je bilo treba odstraniti neustrezne oljne premaze. Zaradi večkratnih nanosov različnih barvnih premazov jih je bilo ponekod težko odstraniti. Zato je bilo odstranjevanje toliko težje, saj je bilo treba pa-

ziti, da se obstoječe stavbno pohištvo ni preveč poškodovalo. Očiščeno pohištvo je bilo nato treba premazati z zaščitnim premazom, ki je tonsko ustrezal osnovni barvi pohištva.

V prvi del obnovitvenih del je bila vključena tudi obnova kurišča krušne peči ter dimnika, ki so ga pri zadnjih obnovitvenih delih zapolnili z odpadnim materialom.

Pred obnovo fasade je bilo treba odstraniti prvotni betonski tlak vzdolž celotne dvoriščne fasade zahodnega niza domačije, oblikovanega v črko L. Nadomestil ga je opečni tlak.

Zaradi pomanjkanja sredstev je bilo tako mogoče izpeljati le prvi del obnove domačije Čušek.

Suzana Vešligaj

39

EŠD: 17233

Naselje: Draga

Občina: Medvode

Ime: Sora – ruševine gradu

Področje: A

Obdobje: srednji vek

Vrsta dela: 8

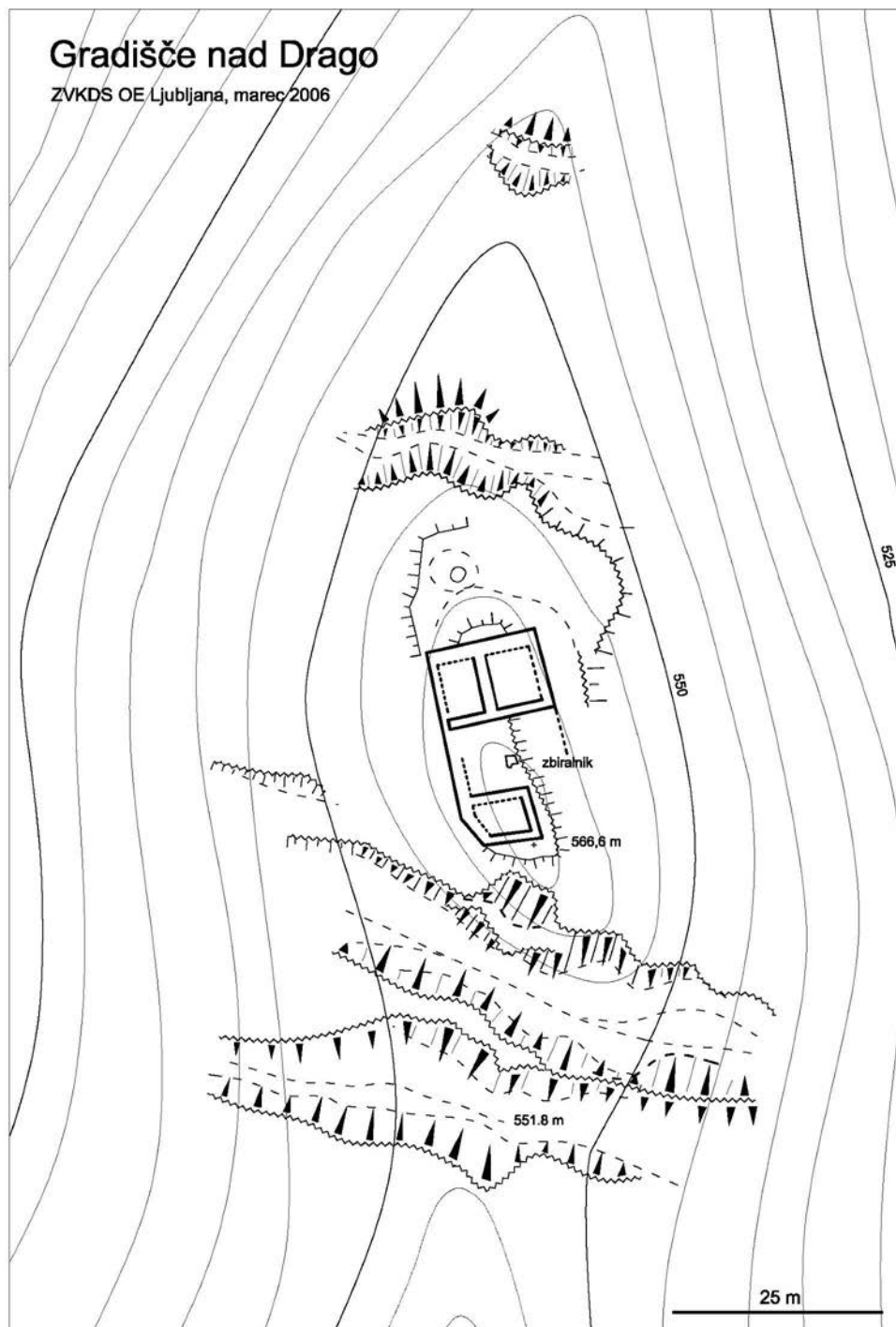
Gradišče (566,6 m nm.v.) nad Drago je strma vzpetina v predzadnjem od vzhodnih grebenov Osovniškega masiva, ki se dvigajo nad ravnico Sorškega polja med Puštalom in Drago ter jih na vzhodu omejuje Hom (718 m). Ruševine na gradišču, ki se v literaturi večkrat pojavlja kot ena od potencialnih lokacij gradu Bosisen, so prvič omenjene v Zgodovini sorške fare Antona Koblarja (Ljubljana 1883 str. 10), v zadnjem času pa je nanjo opozoril France Jenko (Gradišče nad Drago, Loški razgledi 49, Škofja Loka 2002, str. 199–200).

Gradišče leži na prvi vzpetini v grebenu med potokoma Žebnik in Draga, imenovanim tudi Suhi potok. Lokacija je odlično naravno zavarovana z izjemno strmimi pobočji, ki se od severno ležečega posestva pod gradiščem do začetka grebena na razmeroma kratki razdalji vzpenjo za okoli 150 m.

Za utrdbo je bil izbran zvišan del grebena iz triasnega plastovitega dolomita in apnenca z rožencem, medtem ko je južno nadaljevanje grebena v jurških ploščatih lapornih apnencih in skrilavcih zložnejše. Na tej strani je utrdba zavarovana z dvema globokima jarkoma, med katerima je težko prehodni ostanek grebena. Oba jarka sta vklesana v mehkejšje laporne sedimente in imata strme oziroma navpične stene, medtem ko oblikuje nadaljevanje grebena proti severu okoli 15 m višji

Gradišče nad Drago

ZVKDS OE Ljubljana, marec 2006

Gradišče nad Drago, tlorisni načrt

skalni pomol, ki ga sestavljajo iz proti eroziji in preprevanju odpornejši apnenci. Na ožjem in lahko branljivem grebenu, ki se spušča proti Dragi, sta bila vklesana širši in globlji ter ožji in plitvejši jarek, prav tako z navpičnimi stenami.

Na vrhu močno preoblikovanega pomola so vidni ostanki utrdbe z večjim stanovanjskim objektom, manjšim stolpom in obzidanim dvoriščem v skupni izmeri 21,6 x 12,5 m. Severni del vrha, pod katerim je še umetno izravnana terasa, zavzema pravokoten objekt (12,5 x 9,3 m) z dvema prosotoroma. Južni zid, ki stoji še 2,5 m visoko, je zgrajen iz klesanih pravokotnih kamnov dolžine 30–50 cm in širine 15 cm, ki so jih naložili v vodoravnih vrstah vzdolžnikov in veznikov. Kamni so vezani z zelo trdno belosivo malto s primesmi majhnih kamnov do 0,5 m velikosti. Debelina zidu, ki se na zahodni strani zaključuje z ohranjeno navpično fronto, kjer domnevamo prehod v dvorišče, znaša natančno 1 meter.

Na nasprotnem, južnem koncu pomola je bil na zahodno obzidje naslonjen manjši kvadraten stolp v izmeri 7,7 x 7,5 m, s prav tako 1 m debelimi zidovi. Od zahodnega obzidja, ki se je z zalomljenim potekom prilagajalo skalnemu reliefu, sta ohranjena le zunanje lice in polnilo iz amorfne mase kamnov in malte, medtem ko od domnevanega vzhodnega obzidja, razen komaj zaznavnih sledov na površini, ni ostalo ničesar. Tik ob skalni stopnji, ki na vzhodu zamejuje 8,6 dolgo in 5,6 m široko dvorišče, je v skalo vsekana kvadratna kotanja z ravnim dnom, v kateri domnevamo zbiralnik za vodo. Stranice kotanje merijo 1 m, globlina znaša 0,7 m.

Tudi arheološko najdišče na gradišču nad Drago je bilo v devetdesetih letih prejšnjega stoletja deležno obiskov več nepoklicanih oseb z iskalci kovin, ki so po dostopnih podatkih odnesli več deset bronastih in železnih predmetov ter novcev iz 12.–14. stoletja. Manj škode so naredili starejši izkopi, ki so delno izpostavili zidove stanovanjskega objekta in stolpa.

Omenimo še izjemno zanimivo pripoved nekdanjega gospodarja posestva pod gradiščem, po kateri naj bi kmalu po drugi svetovni vojni v Drago iz Avstrije prišli na ogled potomci zadnjih lastnikov gradu – nedvomno pravi izziv za zgodovinarje!

Andrej Gaspari, Barbara Nadbath

Področje: UA

Obdobje: zrela barok

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Pri raziskavah fasadnih ometov, ki so bile pogoj za nadaljevanje obnovitvenih del na zunanjsčini podružnične cerkve v letu 2002, smo na vogalih prve etaže zvonika odkrili dve plasti poslikav z motivi diamantov v rdeči in beli barvi. Prva plast poslikave je bila nanosena neposredno na kamen, druga na belež. Podobno dvojno poslikavo smo našli tudi na spolijah, uporabljenih pri zidavi vogalov zahodne stene ladje. Naslednja plast ometa na zvoniku z naslikanimi diamantnimi šivanimi vogali v oranžni barvi in z podkapnim frizom z motivi balustrov je datirana z letnico 1724 v kartuši. Ta sistem poslikave je bil barvno dopolnjen s sivimi obrobnimi črtami leta 1793, kar je dokumentirano na isti kartuši. Ti dve dopolnjujoči se poslikavi sta prezentirani tudi na novih ometih. Na kartušah na zvoniku sta bili poleg letnice 1848 še letnici 1907 in 1967. Na stenaх ladje je rekonstruirana najdena stebna poslikava v rjavi barvi, posredno datirana z nekdanjim zahodnim portalom iz leta 1711. Na prezbiteriju iz leta 1755 so obnovljeni grobozrnati ometi in gladko zaribana členitev. Po odstranitvi fasadnih ometov smo na južni steni ladje dokumentirali romansko zidavo opus spicatum – ploščate kamne, položene v ribjo kost – in sočasne romanske omete s horizontalnimi fugami. Včrtane fuge so sledile strukturi gradnje, večje rečne oblice so bile neometane. Glajen romanski omet se je končal pol metra pred vogalom zahodne stene, ki je bila prizidana oziroma popravljena tudi z gotskimi poslikanimi spolijami. Stena ladje je bila nadzidana za približno meter in pol. Biforna okna so vzdana sočasno z nadzidavo zvonika. V zidavi prevladujejo rdečkasto rjavi kamni in zelenkasta vrsta kamenja. Izrazite cezure v nadzidavi zvonika okoli dva metra nad gotskim delilnim vencem ni videti. Vidni so le drugačna struktura gradnje, drugačen kamen in omet. Gotski del je zidan pretežno iz kvadrov sive barve. V stiku severne stene ladje in vzhodne stene zvonika je gradnja vezana. Obnovo zunanjsčine je financirala župnija Dramlje, dela je izvajal Jožef Banovšek, s. p., Dramlje.

Bogdan Badovinac

40

EŠD: 2954

Naselje: Dramlje

Občina: Šentjur pri Celju

Ime: cerkev sv. Ilije

41

EŠD št. predloga: 640072

Naselje: Drankovec

Občina: Pesnica

Ime: Drankovec – hiša Drankovec 8

Naslov: Drankovec 8

Področje: E

Obdobje: 18., 19., 20. stoletje

Vrsta dela: 7, 8

Lastniki so leta 2005 nadaljevali gradbeno sanacijo stavbe. Na podlagi strokovnih smernic in izdelane-ga projekta prenove so obnovili strešno konstrukcijo in dimnik ter streho prekrili z bobrovcem, z lesenega ostenja odstranili dotrajan ilovnat omet ter sanirali lesene kladne stene. Nepodkleteni del so podtemeljili. Ureditev notranjščine je potekala po izdelanem načrtu prenove. Del bivalnega dela (nekdaj stanovanje viničarja) bo urejen v stanovanje.

Večji bivalni prostor s tramovnim stropom in letnicami 1741, 1867 in 1906 na nosilnem tramu ter značilnim okencem v prostor s prešo bo obnovljen z izvorno ohranjeno opremo in pohištvom ter bo ostal nespremenjen. Krušna peč, ki je bila v preteklosti odstranjena, bo rekonstruirana. Prostor je služil gospodarju, kadar je prišel v vinograd.

V letu 2006 namerava lastnik stavbo ometati z ilovnatim ometom, izdelati nova okna po vzoru starih, ki so dotrajana, ter obnoviti vhodna vrata in leseno verando.

Pritlična, delno podkletena hiša, nekdanja gosposka zidanka in viničarija, je krita s strmo opečno streho in ima tipično razporeditev prostorov, kakor je za vinogradniške stavbe značilno: bivalni del, prostor z leseno prešo in vinsko klet. Stavba je grajena iz lesa, velika vinska klet je obokana in grajena iz kamna. Hiša stoji v razloženem naselju severno-zahodnih Slovenskih goric ob makadamski cesti nad vinogradom. Tudi danes, kakor nekdanj, služi vinogradniškemu namenu.

Jelka Skalicky

42

EŠD: 3073

Naselje: Drevenik

Občina: Rogaska Slatina

Ime: cerkev sv. Lenarta

Področje: UA

Obdobje: prva polovica 16. stoletja

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Leta 2001 je restavrator Ervin Potočnik začel zahtevno odkrivanje recentnih beležev nad stenskimi poslikavami v koru, pod katerimi so freske, izdelane na suh omet, ohranjene le v fragmentih. Po nanašanju manjkajočih ometov je restavrator nato v letu 2002 v koru začel retuširanje odkritih

stenskih poslikav. Konservator in restavrator sta določila sistem in obseg retuširanja. V prvi fazi se retušira vse, kar je vidnega, povezuje pa se v naslednji fazi dela. Nedefinirane ploskve znotraj ohranjenih poslikav se črtkajo. Ploskve s poškodovano barvno plastjo se pikčasto retuširajo in se med seboj povežejo s polno retušo. Večje plombe znotraj nedefiniranih barvnih polj se prilagodijo ostankom poslikave, večje uničene površine so beljene in nato tonirane v lokalnem barvnem tonu. Rože na oboku kora se rekonstruirajo in retuširajo po vzoru odkritih rož na oboku ladje.

Decentno narejene retuše so izluščile ohranjene prizore, ki jih ob obočnih rebrih obrobijo pasovi z akantovimi viticami in dva horizontalna pasova z enakim motivom. Na slavoločni steni je viden raženj – orodje mučeništva sv. Lovrenca – in na temenu slavoloka v štirih vrstah slabo berljiv napis. Na severni podolžni steni sta ob iztrganem zakramentariju na doslikani arhitekturi ohranjena fragmenta dveh angelov in nad njima v levi niši angel z orodjem mučeništva. Pod obočnimi konzolami med okni s slikanimi obrobami v ostenjih z motivom akantovih vitic so tri dopasne figure cerkvenih učiteljev in četrta figura nad steno okna v južni podolžni steni. Na južni steni kora je ohranjena skupina apostolov z nimbi, na zgornjem polju je prizor z angelom, ki v rokah verjetno nosi križ. Levo ob angelu stoji celopostavna moška figura v plašču, desno je ohranjen le del ženskega obraza z lasmi, prepletenimi z lasno mrežico. Nad osrednjim oknom je obraz Kristusa vladarja z nimbom in trnovo krono. Na obočnih kapah so poleg velikih mesnatih rož slabo ohranjene tudi podobe leva, vola, angela in personifikacije vetra. Za retuše je Ervin Potočnik uporabil naravne pigmente in primal. Sonde na stenah ladje so pokazale, da je tu poslikava narejena na svež omet, s senčenjem na suh belež. Na oboku ladje je dekorativna poslikava izvedena na suho. V zahodni steni ladje je nad novejšim vhodom v zvonik najden zgornji del okroglega okna, ki ima ostenje in obrobo črtno poslikano v rdeči barvi. Ta arhitekturna poslikava je na starejšem ometu, ki je brez ohranjenih stenskih poslikav. Zdravi, a naključni ometi prve plasti so očiščeni poznejših plomb, na novo plombirani in prezentirani v nivojski razliki od zgornjih ometov s poslikavami. Na to plast ometov se veže tudi rdeča črtna poslikava na obočnih rebrih. Restavratorsko delo Irene in Ervina Potočnika se je s saniranjem, utrjevanjem ometov, odkrivanjem in retuširanjem nadaljevalo do leta 2005. Pri tem so bile, razen dela slavoločne stene in tretje obočne pole, odkrite in restavrirane vse stenske poslikave na preostalih površinah sten in oboku ladje. Po

vsej zahodni steni ladje je v pokrajini z utrjenim mestom na bregu reke in cerkvijo med drevesi na nasprotnem bregu naslikan prizor pohoda in poklona Sv. treh kraljev. Na levi polovici zahodne stene ladje sta vidna dva jezdec na belih konjih. Pod jezdecema sta dve manjši živali, verjetno prav tako konja. Desno od vhoda je prizor poklona Sv. treh kraljev. Viden je kralj, oblečen v plemiško obleko, pred sedečo Marijo z otrokom v naročju. Na severni steni ladje so naslikani prizori iz Kristusovega pasijona in njegovega posmrtnega pojavljanja. Na prvi, levi stenski poli je na zgornjem pasu naslikana Marijina smrt, desno je Kristusova molitev na gori Oljki. Ohranjeni so speči apostoli in kelih. V spodnjem srednjem pasu je levo prizor Ecce homo, desno pa zasmehovanje in kronanje Kristusa s trnjevo krono. Kristus ima ogrnjen bel plašč in v desnici drži trs. Dva rablja mu s palicami na glavo pritiskata trnovo krono. Leva figura pleše in gestikulira pred Kristusom. Prizor v levem spodnjem pasu je nerazpoznaven. Na desnem polju je prikazan Kristus z zastavico na križu, ki prestopajoč sarkofag z desnico vleče pravičneže iz vic. V srednjem pasu srednje stenske pole je levo od niše ohranjen prizor, ko Simon iz Cirene pomaga Kristusu nositi križ. Desno je prizor križanja Kristusa. Ohranjen je le torzo golega človeškega telesa. Na spodnjem polju je vstali Kristus, ki verjetno sedeč na sarkofagu kaže prebodeno desno dlan. Na desni stenski poli je pod obokom naslikan angel, pod njim je na levi prizor Pilatovega umivanja rok, desno bičanje Kristusa, privezanega ob steber. V srednjem pasu so še neodkrita freske, a se vidi del lestve, del prizora snemanja s križa. Na južni steni ladje so upodobljeni prizori iz različnih svetniških legend in podobe posameznih svetnikov. Na prvi desni stenski poli je na vrhu upodobljen angel z belim prtom v naročju, pod njim mesto v pokrajini, levo nad breznom stoji del čete golih tovarišev sv. Ahaca, ki čakajo na smrt. Desno poleg skupine golih vojakov pred prepadno skalo so tri oblečene postave in na levem delu stene večja figura v dolgem renesančnem plašču. Pod njo je ob desni strani okna naslikan sv. Florijan. V breznu na levi strani od okna so vojaki nasajeni na trnje. Gole figure na trnih imajo svetniške sije. V levem ostenju gotskega okna je naslikana celopostavna figura nadangela Mihaela, stoječega na slikani obočni konzoli, ki tehta duše in vihti meč. V desnem ostenju je naslikana moška celopostavna figura s krono in žezlom, stoječa na konzoli. Pod oknom sta prizor sv. Jurija v boju z zmajem, ki bruha ogenj in dim, ter podoba kraljične in dveh svetniških figur. V spodnjem delu desne stenske pole so ohranjeni fragmenti

slikane zavese v rdečkasti barvi. Zbrisane bordure so le toliko nakazane, da pomagajo ustvariti videz zaključene celote polja, v katerem je prizor boja sv. Jurija z zmajem. Na srednji stenski južni poli s stranskim vhomom je zgornji pas brez slikav. Na spodnjem pasu je levo od okna naslikan sv. Boštjan, privezan na drevesno rogovilo; vanj strelja strelec s samostrelom na desni strani okna. Strelec ima med stopali položen šklatlast tul za puščice, oblečen pa je v tesno opriete hlačnice – hlačnice nogavice. Desna hlačnica in desni čevljev sta bele barve, leva hlačnica in levi čevljev pa vijolčaste barve. Nad strelcem je manjša postava v temni obleki z mečem v roki. Pod strelcem s samostrelom sta v polju dve celopostavni svetnici. Leva ob oknu je sv. Lucija, ki na pladnju nosi par oči, desno sv. Apolonija, ki drži zob v kleščah. Pod svetnicama sta doprsni podobi sv. Lovrenca z ražnjem in desno opata. Pod sv. Boštjanom je naslikan grad z bergfridom, palacijem, obzidjem s stolpi in samostojno stoječim propugnaculumom, pod gradom pa je prizor pomora družic sv. Uršule, ki se nadaljuje na levi stenski poli. Ženske, ki sedijo v čolnu, so obkoljene z vojaki. Skrajno desna ženska figura je nagnjena iz čolna, vojak s turbanom pa z damaščanko zamahuje proti nastavljenemu vratu. Ob desni strani okna v levi stenski poli je del podobe figure vojaka, ki z lokom meri proti isti – obkoljeni množici na čolnu. Nad oknom leve stenske pole je prizor, ko angel, ki prihaja iz oblaka, steguje obe roki proti klečečemu Kristusu, ki trosi seme. Desno od Kristusa je klečeč mož s cepcem v roki, zadaj za njim je snop žita. Delno je odkrita desna stran slavoločne stene, s fresko nad slavolokom z apokaliptičnim Kristusom v mandorli, z angeloma trobentačema na zgornji strani. Kristus z levico drži meč, s konico, naslonjeno na ustnice. Na desni strani mu iz ust poganja zelena vejica. Pod mandorlo je majhna klečeča figura. Na Kristusovi levi strani sta dve svetniški postavi. Spodaj je mož z avreolo in mečem v levici, nad njim je starejša ženska z oglato ruto. Za njima lebdi angel, ki ima noge prekrite s tuniko. Na desni strani slavoločne stene so v spodnjem pasu ohranjene tri svetniške figure z nimbi: prva na levi ima lase pristržene na tanzuro, v roki drži tri bele krogle – kamne. Figura v sredini, sv. Jošt ali sv. Urh, ima škofovsko pokrivalo in pastorage v levici, v desnici drži ribo. Figura na desni ima na glavi škofovsko pokrivalo, v levici drži pastorage, v desnici pa neki okrogli predmet sive barve. Rastlinska ornamentika, naslikana na suh omet na oboku ladje, je bila ob predhodnem beljenju skoraj uničena.

V najboljši maniri decentne retuše je restavratorki Ireni Potočnik uspelo maksimalno »izvleči«

motive mesnatih rož in rastlin. Skozi ves proces so konservator in restavratorja tvorno sodelovali pri celoviti prezentaciji odkritih fresk ter vsebini, načinu in stopnji intenzivnosti retuš. Vseskozi je bilo prisotno vprašanje, kako uskladiti preveliko razliko v njihovi ohranjenosti in intenzivnosti. Nekateri figuralni prizori so bili barvno dobro ohranjeni, drugi manj. Nekateri prizori so bili medli, zabrisani in je bilo prizor ali motiv mogoče le slutiti. Ob pomoči izkušenih restavratorjev Irene in Ervina Potočnika so bili detajli posamezno ohranjenih poslikav usklajeno povezani v celoto, tako da je bil konservatorski problem s tem decentno rešen. V zvonici je bila dodatno odkrita v raznobarnih pasovih slikana obroba gotskega portala. Na temenu portala je v obrobi naslikan enakokraki križ in vrh njega še grbovni ščitek s horizontalnimi polji različnih barv. Levo in desno sta naslikani okrogli lini z okroglimi lečami različnih barv. Na opečno rdečem pasu obrobe sta sgraffita: zgornji *Philippus Jeff* □ 1614 in spodnji *Laurentius Pifcato* ? 1633. Lesena pevška empora je bila demontirana in shranjena leta 2002. Leta 2003 so restavratorji Restavratorskega centra demontirali oba stranska oltarja in prižnico ter jih skupaj z orgelsko omaro prepeljali v stavbo veroučne učilnice v Zgornji Kostrivnici. Restavriranje stenskih poslikav so sofinancirali Ministrstvo za kulturo, Občina Rogaska Slatina in župnija Zgornja Kostrivnica.

Bogdan Badovinac

43

EŠD: /

Naselje: *Drežniške Ravne*

Občina: *Kobarid*

Ime: *planini Zapleč in Zaprikraj*

Področje dela: *A*

Obdobje: *mezolitik in bronasta doba*

Vrsta dela: *6*

V septembru 2005 sta Inštitut za arheologijo ZRC SAZU (Ivan Turk) in Tolminski muzej (Miha Mlinar) izvedla arheološko sondiranje na planinah Zapleč in Zaprikraj nad Drežniškimi Ravnami. Planini ležita na višini 1200 m in sta bili raziskani v okviru iskanja mezolitskih najdišč v Krnskem pogorju. Povod za sondiranje so bile najdbe kamenih artefaktov, domnevno pripisanih mezolitičnim, ki sta jih odkrila Janez Bizjak in Pavle Jamnik. V času sondiranja, ki je trajalo 5 dni, smo izkopal 5 sond ter dodatno še 10 manjših izkopov. Sondo 1 (1 m²) smo izkopal na sedlu poleg večjih skal desno od poti, ki vodi s ceste do stanov na

planini Zapleč. V njej smo našli le nekaj odbitkov ter fragmentov kosti in zob. Sondo smo zaključili na globini 60 cm, kjer so se začeli pojavljati večji kamni in grušč. V tej sondi nismo naleteli na značilno svetlorjavo ilovnato zemljo, ki je bila prisotna tudi v drugih sondah in je vsebovala največ arheoloških najdb.

Sondo 2 (1 m²) smo odprli na JV robu zamočvirjene kotanje, levo od poti, ki vodi do stanov na planini Zapleč. Že 10 cm pod rušo smo našli dva masivna odbitka. Nadalje so se pojavljali posamezni odbitki skupaj z lončenino. Pod rušo je 30 cm globoko segala plast črne zemlje, ki ji je sledila 15 cm debela plast ilovnate zemlje. Pod slednjo so se začeli pojavljati večji kamni. Sondo smo zaključili na globini 45 cm.

Sondo 3 smo zakoličili na uravnavi na blagem pobočju SZ od nekdanjega italijanskega vojaškega pokopališča. Obsegala je površino, veliko 9 m². Najdbe so se pojavile že takoj pod rušo, največ pa jih je bilo v svetlorjavi ilovnati zemlji (plast 2). V tej plasti smo dobili tudi edini mikrolit in kamnito puščico. Kamni artefakti so se pojavljali skupaj z lončenino.

Sondo 4 smo izkopal na vršnem delu pobočja nasproti sonde 3, tik za žičnato ograjo, ki razmejuje planini. Nahajala se je torej že na območju planine Zaprikraj. Velika je bila 2 m². Svetlorjava ilovnata zemlja je segala več kot 0,50 cm globoko. Na dnu slednje smo naleteli na fosilna tla v obliki temneje obarvane plasti, ki je ležala na ledeniški moreni (till). V fosilnih tleh smo našli več odbitkov in drobce oglja. Sondo smo zaključili na globini 60 cm.

Sondo 5, veliko 2 m², smo odprli 5 metrov SV od sonde 4. V njej smo naleteli na že prekopane in premešane plasti, v katerih sta bila dva odbitka.

V bližini smo na pobočju, kjer poteka razmejitev med planinama Zapleč in Zaprikraj, v ravni liniji izkopal še 10 manjših izkopov. Le v enem smo na globini 30 cm pod površjem našli več fragmentov lončenine.

Ugotovili smo, da si v normalnem profilu od spodaj navzgor sledijo naslednje plasti: till (ledeniški nanos), fosilna tla, svetlorjava ilovnata zemlja in recentna gozdna tla (horizont A), poraščena s travo.

Del izkopanih sedimentov smo sprali in pregledali tudi na sitih. Skupaj smo našli okoli 90 kamenih artefaktov, v glavnem neretuširanih odbitkov. Orodja zastopajo pahljačasto praskalo, trije retuširani odbitki, klin s prečno retušo, klinica z uporabno retušo, mikrolit (klinica s hrbtom in prečno retušo) (št. 8) ter puščica. Med ostanki klin so tudi take, ki so bile umetno prelomljene.

Pravilno izoblikovanih jeder nismo našli, čeprav je bilo lepo bipolarno jedro najdeno pri površinskem zbiranju v fazi odkritja najdišča. Večina kamenih artefaktov je izdelanih iz kvalitetnega roženca. Tega so v obliki prodnikov prinesli na najdišče, kjer so nato izdelovali orodja. To lahko sklepamo po obliki dveh retuširanih odbitkov z ohranjenim korteksom in po številnih majhnih odbitkih in luskah.

Fragmentov lončenine je bilo skupaj okoli 57. V glavnem gre za majhne in težko določljive kose. Le pri enem fragmentu prepoznamo del dna. Redki kostni fragmenti so nedoločljivi, prav tako so ožje nedoločljivi fragmenti zob. Našli smo tudi precej oglja.

Odkrite arheološke najdbe pričajo, da je bil človek na območju današnjih planin Zapleč in Zaprikraj prisoten že v vsaj dveh različnih arheoloških obdobjih. Mikrolit in prelomljene kline uvrščamo v mezolitik, ki mu zelo verjetno pripada večina kamenega inventarja, obojestransko ploskovno retuširano puščico pa uvrščamo v bronasto dobo. Lončenina je zaradi slabe ohranjenosti težko določljiva. V povezavi s kamnito puščico bi lahko pripadala tudi bronasti dobi. Večina najdb ni bila najdena v prvotni legi. Dokaz za to so odbitki, ki so ležali v zemlji pod kotom 45° ali več, ter vseposod prisotna lončenina, ki je bila najdena tudi pod edinim mikrolitom. V prvotni legi so bile le redke najdbe v fosilnih tleh v sondi 4. Najdbe hrani Tolminski muzej.

Matija Turk

44

EŠD: 815

Naselje: Družinska vas

Občina: Novo mesto

Ime: Vinji Vrh pri Beli Cerкви – arheološko

območje Vinji Vrh

Področje: A

Obdobje: novi vek

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija načrtovane izgradnje stanovanjske hiše na parc. št. 452/3 k.o. Družinska vas leži znotraj enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerкви – arheološko območje Vinji vrh, ki je bilo razglašeno z Odlokom o razglasitvi naravnih znamenitosti in nepremičnih kulturnih in zgodovinskih spomenikov v občini Novo mesto (Uradni list RS št. 38/92).

Arheološko vrednotenje smo izvedli na predvideni lokaciji stanovanjske hiše zaradi možnosti prisotnosti arheoloških plasti dne 1. 10. 2005 pod vod-

stvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Ovrednotili smo severni del parcele, kjer je predvidena gradnja stanovanjske hiše. Na območju smo izkopali dva testna jarka (TJ 1 in TJ 3) v velikosti 1 x 1 m in testni jarek (TJ 2) v velikosti 2 x 1 m.

Ugotovitve:

1. V treh TJ nismo zasledili nobenih arheoloških artefaktov ali struktur.
2. Parcela se nagiba od S proti J. Po celotni parceli se razprostira občasno košen travnik.
3. Plasti v vseh treh TJ kažejo na človekovo dejavnost pri oblikovanju teh plasti in na naravne procese koluviacije brez prisotnosti arheoloških artefaktov. Teren je bil v preteklosti oran (TJ 1–3).
4. V TJ smo prišli do geološke osnove na globini od 30 do 45 cm. Nekdanji ornici sledi plast koluvialnega nanosa. Ponekod je plast koluvialnega nanosa razmeroma tanka (TJ 3), kar je posledica oranja. Geološka osnova je zbita glinasta ilovica z manganom.

Za pregledano območje lahko na podlagi stratifikacije plasti in najdb trdimo, da lokacija leži znotraj območja človekove dejavnosti samo v bližnji preteklosti.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

45

EŠD: 815

Naselje: Družinska vas

Občina: Novo mesto

Ime: Vinji Vrh pri Beli Cerкви – arheološko območje Vinji vrh

Področje: A

Obdobje: novi vek

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija načrtovane izgradnje stanovanjske hiše na parc. št. 438 k.o. Družinska vas leži znotraj enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerкви – arheološko območje Vinji vrh, ki je bilo razglašeno z Odlokom o razglasitvi naravnih znamenitosti in nepremičnih kulturnih in zgodovinskih spomenikov v Občini Novo mesto (Uradni list RS št. 38/92).

Arheološko vrednotenje smo izvedli na predvideni lokaciji stanovanjske hiše, kjer smo predvidevali intaktne plasti in prisotnost arheoloških plasti.

Vrednotenje je bilo opravljeno 1. 10. 2005 pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Ma-

sona, univ. dipl. arheologa. Ovrednotili smo južni in zahodni del parcele, kjer je predvidena gradnja stanovanjske hiše. Na območju smo izkopali 3 testne jarke v velikosti 1 x 1 m.

Ugotovitve:

1. V treh TJ nismo zasledili nobenih arheoloških artefaktov ali struktur.
2. Del parcele se nagiba od Z proti V. Osrednji del parcele, kjer je predvidena izgradnja stanovanjske hiše, je izravnani. Na parceli sta obstoječa opuščena stanovanjska hiša in manjše gospodarsko poslopje z leseno lopo. Pred predvideno izgradnjo stanovanjske hiše se bosta obe poslopji porušili.
3. Plasti v vseh treh TJ kažejo na človekovo dejavnost pri oblikovanju teh plasti. Teren je bil v bližnji preteklosti oran in na določenih delih nasipan (TJ 1 in 2). Pred tem so delovali naravni procesi koluviacije brez prisotnosti arheoloških artefaktov.
4. V TJ smo prišli do geološke osnove na globini od 60 do 80 cm. V vseh treh TJ smo naleli na recentno plast gradbenega nasutja in zakopano ornico. Pred tem je mogoče slediti naravnemu razvoju koluvialnega nanosa nad geološko osnovo.

Za pregledano območje lahko na podlagi stratifikacije plasti in odkritih najdb trdimo, da lokacija leži znotraj območja človekove dejavnosti v bližnji preteklosti, to sta oranje in nasipavanje ostankov gradbenega materiala.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

46

EŠD: /

Naselje: Dvor

Občina: Ljubljana

Ime: gradišče nad Dvorom

Področje: A

Obdobje: prazgodovina

Vrsta dela: 8

Doslej neznana utrjena naselbina leži na vzpetini (382 m) v vzhodnem obronku Dvorskega hriba (459 m) nad vasjo Dvor pri Šentvidu, nekako na pol poti med gradiščem nad Pržanom in gradiščem na Medanskem hribu. V okviru topografije širšega območja, ki jo izvaja ljubljanska območna enota ZVKDS, sta bila marca 2006 opravljena ogled in geodetska izmera najdišča.

Gradišče, ki obsega proti vzhodu nagnjen plato z obsegom dobrih 400 m in površino 1,1 ha, je z vseh strani zavarovano z nasipi in strmimi pobočji. Na najvišjem, jugozahodnem delu nas-

elbine se dviga stolpasta okrepljen del nasipa, s katerim so povečali strmino in višinsko razliko do sedla, ki loči vzpetino od zložnega grebena. Eden od vhodov v naselbino leži v jugovzhodnem pobočju, kjer je strmina prekinjena s teraso in dobro ohranjenim nasipom. Na severnem delu je osrednji plato zavarovan še z dodatnim, okoli 5 m nižje potekajočim nasipom, manj zanesljiv pa je umeten izvor teras pod severozahodnim delom nasipa, ki so zaradi recentnih kolovozov in vlah močno preoblikovane. Morda gre za predprostor naselbine, skozi katerega je vodil severni dohod z (glavnim?) vhodom, ki se zarisuje kot prekinitvev z severnem delu nasipa.

V osrednjem delu naselbine, od koder je mogoča vizualna komunikacija z gradiščem na Medanskem hribu, so vidne tri večje umetne terase. Razgleden položaj hriba, ki ga gradijo permokarbonski glinasti in peščeni skrilavci, so cenili tudi častniki nekdanje armade, saj so robovi vrhnjega platoja posejani z vojaškimi zakloni. Na površini ni opaziti nobenih kronološko oprijemljivih najdb, zato temelji opredelitev gradišča v prazgodovino zaenkrat samo na značilnih obrambnih napravah. Pomenljiva je prisotnost toponima »Stari grad«, ki v franciscejskem katastru označuje gozdnat zatrep dolinice na južnem delu vasi. To poimenovanje se v osrednji Sloveniji le redko nanaša na utrjene naselbine iz bronaste in železne dobe ter običajno pomeni prisotnost srednjeveških utrd. Kot ena mogočih lokacij za tako utrdbo se zarisuje pomol v izteku grebena, ki leži nasproti obravnavanega gradišča. Na pomolu se nahajajo ostanki prečnega jarka in manjše izravnave, vendar v profilih vojaških zaklonov ni opaziti nobenih predmetov.

Andrej Gaspari

47

EŠD: 3432

Naselje: Florjan

Občina: Šoštanj

Ime: cerkev sv. Florijana

Področje: UA

Obdobje: pozna gotika, renesansa

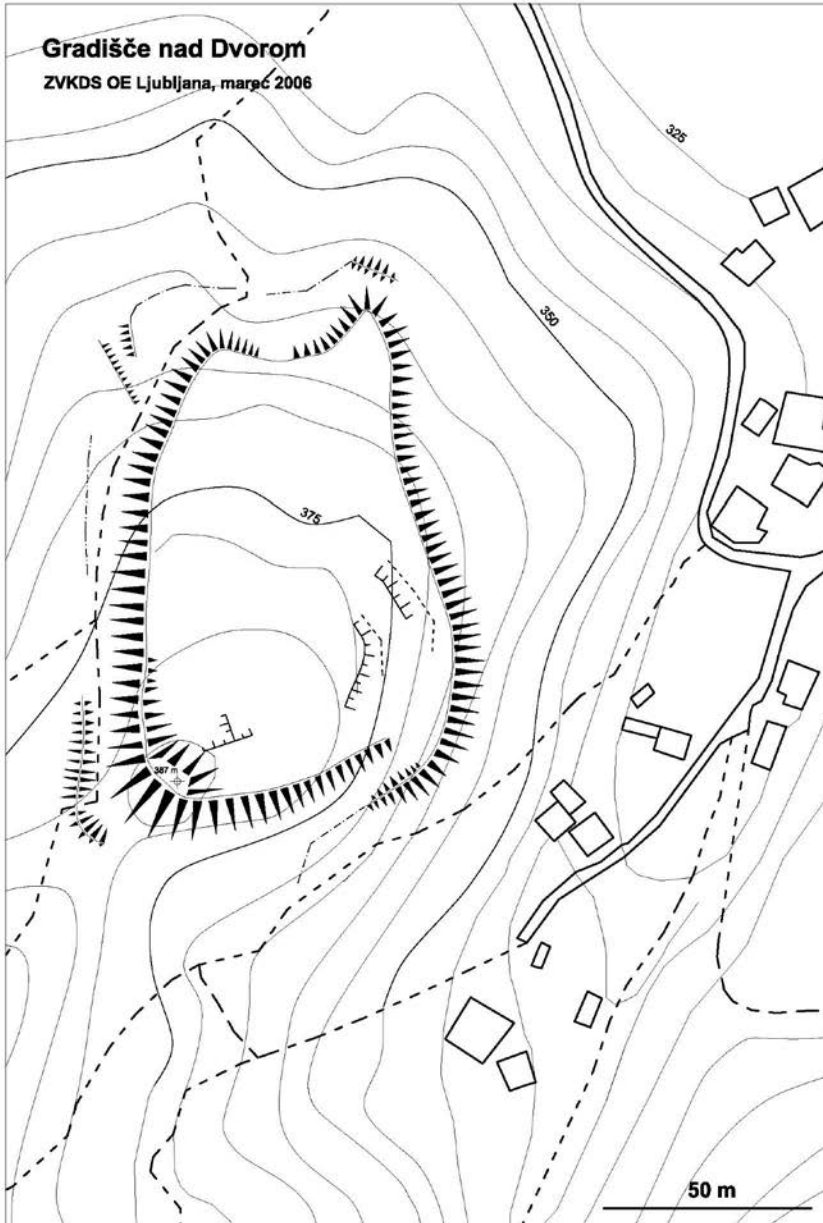
Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Na podlagi predhodnega ogleda in po sondiranju fasadnih ometov podružnične cerkve smo župnijskemu uradu Šoštanj leta 2003 posredovali kulturnovarstvene pogoje in pozneje soglasje za obnovo fasadnih ometov s poslikavami na zvoniku in pozneje še na preostalih fasadnih površinah cerkve. Arhitekturna poslikava je bila ohranjena na vseh fasadah. Ker so bili ometi izjemno slabo

tehnološko izvedeni, smo dali dovoljenje za njihovo odstranitev. Na fasadah zvonika iz 16. stoletja je pod novejšimi ometi najdena poslikava v rdeči barvi z enostavnimi šivanimi vogali, horizontalnimi pasovi in obrobami bifornih oken, lin, vrat in trikotnih čel. Ko so bili odstranjeni fasadni ometi,

se je pokazalo, da zvonik ni nadzidan in je enovito grajen iz različnih vrst kamnja ter je brez razpok v zidavi. Na piramidasti strehi je bila obnovljena kritina z novimi kalanimi deščicami – skodlami. Fasadna poslikava je po načrtu vrezana v svež gladko zariban omet in barvana s silikatnimi bar-

Gradišče nad Dvorom, tlorisni načrt

vami podjetja JUB. Na strehah ladje, prezbiterija in zakristije je bila eternitna kritina zamenjana z opečnim bobrovcem v bakreno rjavi barvi. Pri sondiranju fasadnih ometov na ladji in kornem zaključku je bila pod ometom pilastrske členitve iz leta 1927 najdena le poslikava, ki se navezuje na portal z letnico 1669. Na enoslojnih apnenih ometih je bila barvana poslikava včrtana v omet, osnovne površine so bile beljene. Pod kapom na južni steni in severni steni ladje je bil ohranjen križnoeloni friz v rumeni barvi. Šivani rob, sestavljen iz majhnih in velikih pravokotnikov v rumeni barvi, je bil obšit s črto v rdečkasti barvi. Obrobo trikotnega strešnega čela so sestavljali pravokotniki, ki jih seka naklon strehe. Na zahodni fasadi ladje niso najdeni sledovi fasadne poslikave, ki jo ima narisano Tomaž Hren v svoji vizitacijski beležki iz leta 1612. Okroglo okno v zahodni steni ladje in okrogla okna v kornem zaključku imajo slikano zunanjo obrobo in v ostenjih imitacijo zloženih kamnitih kvadrov. Le na delu zazidanega ostenja se je ohranil način izvedbe poslikave. Pomožne razdelilne črte so bile predhodno vrezane v omet. Na enovita rumeno barvana ostenja je sledila naslikana razdelitev kvadrov v beli barvi, z rdečkasto oranžnimi obrobni črtami. Po odstranitvi ometov se je videlo, da je cerkev enovite kamnite gradnje iz leta 1669, brez cezur, prizidav in vzidanih spolij. Zidovi so grajeni v plasteh iz večjih in manjših kamnov z vmesnimi okruški. Ker večina kamnov ni obdelanih, so bili v večji meri uporabljeni izravnalni ometi. Fasadni ometi leta 1818 prizidane zakristije so bili belo barvani. Vsi novi finalni fasadni ometi so izvedeni v tehniki fino zagljenega apnenega ometa. V svež finalni omet je po načrtu vtisnjena arhitekturna členitev. Finalni ometi so beljeni. Fasadna členitev na površinah ladje in kornega zaključka je barvana s silikatnimi barvami. Okenske mreže so očiščene in premazane z zaščitnimi barvami za kovino v črni mat barvi. Župnijskemu uradu kot investitorju obnove smo na podlagi priloženih načrtov podali dodatne pogoje za popravilo nivojev talnih zidcev; ti naj bodo smiselno izvedeni, saj optično ustvarjajo tektonski podstavek naslikani vertikalni členitvi vogalov.

Bogdan Badovinac

48

EŠD: 16489

Naselje: Gažon

Občina: Koper

Ime: arheološko območje Sv. Štefan

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje, zgodnji srednji vek
Vrsta dela: 6, 7

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Piran, je bil v začetku februarja 2005 obveščen o gradbenem posegu (Rižanski vodovod Koper, izvajalec Grafist Koper), ki je bil izveden v zaščitenem arheološkem območju Sv. Štefan (EŠD 16489). Na širšem območju Gažona je bilo v preteklosti identificirano večje število arheoloških lokacij, ki so že vnesene v register kulturne dediščine – INDOK na Ministrstvu za kulturo RS. V času gradnje vodovoda Olmo, II. Faza, investitor oziroma izvajalec gradbenih del nista obvestila pristojnega Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Slovenije, OE Piran, o začetku gradbenih del. Zavod je o posegu naknadno obvestil neki občan. Arheološki pregled in nadzor se na tem predelu območja nista izvajala. Stara vaška cesta je bila popolnoma uničena in razširjena. Uničene so bile zidne strukture (škarpe), ki predstavljajo tipiko podeželja v Istri.

Na podlagi dogovora z investitorjem zemeljskih del Rižanskega vodovoda Koper, d. o. o., je ZVKDS, OE Piran, opravil ocenitev stanja na terenu in škode, ki je nastala ob tem.

Lokacija Sv. Štefan (EŠD 16489) je dobila ime po cerkvi sv. Štefana, ki je verjetno stala na tem mestu v času pozne antike. Topografska identifikacija terena kaže na terasaste strukture, ki se zaključijo na slemenu grebena. Stara cesta, ki je potekala neposredno ob lokaciji, je verjetno povezovala to lokacijo z drugimi, v neposredni bližini ležečimi »antičnimi objekti«, ohranila pa je tudi svojo srednjeveško strukturo. Na območju Sv. Štefan so bile v preteklosti odkrite številne novčene najdbe (novec Konstantina – informacije Pokrajinski muzej Koper – brez ekspertize Numizmatičnega kabineta NM Ljubljana – ter deli pleteninaste cerkvene ornamentike; večje število novcev omenja Novak in naj bi bili tudi predani v Pokrajinski muzej Koper), torej elementi, ki so kazali na zgodnjerednjeveško poselitev območja do 10. stoletja Arheološka lokacija na jezičastem grebenu predstavlja tipiko antične krajinske poselitve prostora, zato lahko pričakujemo tudi rimske ostanke starejših poselitev prostora. Iz širšega prostora Gažona (Sv. Štefan, Pri orehku itd. ...) je uradno ekspertno obdelan samo en novec (AS, Tiberija, 22–30 n. š., Šemrov, Die Fundmünzen der Römischen Zeit in Slowenien, 2004).

Arheološki pregled terena je potekal v aprilu (25. in 26. 4. 2005), v ekipi so bili Andrej Šemrov

(NM Ljubljana), Andrej Grilc, Marjan Novak in absol. arheol. Maja Janežič, ki je predhodno pripravila dokumentacijo in bo inventarizirala tudi najdbe, najdene ob terenskem ogledu. Prostor neposredno ob cesti je bil pregledan s površinskim terenskim pregledom, pobiranjem najdb in dokumentiranjem dejanskega stanja. Geodetsko so bili posnete vse vidne strukture, ki jih lahko preliminarno označimo kot potencialne arheološke strukture. Na podlagi dokumentiranja dejanskega stanja ter snemanja posameznih zidnih struktur lahko ugotovimo, da so posamezni segmenti srednjeveške tlorisne zasnove verjetno nadgradnja antične proveniencie, kar je nakazal tudi terenski pregled. Pregledane trase v neposredni bližini posega kažejo, da imamo opraviti s terasastim rimskim objektom (verjetno rimska vila). Gradbeni elementi so zidaki, tegule, mozaične kocke, fragmenti rimske keramike itd. ... Distribucijo arhitekturnih ostankov je bilo mogoče identificirati neposredno ob posegu vodovoda, kot je označeno na zbirnem posnetku v prilogi. Jasno vidni zidovi v profilu kažejo, da je rimski objekt segal neposredno do ceste, ki je bila s sodobno mehanizacijo odstranjena, mogoče pa je bil segment objekta odstranjen predhodno. Arheološke najdbe so se množično pojavljale na samem jeziku najdišča v nasutju: mozaične kocke večjih in manjših dimenzij, tegule (ena s slabo ohranjenim žigom), fragmenti amfor in fragmenti kuhinjskega posodja, gradbeni material in celo fragment plošče iz marmorja. Terasasti objekt je bil verjetno v poznejših obdobjih opuščen. Iz ruševinskega materiala neposredno ob cesti, kjer stoji velika kamnita grublja, je bila postavljena manjša cerkev (glede na dimenzije grublje) Sv. Štefana. Gradbeni elementi okenskih preklad in ornamentirana plastika (hrani: Pokrajinski muzej Koper), datirajo objekt v širši časovni razpon od 5. do 10. stoletja.

Gradbeni poseg vodovoda grublje ni poškodoval, prišlo pa je do sesuvanja materiala, čeprav so gradbena dela potekala v njeni neposredni bližini oziroma je bilo »post festum« nemogoče ugotoviti, ali je bil segment ruševine odstranjen. Spodnji profili zidov kažejo, da je objekt ostal verjetno nepoškodovan. Na sami grublji se sporadično pojavljajo tudi gradbeni fragmenti antične proveniencie in jih lahko razumemo kot postdepozit, ko so v mlajših obdobjih pri čiščenju obdelovalnih površin nalagali material na ruševino. Na najvišji terasi na Sv. Štefanu smo identificirali pravokotne temelje objekta, ki je na vzhodnem delu uničen oziroma je bil posnet in odstranjen. Funkcija objekta je nejasna, prav tako tudi nje-

gova časovna opredelitev. Neposredno ob močno razdežani cesti je bilo mogoče indentificirati in dokumentirati dve precej veliki kamniti strukturi, katerih funkcija ni jasna. Stranski zidani zidovi stare ceste »škarpe« so bili odstranjeni z mehanizacijo, na geodetskem posnetku sta jasno vidna poseg in trasa nove ceste.

Marko Stokin

49

EŠD: 21155

Naselje: Godovič

Občina: Idrija

Ime: Godovič – kapelica pri Seljaku

Naslov: Godovič 55

Področje: E, UA

Obdobje: 19. stoletje

Vrsta dela: 4, 7

Za kapelico, katere posebnost je lesen oltar baročne oblike, ki ga krasi pozlata in je bil po ljudskem izročilu narejen na Češkem, sem leta 2004 izdelala kulturnovarstvene pogoje za celovito obnovo.

Poleti 2005 je lastnica kapelice izbranemu domačinu oziroma izvajalcu del naročila obnovo. Sanacija je potekala tako, da je bilo treba najprej odstraniti drevesni panj za kapelico in korenike, ker so razmajali ostenje. Nato je izvajalec del podbetoniral temelje in utrdil vse tri stene. Potem so izvedli novo leseno ostrežje in rekonstruirali strešni venec. Za kritino se je uporabil bobrovec. Nad vhodnimi vrati je bila ponovno odprta plitka

Kapelica pri Seljaku, stanje pred obnovo leta 2005 (foto: Andrejka Ščukovt)

Obnovljena kapelica (foto: Andrejka Ščukovt)

niša. Zaradi dotrajanosti stavbnega pohištva so bila narejena nova okna in vrata.

Načrtovali smo, da se notranji omet le pokrpa zaradi poslikave (šablona), vendar je izvajalec del poslikavo ob sanaciji ostenja uničil.

Leseni oltarček je lastnica kapelice dala restavrirati v Rovte pri Logatcu.

Andrejka Ščukovt

50

EŠD: 3659

Naselje: Goljevica

Občina: Kanal ob Soči

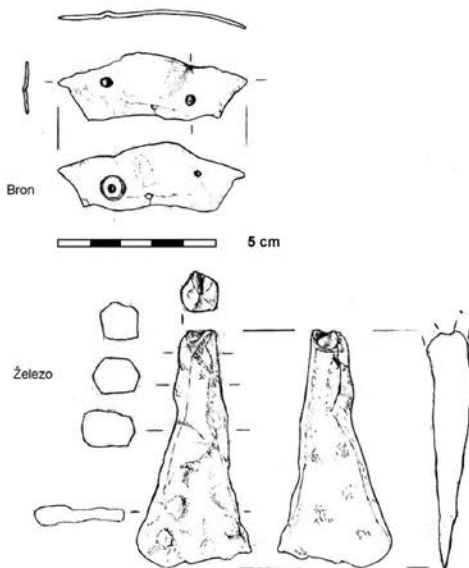
Ime: cerkev sv. Volbenka – okolica

Področje: A

Obdobje: starejša železna doba, novi vek

Vrste dela: I

Med Goljevico in Sv. Volbenkom je bil v pobočje tik pod sedlom vsekano kolovoz. Od starejšega, ki se spušča od Goljevice proti Anhovem, se ta na sedlu, malo nad kapelico, odcepi desno in vodi k cerkvi. Ob vsekane kolovozu je tako nastal približno 15 m dolg in do 1 m visok profil, v katerem je lepo vidna približno 7 m široka in do 1 m visoka plast kamenja, pomešanega z zemljo. Približno 1 m levo od te plasti in 20 cm pod površino smo avgusta 2005 v profilu našli več delcev oglja, približno na

Kovinske najdbe iz profila

istem mestu, vendar na površini kolovoza, pa del železne sekire. Na desnem robu plasti kamenja smo približno 30 cm pod površino našli kos bronaste pločevine. V profilu smo našli tudi več drobcov novoveške keramike, ki so ležali nad bronasto pločevino ter v nasutju pred profilom. V profilu sicer nismo zasledili kulturnih plasti. Za fragment sekire menimo, da ima najbližjo primerjavo z uhato sekiro iz grobišča Pucarjev rob z Mosta na Soči, ki je datirana v 4. stoletje pr. n. š. (Mlinar 2002, 50), fragment pločevine pa je morda pripadal bronasti posodi. Če naše domneve držijo, lahko okolico Sv. Volbenka štejemo za novoodkrita najdišče posoške (svetolucijske) skupine in ga lahko (zaenkrat samo na podlagi dela uhate sekire) datiramo v njeno najmlajše obdobje – v fazo IIc (po Teržan, Trampuž 1973).

Miha Mihelič, Manca Vinazza

51

EŠD: 2982

Naselje: Gomilsko

Občina: Braslovče

Ime: cerkev sv. Štefana

Področje: UA

Obdobje: pozna gotika, pozna renesansa, barok

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Pred začetkom obnove notranjščine je bilo v letu 1998 podano kulturnovarstveno soglasje za dodatno sondiranje beležev. Rezultati sondiranja so osnova za določitev stopnje ohranjenosti, zahtevnosti odkrivanja in obsega rekonstrukcijskih del. Ker so bila dela, ki jih je vodil Rudi Polner iz Restavratorske delavnice škofije Maribor, v nasprotju s konservatorskimi izhodišči, jih je konservator ustavil in sklical sejo komisije. Člani strokovne komisije (Anka Aškerc, Marinka Dražumerič, Branka Primc, Olga Zupan in Bogdan Badovinac) so po ogledu stenskih poslikav v notranjščini cerkve sprejeli naslednje sklepe. Dela na svodu prezbiterija brez stenskih poslikav se lahko nadaljujejo in dokončajo. Poleg že odkrite gotske freske s sv. Barbaro na južni steni prezbiterija se restavratorsko sondirajo barvne plasti ob in na gotskem portalu – vhodu v zvonico (staro zakristijo). Stene cerkvene ladje je treba do konca raziskati in odkriti obseg poslikave. Glede na več plasti poslikav so se člani komisije opredelili za prezentacijo poslikave s konca 17. stoletja, ker je bila ta še dovolj celovito ohranjena in kvalitetna ter je v slovenskem prostoru redka. Najslabše ohranjeni medaljoni s podobami apostolov, ki so naslikani čez prej navedene poslikave in jih datiramo v 18. stoletje, se snamejo, da se ugotovi, ali je mogoče prezentirati starejše figure apostolov, ki jih medaljoni delno prekrivajo. Stene in svod v obeh stranskih kapelah je treba sondirati, da bo mogoče ugotoviti celovit obseg poslikave, ki je v fragmentih že vidna; kaže, da sta bili tudi kapeli poslikani sočasno z ladjo. Osvetlitev cerkve je treba po končanem restavriranju na novo urediti, saj je že sedaj vidno, da so svetila glede na poslikavo na neustreznem mestu.

Restavratorsko obnovo vseh stenskih poslikav, snetih medaljonov in v severni kapeli naslikanega oltarnega nastavka za Marijinim oltarjem ter samega oltarja sta prevzela restavratorja Ervin in Irena Potočnik. Restavratorska dela so trajala do leta 2004 in so obsegala odkrivanje celopostavnih podob apstolov na temenih sosvodnic v ladji in doprskih podob apostolov na ostenju slavoločnih sten stranskih kapel. Nad apostoli z atributi so citati iz apostolske vere. Apostola Janez Evangelist in Jakob starejši imata zamenjana citata. Po utrjevanju ometov, posebno na mestih odstranjenih medaljonov, so bili ometi sanirani, naključvana mesta zapolnjena in barvno retuširana v lokalnih tonih poslikave. Enak postopek je bil uporabljen pri restavriranju rastlinskih poslikav obrob in ostenj oken ter oprog sosvodnic oboka v ladji in severni stranski kapeli. Po odkritju vseh poslikav se je določil obseg retuširanja. Na steni južne lad-

je, nad slavolokom južne kapele, je restavrator odkril poslikano borduro, friz pod nekdanjim lesenim stropom, ki je bil v ladji še do leta 1669. Ta pričevalni segment je prezentiran. Na severni steni ladje je prezentiran posvetilni križ z orokavičeno roko. V zunanjem krogu je vrezana letnica 1543, v notranjem pa veliki črki MD (1500). V severni kapeli je bila pri odkrivanju poslikav ob mlajšem slikanem oltarnem nastavku najdena moška figura z dvignjenim mečem. Restavriran Marijin oltar in slikan oltarni nastavek sta v sozvočju z restavrirano starejšo poslikavo kapele. V južni kapeli je ob predelanem oknu slikana obroba retuširana le v odkritem obsegu. Poleg freske s podobo sv. Barbare na južni steni ladje je restavrator odkril in retuširal gotsko slikano obrobo šilastoločnega vhoda v zvonico. Na oboku stare zakristije je vstavil manjkajoče rebro in nato rebra na podlagi ohranjene poslikave pobarval z rdečo barvo. Podobe apostolov v snetih medaljonih so slabo ohranjene, ker so bile narisane na ometih slabše kvalitete s slabim tehnološkim znanjem. Poslikava je brez večje izpovednosti. Poleg tega so bile podobe poznejše dodatno preslikane in dodatno poškodovane pri napeljavi podometnih električnih vodov. Ker imajo apostoli praviloma slabo poudarjene in ohranjene attribute, jih je mogoče določiti le s pomočjo ohranjenih citatov iz apostolske vere. Po zahtevnem odkrivanju v drugi fazi prekritih citatov se je pokazalo, da sta bila tudi tu zamenjana citata pod podobama apostolov sv. Jakoba starejšega in sv. Janeza Evangelista. Medaljoni so bili v tretji fazi doslikani z nereverzibilnimi materiali. Stopnja in obseg retuš prvotnega intonaka je izvedena tako, da je originalna plast ločena od dodanih lazurno izvedenih svetlejših povezovalnih retuš. Ločila, pravopisne napake v besedilu ter okrajšave so obnovljene po dejanskem stanju. Manjkajoče črke v besedilu so retuširane z manjšo barvno intenzivnostjo. Podobe apostolov, montirane na aluminijске plošče, bodo razstavljene v novem župnijskem domu.

Bogdan Badovinac

52

EŠD: ni predloga
Naselje: Gomilsko
Občina: Braslovče
Ime: župnišče
Naslov: Gomilsko 35
Področje: UA
Obdobje: 19. stoletje
Vrsta dela: 4, 6, 8

Podlaga za novo oblikovanje fasad župnišča v letu 2001 je bila ohranjena fotografija dela južne fasade iz leta 1932, kjer je bilo vidno oblikovanje fasad iz 19. stoletja. Pritličje je bilo razdeljeno z enostavno, v ometu izvedeno horizontalno rustikalno členitvijo. Profilirani okvirji oken so prav tako izdelani v ometu. Profil delilnega venca med pritličjem in nadstropjem je podobno oblikovan kot profil nad preklado vhodnih vrat. Nadstropje je oblikovano samo s profiliranimi okenskimi obrobami. Vogali v pritličju in nadstropju niso poudarjeni. Podkapni venec je bogateje profiliran. Po odstranitvi enoslojnih ometov iz leta 1952, ko je bilo župnišče prvič obnovljeno po požaru leta 1944, je bila približno 70 cm nad preklado oken v nadstropju vidna nadzidava iz leta 1889. Zid v tem delu ter prizidek od severni steni sta iz opeke. Iz opeke so tudi zidane stene med okni v pritličju in nadstropjem. Drugih prezidav in nadzidav ni bilo videti. V zidavi ni bilo spolij. Preostala gradnja je kamnita, in sicer iz peščenjakov različnih velikosti in oblik ter z rečnimi oblicami. Večji kamni na vogalih imajo obdelana le lica. Talni zidec je izstopajoč. V pritličju sta bili desno od portala dve zazidani odprtini. Iz časa gradnje župnišča v letih 1787 in 1788 je starejše okno pravokotnih oblik s kamnitimi posekanimi okvirji iz peščenjaka. Ta odprtina je bila zazidana s kamenjem. Desno od te odprtine je bila mlajša podolžna pravokotna odprtina zaključena s segmentnim lokom in zazidana z opeko. Na zahodni strani je bilo med oknoma v pritličju ohranjeno s kamenjem zazidano okno pravokotnih oblik. Tudi tu je kamnita obroba posekana. Po končanih obnovitvenih fasaderskih delih smo ugotovili, da rekonstrukcija fasad župnišča ni bila dosledno izvedena. Na južni fasadi ni izvedeno slepo okno, tako da je fasada nesomerna. Maltaste obrobe v pritličju in nadstropju so enakih dimenzij in profilov. Profiliran podkapni venec ni bil izveden. Na desni strani od portala v pritličju je na mestu nekdanjega manjšega okna niša z maltasto profilirano obrobo. Severni prizidek je oker barve, čeprav bi moral biti beljen. Glede na ves trud je rezultat oblikovanja oziroma historične rekonstrukcije ene od starejših stavbnih faz župnišča slab. Obnovo zunanjsčine župnišča je financirala župnija Gomilsko.

Bogdan Badovinac

53

EŠD: objekt predlagan za vpis v register

Naselje: Gorenje Radulje

Občina: Škocjan

Ime: Gorenje Radulje – vaški vodnjak s periščem

Naslov: Gorenje Radulje

Področje: E

Obdobje: tretja četrtina 20. stoletja

Vrsta dela: 6, 7

Vaški vodnjak s periščem v Gorenjih Raduljah stoji na močvirnem svetu v severnem delu vasi. V osnovi gre za obzidan vodni izvir, nad katerim je prvotno stalo zidano znamenje z nišo in ob njem dva perilna kamna. V začetku petdesetih let 20. stoletja so vaščani pod usmeritvami Higienkega zavoda iz Ljubljane izviri temeljito posodobili. Odstranili so znamenje, obzidali izviri s kamnitim okroglim jaškom in ob njem uredili betonsko perišče. Okrogli jašek nad izviro so zaključili z betonskim pokrovom, na katerega so postavili litoželezno vodno tlačno črpalko. Ob vodnjaku so na nižjem nivoju iz betona zgradili poseben prostor za prestrezanje vode ter perišče za pranje perila. Prostor so na koncu ogradjali z ograjo.

Vodnjaku s periščem so domačini rekli »Na student«. Vodnjak so uporabljali vse do izgradnje vodovoda v osemdesetih letih 20. stoletja. V zadnjih dvajsetih letih je vodnjak propadal in mu je grozil dokončen propad. V Krajevni skupnosti Bučka so se zato odločili, da ga obnovijo. K sodelovanju so povabili Občino Škocjan in pristojno območno enoto Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Do začetka leta 2005 je vodnjak s periščem konservator pregledal, ovrednotil in predlagal za vpis v register kulturne dediščine.

Vodnjak v Gorenjih Raduljah s svojo tehnično zasnovo pomembno priča o higienem standardu dolenskega kmeta po drugi svetovni vojni vse do izgradnje vodovoda. V drugi polovici leta je bil temeljito obnovljen s finančnimi sredstvi Občine Škocjan in s sredstvi iz ekološkega sklada Helios. Izvajalec obnovitvenih del je bilo podjetje ITEO RAKA, d. o. o., ki je v skladu s kulturnovarstvenimi pogoji poskrbelo za izdelavo geodetskega stanja terena. Obnovilo je uničene dele betonske zasnove vodnjaka in perišča. Na nekdanje mesto je postavilo obnovljeno vodno tlačno črpalko, obnovilo je ograjo in uredilo okolico.

Obnova je bila dokončana oktobra 2005.

Dušan Štepec Dobernik

54

EŠD: 15568

Naselje: Gorenje Skopice

Občina: Brežice

Ime: arheološko najdišče Gorenje Skopice

– Pečina

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

Arheološka zaščitna izkopavanja v okviru AC programa so potekala v času od 14. 7. do 14. 11. 2003.

Najdišče, ki leži na danes suhem okljuku reke Save, sega v različna obdobja. Najočitnejši so ostanki več zgradb iz zgodnjega časa rimske dominacije (1. in 2. stoletje n. š.). Nekateri deli so bili v rabi tudi pozneje. Objekte povezujemo z vzhodno od lokacije potekajočo rimsko javno cesto Neviodunum–Siscia (EŠD 11069). Rimska naselitev je uničila nekdanje poznobronastodobno grobišče; pozneje – v 9./10. stoletju – pa so bili rimskodobni gradbeni ostanki deloma izrabljeni za slovansko naselitev. Jugovzhodno od obravnavane lokacije ostajata neraziskani približno dve tretjini najdišča.

Poleg vodje izkopavanj mag. Uroša Bavca sta pri delih sodelovala še Primož Predan in Pavla Peterle - Udovič, nadzor je izvajal odgovorni konservator ZVKDS OE LJ.

Uroš Bavec

55

EŠD: RKD – 07-06-00009

Naselje: Gorenje Šmarješke Toplice

Občina: Novo mesto

Ime: prazgodovinska gomila

Področje: A

Obdobje: starejša železna doba

Vrsta dela: 1

Pred nekaj leti so domačini v okviru izboljševanja kmetijskih površin delno posekali gozd, v katerem je ležala 2 m visoka zemljena gomila s premerom 12 m, ter strojno odstranili južno polovico gomile, kjer je sedaj travnik. Bizjak, ki nas je na ta poseg opozoril, je našel tudi bronasto narebreno zapestnico, ki potrjuje starejšezelznodobno starost gomile.

Borut Križ

56

EŠD: 6871

Naselje: Gornji Slaveči

Občina: Kuzma

Ime: Gornji Slaveči – mlin Gornji Slaveči 17

Naslov: Gornji Slaveči 17

Področje: E, T

Obdobje: druga polovica 19. stoletja, začetek 20. stoletja

Vrsta dela: 4, 7

Frčkov mlin z oljarno stoji ob potoku Lukaj v Gornjih Slavečih. Današnja oblika stavbe se je razvila iz osnove, ki jo je predstavljal manjši zidan mlin iz druge polovice 19. stoletja. To je bil preprost vodni mlin z mehanizmom »na kamen«. V začetku 20. stoletja so zaradi novega valjčnega mehanizma in turbine mlinsko zgradbo povečali, izpopolnili so mlinščico, vodne napeljave ter zgradili jez z zapornico. Takrat so ob mlinu uredili še oljarno.

Frčkov valjni mlin je izvorni etnološki in tehniški spomenik ter pomemben dokument za zgodovino mlinarstva v Prekmurju. Občina Kuzma je že leta 2001 začela obnovo najbolj ogroženih delov kompleksa. Na podlagi izdelanega konservatorskega programa so obnovili strešno konstrukcijo mlina in oljarne ter konstrukcijo ostrejša manjše lesene nadgradnje nad osnovnim strešnim slemenom. V naslednjih letih pa se je obnova nadaljevala v okviru kulturnovarstvenega projekta, v katerem je bilo predvideno naslednje: izdelava novega stavbnega pohištva po vzoru starega, obnova zunanjih in notranjih ometov, izdelava novega estriha v pritličju mlina in oljarne ter obnova lesenih stropov, podov in stopnic. V letu 2004 smo v mlinu in oljarni obnovili tudi električno napeljavo ter začeli obnovitvene posege na mlinskih in oljarskih napravah. Ta del obnove se je hkrati s sanacijo zunanjih vodnih napeljav in jezu nadaljeval še v leto 2005.

V letu 2005 smo nadaljevali obnovo mlinskih in oljarskih naprav in mehanizmov ter začeli sanacijo jezu in vodnih napeljav. V projekt je izvajalec

Bronasta narebrena zapestnica premera 10,8 cm (B. Križ)

vključil usposobljene obrtnike, ki so po izvernih metodah in z uporabo pristnih materialov obnovili strojne naprave v mlinu in oljarni. Poleg tehnične usposodobitve valjčnih mlinov je bilo treba restavrirati vse lesene dele mlinških naprav (sejalne naprave, elevatorje in transmisije). Zaradi dokaj dobre ohranjenosti lesa smo nadomeščali le manjkajoče dele z identičnimi rekonstrukcijami, v nekaterih primerih pa je bilo zaradi popolne dotrajanosti treba izdelati povsem nove nadomestne dele. Star in nov les strojnih naprav smo zaščitili in osvežili s specialnim, naravnim brezbarvnim oljem za les.

V oljarni smo popolnoma dotrajano staro peč za praženje semen po predhodnem dokumentiranju postavili na novo. Nova peč je natančen posnetek stare, narejena je iz izvernih materialov in z upoštevanjem vseh oblikovnih detajlov.

Zunaj mlina je bilo treba očistiti mlinščico ter sanirati obstoječi betonski jez. Na podlagi ohranjenih detajlov lesenih in kovinskih delov smo na novo izdelali zapornico in leseni del jez. Ohranjena turbina je ostala na svojem prvotnem mestu, vendar za delovanje zaenkrat ni usposobljena. Mlinske mehanizme je mogoče zagnati le na klasičen električni pogon.

Ker je obnova mlina in oljarne, kar se tiče sofinanciranja Ministrstva za kulturo, zaključena, bo vsa nadaljnja dela, predvsem ureditev okolja, obnovo turbine ter dokončno usposobitev mlinščice, financirala Občina Kuzma. Konservatorski cilji bodo doseženi s prezentacijo mlinškega kompleksa, oživitvijo tradicionalnega načina dela ter vključitvijo celote v turistično, muzejsko in pedagoško dejavnost.

Obnovitvena dela na Frčkovem mlinu je izvajalo Gradbeništvo Hajdinjak Alojz, s. p., Sv. Jurij 22, Rogašovci.

Lilijana Medved

57

EŠD: 159

Naselje: Grad

Občina: Grad

Ime: grad Grad

Področje: UA

Obdobje: od 12. do 19. stoletja

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Objekt grad Grad je razglašen za kulturni spomenik državnega pomena v lasti države RS (na podlagi Zakona o lastninenju kulturnih spomenikov v družbeni lastnini, Uradni list RS št. 89/99) in ga varujemo v njegovi avtentični pričevalnosti.

Mogočni grad Grad na Goričkem, ki so ga nekdaj imenovali tudi Gornja Lendava, že dolgo slovi kot eno izmed največjih grajskih poslopij na Slovenskem. Na strmem griču iz bazaltnega tufa pozidana stavba okoli razsežnega arkadnega dvorišča kaže podobo novoveške baročne rezidence, nad katero dominira visok zvonik grajske kapele, prekrit s slikovito čebulasto streho. Še vse do nedavna o njeni prvotni srednjeveški podobi in razvoju skozi čas nismo vedeli skoraj ničesar. Obsežna obnovitvena dela v zadnjih letih, ki sistematično potekajo od leta 1997, tudi s pomočjo evropskega denarja, pa so odprla vpogled v bogato in zapleteno zgodovino grajskega stavbnega razvoja, ki ji lahko sledimo skozi skoraj celo tisočletje, od 12. stoletja pa vse do današnjih dni; v letu 2005 smo pripravili knjigo o stavbnem razvoju gradu (Jože Curk, Marlenka Habjanič, Igor Sapač, GRAD NA GORIČKEM, stavbni razvoj), ki jo je izdala Občina Grad.

Obnova gradu Grad za potrebe osrednjega sedeža mednarodnega Krajinskega parka Goričko-Ōrseg-Raab s spremljajočimi dejavnostmi se je fizično začela leta 1999. Do leta 2005 so bile približno štiri petine gradu gradbeno sanirane in so imele obnovljene strehe; končani oziroma že v uporabi pa so bili pritličje in medetaža JV trakta, obe etaži palacija in del pritličja severnega trakta. Prostore upravljata in uporabljata Krajinski park Goričko in delno Občina Grad.

V letu 2004 do marca 2005 smo na podlagi geomehanskih raziskav utrdili plazeči teren in porušili močno poškodovan in delno že porušen zahodni trakt gradu, med srednjeveškim vhodnim oborom in JZ stolpom, ohranili pa smo že precej poškodovane in nagnjene arkadne loke. Ob odstranitvi mlajših pozidav, predvsem opečnih sten in obokov, smo odkrili dotlej zakrito, a še dobro ohranjeno zgodnjegotsko zunanje obzidje grajskega jedra s sočasnimi strelnimi linami in mogočnimi oporniki ter južno steno zgodnjegotskega obora pred vhodom v grajsko jedro z razmeroma dobro ohranjenim šilastoločnim portalom, ob katerem so se ohranili kamniti utori nekdanje lesene spustne mreže. V prvi polovici leta 2005 smo v sodobni opečni konstrukciji ponovno zgradili porušene obodne stene trakta in trakt prekrili s streho po vzoru nekdanje. Gradu smo tako ohranili zunanjo podobo obsežne baročne rezidence, obenem pa smo omogočili prezentacijo zgodnjegotskega portala z utorom za padno mrežo, edinega ohranjenega v slovenskem prostoru.

Izdelali smo tudi detajlni konservatorski program za jugozahodni, zahodni in severni trakt gradu

– od kapele do palacija ob upoštevanju novih najdb.

Za omenjeni del gradu je projektant Edo Jalševc izdelal projekt prenove, ki je usklajen s programom strukturnih skladov, obenem pa upošteva zahteve bodočega uporabnika in sofinancerja (Moravske toplice) za dodatno in nadstandardno gostinsko in hotelsko ponudbo. Da bi zadostili sodobnim gostinskim in bivalnim standardom (vhodi, dvigala, klimatske naprave, skladišča ...) in fizično ne bi posegali v historično zasnovano in substanco gradu, smo se strinjali z rekonstrukcijo oziroma nadomestno gradnjo pred leti porušenega zimskega vrta, kjer bi med drugim namestili tudi zahtevane sodobne komunikacije in inštalacije. Kurilnica in pomožni tehnični prostori so načrtovani na mestu dotrajanega gospodarskega objekta ob nekdanji grajski pristavi.

Z novim uporabnikom bi tako zagotovili vzdrževanje obsežnega grajskega kompleksa, saj bi ta pripeljal obiskovalce in goste oziroma zanje skrbel, grajskim sobanam pa bi z »nadstandardnimi« prenočišči vrnili njihovo primarno namembnost.

Marlenka Habjanič

Grad Grad, rekonstruiran arkadni hodnik z ohranjenimi arkadnimi loki

58

EŠD: 4744

Naselje: Grgar

Občina: Nova Gorica

Ime: Grgar – gradišče Grajšiče

Področje: A

Obdobje: prazgodovina

Vrste dela: 6

Arheološko najdišče Grgar – Grajšiče leži na robu Grgarske kotline, skozi katero je vodila stara prometna pot iz Vipavske doline čez Banjško planoto v dolino reke Soče. Čez Grgarsko kotlino pa poteka tudi naravni prehod po Čepovanskem dolu v dolino reke Idrijce. Rekonstrukcija daljnovoda Doblar–Gorica, ki je bil postavljen že v tridesetih letih 20. stoletja, je predvidevala zamenjavo električnih nosilcev na območju najdišča. Zato je ZVKDS, OE Nova Gorica, zahteval premik dveh stebrov z obrambnega nasipa naselbine, in sicer tako, da naj se ne odstranjuje temelj, temveč le demontira njun zgornji del. Na območju, določenem za postavitev novih nosilcev, pa so bila nujna predhodna arheološka sondiranja v obsegu gradbenih posegov, ki jih je leta 2005 izvedel ZVKDS, OE Nova Gorica (Patricija Bratina, Grgar–Grajšiče, Poročilo o zaščitnem arheološkem sondiranju arheološkega spomenika Grgar–Grajšiče, EŠD 4744, februar 2006). Celoten proces arheološkega sondiranja je bil dokumentiran z opisi vsake posamezne stratigrafske enote, s fotografijami in prostorsko. Prostorska dokumentacija je vključevala klasično risbo profilov, uporabo totalne postaje in A-stativa ter digitalne fotografije. Lokacija prvega stebra je bila določena na jugovzhodnem delu hriba Grajšiče, na terasi pod obrambnim nasipom, na parc. št. 2856 k.o. Grgar. Tu smo izvedli arheološko sondo velikosti 7 x 7 m. Rezultati so pokazali, da je bil jugovzhodni del hriba močno preoblikovan za potrebe kmetijske obdelave; posegi na tem delu so dosegli skalno osnovo in uničili morebitne starejše antropogene zapise. Glede na število najdenih topovskih izstrelkov in na sledi vojaških vkopov je najdišče močno prizadela tudi prva svetovna vojna. Lokacija drugega stebra je bila načrtovana na severovzhodnem delu hriba, na strmem pobočju tik pod obrambnim nasipom, na parc. št. 2840 k.o. Grgar. Zaradi močne brežine smo se odločili, da bomo arheološke raziskave tu začeli z izkopom dveh vzdolžnih sond po pobočju (TS1 in TS2) velikosti 9 x 1 m in 8 x 1 m. Rezultati testnih sond so narekovali razširitev, zato smo v nadaljevanju raziskali tudi prostor med obema sondama. Da bi bolje razumeli odkrite arheološke

Grgar – gradišče Grašiče; suhozidne strukture v območju sonde 2 (foto: Matjaž Prešeren)

strukture, smo na pobočju izvedli še dodatni testni sondi, TS3 velikosti 8 x 1 m in TS4 velikosti okrog 4 x 3 m. Kljub intenzivnim erozijskim procesom in uničenju v prvi svetovni vojni pa so se prav tu ohranili arhitekturni ostanki, suhozidne strukture iz prazgodovine. Tako smo v osrednjem delu sonde 2 (TS2, TS3) odkrili kamnito konstrukcijo, ki smo jo zaradi širine in lege opredelili kot obrambni zid. Zid je sestavljen iz lomljenecv plastnatega peščenjaka in plastnatega kalkarenita brez veziva. Zunanja in notranja fronta zidu sta zloženi iz odbranih in poravnanih lomljenecv, medtem ko je prostor med njima zapolnjen z večjimi in manjšimi kamni. Poteka po strmem pobočju v smeri vzhod–zahod, v širino meri od 180 do 200 cm, v višino pa je ohranjen v spod-

njem delu TS2 80 cm. Nadaljevanje zidu proti vzhodu se predvideva v robu terase, vzhodno od izkopne površine, medtem ko se proti zahodu verjetno priključni na obrambni zid, ki je zajemal osrednji del prazgodovinske naselbine. V spodnjem delu TS2, kjer je ta zid najboljše ohranjen, se nanj veže nov zid, iz njunega stika pa je razvidno, da sta nastala istočasno. Gre ravno tako za suhi zid, grajen iz lomljenecv flišnega peščenjaka ter kalkarenita, brez vezave, ki poteka ob vznožju pobočja v smeri severozahod–jugovzhod, prečno na pobočje. Na istočasnost gradnje kaže tudi sorodna tehnika gradnje, zidova se ločita le v širini, ki pri tem dosega le 120–130 cm. V TS3 je bil zid poškodovan z izstreljeno granato, sicer pa je v višino ohranjen tudi do 60 cm. V severnem delu TS4 pa zid tako rekoč izgine oziroma se zdi, kot bi bil prekinjen. Ena od možnih razlag funkcije prislonjenega zidu

je, da je služil kot podpora obrambnemu zidu oziroma terasi ob njem, kar pa nekoliko izpodbijata njegova lega in način gradnje.

Na obrambni zid pa se je na strmem pobočju, v razširitvi TS3 vezal še en zid. Tudi ta je zložen iz lomljenцев, vendar je zaradi pobočnih procesov precej poškodovan. Plast z arheološkimi artefakti, odkrita ob zidu, kaže na to, da je zid opravljal sorodno funkcijo kot zgoraj omenjeni. V spodnjem delu TS1 in TS2 ter v razširitvi sonde 2 proti jugu smo zasledili antropogen poseg v geološko osnovo; gre za nekakšen izkop, verjetno jarek. Geološko podlago na območju sonde 2 namreč sestavljata bolj odporna plast peščenjaka in mehka plast, plastnati laporovec, ki blago vpadata v pobočje. Polnilo jarka so predstavljali lomljenci kalkarenita, apnenca, breče in peščenjaka, ki izključujejo naravne procese. Čeprav smo sprva jarek povezovali s pripravo terena za gradnjo obrambnega zidu, se je pozneje z razširitvijo sond izkazalo, da so odkrite kamnite konstrukcije postavljene na vmesno plast, ki je kolvialnega nastanka; zato sklepamo, da jarek predstavlja neko fazo poselitve tega prostora pred gradnjo zidov. To dodatno potrjujejo tudi v TS2, TS3 in TS4 dokumentirani antropogeni posegi v mehko lapornato osnovo v obliki bolj ali manj polkrožnih zajed. Istočasno z gradnjo kamnitih konstrukcij so bile te luknje zapolnjene z materialom, ki ni posledica erozijskih premikov. Nasutje sestavljajo številni ostanki keramičnih posod, živalskih kosti, ožganih lapornatih plošč, oglja, kamnitih odbitkov, odlomkov žrnjla ter droben grušč. Da gre za naselbinsko gradivo, verjetno iz odpadne jame znotraj naselbine, ki je bilo sekundarno tu uporabljeno kot gradbeni material, potrjuje ob številnih ostankih kuhinjskih posod in keramičnih vretenc tudi analiza živalskih ostankov. Struktura nasipa kaže na enkratni zasip. Zaradi dobre ohranjenosti odkritih arhitekturnih ostankov v sondi 2, zlasti v prostoru med TS1 in TS3, ter njihove izredne znanstvene in pričevalne vrednosti smo se med izkopavanji odločili za ohranitev ostankov in situ (za morebitno prezentacijo). Posledica tega je bila zahteva po odmiku stebra na prostor južno od TS1, ki je bil tako s stališča varovanja dediščine kot tudi gradnje daljnovoda še sprejemljiv. Tako smo tudi ta prostor v celoti raziskali in odkrili nadaljevanje zgoraj omenjenega jarka, zapolnjenega s kamenjem, ter novo kamnito konstrukcijo. Gre za arhitekturne ostanke, sestavljene iz lomljenцев, brez vezave, ki so jih v pobočju zamejevali veliki bloki, gmote iz kalkarenita. Sodeč po arheoloških artefaktih, najdenih v kamniti konstrukciji, ter po tehniki gradnje, je tudi ta struktura prazgodovinska. Suhozidne os-

tanke razumemo kot sledi temelja neke konstrukcije, podpornega zidu, ki je potekal skoraj pravokotno na pobočje v smeri severozahod–jugovzhod in katerega nadaljevanje predpostavljamo v smeri proti obrambnemu zidu. Lega znotraj obrambnega zidu kaže na to, da je služil kot podporni zid naselbinski terasi. Večina tipološko določljivih in časovno opredeljivih arheoloških artefaktov je bila med raziskavo odkrita prav v nasutju, ki je zapolnjevalo luknje v geološki osnovi in ki ga povezujeemo z izgradnjo obrambnega nasipa in nanj prislone kamnite konstrukcije na severozahodni strani. Najbližje analogije za te artefakte najdemo prav v najdiščih svetolucijske skupine v Posočju v železni dobi. Da bi odkrite suhozidne ostanke obvarovali pred nadaljnjim propadom, smo jih prekrili s filcem. Ker se gradbena dela niso začela, smo raziskano območje po zaključku izkopavanj v celoti zasuli, tudi območje sonde 1 in južnega dela sonde 2, ki smo ju sicer sprostili za gradnjo.

Patricija Bratina

59

EŠD: 10094

Naselje: Griblje

Občina: Črnomelj

Ime: Griblje – arheološko najdišče ob Kolpi

Področje: A

Obdobje: neolitik, eneolitik, rimsko obdobje, srednji vek

Vista dela: 6, 7

Arheološka izkopavanja na trasi fekalne kanalizacije Griblje so se izvajala na podlagi rezultatov arheološkega vrednotenja, ki so potrdili prisotnost arheoloških najdb, plasti in struktur. Zaradi ogroženosti arheološkega najdišča je ZVKDS, OE Novo mesto, ustavil gradbena dela in določil obseg arheoloških izkopavanj.

Izkopavanja so bila z ekipo ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa, in Nika Vareška, absolventa arheologije, izvedena na parc. št. 2852/2, 2863, 2864, 2865, 2886 k.o. Griblje v času od 21. 3. do 7. 4. 2005.

Območje raziskav je bilo omejeno na tri sonde. Dve sondi sta na območju, kjer je predhodno vrednotenje odkrilo intaktne arheološke plasti, strukture in tudi največjo koncentracijo arheoloških najdb, tretja sonda pa je na predvideni lokaciji čistilne naprave na območju paleostruge reke Kolpe. Območje geološko označujejo pliokvartarni sedimenti reke Kolpe – gramoz, konglomerati, kvarčni peski, gline.

Stratigrafija v sondah 1 in 2 je precej podobna (razen prazgodovinskih faz v S:1, ki jih v S:2 nismo zasledili, in srednjeveške faze uporabe ter kolovoza v S:2), kar je glede na bližino sond razumljivo. Zaradi tega je mogoče primerjati faze iz obeh sond in narediti skupni zaključek. Sondo 3 je treba obravnavati posebej zaradi oddaljenosti in nekoliko drugačne stratigrafije.

Sondi 1 in 2

S:1 (10 x 3 m) je bila zakoličena na parc. št. 2863, 2864, 2886 k.o. Griblje na manjšem platoju, ki je na robu prve terase reke Kolpe, S:2 (10 x 3 m) pa na parc. št. 2864, 2865 k.o. Griblje ob robu prve terase reke Kolpe na manjšem platoju.

Faza 1 – Geološka osnova. Najstarejša dokumentirana faza, ki jo predstavljajo pleistocenski aluvialni nanosi reke Kolpe. V S:1 spada v to fazo plast SE 121; v S:2 pa SE 219.

Faza 2 – Koluvijski nanos/neolitska hodna površina. Najstarejša faza nalaganja, ki prihaja od višje ležečega terena iz smeri današnjega naselja Griblje. Višje ležeči predeli so v tistem času že bili poseljeni. Plast SE 106 v S:1 je v tistem času verjetno služila za hodno površino. Najdbe iz te plasti, ki časovno spadajo v neolitik, nakazujejo na možnost obrtne dejavnosti – izdelovanje orodij in orožja iz kremenca. V S:2 faza nalaganja ni prisotna.

Faza 3 – Starejša faza uporabe v eneolitiku. Definirana je vkop SE 114 v S:1, katerega namembnost je nejasna – lahko predstavlja sledove eneolitskega objekta, ki vsebuje precej fragmentov eneolitske keramike. Znotraj tega vkopa so v naslednji fazi nastali vkopi jam za stojke. V S:2 ta faza ni prisotna.

Faza 4 – Mlajša faza uporabe v eneolitiku. Predstavlja mlajšo in intenzivnejšo rabo prostora v S:1. Po številnih vkopih jam za stojke lahko sklepamo na vsaj en objekt na tem prostoru. Verjetno gre za razširitev naselbine, ki časovno spada v eneolitik. V S:2 ta faza ni prisotna.

Faza 5 – Postprazgodovinski aluvialni nanos. Definirana je z nalaganjem občasnih naplavinjskih nanosov reke Kolpe, kar je delovalo vse do novega veka. V S:1 to fazo predstavlja plast SE 105, ki jo v S:2 lahko primerjamo s plastjo SE 213. V S:2 iz te plasti izvira precej najdb iz rimskega obdobja in srednjega veka, kar je treba vzeti kot indic za bližnjo rimskodobno in pozneje srednjeveško poselitev.

Faza 6 – Srednjeveška faza uporabe. Jama in drenažni jarek bi se lahko navezovala na domnevni bližnji stoječi objekt ali pa je bil razlog drenaža območja za poljedelske namene. To fazo smo zasledili samo v S:2.

Faza 7 – Koluvijska v mlajših obdobjih. Predstavlja nalaganje z više ležečih teras Kolpe. To nam potrjujejo tudi najdbe, večinoma iz mlajših obdobj. V S:1 to fazo predstavlja plast SE 102, v S:2 pa SE 202.

Faza 8–9 – Recentna uporaba prostora – poljedelstvo, parcelacija in komasacija zemljišča leta 1985 ter arheološko vrednotenje leta 2004.

Sonda 3

S:3 v obliki profila dolžine 20 m je bila zakoličena na parc. št. 2852/2 k.o. Griblje na poplavni ravnici reke Kolpe na predvideni lokaciji čistilne naprave Griblje. Profil je bil strojno izkopen do geološke podlage.

Faza 1 – Najstarejši aluvialni nanosi. Predstavljajo jih poplavni sedimenti, nastali na poplavni ravnici reke Kolpe, in ne vsebujejo arheoloških najdb.

Faza 2 – Starejši aluvialni nanos. Rimskodobni/postrimskodobni poplavni sedimenti, nastali na poplavni ravnici reke Kolpe, vsebujejo najdbe iz prazgodovinske in rimske dobe.

Faza 3 – Mlajši aluvialni nanos. Predstavljajo ga srednjeveški poplavni sedimenti, nastali na poplavni ravnici reke Kolpe, ki vsebujejo arheološke najdbe iz rimske dobe in srednjega veka. Lahko jo primerjamo s fazo 5 iz S:1 in S:2.

Faza 4 – Recentna uporaba prostora – travniška ruša in plast nekdanje ornice. Lahko jo primerjamo s fazo 8 iz S:1 in S:2.

Večino najdb predstavljajo fragmenti keramičnih posod in polizdelki ter ostanki litične industrije, s katerimi lahko najdišče okvirno umestimo v neolitik in eneolitik, pozneje pa je bil prostor uporabljen tudi v rimski dobi ter srednjem veku.

Znotraj S:1 imamo sledove izrabe prostora in poselitve predvsem v času neolitika in eneolitika. Strukture se širijo tudi zunaj izkopnega polja proti vzhodu – torej ostanku manjšega platoja, ki leži na robu prve terase reke Kolpe. Verjetno večina intaktnih plasti in struktur prazgodovinske poselitve na omenjenem manjšem platoju ni bila poškodovana z gradnjo kanalizacije. Druge prazgodovinske najdbe, ki so bile odkrite v mlajših plasteh, kažejo na poselitev zahodno od trase kanalizacije na prvi ali drugi terasi reke Kolpe ter na močno erozijo teh naselbinskih plasti v mlajših obdobjih. V S:2 imamo ostanke struktur iz srednjega in novega veka. V aluvialnih in koluvijskih nanosih znotraj S:2 smo odkrili tudi starejše najdbe, ki pričajo o poselitvi v neposredni bližini v prazgodovinskem in rimskem obdobju.

Philip Mason, Niko Vareško, Ildikó Pintér

60

EŠD: 10094

Naselje: Griblje

Občina: Črnomelj

Ime: Griblje – arheološko najdišče ob Kolpi

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 6, 7

Izgradnja kanalizacije Griblje na parc. št. 113/1 (kanal G4), 2866, 2867, 2868, 2869, 2870, 2871, 2872 (kanal G1) k.o. Griblje je bila pogojena z arheološkim vrednotenjem. Vrednotenje je bilo izvedeno z ekipo ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom absolventa arheologije Nika Vareška in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa.

Izkopali in dokumentirali smo skupno 11 TJ – 6 TJ iz kanala G1 v povprečni velikosti 2 x 2 x 1,5 m in 5 TJ kanala G4 v povprečni velikosti 1 x 1 x 1 m. TJ so praviloma enakomerno porazdeljene po dolžini celotne trase kanala G1 in prvih sto metrov trase kanala G4 – preostanek trase zaradi strnjenege naselja ni bil izvedljiv. Kanala potekata po travnatih površinah na območju prve terase in poplavne ravnine reke Kolpe ob V robu naselja Griblje. Območje kanala G4 geološko označujejo pliokvartarni sedimenti reke Kolpe (gramoz, konglomerati, kvarčni peski, glin), na območju kanala G1 pa holocenski nanosi reke Kolpe.

Ugotovitve:

1. V veliki večini TJ smo našli naleteli na arheološke najdbe – fragmenti ožgane gline, prazgodovinske, rimskodobne, srednjeveške in novoveške keramike ter drobci oglja.
2. Po celotnem območju kanala G1 smo našli kose prazgodovinske keramike in ožgane gline, ki pa izvirajo iz aluvialnih nanosov reke Kolpe. V TJ na trasi kanala G4 je bilo prav tako odkritih nekaj prazgodovinskih kosov keramike, ožgane gline in oglja, ki pa izvirajo iz intaktne kulturne plasti. V plasteh nismo opazili sledov struktur.
3. Vse plasti z najdbami so ali aluvialni nanosi reke Kolpe (samo na območju kanala G1, in sicer v dveh fazah – mlajša, ki predstavlja rimskodobno in srednjeveško obdobje, ter starejša, ki je prazgodovinska) ali pa koluvialni nanos (iz prazgodovinskih obdobj) na prvi terasi Kolpe. V primeru kanala G1 so bile najdbe prinesene na to lokacijo z delovanjem reke Kolpe. Koluvialni nanosi na delu trase kanala G4 so iz postprazgodovinskega obdobja in jih je zaradi podobnih lastnosti in arheoloških najdb težko

natančno ločiti od intaktnih prazgodovinskih arheoloških plasti.

4. Geološka osnova – pleistocenski ali holocenski aluvialni nanos reke Kolpe – leži na globini okoli 1,4 m (kanal G1); na trasi G4 so pleistocenski nanosi na globini 1 m, kar je posledica različne konfiguracije terena. Trasa kanala G1 leži na poplavni ravnini reke Kolpe, del trase kanala G4 leži višje, na prvi terasi reke Kolpe.

Na podlagi odkritih plasti in najdb trdimo, da je bila lokacija poseljena v prazgodovinskem obdobju (kanal G4) ali pa v bližini območja človekove dejavnosti v prazgodovinskem, rimskodobnem in srednjeveškem obdobju (kanal G1). Strojni izkop na trasi kanala G1 bi tako uničil aluvialne nanose iz prazgodovinskega, rimskodobnega in srednjeveškega obdobja reke Kolpe z arheološkimi najdbami v enakem obsegu kot pri izgradnji prvega dela trase kanala G1. Na trasi kanala G4 pa bi uničili intaktne prazgodovinske plasti in postprazgodovinske koluvialne nanose s prazgodovinskim materialom na prvi terasi reke Kolpe.

Philip Mason, Niko Vareško, Ildikó Pintér

61

EŠD: 3006

Naselje: Grižah

Občina: Žalec

Ime: cerkev sv. Pankracija

Področje: UA, A

Obdobje: 15.–20. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7

V letu 2005 so se nadaljevala obnovitvena dela v cerkvi sv. Pankracija v Grižah, ki so obsegala zaključna dela obnove šablonirane arhitekturne poslikave v kornem delu, ureditev talnega gretja in menjavo stranskega portala.

V začetni fazi ureditve talnega gretja so bili v celoti odstranjeni neenotni tlakovci: opečne in betonske plošče v osrednjem delu in krakih ladje, granitni tlakovci v prezbiteriju in teraco v podkorju. Nato je sledilo ročno odstranjevanje nasutij in odpadnega materiala do nivoja temeljev. Med odstranjevanjem nasutij so bile po pričakovanjih odkrite sledi historičnih elementov zidov, ki pa so bili, kot smo lahko ocenili na podlagi stanja in poteka ostankov elementov zidov, v preteklosti med prezidavami in predelavami očitno v večji meri poškodovani in odstranjeni. Na podlagi odkritih ostankov historičnih elementov je skoraj nemogoča interpretacija stavbne zgodovine, saj se sami ostanki oziroma raster zidov ne ujemajo s stavbnim razvojem, ki je izpričan v virih in liter-

aturi. (Marijan Marolt, Dekanija Celje II., Maribor 1932, str. 214.)

V 15. stoletju prvič omenjena cerkev naj bi imela v 17. stoletju pravilno orientacijo, v letu 1723 pa naj bi bila zaradi prostorske stiske ladji ob južni steni prizidana kapela s triosminskim zaključkom.

V času župnika Janeza Goličnika je bila cerkev povišana, sočasno pa kapela predelana v prezbitერიj cerkve. Dozidana naj bi bila tudi zakristija in zvonik, izvedeno je bilo tudi obokanje cerkve.

Glede na stanje, ki odstopa od opisovanja stavbne zgodovine v virih in literaturi, lahko morda sklepamo – bodisi da viri izključujejo katero izmed stavbnih faz, ali pa so bili posegi v preteklosti tako radikalni –, da so v večji meri elemente preteklih gradbenih faz uničili. Zagotovo pa bi popolnejšo sliko lahko dobili šele ob izkopu zunaj stavbne lupine, na mestu sedanjega pokopališča.

Vsa dela smo sproti spremljali in fotodokumentirali, izvedene so bile tudi geodetske izmere odkritih ostankov zidov (posnetke hrani ZVKDS, OE Celje).

Po odstranitvi vseh nasutij je bila celotna talna površina prekrita z zaščitnim filcem, sledila je izvedba nasutja tampona, podložnega betona, hidro- in toplotne izolacije, talnega gretja ter izdelava betonskega estriha. Finalni tlak bo izveden po načrtu predvidoma v letu 2007.

V letu 2005 je bil izdelan in montiran tudi stranski portal, ki ga je po originalni obliki iz podpeškega marmorja izdelalo podjetje Marmor Hotavljje. Gradbena dela je izvajalo gradbeno podjetje Gradia iz Zabukovice, talno gretje pa Bojan Zagoričnik iz Braslovč. V letu 2005 je bil restavriran tudi križev pot, dela je opravila Škofijska delavnica Maribor. V letu 2006 je predvidena izdelava in montaža portalov na vhodni fasadi cerkve. Vsa obnovitvena dela financira Župnijski urad Grižev.

Nataša Podkrižnik

62

EŠD: 12796

Naselje: Hrašče pri Podnanosu

Občina: Vipava

Ime: Hrašče – gospodarsko poslopje na domačiji pri Štefkovih

Naslov: Hrašče 7

Področje: E

Obdobje: sredina 19. stol.

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Iz klesanega kamna zidan hlev leži v okviru domačije pri Štefkovih. Hlev je pravokotnega tlorisa, enonadstropen s strmo dvokapno streho.

Zahodna stran gospodarskega objekta, stanje pred obnovo leta 2000 (foto: Andrejka Ščukovt)

Njegova posebnost je, da je prekrit s kamnito kritino iz flišnih skrli. Kritina leži na močnem ostrešju, katerega sestavni deli so vezani z lesenimi klini »cvek«. Na ostrešje so pribiti plohi.

Strešna konstrukcija objekta sodi v tako imenovani tip ostrešja iz škarjastih povezij z vmesnima legama. (Premrl, B., 2003, str. 35. Kamnita strešna kritina stavb na Primorskem in izvor gradiva zanjo.)

Materialna substanca in elementi oblikovanja objekta so ohranjeni iz časa nastanka, vendar pa je objekt v izredno slabem gradbenem stanju. Dotrajana je predvsem strešna konstrukcija, zaradi teže kamnite kritine pa so nastale številne razpoke na zidovju.

Pripravili smo konservatorski program, ki vključuje faznost sanacije. V letošnjem letu so bila tako izvedena naslednja dela:

- razkrivanje strehe s predhodnim podpiranjem stropa nad pritličjem in strešne konstrukcije,
- deponiranje skrli,
- utrjevanje zatrepne stene vhodne fasade
- in utrjevanje temeljev.

Sanacijo ostrešja in prekrivanje te s skrilom načrtujemo za leto 2006.

Andrejka Ščukovt

63

EŠD: 815, 15516

Naselje: Hrib

Občina: Novo mesto

Ime: Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh, Draga pri Beli Cerkvi – arheološko najdišče Draga

Področje: A

Obdobje: prazgodovina
Vrsta dela: 6, 7

Lokacija strojno izkopane gradbene jame za predvideno gradnjo stanovanjske hiše na parc. št. 2542/1 k.o. Bela Cerkev leži znotraj enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh in Draga pri Beli Cerkvi – arheološko najdišče Draga. Pred gradnjo AC Kronovo–Smednik je bil del najdišča ob vznožju Vinjega vrha že izkopan v letih 2002 in 2003. Geološko osnovo na tem območju sestavljajo različni laporji, peščenjak in kremenov pesek (torton).

Vrednotenje je bilo opravljeno 6. in 10. 1. 2004 z ekipo ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom absolventa arheologije Nika Vareška in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Na območju strojnega izkopa smo izkopali dva TJ v velikosti 1 x 1 m in očistili tri odseke profila strojnega izkopa (v širini 2 m). Počistili smo tudi površino v vzhodnem delu izkopa v velikosti 7,00 x 2,75 m – testno sondo 1.

Ugotovitve:

1. V vseh TJ, TP in sondi smo naleteli na arheološke najdbe – drobce ožgane glin, prazgodovinske keramike in oglja. Predvsem v TP 2 so bili najdeni večji kosi ožgane glin in večje število drobcev oglja ter fragmenti prazgodovinske keramike.
2. Parcela leži na zadnji terasi, ki se spušča od S proti J, nad poplavno ravnico reke Krke. Najdbe so bile v največji koncentraciji prisotne v SV delu strojnega izkopa, ki je na S polovici svoje površine že uničil arheološke plasti. Na J delu strojnega izkopa je arheološka plast še ohranjena.
3. Plast s prazgodovinskimi najdbami se pojavlja na celotnem območju. Plasti so pokrite z debelejšo plastjo koluvija in sledijo naravnemu padcu terena. V TP 2 in testni sondi 1 leži naselbinska plast nad koluvijem, ki je brez najdb. Stratigrafskega odnosa te koluvialne plasti do geološke osnove ni bilo mogoče ugotoviti. V TP 2 smo naleteli na kulturno plast šele pri globini 120 cm, medtem ko se pri drugih TJ, TP in sondi ta pojavi precej bolj plitvo, kar je posledica padca terena proti jugu. Najdbe iz TP 2 (veliki kosi ožgane glin, oglja, prazgodovinske keramike in jedro iz kremenca) nakazujejo na obstoj arheološkega najdišča na sami lokaciji predvidene gradnje stanovanjske hiše, ki je poškodovano z recentnim strojnim izkopom.
4. Nismo odkrili sledov struktur, vendar lahko po veliki količini ožgane glin domnevamo, da je

bil na tem območju rob naselbine v prazgodovini, ki se je verjetno, glede na konfiguracijo bližnjega terena, širila proti platoju in dolini potoka na S in SZ.

Za pregledano območje lahko na podlagi odkritih plasti in arheoloških najdb trdimo, da je lokacija znotraj območja človekove dejavnosti v prazgodovinskem obdobju. Strojni izkop je uničil intaktno arheološko plast na precejšnji površini. Glede na rezultate arheološkega vrednotenja bo treba pred začetkom gradnje izvesti arheološko sondiranje znotraj že izvedenega posega, ki bo dalo natančne podatke o obsegu in naravi arheoloških plasti.

Philip Mason, Niko Vareško, Ildikó Pintér

64

EŠD: 5305

Naselje: Hrušica

Občina: Jesenice

Ime: spomenik talcem na Belem polju

Naslov: Hrušica

Področje: Z

Obdobje: sredina 20. stoletja, 1949, 1966 in 1970

Vrsta dela: 4, 7, 8

Spomeniško kompozicijo sestavlja plato z zidano kamnito steno v obliki Triglava s spominsko ploščo in tremi bronastimi plastikami z uprizorjenim uporom in bojem proti okupatorju. Avtor plastik iz leta 1966 in 1970 je kipar Drago Pengov. K spomeniku vodi široko betonsko stopnišče. Imena ustreljenih 45 talcev, ki so jih Nemci v povračilnem ukrepu za uničen gestapovski avtomobil pripeljali iz begunjskih zaporov in na tem kraju 27. 7. 1942 leta ustrelili, so napisana na bronastih ploščicah na manjših betonskih kvadrilih v okolici spomenika.

Stanje spomenika je bilo slabo in je ogrožalo varnost obiskovalcev. Zaradi neustrezne rabe in nekontroliranega plezanja po spomeniku so sidra popustila in bronastim plastikam je grozila porušitev. Po opravljenem konservatorskem pregledu spomenika je bil izdelan konservatorski program, ki je zajel celostno obnovo spomenika. Tako so bile bronaste plastike očiščene umazanije, počena mesta so bila zvarjena, površinsko obdelana in patinirana. Za zagotovitev nosilnosti in stabilnosti plastik so bila vgrajena nova sidra iz nerjavečega materiala. Urejeno je bilo odvodnjavanje spomenika in drenaža samih bronastih plastik. V času restavriranja bronastih plastik so bila opravljena vsa gradbena in kamnoseška dela pri spomeniku. Preverjena je bila statična stabil-

nost stene, odbiti so bili odpadajoči cementni stiki med kamni, opravljeno je bilo globinsko čiščenje in ponovno fugiranje. Vrhnji del spomenika je bil zaradi preprečitve zamakanja prevlečen z vodoodbojno cementno prevleko. Kamnite površine so bile po končanem čiščenju in sušenju zaščitene z vodoodbojnim premazom. Izvedena je bila tudi gradbena sanacija razpok na betonskih stopnicah, in sicer z materiali za sanacijo starega korodiranega betona. Do zdrave osnove so bili odbiti okruški, na mestih je bilo izvedeno čiščenje in zaščita armature, na opravljen predhodni premaz za oprijemljivost je bila izvedena mikroarmirana cementna prevleka podlage, dilatacije stopnic so bile obdelane s trajno plastično maso v barvi betona. Obložitev stopnic z umetno izdelanimi ploščami je zavod pravočasno preprečil. Pred spomenikom pa je bil obnovljen peščeni plato, za spomenikom pa je bilo posekano samoniklo grmovje in urejena okolica. S sprotnim konservatorskim nadzorom vseh posegov je spomenik v celoti ohranil svojo zgodovinsko, likovno in prostorsko kvaliteto. Bronaste plastike je v svoji livarski delavnici restavriral Borut Kamšek. Gradbena dela je opravilo podjetje Saning International, d. o. o., iz Kranja. Investitor obnove je bila Občina Jesenice.

Renata Pamič

65

EŠD: 11406

Naselje: Ig

Občina: Ig

Ime: Ig – rimskodobna vaška naselbina

Področje: A

Obdobje: srednji vek, novi vek

Vrsta dela: 7

Na območju enote Ig – rimskodobna vaška naselbina (EŠD 11406) so se že leta 2004 začela dela za izgradnjo kanalizacijskega omrežja Ig. Omenjena dela potekajo ob stalnem arheološkem nadzoru. Na območju ulice Grič je bila odkrita lončenina, ki sodi v mlajša zgodovinska obdobja (srednji, novi in najnovejši vek); na križišču ulice Grič in ulice Ig pa železova žlindra (15 kosov).

Med najdbami na območju ulice Grič prevladuje groba kuhinjska lončenina, ki ni časovno občutljiva (61 kosov). Ohranjen odlomek črnoglazirane oploščene pečnice z ohranjenim delom arhitekturnega okvirja pa lahko okvirno postavimo v 16. stoletje.

Barbara Nadbab, Matic Brenk

Odlomek črnoglazirane pečnice (foto: M. Brenk)

66

EŠD: 11406

Naselje: Ig

Občina: Ig

Ime: Ig – rimskodobna vaška naselbina

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 7

Arheološke najdbe, rimskodobni odlomki lončenine (odlomki amfor, vrčev itd), so bile odkrite pri arheološkem nadzoru ob odstranjevanju humusnih plasti na parc. št. 1818/1 k.o. Ig. Lastnik je že v letu 1997, pred gradnjo stanovanjske hiše Ig 234c, prekopal omenjeno parcelo; del zemeljskih plasti je odpeljal, deloma pa, zaradi boljše statične nosilnosti tal, parcelo nasul z napeljanim materialom. Odkrite arheološke najdbe so le borni ostanki nekdanj verjetno bogate rimskodobne kulturne plasti. Zaradi strojnega premešanja in utrjevanja zemljine so arheološke strukture in najdbe uničene. Lastnik je v pogovoru povedal, da so bile najdbe lončenine pogosto odkrite na njivah severno od njegove hiše, na območju sedanjega pokopališča.

Barbara Nadbab

67

EŠD: 3255

Naselje: *Imenska Gorca*Občina: *Podčetrtek*Ime: *cerkev sv. Križa*Področje: *UA*Obdobje: *pozna gotika*Vrsta dela: *4, 7*

V letu 2004 je bila na podlagi statičnega projekta in popisa del izvedena interventna statična sanacija kornega zaključka in zakristije. Stanje pred intervencijo se je iz meseca v mesec naglo slabšalo. Objekta sta bila tik pred porušitvijo. Statik Viktor Mernik je ugotovil, da je za posedanje cerkve kriv preveč suh okoliški teren, ki je tudi brez opornega zidu za temelje. V razširjene in očiščene razpoke v temeljih, stenah in obokih so bile vstavljene cevke za injektirno maso podjetja Mapei. Sanacijska dela, ki jih je izvedlo podjetje KUPOLA, d. o. o., Maribor, je financirala Mariborska škofijska gospodarska uprava. *Bogdan Badovinac*

68

EŠD: 20677

Naselje: *Jamnik*Občina: *Kranj*Ime: *ciklostilna tehnika štaba 1. grupe odredov*Naslov: *Jamnik – Tehnika Meta*Področje: *Z*Obdobje: *druga svetovna vojna*Vrsta dela: *4, 7, 8*

Obnovo Tehnike Mete, votline, v kateri je leta 1942 delovala ciklostilna tehnika prve grupe odredov, je na podlagi konservatorskega programa izvedla Mestna občina Kranj. Votlina je bila očiščena okruškov, urejen je bil vhod, dotrajana lesena oprema (klopi, miza, pograd, lestve) je bila zamenjana z novo, izdelan in nameščen je bil manjkajoči pano z informativnim besedilom. Označena je bila votlina skladišča in posebej zavarovan je bil rudarski jašek. Obnovljene so bile usmerjevalne table, očiščena in utrjena je bila pešpot iz Jamnika do tehnike. Delo je opravil domačin Matevž Kordež z Jamnika v sodelovanju z Baldomirjem Bizjakom iz Kranja ter Mestno občino Kranj, ki je obnovo tudi financirala. Za obnovo tehnike je kranjska enota Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije pripravila potrebno gradivo za pano, izdala kulturnovarstvene pogoje, opravljala konservatorski nadzor ter dokumentirala obnovo.

Renata Pamič

69

EŠD: 3393

Naselje: *Jazbina*Občina: *Črna na Koroškem*Ime: *cerkev sv. Uršule na Uršlji gori*Področje: *UA, R*Obdobje: *16. stoletje*Vrsta dela: *4, 5, 7, 8*

Cerkve stoji na Uršlji gori, najvzhodnejšem karavanškem vrhu in pogorju, na višini 1699 metrov. Arhitekturna zasnova cerkve sv. Uršule, ki je zgrajena prav na črti nekdanje deželne meje med Štajersko in Koroško, je tako v celoti kot v posameznih detajlih izraz trdoživega gotskega stavbarskega izročila. Cerkev, zgrajeno iz lomljenega kamna, so v kotanji pod grebenom vrha začeli zidati okoliški kmetje že leta 1570. Gradnja je bila v manjših dimenzijah zaključena že po dobrem desetletju, ko se je v cerkvi prvič oglasil še danes ohranjeni zvon z letnico 1584. Bolj ambiciozna gradnja je stekla leta 1601 pod vodstvom škofa Hrena. Cerkev, pokrito z leseno kritino (skodle), sestavljajo kvadratna ladja, ožji tristrano sklenjen prezbitერიj z nižjima stranskima kapelama in zvonik ob južni steni ladje. Notranjščina je s tremi pari močnih zidanih slopov z nizkimi šilasto zaključenimi loki razdeljena na tri domala enako široke, ravno stropane ladje, od katerih je srednja vendarle nekoliko širša in tudi nekoliko višja, tako da celota učinkuje kot nekakšna psevdobazilika, seveda brez bazilikalne osvetlitve, saj je vse tri ladje že od nekdaj prekrivala enotna dvokapna streha. Obok glavnega oltarnega prostora je že času primerno polkrožno banjasto obokan, plitvi preplet rombasto razporejenih reber pa je odmev tradicionalnih gotskih oblik. Na severni in južni steni spremljajo glavni oltarni prostor dve plitvo križnorebrasto obokani kapeli, ki sta pravzaprav zaključka obeh stranskih ladij z oltarjema. Glavni oltar je delo zrelega baroka iz leta okoli 1760. Kakšno leto pozneje je slovenjegraški slikarski mojster Janez Andrej Strauss za omenjeni oltar izdelal podobo sv. Uršule zavetnice s plaščem. IZpostaviti velja tudi kamniti oltar blažene device Marije iz leta 1602. Kamnoseškega ornamentika ostenja sledi motiviki zlatih oltarjev na prehodu v 17. stoletje.

V letu 2005 je bila zaključena obsežna obnova cerkve, ki je zajemala zamenjavo kritine v celoti, obnovo ometov na zunanjščini ter vzpostavitev tlaka v cerkveni ladji.

Celotna cerkev je bila prekrita z novo leseno kritino, trojnim kritjem z macesnovimi skodlami,

impregniranimi z lanenim oljem na kraju samem. Dela je izvajal Bojan Koželj, s. p., iz Stahovice.

Na podlagi sondažnih in kemičnih raziskav, ki smo jih pred izvedbo ometov zaradi specifičnih vremenskih razmer (cerkev stoji na višini 1699 metrov, izpostavljena je snegu, mrazu, vetru ...) izvedli s strokovnjaki iz KEME Puconci, je bila izvedena tudi fasada na cerkveni ladji in prezbitერიju. Uporabljen je bil omet Apnomix G, toniran na podlagi najdenih originalnih ometov v svetlobež barvi. (Celoten postopek izvedbe je sestavni del dokumentacije, ki jo hrani arhiv ZVKDS, OE Maribor.)

Notranjščina cerkve je bila že vrsto let brez ustrezne tlakovanja, v njej je bila zbita zemlja, razen v prezbitერიju in stranskih kapelah (beton). Ob odstranitvi betonskih plošč v župni cerkvi sv. Janeza Krstnika (stolnica) v Mariboru so bile te prepeljane na Uršljo goro in vzpostavljene delno v glavni ladji in obeh stranskih, preostanek pa je bil v zbiti zemlji.

Na željo investitorja po tlakovanju celotne notranjščine je bilo odločeno, da se v cerkvi položi kamen nepravilnih oblik – »skrilajavec«. Dela so bila izvedena v skladu s konservatorskimi smernicami (kamen nepravilnih oblik debeline 5–6 cm, položen na malto).

Svjetlana Kurelac

70

EŠD: novoodkrita arheološka najdišče

Naselje: Kamna Gorica pri Ljubljani

Občina: Ljubljana

Področje: A

Obdobje: paleolitik, bronasta doba

Vrsta dela: 6

Na novougotovljenem arheološkem najdišču v Kamni Gorici pri Ljubljani (parc. št. 1111, 1112/1, 1115 k.o. Šentvid nad Ljubljano) so bila med 3. junijem in 29. septembrom 2004 pod vodstvom Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana, in ob sodelovanju podizvajalca, Narodnega muzeja Slovenije s sodelavci, izvedena obsežna arheološka izkopavanja. Arheološke raziskave so bile opravljene v okviru zaščitnih izkopavanj na trasi bodoče AC Šentvid–Koseze. Skupna raziskana površina je obsegala okrog 4200 m².

Območje najdišča je bil proti jugu padajoč teren, ki ga je na jugu zamejevala Kamnogoriška cesta. Izkop je potekal na območju travnika in njivske parcele, na kateri je bilo s predhodnim arheološkim intenzivnim terenskim pregledom nedvomno potrjeno arheološko prazgodovinsko najdišče (B.

Djurić, Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Kamna Gorica, SAAS, Ljubljana 2003). Ob skromnih rimskodobnih najdbah v sekundarni legi se pomen prazgodovinskega najdišča v Kamni Gorici izkazuje predvsem v pomembnih novodkritih ostalinah iz paleolitika in bronaste dobe.

Bronastodobne ostaline so na najdišču v Kamni Gorici dobro dokumentirane tako s strukturami kot z drobnimi najdbami. Glede struktur lahko ugotovimo kombinacijo ostankov bivalnih in drugih objektov (ohranjene jame za stojke) in številnih shrambnih in odpadnih jam ter jam drugih (neznanih) namembnosti, ki so vsebovale drobce oglja, ožgane ilovice, fragmente keramike in srednje velike kamne.

Jame za stojke so vsaj v treh primerih sestavljale skupine vzporednih oziroma pravokotnih linij – očitno hišnih tlorisov. Hiše so bili glede na razvrščenost jam za stojke velike približno 2,5 x 3,5 m in usmerjene v smeri sever–jug z odklonom proti vzhodu (verjetno zaradi optimalne insolacije). Sodeč po nekaterih jamah za stojke v njihovi notranjosti, so imele dvokapne strehe. Poleg hiš sta zanimivi tudi dve obsežni zgostitvi kamenja, keramike, žganine, hišnega lepa in oglja v seriji prepletajočih se plitvih jam. Na zunanji strani sta bili obdani s posameznimi jamami za stojke, kar nakazuje, da je šlo za vsaj delno nadstrešen objekt, funkcionalno verjetno za kompleksno skupino ognjišč oziroma peči (slika 1). Veliko količino keramičnih fragmentov v teh plitvih poglobitvah smemo torej razumeti kot neke vrste utrjevanje oziroma tlakovanje površine ognjišč.

Tako hiše kot jame drugih namembnosti se na izkopišču pojavljajo razpršeno z obsežnimi vmesnimi površinami brez struktur. Po teh značilnostih izkazuje bronastodobna naselbina v Kamni Gorici veliko podobnost z nekaterimi novoodkritimi bronastodobnimi naselbinami na trasah AC v osrednji in severovzhodni Sloveniji (tako na primer s Podsmreko, Podgorico, Dragomljem, Rogozo in Slivnico; prim. B. Djurić (ur.), Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih, Ljubljana 2003, 126s, 216s, 222s, 233s, 237s).

Glede datacije naselbine so pomenljive nekatere oblike posod (sliki 2 in 3) in okrasja (lonci, okrašeni z gladkimi rebri, skleda s klekom in konveksnimi aplikami na največjem obodu, posode, okrašene s kombinacijo prepleta gladkih reber in drobnih bunkic ali snopi vzporednih žlebov), ki imajo najboljše primerjave na najdiščih, kakršen je Oloris pri Dolnjem Lakošu v Prekmurju, v širšem smislu pa na najdiščih virovitiške kulture jugoza-

Kamna Gorica pri Ljubljani, skupina ognjišč ob koncu izkopa (foto: M. Ravnik)

Kamna Gorica pri Ljubljani, skodelica s kaneliranim ostenjem (foto: P. Bitenc)

Kamna Gorica pri Ljubljani, skodela (foto: P. Bitenc)

Kamna Gorica pri Ljubljani, izbrana kamnita orodja (kline, praskala, strgalo, vbadalo) in jedro iz mlajšega paleolitika (foto: T. Lauko)

hodnega dela Panonije (K. Vinski Gasparini, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Zadar 1973, 37s; J. Dular, I. Šavel, S. Tecco Hvala, *Bronastodobno naselje Oloris pri Dolnjem Lakošu*, Opera instituti Archaeologici Sloveniae 5, Ljubljana 2002). Ta je običajno datirana v zaključek srednje in v začetek pozne bronaste dobe. Preliminarni radiokarbonski dataciji oglja iz izbranih struktur sta pokazali, da je tovrstne naselbine deloma treba datirati tudi v nekoliko zgodnejši čas, zanesljivo v razpon celotne srednje bronaste dobe, določene elemente pa bo verjetno mogoče datirati tudi še v zaključek zgodnje bronaste dobe. Analizi je izvedel laboratorij Beta Analytics, Miami, ZDA, dataciji pa sta 3180 +/-40 pr. sedanj. in 3400 +/-40 pr. sedanj., kar kalibrirano predstavlja čas med vključno 18. in 15. stoletjem pr. n. š.

Na južnem delu izkopišča sta bili pod bronastodobno plastjo v superpoziciji ugotovljeni različni ilovnati plasti brez arheoloških najdb. Na vmesni površini med obema plastema, ki sta se odložili že v geološki preteklosti, so bili odkriti paleolitski kamniti artefakti (slika 4). Kamnita orodja in odbitki nakazujejo obstoj paleolitske postaje na prostem, ki pa se ob odsotnosti drugih morebitnih sočasnih ostalin (ostankov ognjišč, morebitnih seliščnih struktur, kosti, ostankov oglja) verjetno izkazuje le kot sled kratkotrajnega človekovega postanka.

Pomen novoodkritega paleolitskega najdišča je predvsem v tem, da ni bilo ugotovljeno s predhodnimi terenskimi pregledi, temveč po naključju ob običajnem dokumentiranju globlje geološke osnove na področju bronastodobne naselbine. Nakazuje se možnost množičnega obstoja tovrstnih najdišč, ki jim doslej zaradi arheoloških izkopavanj le v okviru holocenske stratifikacije ni bila posvečana nikakršna pozornost. Večji potencial za njihovo odkrivanje se nakazuje z izkopavanji velikih površin, kakršne so zaščitne arheološke raziskave na trasah AC. Novoodkrita paleolitska postojanka v Kamni Gorici dodatno potrjuje pomen tega potenciala, ki se je nakazal nedavno s podobnimi odkritji paleolitskih najdišč na odprtem v Zemonu v Vipavski dolini in v Podgorici pri Ljubljani.

Ob odsotnosti organskih ostankov smo se poslužili edine preostale možnosti za naravoslovno datiranje najdišča artefaktov, tj. luminescenčne datacije odložitve glin pod površino z artefakti in nad njo. Dataciji, ki ju je opravil Geografski inštitut Univerze v Kölnu, določata odložitev spodnje glinene plasti v čas med 81. in 59. tisočletjem pred sedanjostjo, odložitev zgornje glinene plasti pa na prehod med pleistocenom in holocenom. Tako je čas

odložitve paleolitskih artefaktov umeščen v okvire zaključka srednjega in razpon mlajšega paleolitika. Tipologija kamnitih artefaktov nakazuje njihovo mlajšo neolitsko starost (v širšem kronološkem smislu).

Peter Turk, Vesna Svetličič

71

EŠD: 11269

Naselje: Kneške Ravne

Občina: Tolmin

Ime: Kneške Ravne – pajštva na domačiji pri Francu

Naslov: Kneške Ravne 9

Področje: E

Obdobje: 19. stoletje

Vrsta dela: I

Leta 2004 smo na sušilnici za sadje – pajštvi – na domačiji pri Francu zaključili večletno konservatorsko-restavratorsko obnovo, ki je potekala v okviru popotresne obnove Posočja in spomeniškovarstvenega projekta Ministrstva za kulturo.

Septembra lani sem pajštvo predstavila v okviru Dnevoev evropske kulturne dediščine z dvema dogodkoma:

- s fotografsko razstavo v Tolminskem muzeju o obnovi slamnate strehe pajštve in predstavitvijo predmetov, ki se pri obnovi uporabljajo,
- in prikazom na terenu, na domačiji pri Francu v Kneških Ravnah, kjer so lastniki demonstrirali postopek sušenja sadja.

Predstavljena pa je bila tudi kulinarika, s pokušino suhega sadja oziroma suhih hrušk.

Andrejka Ščukovt

Sušenje sadja v pajštvi na DEKD 2005 (foto: Majda Kunst)

72

EŠD: 5022

Naselje: *Kobarid*

Občina: *Kobarid*

Ime: *arheološko najdišče Tonovcov grad*

Področje: *A*

Obdobje: *pozno rimsko obdobje in zgodnji srednji vek*

Vrsta dela: *4, 7*

V letu 2005 je bil zaključen konservatorski projekt prezentacije stavbnih ostalin treh cerkva in memorije (gl. poročila o arheoloških raziskavah Inštituta za arheologijo ZRC SAZU). Projekt je z izhodišči, smernicami in sprotnimi napotki vodila Komisija za konservacijo Tonovcovega gradu pri ZVNKD Gorica (M. Slabe, Iva Curk, S. Ciglencečki, M. Sagadin, I. Bogovčič, J. Hudolin, D. Vuga, N. Osmuk), izvedbo tehničnih rešitev je organiziral Restavratorski center, avtorica projekta zaščitnih stavb je Veronika Ščetinin, u.d.i.a. Vse zahtevne restavratorske posege na zidovih s tako imenovano suho tehniko, z uporabo naravnih, originalu bližnjih materialov je izpeljal Ivan Bogovčič. Pri organizaciji del je bila nenadomestljiva pomoč Kobariškega muzeja, ki je tudi skrbnik spomenika.

Kot je znano, so bili temeljni zidovi cerkva in stavbna notranja oprema izjemno dobro ohranjeni. Odločitev za nadgradnjo zaščitnih stavb je bila posledica izbire med možnostjo prezentacije muzeja na prostem ali trajnejša varianta z nadgradnjo stavbnih ostalin; s tem zadnjim pridobimo tudi varnost in dolgoročno zagotovimo uspešno vzdrževanje originalnih substanc. Prvotni projekt zaščitnih stavb je zajel vse odkopane cerkve; ob pomanjkanju finančnih sredstev je projekt omejen na nadgradnjo na severni in srednji cerkvi skupaj z narteksom. Florisa južne cerkve in memorije, ki sta slabše ohranjena, sta zavarovana le z nizko zaščitno nadzidavo temeljev.

Rezultati izbranega konservatorskega pristopa in njegove sorazmerno dosledne realizacije so vidni v posrečenem ustvarjanju notranjega ambienta v obeh cerkvenih prostorih in v možnosti dojemanja celovitosti cerkvenega središča znotraj naselbinskega areala utrdbe.

Nada Osmuk

73

EŠD: 8380

Naselje: *Kobilje*

Občina: *Kobilje*

Ime: *Kobilje – domačija Kobilje 66*

Naslov: *Kobilje 66*

Področje: *E*

Obdobje: *začetek 20. stoletja*

Vrsta dela: *4, 7*

V Kobilju, некоč značilni prekmurski vasi, ki je danes močno degradirana z neustreznimi gradnjami in prenovami, se je ohranilo še nekaj tipičnih, predvsem zidanih domačij s konca 19. in začetka 20. stoletja. Stari leseni domovi s slamnatimi strehami so v tem obdobju večinoma že izginiti, pomenili pa so tlorisno osnovo za zidane domačije, ki so jih v celoti ali delno nadomestile.

Domačija št. 66 je bila zgrajena leta 1901. Zaradi gmotnega položaja in pomembnosti lastnika, vaškega župana, je bila zasnovana dokaj ambiciozno. Z dekorirano zatrečno fasado stanovanjskega trakta je obrnjena proti cesti; pod skupno streho se bivalni del nadaljuje v gospodarskega, k temu pa je v pravem kotu prislonej delno zidan, delno lesen senik, zaključen s svinjakom. Po dolgem obdobju nenaseljenosti je domačijo sredi devetdesetih let kupila Občina Kobilje ter jo po obnovi namenila za javno funkcijo v okviru občine. Gradbeni posegi na domačiji so se začeli že leta 1997, ko je občina na celotnem objektu obnovila ostrešje in opečno kritino. Na podlagi konservatorskega programa in ob sofinanciranju Ministrstva za kulturo smo v naslednjih letih kontinuirano nadaljevali celovito obnovo in prenavo. V prvi fazi je bilo treba sanirati temelje in vlažne stene ter obnoviti notranje omete, lesena tla, stropove in stavbno pohištvo bivalnega dela. Zaradi dobrega stanja večine obstoječih materialov smo lahko ohranili izvorno substanco in le v manjšem obsegu posegli po identičnih rekonstrukcijah oziroma dodelavah. Ohranili smo značilni primarni tloris ter vse pomembne detajle notranjščine. Pozneje smo na stanovanjskem delu obnovili zunanje omete z obstoječo profilacijo, vhodno stopnišče in vodnjak. Barvo fasade smo na podlagi predhodnega sondiranja določili na novo. Bivalni del domačije funkcionira v okviru občine kot »tele hiša«.

Ker je v večini gospodarskega dela domačije občina načrtovala namembnost, ki ni ustrezala prvotni rabi, je tu prenova potekala v smislu prilagajanja novi funkciji, kar smo predvideli tudi v konservatorskem programu. Ohranili smo osnovno prostorsko razporeditev gospodarskega trakta, prav tako stavbno pohištvo (okna, zunanja vrata). Po vzoru obstoječih, vendar dotrajanih notranjih vrat v pivnico je mizar izdelal nova, pri čemer je uporabil obnovljeno izvorno okovje. Iz nekdanjega hleva v prostor pred pivnico je

bila na željo investitorja izvedena nova vratna odprtina, ki v konservatorskem programu ni bila načrtovana. Vključiti je bilo seveda treba tudi druge nove elemente, kot so na primer podi iz opečnih tlakovcev namesto ilovnatih tal v nekdanjem hlevu in »pivnici«, uvedba centralnega gretja ter sodobna ureditev sanitarij v manj pomembnem kletnem prostoru. Zaradi boljše pohodnosti smo vzdolž gospodarske dvoriščne fasade izvedli pločnik iz klasične opeke, čeprav ga prej ni bilo. V nekdanjem hlevu je namreč načrtovana dvorana za različne prireditve, medtem ko je »pivnica« v kleti predvidena za primarno funkcijo hrambe in pokušine vina ter predstavitev vinskih sort v Občini Kobilje.

V letu 2005 smo zaključili še preostala obnovenjena dela gospodarskega trakta: barvanje obnovljenih fasadnih ometov, vključno z dekorativno opečno poslikavo, obnovo lesenih opažnih sten senika in svinjaka ter pozidavo delno porušene zatrepe opečne stene in opečne mreže.

V letu 2006 bomo nadaljevali preново senika, kjer je v obstoječem prostoru z minimalnimi posegi predvidena ureditev poletnega odra. Hkrati bo treba korigirati neustrezno obnovljen čelni zatep, ki ga je izvajalec namesto iz opeke izdelal v lesu, popraviti dekorativne opečne poslikave nad vrati in okni gospodarskega dela, ki jih pleskar ni pravilno zaključil, ter odpraviti nekatere moteče detajle samovoljnih posegov, kot so nove vratne kljuge zunanjih gospodarskih vhodov, sekundarna, neprimerno oblikovana vrata iz hleva v predprostor pivnice ter vpadljivo nameščeni radiatorji centralne kurjave.

Obnovo domačije je izvajalo Gradbeništvo Smej Štefan, s. p., Mladinska 12, Odranci.

Lilijana Medved

74

EŠD: 1656

Naselje: Kompolje

Občina: Sevnica

Ime: cerkev sv. Mihaela

Področje: UA

Obdobje: romanika, zrel barok

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Sondiranja ometov v letu 2000 so dopolnila dosedanje vedenje o stavbni zgodovini podružne cerkve. Najstarejši del cerkve je ravno stropana ladja z ohranjeno romansko zidavo in pripadajočimi romanskimi ometi s fugami na zunanjih in notranjih stenah ter dvema romanskima okencema in sedaj zazidanim vhodom v

južni steni ladje. Prvotni prezbiterij je bil verjetno polkrožno zaključen, ožji in nižji od ladje. Cerkev sv. Mihaela je bila zgrajena v 10. ali najpozneje v 11. stoletju (datacija dr. Ivana Stoparja). Raziskave starejših ometov so pokazale, da so bili cerkveni zidovi ladje poškodovani kmalu po dograditvi cerkve. Razpoke v zidovih so bili zatesnjene z manjšimi okruški in nato popravljene z ometom slabše kakovosti, a v enaki zidarski tehniki tesnjenja kamnov in izdelave fug; slednje so bile tudi beljene. V zunanjem in notranjem ostenju ohranjenega romanskega okna v južni steni ladje so bili narejeni novi glajeni ometi. Ob pregledu južne stene ladje je bilo ugotovljeno, da levo romansko okno ni simetrično postavljeno z desnim, ampak zaradi vhoda v cerkev premaknjeno za 30 cm proti sredini, kar posredno dokazuje, da je sedaj zazidani vhod romanski. Naslednja gradbena faza je dokumentirana na južni steni ladje le z delom poznogotske poslikave v ostenju novega večjega okna pod desnim romanskim oknom, ometi v ostenju pod levim romanskim oknom in ometi s poslikavami na jugovzhodnem vogalu. Posamezni členi romanskih oken, izdelanih iz lehnjaka, so bili pozneje vzdani v večje poškodbe v zidavi južne stene ladje. Vse zunanje in notranje stene, če niso bile popravljene z novimi ometi, so bile beljene čez ohranjene romanske omete. Apsidalni zaključek je ohranil prvotno zasnovno in gabarite še v prvi polovici 18. stoletja. Na strehi ladje je bil postavljen lesen strešni zvonik s piramidasto kapo.

Podoba te cerkve je ohranjena v Valvazorjevi Slavi vojvodine Kranjske, v upodobitvi dvorca Kompolje in vasi iz leta 1689. Večji adaptacijski in gradbeni posegi v stavbno substanco so bili izvedeni v drugi polovici 17. in prvi polovici 18. stoletja. Letnico novogradnje – 1738 –, v tem primeru prezbiterija, ki jo navaja Iganc Orožen, potrjuje Gajšnikova risba cerkve iz leta 1744, z novim petosminsko zaključenim korom, novimi pokončno pravokotnimi okenskimi odprtinami v južni in severni steni ladje, oblikovno spremenjenim starim vhodom v južni steni ladje, zidanim strešnim zvonikom s čebulasto streho in leseno lopo pred zahodno steno ladje. V tem času so bili na cerkveni ladji narejeni debeli notranji in zunanji izravnalni ometi. Cerkev je obdajal pokopališki zid z nadkritim vhodom na zahodni strani. Člani strokovne komisije dr. Emilijan Cevc, Pavel Pičnik in dr. Ivan Stopar so v letu 2000 sprejeli sklep, da je zaradi pomembnosti najdbe romanskih ometov, ki je tako po stopnji ohranjenosti kot po pričevalnosti v slovenskem prostoru eden pomembnejših dokumentov tehnološke izvedbe

romanske zidave, treba romanske omete konservirati, manjkajoče pa restavrirati.

Pred začetkom konservatorsko-restavratorskih del na romanskih ometih, ki so potekala pod strokovnim vodstvom in nadzorom restavratorja Viktorja Gojkovča, je Geodetski inštitut Slovenije izdelal fotogrametrični posnetek obstoječega stanja. Istega leta je bila narejen nov montažni opečni strop, povezan z armiranim venčnim zidcem, in po obliki nespremenjena nova lesena strešna konstrukcija na cerkvi. V letih 2001 in 2002 so bili obnovljeni poškodovani fasadni ometi na prezbitერიju in zvoniku, za katerega smo na podlagi rezultatov sond naredili načrt za izvedbo fasadne pilastrske poslikave, ki je barvana belo na oker osnovi. Na zvoniku je nova bakrena kritina, ki je zamenjala pločevinasto kritino. Zvonik je statično zavarovan z injektiranjem in horizontalno vezavo kot samostojni objekt in ni sidran v zahodno steno ladje. Obok prezbitერიja je le injektiran. Montirani so novi horizontalni in vertikalni bakreni žlebovi. Pri izvedbi drenaž je bilo ugotovljeno, da so 20 cm pod sedanjim nasutjem še ohranjeni romanski ometi s fugami. Brez soglasja je zidar s cementnim ometom ometal in verjetno tudi predhodno uničil ostanke gotske poslikave in romanske omete na obeh vzhodnih stenah ladje.

V letu 2004 se je pod strokovnim vodstvom Viktorja Gojkoviča nadaljevalo čiščenje recentnih ometov in utrjevanje romanskih ometov. Da bi dosegli čim verodostojnejšo usklajenost novih romanskih ometov s starimi, so bili določeni naslednji postopki. V prvi fazi naj se popravijo tiste površine, kjer se dajo manjkajoči ometi logično nadomestiti. V drugi fazi naj se s tamponi zapolnijo – rekonstruirajo večje mehanske poškodbe. Za zidavo je bil uporabljen identični kamen iz škarpe, razvaljen po bregu Save. Na podlagi poslanih vzorcev romanskih ometov so v podjetju KEMA Puconci izdelali podobne omete. Tako je razlika med novimi in originalnimi ometi vidna le v njihovi strukturi. Lazurno beljenje fug na presno z apnenim mlekom, s katerim se je ustvarila dodatna mreža, je narejeno po enakih postopkih. Barvane fuge ne sledijo povsod vrezanim fugam v ometu. Slikane in rezane fuge se med seboj usklajeno dopolnjujejo v enovit mrežni sistem. V zidavi blizu uničenega romanskega okna je najdena polovica ločnega sklepa okna iz lehnjaka. Manjkajoči del je restavrator izklesal na novo iz lehnjaka in ga vstavil v levo okno v južni steni ladje. Desno okno je v celoti rekonstruirano na novo. Po ogledu končane rekonstrukcije romanskih oken v južni steni ladje so člani komisije soglasno sprejeli sklep, da se zazidajo tudi obe novejši okenski odprtini v

severni steni ter niša v notranji steni. Podani so bili naslednji argumenti za ta poseg. Presentacijska dela je treba dokončati, saj presentacija ne sme biti opravljena le napol. Rustikalna gradnja in minimalna svetloba, čeprav jo bo motila svetloba iz prezbitერიja, bo poudarila prvinskost prostora, ki bo tako ob rustikalnem stropu in taku zaživel v svoji prvinski sakralnosti. Liturgični obredi pri tem ne bodo moteni, potekali bodo nemoteno kljub zazidavi, posebno ker se bo omejil hrup, ki ga povzroča vlak na nasprotni strani Save in moti zbranost pri obredu. Prostor naj deluje kar najbolj harmonično, kot celota, saj gre poleg vsega za izjemen spomenik zgodnjega krščanstva. Cerkev se mora presentirati kot usklajena celota in naj bo čim manj raztrgana s poznejšimi intervencijami, ki poleg vsega razvrednotijo celoto. Člani komisije so ob prevzemu del v letu 2005 ugotovili, da so restavratorska dela pri zahtevni presentaciji romanike v celoti izvedena kvalitetno, z velikim strokovnim znanjem restavratorja Viktorja Gojkoviča. Prvotni romanski ometi so ohranjeni v največji možni meri. Globinsko injektiranje je bilo izvedeno na tistih mestih, kjer so se v zidovih pokazale večje razpoke, ki bi bile lahko progresivne. Nove klopi baročnih oblik, ki jih je leta 2004 izdelal Peter Kavčič, Mizarstvo, Šentjošt, so bile naročene in izdelane brez vednosti in soglasja Območne enote Celje. Obnovitvena dela sta financirala župnija Radeče in Ministrstvo za kulturo RS.

Bogdan Badovinac

75

EŠD: 236

Naselje: Koper

Občina: Koper

Ime: Koper – arheološko najdišče Koper

Naslov: Tovarniška ul. 4, Božičeva ul. 2

Področje: A

Obdobje: srednji vek

Vrsta dela: 6

Na območju nadomestne gradnje stanovanjskega objekta v Kopru, Tovarniška ul. 4, Božičeva ul. 2, parc. št. 1326 k.o. Koper, ki stoji na obrobju srednjeveškega mestnega jedra, je ZVKDS, OE Piran, junija 2005 opravil arheološke zaščitne raziskave – sondiranja.

Arheološke sonde smo po odstranitvi ruševin stanovanjskega objekta umestili glede na predvidene izkope za temelje novogradnje. Večina jih je po projektni dokumentaciji potekala po obstoječih temeljih; del jih je izvajalec gradbenih del, brez vednosti investitorja, odstranil še pred

dogovorjenim prihodom arheologov. Nevarnost posedanja tal je narekovala takojšnja arheološko intervencijo, ki ni smela ogroziti statike sosednjih objektov. Izkopane in dokumentirane so bile tri arheološke sonde različnih velikosti. Glavne značilnosti stratifikacije so se pokazale v posameznih sondah. V sondi 1 velikosti 6,30 x 1,40 x 2,00 m, ki je presekala prostor v smeri SV–JZ, je bila pod ostanki recentne betonske plošče in ruševinsko plastjo gradbenega materiala odkrita okoli 0,35 m debela plast rjave zemlje, ki je prekrivala enega od temeljev prvotnega objekta. V to plast in v plast sivorjave mastne zemlje so bili vkopani temelji odstranjenega novejšega objekta. Na nivoju kamnitih blokov se je pojavnost sivorjave mastne zemlje med bloki razširila po celotnem prostoru sonde. Na koti približno 0,00 m n.m. je sonda zalila podtalnica, ki je prekrila tudi dve globlji plasti kamnitih blokov. Sonda 1A velikosti 3,00 x 2,00 x 2,00 m je bila umeščena vzporedno s sondo 1, da je zajela prostor do temeljev dimnika oziroma obodnega zida obstoječe hiše na Božičevi ul. 3. Stratigrafsko stanje v sondi 1A dopolnjuje tisto v sondi 1. Pod ostanki recentne betonske plošče oziroma plastjo asfalta in ruševinsko plastjo gradbenega materiala je bila tudi v njej odkrita okoli 0,35 m debela plast rjave zemlje, ki je prekrivala vogalni temelj prvotnega objekta. Del temeljev odstranjenega novejšega objekta, ki so bili vkopani v plast rjave in sivorjave mastne zemlje, se je ohranil v J-profilu. Sivorjava mastna zemlja je podobno kot v sondi 1 prekrivala in zapolnjevala prostor med kamnitimi bloki, ki jih je do kote približno 0,00 m n.m. zalila podtalnica. Sonda 2 velikosti 5,00 x 2,00 x 2,00 m je bila izkopana ob današnji Božičevi ul., pravokotno na sondi 1 in 1A, ter je povezala prostor med obstoječima hišama na Božičevi ul. 1 in 3. Stratigrafsko stanje v sondi se ujema s predhodnima v sondi 1 in 1A. Pod plastjo asfalta in kamnitega tampona se ponovno pojavita ruševinska plast gradbenega materiala ter plast rjave in sivorjave mastne zemlje, ki je prekrivala enega od temeljev prvotnega objekta. Temelj, ki je bil deloma vkopan v plast rumene ilovice, je obdajala tudi tanka plast rumenega peska. Sivorjava mastna zemlja je prekrivala in zapolnjevala prostor med kamnitimi bloki, ki jih je do kote 0,00 m n.m. zalila podtalnica. Sosledje gradbenih faz je bilo dobro razvidno v severnem profilu sonde, kjer sta se na zid in temelj objekta Božičeva ul. 1 navezovala samo porušeni in pretežno odstranjeni temelj objekta Tovarniška ul. 4, Božičeva ul. 2., medtem ko je omenjeni temelj prvotnega objekta od njiju fizično ločen.

Ostankov antične poselitve, razen morda plasti rumene ilovice, poškodovane s poznejšimi vkopi, v sondah ni bilo zaslediti. Kot sledove srednjeveškega nasipavanja in utrjevanja južne obale nekdanjega otoka gre šteti kamnite bloke, ki se pojavljajo na abs. višini približno –0,25 m. Z renesančnim mestnim obzidjem, kot pomembnim mejnikom v urbanističnem razvoju mesta, se z morske strani zavaruje tudi območje današnje Tovarniške in Božičeve ulice Finijev načrta Kopra iz leta 1619, na katerem je dobro razviden potek obzidja, to potrjuje. Dokončnih odgovorov o pozidanosti obravnavanega območja na zahodnem delu takratnega Trga sv. Tomaža (Piazzal di S. Tommaso) načrt zaradi posplošenosti ne daje. Stratigrafsko stanje v arheoloških sondah, predvsem lega temeljev prvotnega objekta, govori v prid pozidave, s preverljivo predpostavko, da se obravnavani del pozidave zahodnega tržnega prostora, ki je razviden iz franciscjskega katastra iz leta 1819, do danes ni spremenil. Del temeljev prvotnega objekta je bil z gotovostjo uporabljen pri novogradnji sedaj že porušenega objekta. Slednji je najverjetneje nastal konec 18. oziroma v začetku 19. stoletja (pred letom 1819) ter kot člen v dvojnem stavbnem nizu anonimne arhitekture zavzemal prostor med Tovarniško in Božičevo ulico.

Od drobnih najdb, ki podpirajo datacijo odkritih temeljev prvotnega objekta, velja omeniti fragmente renesančne keramike (15.–16. stoletje) iz plasti rjave zemlje v sondah 1 in 2, v kateri so bili najdeni tudi živalske kosti in železna žeblja.

Alfred A. Trenz

76

EŠD: 236

Naselje: Koper

Občina: Koper

Ime: Koper – arheološko najdišče Koper

Naslov: Univerza na Primorskem in Fakulteta za humanistične študije, Titov trg 4

Področje: A

Obdobje: pozno rimsko obdobje, novi vek

Vrsta dela: 6

Ob rekonstrukciji objektov Foresterije in Armerije in ob gradnji nadomestnega objekta za Fakulteto za humanistične vede na Primorskem so se v skladu z Zakonom o varstvu kulturne dediščine izvajali arheološki nadzor ter arheološka zaščitna raziskovanja. Potekali so od 21. novembra do 28. decembra 2005. Skupaj z arheološkim nadzorom so raziskovanja štela 31 delovnih dni. V tem času je bila odprta površina okrog 330 m², ročno in

strojno je bilo odstranjeno 450 m³ materiala.

Arheološki nadzor ob strojnem odstranjevanju plasti, ki so ostale za rušenjem objekta na Titovem trgu 4, označenega kot aneks aneksa, smo zaključili takoj, ko so se pojavili zidovi starejših zgradb ter intaktna kulturne plasti.

Arheološka zaščitna raziskovanja so obsegala prostor, ki je pripadal:

- delu zadnjega dela pretorske palače,
- hodniku med zapori in objektom ob Garibaldijevi ulici ter
- objektu ob Garibaldijevi ulici.

Zaradi gradbenih del, ki bodo posegala v prostor pred objektom ob Garibaldijevi ulici (izgradnja novega stopnišča), smo odprli dodatno površino v smeri proti severu, tako da smo se združili s testnim izkopom B, ki je bil opravljen v sklopu arheoloških sondiranj pred gradbenimi posegi na tej lokaciji (7. in 8. 10. 2005).

Arheološka zaščitna raziskovanja so se nadaljevala z ročnimi stratigrafskimi izkopi. Potrdila so obstoj objekta, ki je stal ob Garibaldijevi ulici in je izpričan na zemljevidih iz let 1745, 1787 ter 1836. Na načrtu iz leta 1836 so vrisani tudi zapori, ki so bili sezidani na prostoru vrta pretorske palače in jih konservatorski program ohranja še danes. Na načrtu iz leta 1787 je prikazana še cerkev sv. Katarine, ki je bila dokumentirana ob sondiranju foresterije in armerije leta 1990 s testnim izkopom B.

Ohranjeni so bili vsi obodni zidovi zgradbe ob Garibaldijevi ulici in zidovi, ki so potekali v smeri vzhod–zahod. Odkrili smo tudi prečne zidove, ki so izpričani na načrtu iz leta 1745, pozneje pa se na načrtih ne pojavljajo več. Torej niso bili več v uporabi, funkcionalnost prostorov se je spremenila, prekriti so bili s tlaki, ki so bili položeni na površino z drugačnim tlorisom. Kamniti tlaki so bili odkriti v severnem delu ter v prizidku z načrta iz leta 1787.

Na južni polovici izkopnega polja je bil vrt (Giardino Calafati), ki je imel v sredini leseno konstrukcijo – ložo – velikosti 6,3 x 3,5 m, sestavljeno iz šestih lesenih stebrov. Vzdolžna os je potekala v smeri vzhod–zahod.

Pod tlaki, izravnalnimi površinami zanje ali ruševinsko plastjo, ki jo je predstavljalo obdelano kamenje, ki je očitno pripadalo porušnim zidovom, smo v severni polovici izkopnega polja odkrili tri ognjišča. Dve ognjišči nista imeli izrazite strukture, ognjišče št. 2 pa je bilo večfazno in zloženo v pravokotno konstrukcijo. Spodnji del ognjišča je predstavljala podlaga iz naravnega kamenja, premazanega s plastjo apnene malte, tej je sledila ponovna plast kamenja in tej več plasti

gline in mivke ter končno tlakovanje iz opek, ki je bilo obdano s kamnitim vencem. Okrog peči smo odkrili veliko količino žlindre, torej gre za talilno peč, ki je služila predelavi železa. Tretje ognjišče je bilo sekundarno ognjišče, okrog katerega je bila ponovno odkrita žlindra, okrog prvega ognjišča pa smo odkrili veliko količino pepela ter kovinsko oljenko, nož in novc. Predmeti še niso natančno opredeljeni, verjetno izvirajo iz 17. stoletja.

Vsi zidani konstrukcijski elementi so bili odkriti nad poznoantično plastjo. V poznoantično plastjo pa so bile vkopane stojke – jame za lesene stebre, ki predstavljajo nosilce za stenske in strešne konstrukcije. Vse stojke so vsebovale kamne, ki so stabilizirali stebre in učvrstili njihovo nosilnost. V polnilu stojk so bili fragmenti izključno poznoantične, bizantinske in antične keramike, torej jih lahko datiramo v čas pozne antike med 5. in 9. stoletjem.

Pod poznoantično plastjo, ki jo predstavlja povsod po koprskem otoku odkrita rumenozelena drobljiva meljasta ilovica, je rumena ilovica, ki predstavlja – glede na geološko poročilo – naravno avtohtono geološko osnovo. Ob podrobnem analiziranju smo prišli do spoznanja, da ta plast, ki je na posameznih mestih debela do 1,5 m, ni enotna. V zgornjih 15–20 cm še vsebuje drobno oglje in drobce keramike. Plast se je na tej debelini tudi lomila. Gre za zgornjo premešano plast, ki še ne pomeni sterilne geološke osnove. Pri njenem odstranjevanju po celotni površini izkopnega polja smo na dveh mestih naleteli na otroški skelet. To sta bila pokopa novorojenčkov, skoraj v celoti ohranjena skeleta, za katera, razen globine in usmeritve v smeri sever–jug, nimamo nobene orientacije. Ne pripadata nekemu večjemu grobišču, niti ne moremo trditi, da sta pokopana ob zidu, kot se je pietetno v antiki lahko dogajalo, ker se antične zidane konstrukcije niso ohranile. Če bodo opravljene analize s C14 za vsaj en skelet, bo podana tudi absolutna datacija pokopa.

Ker so bili tudi v bližini naše lokacije odkriti skromni indikatorji antične kulturne plasti in situ (otroški skelet v kinu Soča, novci iz časa republike in obdobja do 3. stoletja s Kidričeve ulice, odkriti leta 1993, »tanka temna ilovnata prog« v J delu sonde 1 ob Garibaldijevi ulici 1, odkrita leta 2001), lahko domnevamo, da je antična plast obstajala, vendar je bila uničena.

Rezultati arheoloških raziskav so naslednji:

- potrjeni so načrti objektov ter njihovo sukcesivno nastajanje in spreminjanje v letih 1745, 1787 in 1836,
- na južnem delu je bil odkrit vrt z leseno konstrukcijo,

- ob obodnem zidu ob Garibaldijevi ulici je bilo odkrito okostje odraslega, človeka, ki se verjetno navezuje na grobove ob cerkvi sv. Katarine, odkrite ob izkopavanjih leta 1990,
- odkrita so bila tri srednjeveška ognjišča,
- po celotni površini je bila odkrita poznoantična plast z odlomki antične in poznoantične keramike, ogljem in gradbenim materialom,
- odkrita sta bila dva pokopa novorojenčkov, ki sodita v antično obdobje,
- med posebne najdbe sodi večja količina srednjeveške keramike iz 15. in 16. stoletja, odkrita v septični jami v 1. in 2. sektorju.

Barbara Hofman

77

EŠD: 236

Naselje: Koper

Občina: Koper

Ime: Koper – arheološko najdišče Koper

Naslov: Vrtna ulica 2

Področje: A

Obdobje: pozno rimsko obdobje, novi vek

Vrsta dela: 6

Ker je bila na lokaciji Vrtna ulica 2 v Kopru, parc. št. 615 k.o. Koper predvidena nadomestna gradnja stanovanjskega objekta, je ZVKDS, OE Piran, junija 2005 izvedel arheološko sondiranje. Rezultati so bili pozitivni, saj so se takoj po odstranitvi ruševine pokazali temelji porušene stavbe in prečni zidovi, ki so pripadali stanovanjskemu objektu in zgodnejšim gradbenim fazam objektov na tem mestu. Pri tem so bili odkriti tudi kronološko različno opredeljeni keramični fragmenti (od novoveških do antičnih), kar je privedlo do arheoloških zaščitnih raziskav. Odprta je bila površina 45 m², ki je ustrezala tlorisu novega objekta, brez vrta na južni strani in predprostora na jugozahodu, kjer posegi v zemljo niso bili predvideni.

Prečni zidovi, ki so potekali v smeri vzhod–zahod, so ločevali različne vrhnje stratigrafske enote, ki pa so na globini 0,5 m postale enotne, torej so od pozne antike do sodobnosti služile različnim namenom. Na južnem delu izkopnega polja smo najprej nalereli na velike flišnate bloke, ki so predstavljali hodno površino iz prejšnjega stoletja. Pod njimi se je nahajala izravnava in pod njo premešano rahlo zemljeno nasutje, med katerim so bili večje in manjše kamenje, odlomki strešnikov, opek, kamnite bele plošče velikosti 20 x 10 x 3 cm, fragmenti črne keramike ter drobcji oglja. Na skrajnem vzhodnem robu izkopnega polja se je pojavil večji recentni vkop (premera 1,30 m), zatrpan s

kamenjem. Pod plastjo nasutja je bila 8 cm debela sivorumena kompaktna poznoantična plast, ki je vsebovala posamezne fragmente keramike, zdrobljene dele opeke ali tlakovcev, drobce oglja, polže in školjke. Tež plastji je sledila 10 cm debela plast polžev in tej zbita rumena ilovnata plast, v kateri so še bili drobcji oglja in keramike. Čeprav je plast delovala homogeno in kompaktno, ni predstavljala sterilne geološke osnove.

Na severnem delu izkopnega polja pa se je pod ruševinsko plastjo s kosi malte, opeke, belih apnenčastih ploščic, fragmenti črne keramike, posameznimi kostmi in srednjeveško keramiko nahajal svetlo siv estrih in na zahodni strani s kamni zatrpana jama. Pod estrihom je bila ruševinska plast s kosi tegul, malte, drobcev oglja, malih keramičnih tlakovcev velikosti 7 x 6 x 1,5 cm, posamezno mozaično kocko in ostanki žeblicev. Sledila ji je ruševinska plast kamnja, omejena z večjimi kamnitimi bloki, postavljenimi v linijo v dolžini 1,0 m v smeri vzhod–zahod in 1,3 m v smeri sever–jug. Na zunanji strani te linije je bilo kurišče, ki ga je predstavljala temno rjava ožgana ilovnata zemlja z večjo količino oglja in keramike. Na nivoju zbite rumene ilovnate plasti so se pojavili okrogli vkopi s premerom od 20 do 40 cm, ki so pripadali stojkam, ter pravokotni vkopi velikosti 84 x 48 cm do 153 x 63 cm, ki so pripadali grobovom.

Stojke so bile razporejene posamezno ali v skupinah po dve ali tri po celotnem izkopnem polju. Skoraj vseh 15 stojk je vsebovalo kamenje, ki je služilo stabilnosti vertikalnega lesenega stebra. Iz njihove razporeditve lahko sklepamo, da je šlo za dva manjša objekta, obrnjena v smeri sever–jug. Odkritih je bilo šest grobov, ki so ležali v smeri vzhod–zahod, razen groba št. 3, ki je bil obrnjen v smeri sever–jug. Pozicija glave je bila na zahodni strani. Grobovi so imeli označeno grobno jamo s kosi pokončno stoječih rimskih tegul ali tlakovcev in posameznimi kamni. Le pri grobu št. 5 je šlo za ohranjeno sklenjeno obodno konstrukcijo groba. Globina vkopa je znašala največ 20 cm. Grobovi št. 1, 2, 4 in 5 so bili manjših dimenzij, verjetno otroški. Razen v grobovih št. 3 in 5, so bile kosti zelo slabo ohranjene, grob št. 2 je bil zagotovo prekopan. Polnilo grobov je predstavljala temnorjava ilovnata zemlja z drobcji oglja, fragmenti črne keramike, polži in posameznimi kosi rimskega stekla. Keramični fragmenti v nobenem primeru ne predstavljajo grobnih pridatkov in pripadajo zasutju grobne jame. V grobu št. 3 se je pojavila svinčena utež.

Rezultati arheoloških zaščitnih raziskav na majhnem delu kopskega otoka so bili naslednji:

odkrito je bilo poznoantično grobišče, pri čemer so imeli grobovi označeno grobno jamo s kosi tegul in kamenjem. Na grobišče so bili postavljeni leseni objekti, čeznje pa kamnite zgradbe, ki so bile sprva zidane v suhi tehniki in pozneje vezane z malto. Med fazama grobišča in lesenih stavb ni bilo večje prekinitve, kamnite konstrukcije pa so nastale pozneje, po začasni prekinitvi življenja, kot lahko predvidevamo glede na arheološke plasti.

Barbara Hofman

78

EŠD: 16581

Naselje: Koper

Občina: Koper

Ime: Koper – arheološko najdišče Pri Angelu

Naslov: Nad Dolinsko cesto (Perariol)

Področje: A

Obdobje: zgodnje rimsko obdobje

Vrsta dela: 1, 6, 7, 8

Po obvestilu C. Antonaza o arheoloških najdbah z območja Perariola v Kopru je ZVKDS, OE Piran, konec januarja in v začetku februarja 2004 opravil intenzivni arheološki pregled parc. št. 1967/3, 1968, 1968/1, 1968/2, 1969, 1970, 2013/1, 2015/2 in 2015/6 k.o. Smedela, ki jih je ogrožal ZN Nad Dolinsko cesto. Ugotovljeno je bilo, da gre pri najdbah za antično keramiko, katere koncentracija je bila posebej izrazita na južnem delu ZN, na območju predvidene »ceste D«. Od lastnika parcel oziroma investitorja MO Koper in izvajalca gradbenih del CPK, d. d., je ZVKDS, OE Piran, zahteval prekinitev pripravljanih gradbenih del za ZN ter zavarovalno arheološko raziskavo. Marca 2004 je bila v okviru infrastrukturnega opremljanja zemljišča na območju »ceste D« izvedena testna sonda, katere namen je bil:

- ugotoviti ali gre pri površinskih najdbah antične keramike za arheološko najdišče in situ,
  - omejiti realni obseg najdišča, ki ga prečka »cesta D«,
  - ugotoviti stopnjo poškodovanosti najdišča,
  - ugotoviti naravo in globino stratifikacije ter
  - sprejeti nadaljnje kulturnovarstvene ukrepe.
- Strojno izkopana sonda velikosti 100 x 1,40 x 0,10–3 m je v smeri SV–JV potekala od P12 do P17 »ceste D«, po trasi, predvideni za kanalizacijo meteorne vode. Njena globina je bila določena s konfiguracijo terena, predvsem z lego obdelanih teras, pojavljanjem drugih antropogenih struktur (drenažni kanal, nasuta pot ...) in sterilno geološko osnovo. Na S-delu sonde (1. terasa) je tik pod površino ležal drenažni kanal, obdan z ob-

delanimi in neobdelanimi kamnitimi bloki; med njimi sta bila najdena železna lista motik brez lesenega držaja. V polnilu kanala so bili odkriti recentni predmeti, a tudi fragmenti antičnih tegul, ki so se v sondi sicer pojavljali sorazmerno redko. Ob P14 so bile antične tegule odkrite skupaj s kamnitimi bloki v zidcu, ki je potekal vzporedno z linijami zemljenih teras. Na naslednji terasi se je nahajalo nasutje poti, sestavljeno iz zdrobljene antične keramike. Večino keramičnega materiala so predstavljala ostenja, sledili so ročaji, ustja ter dna amfor in vrčev; keramičnega gradbenega materiala skoraj ni bilo. Na vrhnji terasi sta približno 7 m vzhodno od P15 na globini 0,30 m ležali zasigani keramični polovici cevi dolžine 0,67 m in premera 0,28 m, položeni v smeri SZ–JV. Približno 5,50 m zahodno od P 15 je ležala večja koncentracija keramike, ki se je v svoji sestavi razlikovala od drugih, saj je izstopala v ohranjenosti ostenj, številčnosti in raznovrstnosti ročajev ter količini dna in ustij amfor. V profilu je koncentracija delovala kot dvojno nasutje z vmesno antično plastjo; zgornja plast je bila premešana in poškodovana z oranjem, spodnja je delovala kot prvotno odlagališče ali izravnava naravne kotanje. Kontrolni jarek 7 m severneje od obstoječe sonde domneve o antični plasti ali objektu večjega obsega ni potrdil.

Glede na rezultate, dobljene s testno sondo, je ZVKDS, OE Piran, aprila 2004 testno sondo na področju »ceste D« med P15 in P16 razširil z izkopom velikosti 7,00 x 8,00 x 1,5 m. Izkop je potekal v treh fazah:

- strojna odstranitev humusa in rjave ilovnate zemlje s celotne površine izkopa do globine približno 0,40 m;
- ročno čiščenje ter foto- in risarska dokumentacija planuma vrhnjega dela SE;
- kombiniran ročni in strojni izkop deponije antične keramike z glinenim polnilom do geološke osnove.

Celotna deponija antične keramike – vključno z delom iz testne sonde – je imela obseg 4,00 x 5,50 x 1,00 m. Sestavljali so jo izključno fragmenti amfor in vrčev (ustja, ročaji, ostenja in dna), pomešani z rimskodobnim glinenim polnilom, ter fragmenta antične keramičarske peči. Odkrita deponija antične keramike ni bila nujno v prvotni legi, vendar jo zadnje raziskave na izkopanem keramičnem materialu vsekakor dopuščajo (za rezultate raziskav se zahvaljujemo dr. V. Vidih - Perko). Opraviti imamo z izdelki keramičnega transportnega posodja, katerega lokalna produkcija je najverjetneje služila okoliškim pridelovalcem olja. Pri odkritih amforah prevladujejo tip Dres-

sel 6B in manjše variante, ki so bile v uporabi za transport olivnega olja v drugi polovici 1. stoletja in v 2. stoletju n. š. V prid lokalni rimskodobni keramični produkciji govorijo najdiščni podatki – odpadna jama, fragmenta keramičarske peči in sami izdelki: za izdelavo ene vrzsti posodja je bila uporabljena ista glina; za večino odkritih odlomkov je bilo ugotovljeno, da so izdelki z napako pri izdelavi. Nahajališča glin in vodni izviri (+ vodovod ?) na širšem območju Perariola lokalno keramično produkcijo v antiki še potrjujejo. Fragmente amfor, ostanka keramičarske peči in vzorce polnila začasno hrani ZVKDS, OE Piran.

Barbara Hofman, Alfred A. Trenz

79

EŠD: 3775

Naselje: Koper

Občina: Koper

Ime: Koper – cerkev sv. Ane in samostan

Naslov: Destradijev trg 11

Področje: UA

Obdobje: 15.–17. stoletje

Vrsta dela: 4, 5, 6

Cerkev in samostan sv. Ane v mestni četrti Bošadrage predstavlja značilen tip koprške samostanske arhitekture z notranjim arkadnim dvoriščem.

V letu 2005 je bil izdelan konservatorski program za prenovo samostana sv. Ane v Kopru. Elaborat, ki obsega 50 strani tekstualnega, grafičnega in fotografskega gradiva, so pripravili Jure Bernik, Sonja Ana Hoyer, Vanja Prohinar in Smiljan Simerl pod vodstvom odgovorne konservatorke Sonje Ane Hoyer (Knjižnica OE Piran, inv. št. 4218, sign. 3788). Vsebina elaborata vključuje naslednja temeljna poglavja: uvod, zgodovinski oris, topografski opis cerkve in samostana, stavbnozgodovinski razvoj, vrednotenje in predvidene stavbne raziskave, izvedene sondažne raziskave in spomeniškoarhivne smernice za projekt prenove.

Priprava izdelave konservatorskega programa je potekala od februarja 2004, ko so se iz samostana izselili zaporniki in je bil objekt v celoti vrnjen slovenski frančiškanski provinci sv. Križa.

Italijanski frančiškani beneške province so zapustili samostan leta 1949 in so takrat odnesli s seboj dragoceno cerkveno opremo, ki jo vodimo pod posebnim poglavjem v restitucijskem seznamu v Italiji zadržanih umetnin (Sonja Ana Hoyer, V Italiji zadržane umetnine iz Kopra, Izole, Pirana,

Piran – Ljubljana 2005, str. 26–29 in str. 125–147).

V letu 2004 je bil na stroške investitorja frančiškanskega reda izdelan temeljit tehnični posnetek obstoječega stanja (Smiljan Simerl), ki je osnova in sestavni del izdelanega konservatorskega programa in projektne dokumentacije prenove samostana. Po preučitvi zgodovinskih in arhivskih podatkov ter analizi arhitekturnega posnetka so bile predpisane stavbne raziskave, poleti 2005 pa izvedene sondažne raziskave, ki so potrdile najpomembnejše postavke stavbnega razvoja ter nakazale spomeniškoarhivne izhodišča za projekt prenove. Hkrati so bila nadzorovana rušitvena dela funkcionalnih predelav v samostanu in tako izluščeni osnovni samostanski prostori v pritličju. S sondažnimi raziskavami so bile odkrite prvotne vratne odprtine, pojasnjen je bil obseg starejše cerkvene arhitekture in odkriti so bili delno še ohranjeni originalni kamniti portali.

V zaključku elaborata predpisane spomeniškoarhivne smernice za projekt prenove vključujejo vse najdbe in ponazarjajo prenovo samostana v ohranjeni originalni obliki zunanjsčine in notranjsčine ter okoli ohranjenega križnega hodnika s teraso v nadstropju ob južni cerkveni fasadi.

Navkljub številnim predelavam samostana se v ohranjeni spomeniški substanci zaenkrat kažejo obris starejše gotske cerkvene arhitekture Marije Magdalene, ki je bila pozneje vključena v samostan, in baročna zasnova samostanske arhitekture iz srede 17. stoletja. Na podlagi spomeniškoarhivnih izhodišč je v pripravi projekt prenove za potrebe samostana.

Sonja Ana Hoyer

80

EŠD: 241, 237

Naselje: Koper

Občina: Koper

Ime: Koper – Foresteria, Koper – Armeria

Naslov: Titov trg 4, 5

Področje: UA

Obdobje: 15.–18. stoletje

Vrsta dela: 6, 7

V osnovi srednjeveški stavbi Armerie in Foresterie v ravni stavbni črti sestavljata zahodno stranico osrednjega mestnega trga – Titovega trga v Kopru. Od jeseni 2005 potekajo v obeh stavbah obnovitvena dela za potrebe Univerze na Primorskem. Spomeniškoarhivne izhodišča za prenovo so bila obravnavana v več elaboratih, najpomembnejša

sta predvsem dva: »Konservatorski program za prenovo Platee Communis« iz leta 1987 (inv. št. 1051, sign. 519/2) in »Dopolnitve Konservatorskega programa za prenovo stavb Titovega trga« iz leta 1990 (inv. št. 1304, sign. 692/a). V programu za prenovo trga so bile predpisane konservatorske raziskave posameznih stavb njegovega plašča, v programu iz leta 1990 pa smo osnovno valorizacijo tržnega plašča dopolnili z arheološkimi in arhitekturnimi sondažnimi raziskavami Armerie in Foresterie ter ugotovitve z najdbami prikazali na razstavi in situ leta 1991. S sondažno preučitvijo smo odkrili razvoj obeh stavb po 15. stoletju, večje predelave in nadzidave v poznorenesančnem času in ob koncu 18. stoletja ter adaptacije v 19. stoletju.

Tako so bila pripravljena konservatorska izhodišča za njuno prenovo po programu, ki je stekel z natečajem v letu 2003, po katerem se Armeria prenove za potrebe Rektorata in Foresteria za potrebe Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem. Konservatorska izhodišča so kot sestavni del natečaja pomenila izziv za izdelavo projektov prenove stavb za nove namene. Osnovna natečajna zahteva je bila: v zavarovane arhitekturne spomenike nove funkcije obeh stavb umestiti tako, da bo dosežen dragocen dialog starega z novim.

V Foresterii konservatorska izhodišča izpostavljajo prezentacijo odkrite gotsko-renesančne višine enonadstropne hiše in ostankov terase nad Portalom del Corte, dokumentiranih v sliki Vittoreja Carpaccia iz leta 1517 »Slavnostni prihod beneškega podestata S. Contarinija v Koper«, v pritličju pa prezentacijo treh v osnovi srednjeveških enot, ki so čitljive na fasadi, in restavriranje stropnih dekoracij iz 18. in 19. stoletja.

V Armerii, ki je danes v enotni fasadni liniji povezana s Foresterio, a je nekoč stala kot samostojna v osnovi srednjeveška stavba, je v konservatorskih izhodiščih predvidena prezentacija vseh njenih starejših razvojnih faz in arhitekturnih členov, ki so materialni dokaz večplastnosti te arhitekture. Poleg prezentacije starejših najdb na stavbni lupini izhodišča predvidevajo tudi delno rekonstrukcijo poznobaročno-klasicističnega slavnostnega stopnišča iz pritličja v prvo nadstropje. Tu je poleg poslikanih elementov starejše arhitekture predlagana tudi vgraditev restavriranega poslikanega gotskega stropa iz pretorske palače.

S temi izhodišči je bila postavljena osnovna spomeniškovarstvena strategija za prenovo, ki z izbranim natečajnim projektom (odgovorna projektantka Nataša Štrukelj, u. d. i. a.) za potrebe Univerze na Primorskem pomeni njeno uspešno uresničitev.

Pred začetkom obnovitvenih del so bile najdbe iz leta 1990 poglobljene in utrjene ter zaščitene pred začetkom gradbenih del. Od oktobra 2005 poteka konservatorski nadzor na gradbišču, po statični utrditvi obodnega zidovja sta bili odkriti dve gotski odprtini na Armerii – v celoti ohranjena bifora in delno ohranjena trifora. V konservatorskem timu, ki ga vodi odgovorna konservatorica Sonja Ana Hoyer, sta še Jure Bernik in Mira Ličen Krmpotič. V nadaljevanju obnovitvenih del so bili pripravljene restavratorski projekti za restavriranje poslikav, kamna in lesa. V teku so restavratorska dela.

Sonja Ana Hoyer

81

EŠD: 8302

Naselje: Koper

Občina: Koper

Ime: Koper – palača Kidričeva 22, 22A in 22B (8302 / palača Tutto ex Gavardo)

Naslov: Kidričeva ulica 22, 22a in 22b

Področje: UA

Obdobje: od sredine 18. stoletja do začetka 20. stoletja

Vrsta dela: 4

Palača Tutto ex Gavardo je bila zgrajena v sredini 18. stoletja, tako da so bile preoblikovane starejše srednjeveške stavbe v enotno zgradbo. Stilno jo lahko opredelimo kot pozno-baročno palačo, ki ima poudarjen osrednji del in stranski krili. Njeno pročelje predstavlja del uličnega niza Kidričeve ulice, na zadnji strani pa je bilo obširno dvorišče z vrtom, ki je bil v drugi polovici 20. stoletja v večjem delu pozidan. Palača ima klasično horizontalno zasnovo, pri kateri izstopa značilno bivalno reprezentančno nadstropje – piano nobile. S posegom arhitekta Mihevca je bila palača degradirana, pritličje palače ob ulici je bilo spremenjeno v ulično pasažo.

Palača Tutto ex Gavardo je kljub neprimerni namembnosti v notranjščini ohranila v osrednjem delu reprezentančni značaj z dekorativno poslikavo ostenja in stropa ter stensko profilacijo. Zaradi statičnih problemov je bila palača delno poškodovana, tako da se je otroški vrtec, ki je palačo uporabljal, moral zaradi ogroženosti izseliti že leta 1992. Od takrat je bila palača nezasedena. Pritličje je bilo spremenjeno v trgovske lokale, ki so bili delno uporabljani še pred nekaj leti.

Topografija palače Tutto ex Gavardo je bila izdelana skupaj s katalogom najkvalitetnejših arhitekturnih elementov v sklopu konservatorskega programa celovite obnove in prezentacije palače (inv. št. 3830, sign. 2497) v letu 2003. Klasična umetnostnozgodovinska metoda topografije in

inventarizacije je bila nadgrajena z valorizacijo spomenika, njegovih arhitekturnih detajlov in opreme. Sočasno je bil izdelan arhitekturni posnetek obstoječega stanja po navodilih konservatorske stroke. Ker je bilo zahodno krilo palače že leta 1992 restavratorsko sondirano, odkrita pa je bila stenska poslikava, je bilo treba z restavratorskim sondiranjem nadaljevati v osrednjem in vzhodnem delu.

V letu 2004 so se nadaljevale konservatorske raziskave z odkrivanjem ohranjene poslikave in štukature na zidovih, tako da je bilo mogoče izdelati konservatorski in restavratorski projekt za celovito obnovo in prezentacijo osrednjega dela palače (inv. št. 4003, sign. P1.SPS.IV3628). Narejene so bile arheološke zaščitne raziskave v delih palače, kjer so predvideni večji gradbeni posegi (zemeljski izkop) in odstranitev dela objekta. Izdelano je bilo arheološko poročilo z dokumentacijo (inv. št. 4085, sign. 3680). Konservatorski in restavratorski projekt osrednjega dela palače je določil ohranitev konstrukcijskih (lesenih medetažnih konstrukcij, tlakov, zidov in sten) in dekorativnih arhitekturnih elementov (stenskih poslikav, štukature, tlaka in stavbnega pohištva) ter restavratorske in konservatorske postopke za prezentacijo arhitekture, njenih delov in elementov. Konservatorski in restavratorski projekt je del projekta za izvedbo. Ker pročelja palače še ni bilo moogoče sondirati, niso bile izdelane kon-

servatorske smernice in pogoji za prezentacijo glavne fasade. Investitor je novembra 2005 naročil izdelavo termografskega pregleda pročelja, vendar dobljenih rezultatov ni mogoče uporabiti v konservatorskem delu, saj raziskava ni bila izvedena v sodelovanju z odgovornim konservatorjem.

V letu 2005 je investitor Salobir, d. o. o., na podlagi razpisa pridobil soinvestitorska sredstva Ministrstva za kulturo za izvedbo projektne dokumentacije celovite obnove palače. S konservatorskega stališča je bilo v poročilu ugotovljeno, da je treba projektno dokumentacijo za celovito obnovo čim prej dopolniti s tistimi projekti za izvedbo, ki jih zaradi racionalnosti izvedbe še ni bilo smiselno izdelati, vendar jih bo treba izdelati še pred začetkom izvedbe.

Nedvomno so za uspešnost projekta in pripravo projektne dokumentacije zelo pomembne konservatorske raziskave, ki so bile izvedene v pretežnem delu pred izdelavo projektov. Zagotovitev uspešne izvedbe celovite obnove spomenika temelji na izdelani projektini dokumentaciji za izvedbo, ki jo bo v najkrajšem možnem času treba dopolniti, saj predstavlja osnovo za izdelavo natančnih izvedbenih popisov in predračunov, ki so potrebni tako za gradbeno in sanacijska kot tudi za restavratorska in konservatorska dela celovite obnove in prezentacije palače. Namen investitorja je palačo celovito obnoviti in prezentirati ter ji s primerno namembnostjo zagotoviti nadaljnji obstoj in vzdrževanje.

Mojca MarijAna Kovač

82

EŠD: 3079

Naselje: Kozje

Občina: Kozje

Ime: cerkev sv. Eme

Področje: UA

Obdobje: pozna gotika, renesansa, historizem

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Obnovitveno prezentacijska dela na zunanjsčini podružne cerkve, ki jih je financirala Občina Kozje, so se v letu 2002 začela brez izvedenih pripravljanih del, pogojevanih že leta 1994. Zato ni bil narejen načrt cerkve, ki bi služil statiku za izdelavo načrta stičnega zavarovanja. Ni bil narejen načrt drenaž in načrt za izvedbo notranje kinete, ker nagrobniki ob južni steni ladje in kora onemogočajo izvedbo zunanje drenaže. Prav tako z izvajalcem del nista bila usklajena potek in sama vsebina prezentacijskih del, saj smo izhodišča lahko podali le na podlagi predhodnih sondiranj in raziskav stavbne substance cerkve; ta sega po

znanih podatkih v prvo polovico 15. stoletja, nato v leto okoli 1500, ko so k cerkvi prizidali kor in ga okoli leta 1520 poleg freske s sv. Krištofom okrasili z arhitekturno poslikavo. Ker je konservator vztrajal, da se obnovitvena dela, v nasprotju s kozmetični popravki, izvedejo temeljito in z nalogo, da se izluščijo zabrisane prepoznavnosti arhitekturnih in likovnih dosežkov posameznih faz v stavbnem razvoju cerkve, je bila sprejeta odločitev, da se za razpoložljivi denar obnovi le zunanjsčina strešnega zvonika nad ladjo, ki so jo leta 1861 podaljšali proti zahodu. Sonde na ometih so pokazale, da so pod novejšimi gladko zaribanimi ometi iz sivega peska ohranjeni originalni grobi ometi iz malih rečnih oblic in da stebri pilastrov ter horizontalni pas izstopajo za približno 3 cm iz osnovne fasadne površine. Prvotna členitev zvonika je bila ohranjena v zadostni meri za izvedbo rekonstrukcije, kar velja tudi za samo barvo ometov, ki so bili le beli. Zaradi slabe obstojnosti originalnih ometov so bili ti v celoti odstranjeni in narejeni novi v enaki granulaciji. V manjši meri poškodovani kamniti okvirji oken, ki bodo tako kakor močno poškodovano okno v zahodni steni sčasoma brez pravilne zaščite propadli, kljub opozorilu konservatorja niso bili zaščiteni.

Nadaljnja sondiranja na stenah ladje in kora so pokazala, da je kor prislonej k ladji in da gotška freska s podobo sv. Krištofa in Jezusa na južni steni kora ni preslikana ter je v zgornjem delu dobro ohranjena. V spodnjem delu je barvna plast sprana. Fresko obrobja rumen okvir s stiliziranimi rdečimi trtnimi viticami. Svetnik je oblečen v rdeč plašč, na glavi pa ima turban, izpod katerega gledajo dolgi lasje. Z desnico se opira na okleščeno belo drevo, z levico pa drži Jezusa, ki blagoslavlja z desnico in je oblečen v belo suknjo in vihrajoč rdeč plašč. Jezusov obraz s svedrastimi lasmi je dobro ohranjen. Nebo v ozadju je modro, na njem so beli oblaki. S pomočjo sond na leta 1866 regotiziranih oknih v južni steni ladje in kora smo ugotovili prvotne dimenzije in lokacije gotških oken. Na južni in severni podolžni steni kornega zaključka smo po odstranitvi polnil našli šilasto zaključeni gotški okni z ohranjenim krogovičjem in ometi, s katerimi so utrdili vitrajna stekelca. Vsako okno ima drugačen sistem poslikav in barvnega toniranja na ostenju in na obrobah. Te se zaključujejo s slikanimi križi. Na vzhodni steni kora ni okna, na vogalih ladje in kornega zaključka ni slikanih vogalnikov. V severni steni kora je v ometu, na mestu, kjer ni pristešenege kamnitnega talnega zidca, slutiti zazidan šilastoločno zaključen vhod. Rezultati sondiranj zunanjsčine in dodatni v notranjsčini bodo uporabljeni za izdelavo rekon-

strukcijskega načrta, ki predvideva preoblikovanje streh in rekonstrukcijo gotske gradbene faze.

Bogdan Badovinac

83

EŠD: 274

Naselje: Kranj

Občina: Kranj

Ime: Kranj – mestno jedro

Naslov: Reginčeva ulica

Področje: A

Obdobje: starejša železna doba, zgodnje rimsko obdobje, pozno rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

Glede na rezultate zaščitnih arheoloških izkopavanj v starem mestnem jedru Kranja zadnja leta, ki kažejo kontinuirano poselitve od stare železne dobe dalje, so predhodne raziskave postale stalnica pri vseh gradbenih posegih v mestu. Ponavlja se slika treh »zlatih obdobji« v zgodovini poselitve konglomeratnega pomola med Savo in Kokro (začetek stare železne dobe, zgodnja antika – srednje in poznoavgustejsko obdobje –, in pozna antika s prehodom v zgodnji srednji vek).

Nadaljevanje sanacije mestnih komunalnih vodov je leta 2005 poseglo v Reginčevo ulico. Zaradi zgoraj navedenih razlogov je bila med drugimi kulturnovarstvenimi pogoji investitorju (Mestni občini Kranj) postavljena tudi zahteva po predhodnih arheoloških izkopavanjih. Ulica je sicer zelo ozka in pričakovati je bilo, da so recentni komunalni vodi v dobršni meri uničili arheološke depozite. Ker pa ulica poteka pravokotno na Prešernovo ulico, raziskano leta 2004 (glej poročilo), smo si obetali odgovor na vprašanje, zakaj na Prešernovi ulici ni bilo zaslediti poznoantičnih, zgodnesrednjeveških in poznejših depozitov.

Raziskave so potekale od 23. maja do konca julija 2005. Večkrat so bile prekinjene zaradi usklajevanja s sprotimi komunalnimi deli (priključki posameznih stavb na komunalne vode). Izkop je bil v večjem delu ulice opravljen v širini 2 m, večja širina bi statično ogrozila objekte ob ulici. Asfaltna prevleka (SE 01), tampon iz gramoza (SE 02) in premešana plast, nastala zaradi vkopov prvih komunalnih vodov pred asfaltiranjem oziroma tlakovanjem ulice (SE 03), so segali do povprečne globine okoli 1 m. Plast SE 03 se je proti zahodu močno odebelila, zaradi česar se je teren v tem delu ulice dvignil. V zahodnem delu ulice sta bili pod navedenimi plastmi ohranjeni še poznoantična (SE 04) in zgodnjeantična plast

Kranj – Reginčeva ulica, pohodna plast prazgodovinske hiše s stojkami (foto: M. Sagadin)

(SE 08), ki pa sta bili v vzhodnem delu (od stavbe Reginčeva 3 proti vzhodu) odstranjeni. To stratigrafsko stanje je pojasnilo dejstvo, da na Prešernovi ulici leta 2004 nismo zasledili poznoantične (in mlajših) plasti. V skrajnem zahodnem delu izkopa je poznoantična plast prekrivala ostanke maltnega estriha (SE 05, 07, 10, 14, 25, 66, 92), ki je očitno pripadal uničenim objektom. Tlorisov zaradi ozkega izkopa ni bilo moč ugotoviti. Na posameznih mestih je estrih (s svojo prhodno podlago) nalegal na zgodnjeantično plast z najdbami prve polovice 1. stoletja n. š. Posamezni vkopi, ki so segali iz zgodnjeantične plasti v geološko osnovo (SE 16/17, 22/23), so nakazovali obstoj sočasnih objektov. Na stiku med Reginčevo in Prešernovo cesto se je prazgodovinska plast odebelila (30 do 50 cm) in intenzivirala z žganjem, keramiko in zaplatami hišnega lepa. Dno te plasti je predstavljala dobro ohranjena plast trdne ožgane ilovice – pohodne površine prazgodovinske hiše.

Ta plast gline je bila očitno nanosena na plast odbranih prodnikov, nato pa žgana. V njej je bila linija vkopov (stojk) kot ostanek strešne konstrukcije, ki so bili izoblikovani že pred žganjem glinenega estriha. Na tem tlaku je bilo tudi večje ognjišče. Žal je bila izjemno dobro ohranjena konstrukcija prazgodovinske hiše vidna le v 1 m širokem pasu med vkopom recentne kanalizacije po sredini ulice in južnim profilom tik ob stavbah. Keramične najdbe go datirajo v fazo HaC2.

Glede na obseg posega so raziskave prinesle nadejano kvalitetne podatke o obsegu tako prazgodovinske kot zgodnjeantične in poznoantične naselbine v Kranju, o konstrukciji prazgodovinskih

stavb in dokaz o zidanih strukturah poznoantične naselbine. Pri delih so sodelovali arheologi: mag. Draško Josipovič, Barbara Hofman in Judita Lux. *Milan Sagadin*

84

EŠD: 5131

Naselje: Kranj

Občina: Kranj

Ime: srednjeveško mestno obzidje

Naslov: Tomšičeva 38, Kranj

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, zgodnje rimsko obdobje, pozno rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

Dosedanje raziskave kranjskega mestnega obzidja (zlasti leta 1989) so pokazale, da srednjeveško obzidje na posameh segmentih svojega poteka stoji na ohranjenih ostankih poznoantičnega obzidja. Glede na to so arheološke raziskave nujen sestavni del in pogoj za vsakršen sanacijski poseg na obzidju.

Ostanki mestnega obzidja so v najslabšem stanju med stolpom Škrlavec in gradom Kieselstein. Na poteku ob vrtu stavbe Tomšičeva 38 je to stanje neposredno ogrožalo ljudi in premoženje v spodaj stoječih stavbah (Ljubljanska 4). Mestna občina Kranj je bila zato prisiljena začeti obnovo tega dela zidu.

Predhodna zaščitna arheološka izkopavanja so zajela površino ob celotnem poteku obravnavanega zidu (16 x 4 m), zaradi nevarnosti rušenja profila pa je bila ta površina med deli v dolžini 4,4 m nato razširjena za 1,5 m v notranjost vrta. V drugi fazi izkopavanja, ki ni bila več neposredno povezana s sanacijskimi deli in jo je zaradi izjemno pomembnih najdb in ugotovitev financiralo Ministrstvo za kulturo, pa se je izkop razširil v notranjost še na površini 14 x 8 m.

Po odstranitvi mlajših depozitov (plast ruše, plast recentnih gradbenih odpadkov, depoziti poznosrednjeveških in zgodnjenovoveških plasti) v skupni debelini približno 2 m se je pojavila močna ruševinska plast, ki je prekrivala večjo površino kvalitetno izdelanega maltnega estriha. V tej ruševinski plasti je bila najdena koščena drsalca iz ustrezno obdelane metakarpalne kosti konja (opredelitev D. Josipovič). Estrih se je naslanjal na zahodni strani na obzidje, na vzhodni na neki drug, vzporedno potekajoč zid v notranjosti vrta (zid 7), na severni pa na zid, ki je bil naknadno zgrajen med omenjenima dvema (zid 5). Površina estriha se je na južni strani končevala pod temelji

stavbe tako imenovanega lovskega dvorca gradu Kieselstein. Izkazalo se je, da lovski dvorec (arhitektura 17. stoletja) v tem delu stoji na starejšem zidu, ki je podobno kot zid 5 na severni strani prostora z estrihom povezoval obzidje in zid 7. Površina estriha je pokrivala tla pravokotnega prostora v velikosti 5 x 11 m. Na estrihu je bilo najprej najdeno frankovsko kopje (ango).

Deli lamelnega oklepa

Te najdbe so (poleg svoje siceršnje pomembnosti) omogočile datacijo estriha v sredino 6. stoletja, s tem pa tudi kot »terminus ante quem« datacijo vseh zidov, ki ga omejujejo. Zid 7 se poleg tega v severni fasadi lovskega dvorca nakazuje še do višine 3 m in v tem delu predstavlja njegovo vzhodno steno. Po prebitju estriha so se pod njim pokazale kulturne plasti z najdbami iz pozne antike, zgodnje antike in prazgodovine. Poznoantične plasti so se odebelile ob obzidju (in ga s tem datirale), očitno pa je njihovo nasipanje služilo izravnavi prostora za obzidjem. Vsebovale so med drugim veliko število fragmentov fresk.

Odlomki poznoantičnih fresk
Med njimi so bili tudi kosi ometa z vrezanimi grafiti. Poznoantično obzidje je v tem delu ohranjeno še do višine 4 m. Zgodnjeantične plasti s srednjeavgustejskimi najdbami (keramike in fibuli) so omogočile datacijo večjega pravokotnega stolpa (zunanja velikost okoli 4 x 8 m ?), ki se je pokazal po odstranitvi estriha. Ta predstavlja poleg dela obzidja na južnem dvorišču gradu Kiesel-

Frankovsko kopje (ango)

Deli lamelnega oklepa

stein prvo zidano strukturo iz tega časa v Kranju. Njegov relativno kronološki odnos do vzdolžnega zidu 7 še ni povsem jassen, mogoče pa je, da sta istočasna. Tako zgodnjeantična kot prazgodovinska plast sta očitno starejši od obzidja, saj njegova razširjena peta ponekod sega čez njiju.

Končna razširitev izkopa, do katere je prišlo zaradi izjemnega pomena najdb, je segla globlje v notranjost vrta. Tam je bil vzporedno z zidom 7 odkrit še en vzdolžni zid (zid 10), ki ga – kot kaže – odlomki fresk (identični s tistimi iz plasti pod estrihom) iz pripadajoče kulturne plasti datirajo v pozno antiko. Očitno imamo opraviti s tremi gradbenimi fazami, vendar relativni kronološki odnosi med vsemi zidovi prvih dveh faz še niso povsem jasni.

Kranj, Tomšičeva 38: končno stanje po izkopavanjih

Na preostali površini estriha, ki jo je zajela ta razširitev izkopa, sta bila najdena še dva velika kosa lamelnih oklepov. Vsakega je sestavljalo po 5 pasov lamel v približni dolžini 85 cm. Pasovi so se delno prekrivali, na prvi pogled pa so bile lamele pritrjene na usnjeno podlago. Ob vsakem kosu oklepa je bil najden še železen klin, ki je lahko prvotno tičal v steni kot obešalo za oklep.

Poleg izjemnih drobnih najdb so raziskave prinesle tudi vrsto podatkov o arhitekturnih ostankih iz zgodnjeantičnega in poznoantičnega obdobja Kranja. Delovna teza je, da je pred nastankom poznoantičnega obzidja na tem mestu očitno že v srednjeavgustejskem obdobju stala utrdba (stolp), morda vezana na sočasno obzidje. Po nastanku poznoantičnega obzidja je bila tik za njim zgrajena večja stavba (morda naslonjena nanj), okrašena s freskami. Njune ruševine so nato up-

Odlomki poznoantičnih fresk

orabili za izravnavo terena za obzidjem, ko so v 6. stoletju prostor med vzporednima zidovoma z dvema prečnima zidovoma adaptirali v nekakšen (glede na najdbe) obrambni objekt in ga tlakovali z estrihom. V višini estriha je v obzidju skrbno vgrajena odprtina za odtok odpadne vode, v obzidju pa je opaziti tudi nekaj odrnic, ki so morda tudi ostanek konzol za obrambni hodnik. Kot kažejo ruševinske plasti z obilo žganine in dejstvo, da so pod ruševinami ostale tudi tako dragocene najdbe, kot so deli lamelnih oklepov, je bil objekt nasilno uničen. Vzhodni zid tega objekta (ki je starejši od adaptacije v 6. stoletju) je, kot rečeno, ohranjen kot vzhodna stena lovskega dvorca vsaj še do višine 3 m, tako da tudi lovski dvorec predstavlja v bistvu adaptacijo poznoantične arhitekture. Na ta isti zid se z vzhodne strani naslanja stolpast objekt, ki zaradi nenavadne gradnje z velikimi oblicami in pokončne pravokotne strelne line na severni strani lahko predstavlja še predromansko gradnjo – datacija bo mogoča šele po arhitekturnih in arheoloških raziskavah notranjosti.

Obzidje je bilo v novejšem času nadgrajeno s parapetnim zidcem v povprečni višini 1 m. Ta dodatek je bil odstranjen, zid pa do dejanske višine nadzidan. Nadzidani del se v strukturi in materialu prilagaja poznoantičnemu (večje oblice in lomljenci). V nadzidani del je bila vgrajena tudi horizontalna vez, zid pa je bil v celoti podtemeljen in injektiran. Vgrajena so bila tudi posamezna sidrišča v dveh nivojih, ki bodo omogočala sidranje zidu v notranjost, če bo potrebno ponovno zasuvanje. Pristojna spomeniška služba si pri Mestni občini Kranj močno prizadeva, da bi prišlo do odkupa vrta, s čimer bi lahko izvedli prezentacijo odkritih obrambnih naprav poznoantičnega Karnija.

Kranj, Tomšičeva 38: končno stanje po izkopavanjih

Terenska dela je vodil mag. Draško Josipovič, univ. dipl. arheol., sodelovalo pa je več študentov arheologije, posebej je treba omeniti Janeza Rupnika, Tilna Podobnika in Dunjo Secl.

Milan Sagadin

85

EŠD: 15287

EŠD: 15 290

EŠD: 258

*Naselje: Krašče, Spodnji Tuštanj, Dvorje in Stegne
Občina: Moravče*

Ime: Krašče – hiša Krašče 6; Stegne – Mohorjev mlin; Krašče – cerkev sv. Andreja

Področje: E, UZ

Vrsta dela: 6, 7, 8

V letu 2005 je bil na območju Občine Moravče izdelan kulturnovarstveni in naravovarstveni projekt z naslovom Učno-sprehajalna pot Rača. Gre za okrog 8 km dolgo učno pot, ki poteka na območju Krašč, Stegen, Spodnjega Tušanja in Dvorij. V januarju 2005 je koncept s področja varstva narave izdelal ZRSVN, OE Kranj, in s področja varstva kulturne dediščine ZVKDS, OE Kranj, s poudarkom na etnološki oziroma stavbni dediščini ob poti, ki je bila predvidena že konec leta 2004. Določeni so bili tudi soredniki za publikaciji (Maja Brozovič z ZRSVN, OE Kranj, in Mojca Terceelj Otorepec z ZVKDS, OE Kranj) ter sodelavci za posamezne vsebine s področja varstva narave in kulturne dediščine. Projekt je delno financirala Občina Moravče, in sicer pripravo trase in poti z nadzorom obeh varstvenih enot ter pripravo usmerjevalnih tabel in dveh informativnih tabel. Besedila s fotografijami na glavni informativni tabli sva prispevali naravovarstvenica z ZRSVN, OE Kranj, biologinja, in etnologinja konservatorka. Rezultati: informativni tabli z besedili ter fotografijami; izvedba: Artline, d. o. o., iz Mengša.

Del projekta v obliki financiranja knjige in vodnika je bil prijavljen kot naravovarstveni projekt v sodelovanju s Kneževino Monaco, ki je obe publikaciji tudi finančno založila. Rezultati: knjiga in vodnik po poti v dvojezični obliki.

V okviru priprave na odprtje učno-sprehajalne poti sem poleg pisanja in urejanja besedil ter sodelovanja z drugimi sodelavci nadzorovala tudi pripravljala dela za pot ter sodelovala z županom Občine Moravče na več skupnih terenskih pregledih izvedenega dela in pri pripravah v zvezi z zavarovano stavbno dediščino na tem območju. Ob odprtju poti je bil določen tudi njen upravljevalec, Turistično društvo Moravče. Glede na mešane vsebine, ki se pojavljajo ob poti, od varstva narave do kulturne dediščine, smo se s predstavniki Občine Moravče in upravljalci dogovorili, da bomo v letu 2006 pripravili tudi izobraževanje turističnih vodnikov in način predstavljanja kulturne dediščine ob poti. To območje bi glede na možnosti, ki jih ima, kazalo vpisati v register kulturne dediščine. Dela se bodo nadaljevala tudi v letu 2006.

Mojca Terceelj Otorepec

86

EŠD: /

Naselje: Krn

Občina: Kobarid

Ime: planina Zaslav

Naslov: parc. št. 463/1 k.o. Vrsno (delno)

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, podrobneje neopredeljeno (mezolitik do bronaste dobe)

Vrsta dela: I

Najdišče leži na značilni ravnici pod hlevi planine Zaslav oziroma nad hlevi planine Slapnik. Na obeh straneh žične ograje, ki deli pašnik dveh pašnih skupnosti, krave vsako leto poteptajo travno rušo do humusno ilovnate podlage. Pašnik so zadnja leta večkrat razrili tudi divji prašiči.

V okviru večletnega programa UNESCO MAB Julijske Alpe, ki ga vodi Triglavski narodni park, in na podlagi dovoljenja ministra za kulturo št. 616-9/99 so bile pregledane tudi Krnske planine. Površinske preglede krtin sta avgusta 2002 opravila Janez Bizjak in Pavel Jamnik. Prve kremenove odbitke je takrat našel Jamnik, zatem pa sta oba jeseni 2003 in 2004 na razgaljenih površinah, nastalih tudi zaradi kopanja divjih prašičev, našla še nekaj odbitkov in kamnitih orodij. Na krtinah so bili pobrani tudi redki, že precej razpadli fragmenti prazgodovinske lončenine. Natančnejša časovna umestitev najdišča bo mogoča bo šele z izvedbo sondažnih raziskav. Najdbe hrani Tolminski muzej.

Janez Bizjak, Pavel Jamnik

87

EŠD: /

Naselje: Krn

Občina: Kobarid

Ime: Špikl/Na sedlu

Naslov: parc. št. 668/1 k.o. Vrsno (delno) in 476/1 k.o. Vrsno

Področje: A

Obdobje: mezolitik

Vrsta dela: I

Špikl, 999 m visok travnati grič, leži severno od vasi Krn. Na njegovi severni strani je ravna planota, ki jo na značilnem sedelcu prečka traktorska pot. Pri gradnji in širitvi te poti ter po večkratnem vlačanju hlobovine in drv so na sedlu nastale zemeljske brežine, iz katerih so erozijski procesi izpirali elemente kamnite industrije.

Med terenskimi pregledi v okviru večletnega programa UNESCO MAB Julijske Alpe, ki ga vodi Triglavski narodni park, in na podlagi dovoljenja ministra za kulturo št. 616-9/99 sta Janez Bizjak in Pavel Jamnik oktobra 2001 našla prve artefakte in evidentirala najdišče. Artefakti so ležali na površju traktorske poti, v zemeljski brežini in

na krtinah na ravnici med potjo in vrhom Špikca. Najdene artefakte hrani Tolminski muzej.

Janez Bizjak, Pavel Jamnik

88

EŠD: 3365

Naselje: Lemberg pri Šmarju

Občina: Šmarje pri Jelšah

Ime: cerkev sv. Miklavža

Področje: UA

Obdobje: pozna gotika, barok

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Obnovitvena dela v letu 2001 so se začela s sanacijo temeljev severne stene ladje in kora, ki se je izvedla po kampadah na podlagi predloženega statičnega načrta univ. dipl. gr. inž. Marije Sovinc, kjer se je dotrajano kamenje zidave zamenjalo s tršim kamenjem. V preperlini zidu je bil najden del rebra iz gotskega obokanja prezbitarija. V notranjosti so bile ob utrjevanju zidov najdene talne kamnite plošče v koru in ladji. Mlajše nasutje z betonskim estrihom v koru in ladji ni bilo odstranjeno, saj je zaradi bližine potoka z visokim dnom struge nivo tlakovanja v cerkvi ostal na nivoju stopnic ob menzah oltarjev in pragov vrat. Kupole v ladji, koru in južni kapeli so bile sanirane z injiciranjem razpok na obokih in AB-obročema na kupolah na podstrešju. V kartuši na slavoloku so poleg letnice obokanja in štukiranja ladje in kapele – 1759 – še letnice 1878, 1890 in 1919. Sonde štukaturnega okrasa na kupolah so pokazale, da je štuk v beli barvi, osnovne površine pa v slonokoščenih barvi. V južni kapeli je ohranjena slikovito pleskarsko šablonizirana poslikava štuka v načinu podobarskih delavnic. Po odstranitvi betonskega estriha je bil na celotni površini položen nov tlak iz kamnitih plošč. Pri obnovi cerkvene zunanjsčine leta 2002 so bili za manjkajoče kapne vence uporabljeni fabricirani polizdelki, za delilne vence na ladji pa steklobeton. Sondiranja fasadnih ometov na ladji, prezbitariju in južni kapeli niso dala nobenih rezultatov. Gotska okna v prezbitariju so ostala zazidana. Na južni steni zvonika je pod bifornim oknom na enoslajnem ometu najdena v omet včrtana ušesasta obroba slepe line. V njej bila naknadno na belež narisana sončna ura, od katere so se ohranile zbledela letnica 1637, črka h in obroba z rimskimi številkami v črni barvi. Ura je bila pozneje prebeljena. Drugi fasadni ometi na zvoniku so odstranjeni brez predhodnega sondiranja. Na južni steni ladje so bili že v času prejšnje obnove odstranjeni freskoometi. Pred nanašanjem novih ometov sta v stiku južne stene ladje in južne

kapele najdeni dve plasti raznovrstnih ometov. Spodnji omet je glajen, zgornji je fresko poslikan. Pod borduro s patroniranim vzorcem je vidna glava sv. Krištofa. Pod kapnim vencem iz lehnjaka je naslikana bordura s pasovi v temno rdeči barvi, zeleni, okru s sivimi trikotniki, beli, nato pas z belimi polkrožno sekajočimi se loki na temni vinski rdeči podlagi in nato barvna ploskev v oksidno rdeči barvi. Freska je na drugi dodani plasti ometa. Od glave sv. Krištofa je videti skodrane lase in del inkarnata. Tudi v višini dveh metrov od tal je bil viden dvoslojni omet. Zgornji s sledovi freskoposlikav, spodnji s sledmi sinopije. Te ohranjene fragmente je interventno snel restavrador Ervin Potočnik. Notranjščina južne kapele je barvno prezentirana v konec 19. stoletja. Notranjščina ladje in prezbitarija pa, razen zlatega okra na stenah, v čas izdelave štukature. Obnovitvena dela je v celoti financirala župnija Sladka Gora.

Bogdan Badovinac

89

EŠD: 8355

Naselje: Lendava

Občina: Lendava

Ime: dvorec Partizanska 14

Naslov: Partizanska 14

Področje: UA

Obdobje: 18. stoletje, zadnja četrtina 19. stoletja

Vrsta dela: 5, 6, 7

Dvorec Partizanska 14 v Lendavi, pred drugo svetovno vojno znan kot Hotel Krona, stoji ob Partizanski cesti v centru zaščitenega lendavskega naselbinskega območja. Trinajstosna nadstropna zgradba predstavlja najpomembnejši objekt meščanske arhitekture v Lendavi. Osrednji del stavbe, ki je poudarjen z balkonom, bogato profilacijo in girlandami, je dal zgraditi grof Esterhazy v prvi polovici 18. stoletja. V drugi polovici 19. stoletja so dvorec razširili. Po drugi svetovni vojni se je z novo in neprimerno namembnostjo začela degradacija tega včasih najlepšega objekta v Lendavi. V pritličju so uredili več trgovin, pozidali dostop v osrednji uvozni hodnik in v pritličnem delu fasade uničili velik del profilacije. Notranjost, razen stopnišča in okenskih odprtih nadstropja, prav tako ni ubežala srditemu preoblikovanju po drugi svetovni vojni. Na dvoriščni strani je bilo v tem času prislonjenih več neprimernih prizidkov. Stavba, ki je v notranjščini zaradi neprimernih posegov izgubila velik del svoje pričevalnosti, je bila zadnji dve desetletji zapuščena in je začela vidno propadati. Vlažne stene, odpadajoči ometi,

dotrajana strešna konstrukcija in stropovi ter nekvalitetne predelave so kar klicali po obnovi, ki bi jim vrnila nekdanji sijaj. V zadnjih desetih letih je bilo več teženj po obnovi, vendar je vse ostalo le pri poskusih, pri katerih investitorji niso imeli veliko posluha za ohranjanje kulturne dediščine. Sedanji investitor in lastnik, gospod Grujič iz podjetja Areal iz Maribora, je bil prvi resen investitor, ki je znal prisluhniti zahtevam spomeniške službe. Na projektno dokumentacijo (PGD) za prenovo objekta, ki jo je izdelal u. d. i. a. Andrej Žižek iz Maribora in je upoštevala naše predhodno podane kulturnovarstvene pogoje, smo spomladi podali kulturnovarstveno soglasje. Osnovno izhodišče pri obnovi je bilo povrniti stavbi videz iz druge polovice 19. stoletja. Pri rekonstrukciji fasade smo vzpostavili primarni dostop skozi nekdanji glavni vhod, ohranili primarne tlorisne in višinske gabarite 19. stoletja, odstranili moteče prizidke in vzpostavili primarni prostor velike dvorane v nadstropju. Po vzoru še ohranjenih vratnic in okenjskih kril smo določili izdelavo novih. Na podlagi sondiranja fasadnih barvnih plasti je restavratski svetnik Viktor Gojkovič določil moder ton opleska. Na fasadi smo odstranili sekundarni obrizg do primarnih zaribanih ometov in izdelali zaglajene apnene omete tam, kjer primarni ometi niso bili ohranjeni. Na podlagi starih fotografij smo rekonstruirali manjkajočo fasadno profilacijo. Streho smo pokrili z bobrovcem, določili linijske snegobrane in po primarnem vzoru ometali dimnike. Kleparska dela so bila izvedena iz bakrene pločevine.

Ob terenskem ogledu nadstropja meseca maja smo po rušitvenih delih določili primarni tloris nadstropja z veliko dvorano, ki so jo občani Lendave uporabljali za svoje gledališke predstave in plese vse do konca druge svetovne vojne. Dvorana iz 19. stoletja predstavlja enega najlepših svečanih prostorov tega obdobja v Sloveniji in se s klasicističnim konzolnim vencem pod stropom in dekorativnimi rozetami za izpust lestencev uvršča v sam vrh neoklasicističnega oblikovanja. Za Lendavo, ki se ne ponaša z večjim številom kulturnih spomenikov, predstavlja ohranitev dvorane še posebno velik izziv. Zaradi vseh navedenih dejstev smo zahtevali, da se dvorana ohrani v vsej primarni velikosti in pojavnosti, ter zaprosili Ministrstvo za kulturo za interventna sredstva. Investitorju, ki si je že pridobil gradbeno dovoljenje za obnovo, smo podali kulturnovarstvene pogoje za ohranitev in restavriranje dvorane.

Obnovitvena dela so bila z izjemo dvorane in opleska izvedena do srede decembra. Bodoči upravniki stavbe, Občina Lendava, ki namerava

stavbo odkupiti od lastnika Grujiča, se ne strinja z modro barvo, ki jo je na podlagi sondiranja določil restavratski svetnik Viktor Gojkovič, in želi spomladi, ko bo topleje, fasado prebarvati v oker tonu. Popolno dokončanje obnove pa je zaradi novo odkrite dvorane v prvem nadstropju nekoliko vprašljivo; prostor dvorane je sicer ohranjen, vendar še ni obnovljen in čaka na dodatna finančna sredstva.

Gradbena dela obnove je zadovoljivo izvedlo gradbeno podjetje Stavbar iz Maribora.

Neva Sulič Urek

90

EŠD: 7162

Naselje: Lepena

Občina: Bovec

Ime: Krnsko pogorje – zgodovinsko območje

Področje dela: Z

Obdobje: prva svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7, 8

Delo pri čiščenju in vzdrževanju obrambnih jarkov in kavern je potekalo na delu zavarovanega območja nad Drežniškimi Ravnami na planini Zaprikraj.

Zavarovano območje Krnsko pogorje zajema velik predel, ki se razteza v tri občine: Bovec, Kobarid in Tolmin. Območje Krnsko pogorje zajema visokogorski svet in se delno pokriva z območjem Triglavskega narodnega parka. Zavarovano območje zajema del ozemlja, po katerem je Avstro-Ogrska organizirala obrambo, ki je tekla po naravnih pregradah. Na tem predelu je bila narejena močna italijanska linija, ki je branila prehod avstro-ogrski vojski. Na planini Zaprikraj so še vedno ohranjeni zidani obrambni jarki, ki so speljani čez dolino na obe strani pobočja. Obrambna črta je bila zelo močno utrjena. Obrambni jarki niso bili samo vkopani v zemljo, ampak tudi zelo dobro utrjeni in pozidani. Deli jarkov so zidani z malto, deli s suhim zidom, drugod so samo vklesani v kamen. Dobro so bili ohranjeni še posamezni suhi zidovi. Ohranjene so kaverne.

V letu 2003 je fundacija Poti miru v Posočju obrambne jarke in kaverne očistila. Kjer se je suhi zid rušil, je bil na novo pozidan. V strukturo objektov se ni posegalo, šlo je samo za čiščenje objektov. Območje je bilo očiščeno in mogoči so bili ogledi, ki so privabili veliko število ljudi.

Poues julija 2004 pa je na objektih povzročil precejšnjo škodo. Poškodovani so bili predvsem suhi zidovi, ki niso vzdržali zemeljske sile. Poškodbe so nastale v obrambnih jarkih, saj so

se očitno znašli nad samim epicentrom potresa. Dela so nato zastala. Vse poškodbe so bile dokumentirane in evidentirane.

V let 2005 so bila opravljena popravila na tistih delih obrambnih jarkov, ki so bili pozidani in niso bili povsem porušeni.

Ernesta Drole

91

EŠD: 21421

Naselje: Lešnica

Občina: Novo mesto

Ime: Novo mesto – arheološko najdišče Lešniške njive

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

Najdišče Lešniške njive sodi med novo odkrita AC najdišča in je bilo izkopavano v marcu in v začetku aprila 2005. Gre za nadaljevanje zavarovalnih avtocestnih izkopavanj najdišč po skupni pogodbi na AC odseku Hrastje–Lešnica iz leta 2004, ko je bila raziskovana lokacija Dolenje Karteljevo. Zavadska izkopavalna ekipa OE Novo mesto je bila v celoti sestavljena iz zunanjih sodelavcev (Predan, Balant, Kovač). Zaradi nerešenih lastniških vprašanj je bila tu obravnavana lokacija raziskovana šele v času od 13. 3. do 1. 4. 2005. Podobno kot na omenjeni lokaciji smo se tudi na Lešniških njivah odločili teren raziskati z dvema manjšima (30 x 4 m) in tremi večjimi (60 x 4 m) sondami. S tem je bilo na parc. št. 65/1, 2410/2, 2414, 2415, 2459/3, 2430 k.o. Ždinja vas skupno raziskano 100 x 60 m veliko območje. Rezultati te sondaže so vključeni v preliminarno »Poročilo o zaščitnem arheološkem izkopavanju na lokacijah Lešniške njive na trasi AC Hrastje–Lešnica« (Bavec, Predan, april 2005). Skromne najdbe kažejo rimskodobni poselitveni značaj tega prostora, ki pa je zaradi oranja zelo uničen in zaznaven le v skromnih ostankih (na primer fragment oljenke, drobci keramike v antični hodni površini) brez ohranjenih struktur.

Uroš Bavec

92

EŠD: 7382

Naselje: Libeliče

Občina: Dravograd

Ime: Libeliče – vas

Naslov: Libeliče 11

Področje: E, UA

Obdobje: konec 19. stoletja, začetek 20. stoletja

Vrsta dela: 4, 7

Nadstropna stanovanjska hiša s trgovskim in gostinskim lokalom v pritličju stoji v centru vasi Libeliče, ki je zaradi kulturnozgodovinskih vrednot z odlokom zavarovana kot naselbinsko območje. Objekt ima arhitekturne in dekorativne fasadne poudarke, značilne za konec 19. oziroma začetek 20. stoletja, ter spada zaradi svoje zunanjsčine med pomembnejše stavbe v naselju.

V letu 2005 so lastniki na podlagi strokovnih smernic in v okviru spomeniškovarstvenega projekta izvedli sanacijo ostrešja. Večino dotrajane strešne konstrukcije so zamenjali z identičnimi rekonstrukcijami, streho pa so na novo prekrili s klasičnim bobrovcem, ki je tudi originalna kritina. Hkrati so ustrezno korigirali desni čelni napušč, ki je bil v preteklosti skrajšan, kar je povzročilo hitrejši propad izjemne lesene dekoracije v zatrepju.

Lastniki so že pred sanacijo strehe sami financirali preново notranjsčine, pri čemer so na podlagi strokovnih navodil ohranili osnovni tloris pritličja in primarne komunikacije. V pritličju cestne fasade so velika izložbena okna nadomestili z ustreznimi manjšimi odprtini, ki smo jih določili na podlagi stare fotografije. Stara, ponekod tudi že predelana okna, so bila v zelo slabem stanju, zato je bilo načrtovano poenotenje in izdelava novih dvojnih oken. V nasprotju s strokovnimi navodili je investitor v notranjosti namestil plastična, enokrlna okna; ker pa je v nadaljevanju obnove predvidena izdelava novih zunanjih oken po vzoru starih – lesena, dvokrlna, deljena v šest polj –, bo z namestitvijo teh ponovno vzpostavljena ustrezna zunanja podoba hiše, kar je v režimu varovanja vasi tudi pomembno. S tem so konservatorski cilji ohranjanja stavbne dediščine v vasi doseženi.

V prihodnjem letu je poleg že navedenega predvidena še obnova fasadnih ometov in profilacije ter identična rekonstrukcija lesene, macesnove dekoracije v obeh čelnih zatrepjih, ki je v celoti preperela in je ni moč obnoviti.

Obnovo ostrešja in strehe na hiši Libeliče št. 11 je izvajalo podjetje P. M. P. Pšeničnik Mihael, s. p., Gorče 21, Libeliče.

Lilijana Medved

93

EŠD: 11167

Naselje: Limbarska gora

Občina: Moravče

Ime: Limbarska gora – območje cerkve sv. Valentina

Področje: E, UA, A
Vrsta dela: 4, 5

Na podlagi ogleda stanja stavbe, ki je danes gostinsko-stanovanjska objekt ob romarski cerkvi sv. Valentina, na območju kulturnega spomenika državnega pomena, je lastnik izrazil željo po obnovi. Glede na to, da gre za enega izmed primerkov nekdanjih hospicev ob romarskih cerkvah, smo se lotili izdelave pogojev k obnovi ter arhitekturne izmere obstoječe stavbe. Na podlagi izmer in kulturnovarstvenih pogojev je bil izdelan projekt obnove. Lastnik je kandidiral na javni razpis Ministrstva za kulturo, razpisan od 9. 12. 2005 do 10. 1. 2006.

Mojca Terceelj Otorepec

94

EŠD: 329

Naselje: Ljubljana

Občina: Mestna občina Ljubljana

Ime: Ljubljana – arheološko najdišče Ljubljana

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 7

Arheološki nadzor pri obnovi vročevodnega omrežja na območju Mirja je potekal v obdobju med julijem in oktobrom 2005. Trasa vročevoda je potekala od Aškerčeve, mimo Fakultete za farmacijo, skozi južna emonska vrata, po Mirju in Jamovi do Lepega pota. Poseg je potekal v območju starega izkopa in ni posegel v nedotaknjene arheološke plasti.

Pred Fakulteto za farmacijo je bil v vzhodnem in zahodnem profilu izkopa dobro viden že predhodno uničen zid vzhodne fasade insule I. Na dnu izkopa, na mestu južnega emonskega vhoda, so bili lepo vidni ostanki temelja južnega obzidja.

Na prevoju ulice Mirje, v bližini jugozahodnega emonskega obzidja, je bil v ruševinskem zasutju, približno 1,40 m pod nivojem današnje hodne površine, najden spodnji del kamnitega stebra, baza.

Barbara Nadbath, Matic Brenk

95

EŠD: 9368

Naselje: Ljubljana

Občina: Mestna občina Ljubljana

Ime: Ljubljana – arheološko območje Ljubljansko barje

Področje: A

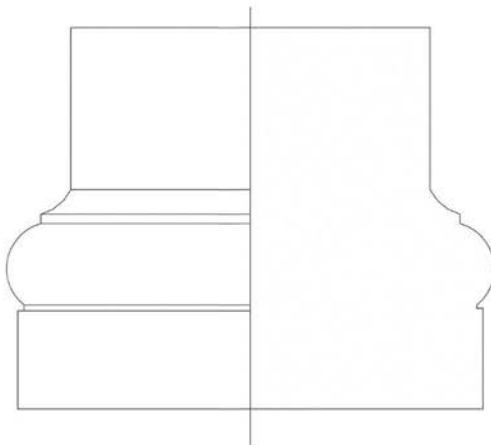
Obdobje: neopredeljeno

Vrsta dela: 7

Arheološki nadzor ob gradnji plinovoda Lavrica-Ig je potekal v zimskih mesecih leta 2005, od januarja do marca. V izkopu sta bila na območju Črnega pota odkrita lesena kola (dolžine 110 in 112 cm). Vrh kolov je bil približno 110 cm pod današnjo hodno površino. Zabita sta bila v holocensko plast polžarice. V neposredni bližini kolov, v izkopu gradbene jame, ni bilo drugih arheoloških najdb ali kulturne plasti.

Lesena kola, odkrita pri gradnji plinovodnega omrežja Lavrica-Ig, odsek Črna pot (foto M. Brenk)

Spodnji del rimskega kamnitega stebra, ki je bil odkrit pri nadzoru na prevoju ulice Mirje (foto in risba: M. Brenk)

V izkopih je bilo dobro vidno, da plast šote na območju Črnega pota niha v debelini – plast je lahko debela med 40 in 180 cm, kar je verjetno posledica čezmernega izkoriščanja šote v obdobju konca 19. in začetka 20. stoletja.

Barbara Nadbath, Matic Brenk

96

EŠD: 5908

Naselje: Ljubljana

Občina: Ljubljana

Ime: Ljubljana – gradišče nad Pržanom

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, rimsko obdobje, začetek 19. stoletja

Vrsta dela: 8

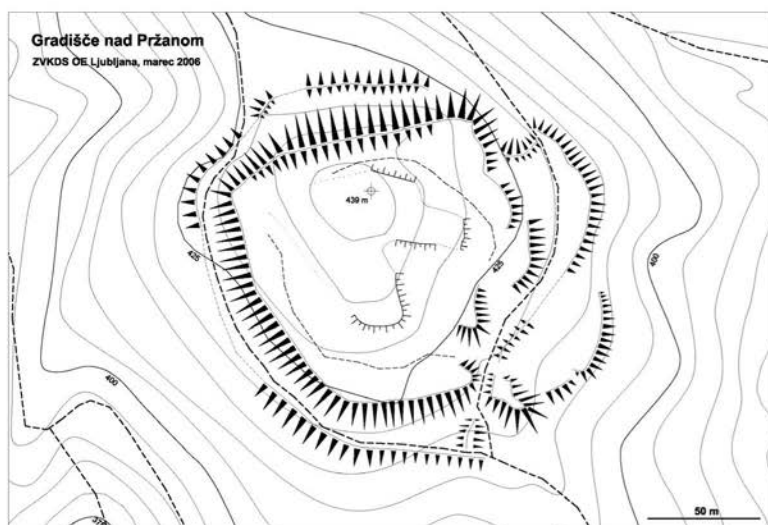
Ključni del komunikacije med Ljubljanskim in Kranjsko-Sorškim poljem so v prazgodovini nadzorovale tri utrjene naselbine na več kilometrov dolgem grebenu, ki se vleče med Pržanom in Mednim ter pripada masivu Velike Trate (518 m). Na južnem koncu grebena se nahaja že več kot 150 let znano gradišče nad Pržanom (439 m), na katerem sta dobro vidna, koncentrično potekajoča obrambna nasipa, ki ju lahko na podlagi analogij z utrdbo na Debelem Hribu nad zgornjo Šipko datirano v začetek 19. stoletja. V okviru topografije, ki jo izvaja ljubljanska območna enota ZVKDS, sta bila marca 2006 opravljena ogled in geodetska izmera najdišča.

Gradišče nad Pržanom, tlorisni načrt

Skupni obseg gradišča s površino okoli 2,3 ha znaša okoli 750 m. Posebej impresiven je ponekod več kot 5 m visok notranji nasip, ki oklepa planotasto izravnani vrh z dvema spiralno vzpenjajočima se terasama. Zunanji venec obrambnih naprav na severni strani predstavlja krajši okop z jarkom, ki na zahodni in jugozahodni strani preide v slabo ohranjen nasip. Na južni strani se rob terase okrepi in privede do glavnega od dveh vhodov, ki sta ga na obeh straneh spremljala dva nasipa. Drugi vhod leži na severozahodni strani, tik pod najvišjim delom notranjega nasipa. Na temu mestu je do stop v predprostor za zunanjim nasipom vodil po strmih pobočju, sam vhod pa je podobno kot pri južnih vratih varovala prečna zapora. Obrambne naprave na vhodih so močno poškodovane z različnimi vkopi mlajšega izvora, predvsem z recentnimi vojaškimi položaji, ki pa omogočajo informativen vpogled v profile. V stolpastem nasipu nad južnim vhodom je tako vidna množica večjih lomljenec dolomita, ki so bile na hrib iz permokarbonskih skrilavcev nedvomno prinesene od drugod. Ker sta z recentnimi izkopi poškodovani predvsem območji obeh vhodov, sklepamo, da so v njih iskali gradbeni kamen. V drugih izpostavljenih presekih zunanjšega in notranjšega venca je namreč viden samo zemljen nasip.

Čeprav na površini ni opaziti najdb, se umestitev naselbine v prazgodovino ne zdi sporna. Strateška lokacija pa je bila aktualna tudi v mlajših obdobjih, kar potrjuje več objavljenih novcev iz 3. in 4. stoletja n. š., ter domnevna starost utrdbenih naprav.

Andrej Gaspari

97

EŠD: 14362

Naselje: Ljubljana

Občina: Mestna občina Ljubljana

Ime: Ljubljana – kolišče Ilovica

Področje: A

Obdobje: neopredeljeno

Arheološki nadzor ob polaganju VN-kabla v obstoječo traso izkopa na območju Ižanske ceste je potekal v jesenskih mesecih 2005. Obstoječi jarek kabelske kanalizacije so na nekaterih mestih povečali zaradi izkopa za betonske kinete. V enem izmed izkopov za kinete, pri hiši Ižanska cesta 42, Ljubljana, je bil odkrit lesen kol, ki bi lahko pripadal kateremu od arheološko zanimivejših obdobj.

Kol je bil odkrit pod približno 250 cm debelo plastjo recentnih nasutij za cesto. Zabit je bil v plast polžarice. V neposredni bližini v izkopu gradbene jame ni bilo drugih arheoloških najdb ali kulturne plasti.

Barbara Nadbath, Matic Brenk

98

EŠD: 2177

Naselje: Ljubljana

Občina: Brezovica

Ime: Preserje – cerkev sv. Vida

Področje: A, UA

Obdobje: srednji vek, 18.–20. stoletje

Vrsta dela: 6, 7, 8

Po opravljenih gradbenorestavratskih delih na zunanosti cerkve sv. Vida v Preserju v letih od 2001 do 2004 (drenaža, ostrešje in kritina na ladji, prezbiteriju in zvoniku, fasada zvonika) je leta 2005 ob obnovi fasade ladje in prezbiterija Župnijski urad Preserje izrazil željo po preusmeritvi sanacijsko-prezentacijskih del v notranjost objekta.

Arhitektura baročne centralno zasnovane cerkve, zgrajene leta 1711, s stavbno in slikarsko opremo, ki časovno sega od baroka prek 19. v 20. stoletje, je za izdelavo konservatorskih smernic za obnovo zahtevala predhodne raziskave.

Sondiranja, ki jih je ZVKDS, OE Ljubljana, opravil junija 2005, na mestih, dostopnih brez postavitve odrov, so pokazala, da so pod beleži in poslikavami ladje in prezbiterija starejše poslikave, delno sočasne arhitekturi, delno pa iz časa predelav v 19. stoletju.

Sondi, narejeni na kupoli ladje nad korom, sta z

odkritjem najbolj presenetili. Pod plastjo ometa in beleža s poslikavo Mateja Trpina iz leta 1910 je bil v severozahodni obočni poli tik nad venčnim zidcem odkrit fragment poslikave z dvema figurama ter v sosednji poli podpis avtorja poslikave, slikarja, delujočega v prvi polovici 18. stoletja, Mathiasa Reinwalda, čigar slikarski opus predstavljata pripisani mu deli v cerkvi sv. Štefana v Štepanji vasi in cerkvi sv. Petra in Pavla v Vrhpolju pri Moravčah.

Figuralna in dekorativna poslikava je bila izluščena tudi izpod beležev z dekorativnimi šablonskimi poslikavami z začetka 20. stoletja. V spodnjem delu ladje in prezbiterija so bile na pilastrih odkrite celopostavne svetniške figure v dekorativnih okvirjih, na ostenjih pa prvotna barvna plast. Odkrite poslikave sodijo v čas predelav sredi 19. stoletja, med katere sodijo poslikava kupole prezbiterija (Janez Šubic, 1871), poslikava sten prezbiterija med venčnima zidcema (Štefan Šubic ali kateri od sinov; na primer Janez) ter poslikava sten ladje med venčnima zidcema (Janez Šubic, 1872).

Po končanih sondiranjih je investitor začel gradbenosanacijska dela v notranjosti cerkve. Dela so bila prioritarno usmerjena v ureditev tlakovanja z izdelavo toplotne in hidroizolacije. Za ureditev tlaka so bila podana konservatorska izhodišča, in sicer ohranitev arhitekturi sočasnega kamnitega tlaka v cerkveni ladji ter nadomestitev tlaka iz keramičnih ploščic v prezbiteriju z novim kamnitim tlakom, ki naj bi se v velikosti, barvi in strukturi čim bolj približal originalnim kamnitim ploščam v ladji.

Sonda na kupoli ladje s poslikavo M. Reinwalda, prva polovica 18. stoletja (foto: A. Železnik)

Sonda na pilastru ob levem stranskem oltarju v ladji, sv. Neža (foto: A. Železnik)

Sonda na pilastru ob desnem stranskem oltarju v ladji, svetnik (foto: A. Železnik)

Kamniti tlak, deponiran pred cerkvijo (foto: A. Železnik)

Kamniti tlak v ladji pred odstranitvijo, pogled proti glavnim vratom (foto: A. Zeleznik)

Kamnite plošče iz flišnega peščenjaka so bile odstranjene iz ladje. Pri tem je bila izdelana natančna dokumentacija z izrisom obstoječega stanja in oštevilčenjem kamnitih plošč. Plošče so bile deponirane pred cerkvijo z namenom, da se po gradbenih delih vrnejo v ladjo.

Konservatorska izhodišča za prenovo cerkvene notranjosti in s tem tudi tlakovanja so bila konec junija predstavljena župniku in predstavnikom gradbenega odbora; ti so se z njimi strinjali. Strokovno odločitev o ohranjanju originalnega tlaka v ladji je potrdila tudi komisija za spremljanje konservatorsko-restavratorskih posegov v cerkvi. Restavratorski center ZVKDS je dal izvajalcem natančna navodila za vrnitev originalnega tlaka v cerkev.

V začetku septembra so farani podali zahtevo po nadomestitvi izvirnega kamnitega tlaka z novim kamnitim tlakom z utemeljitvijo, da so kamnite plošče v slabem stanju in grde. Umestnost gradbeni svet Nadškofije Ljubljana in prof. dr. Stanko Buser, ki sta sodelovala pri rešitvi problema, sta podprla strokovno odločitev.

Na ponovnem, zadnjem sestanku z župnikom in predstavniki gradbenega sveta oktobra 2005 je vztrajanje pri zahtevi za zamenjavo tlaka, ob popolni odsotnosti konstruktivnega dialoga in žaljivi diskvalifikaciji strokovnih odločitev, narekovalo prekinitev sodelovanja stroke pri vseh nadaljnjih dejavnostih v zvezi s tlakovanjem.

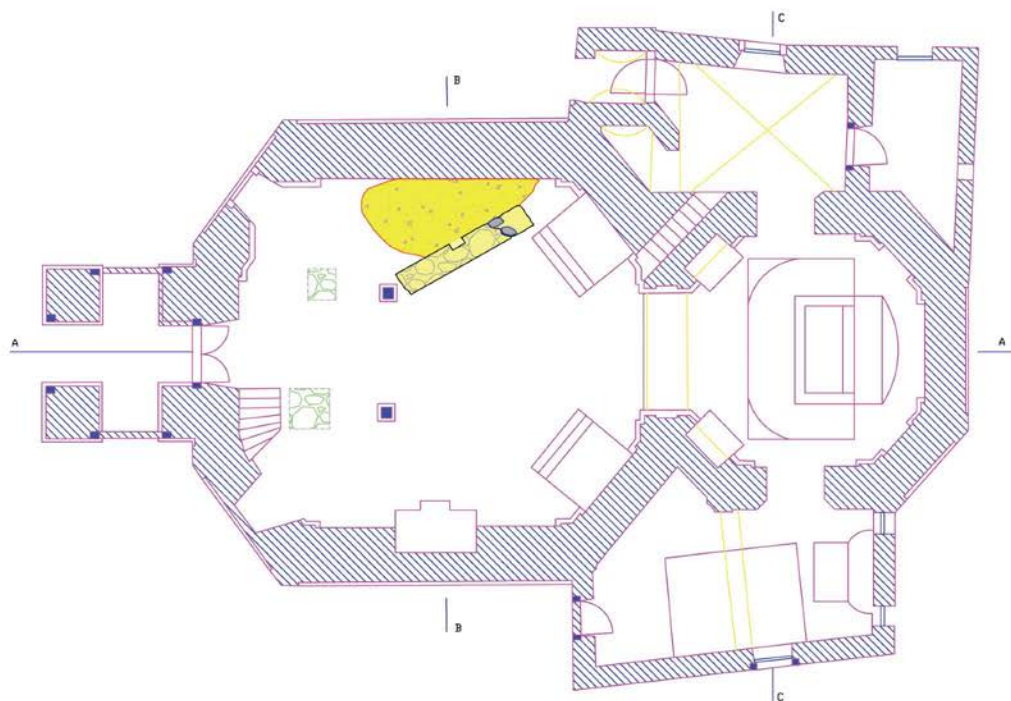
Obnova cerkvene notranjosti mora v prihodnje zaradi izjemno kvalitetne baročne, v 19. in 20. stoletju dopolnjene in nadgrajene stavbne in slikarske opreme ter še posebej zaradi novoodkritih poslikav potekati po izdelanem konservatorsko-restavratorskem projektu. V konservatorsko-restavratorskem projektu bodo na podlagi predhodno opravljenih raziskav in analiz, opredeljenih v konservatorskih smernicah, določeni način, obseg in postopki za obnovo notranjosti po načelu ohranjanja izvorne podobe s prezentacijo tistih elementov slikarske in stavbne opreme, ki so z vidika ohranjenosti, kakovosti, avtentičnosti in pričevalnosti najpomembnejši.

Pri odstranitvi kamnitega tlaka v župnijski cerkvi sv. Vida v Preserju julija 2005 so bile odkrite številne grobne jame in zidane strukture.

Prvotna cerkev je bila sprva podružnica cerkniške pražupnije, vikariat je postala že pred letom 1321. Sedanja cerkev je bila postavljena leta 1711, kapela sv. Helene, danes poimenovana Brezovška kapela, pa je bila prizidana leta 1864.

Ob vzhodni steni ladje smo pri odstranjevanju tlaka in nasutja pod tlakom odkrili ostaline prvotnega srednjeveškega objekta (na tlorisu označeno z rumeno barvo) ter baze stebrov prvotnega baročnega kora iz časa pred delavami notranjosti ob koncu 19. stoletja (na tlorisu označeni z belo barvo). Od prvotnega srednjeveškega objekta je bil ohranjen del zunanjskega zidu in estriha. Iz ostalin je mogoče sklepati, da je bila predhodnica današnje cerkve postavljena delno znotraj današnjega objekta, delno pa je segala v zunanji prostor in je bila pravilno orientirana, v smeri V–Z. Zid je bil ohranjen le v temeljih, saj je bila predhodna zgradba ob gradnji obstoječe cerkve popolnoma porušena.

Sedanja cerkev stoji na območju predhodnega pokopališča. Grobne jame so bile v zahodnem delu ladje in stranski kapeli odkrite takoj pod kamnitim tlakom. Zaradi natančne časovne opredelitve pokopov smo odprli enega izmed grobov v kapeli. V polnilu groba so bile odkrite premešane dolge in drobne kosti predhodnih pokopov. Na globini 65 do 70 cm je ležal zadnji neprekopan skelet. Grobnih pridatkov ni bilo. Odkriti so bili deli noše, na primer dva bronasta gumba in jagode rožnega venca. V polnilu groba so bili odkriti tudi železni žebliji krst ter tri svetinjice. Zadnji,

Presejre, c. sv. Vida, ohranjen zunanji zid in estrih predhodne cerkve ter bazi baročnega kora (risba: M. Brenk)

neprekopan skelet ni bil starejši od sredine 19. stoletja.

Za potrebe obnove cerkvenega tlaka so delavci hodno površino poglobljali za 30 cm, zato smo preostale grobove pustili nedotaknjene, saj jih z gradbenimi deli niso poškodovali.

Barbara Nadbath

99

EŠD: 3113

Naselje: *Loka pri Zidanem Mostu*

Občina: *Sevnica*

Ime: *cerkev sv. Helene*

Področje: *UA, R*

Obdobje: *13.–19. stoletje*

Vrsta dela: *4, 5, 6, 7*

V letu 2005 je Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Celje, opravil na pobudo Župnijskega urada Loka pri Zidanem Mostu sondiranje celotne notranjščine cerkve sv. Helene v Loki pri Zidanem Mostu. Cerkev in župnijo

je, sodeč po virih, ustanovil kot vikariat laške pražupnije leta 1208 Leopold VI. Babenberški, avstrijski in štajerski vojvoda ter posestnik laškega gospostva. V osnovi poznoromanska enoladijska arhitektura s kvadratnim prezbitერიem z rebrastim obokanjem tako imenovane laške skupine ter v osnovi romansko kapelo ob severni steni je presenetila stroko zlasti z odkritjem elementov poslikav na oboku prezbitერიja. S sondiranjem na poljih med rebri je bilo potrjeno, da so vsa štiri polja na oboku v celoti poslikana. Poslikava je izvedena v tehniki prave freske, vidne so gravure v svež omet. Ikonografsko bi, če lahko sklepamo iz odkritih fragmentov, v prizorih prepoznali like evangelistov z upodobitvijo njihovih atributov ter druge svetnike. Prizore zaključujejo dekorativni enobarvni in večbarvni patronirani pasovi. Poslikava je, kolikor lahko ocenimo, nekoliko podobna poslikavi v Florjanovi kapeli, predvsem v primerjavi obraznih tipov z močno poudarjenimi, mandljasto oblikovanimi očmi, srčastimi nosovi in ozkimi ustnicami. Poslikava bi po grobi oceni izvirala iz prvega desetletja 16. stoletja, verjetno po

letu 1503, ko je bila cerkev zaradi slabega stanja, ki je zabeleženo tudi v protokolih patriarhatskega cerkvenega sodišča v Nadškofjskem arhivu v Vidmu, nujno potrebna celovite preнове.

S sondiranjem Florjanove kapele je bila potrjena domneva, da elementi poslikave, ki so bili odkriti naključno v sedemdesetih letih 20. stoletja, pokrivajo celotno steno za oltarjem. Poslikava se deloma nadaljuje tudi na južni steni kapele.

S sondiranjem štukiranih grbovnihi polj v ladji in prezbiteriju ter elementov ornamentike na korni ograji je bilo ugotovljeno, da štukirano okrasje prekrivajo debele plasti beleža, pod katerim so bili odkriti elementi barvne polihromacije. Elementi poslikave so bili odkriti tudi v grbovnihi poljih. Na podlagi rezultatov sondiranj notranjščine cerkve je bilo izdelano poročilo ter program potrebnih konservatorsko-restavratorskih posegov. V pripravi je tudi konservatorski program, ki bo služil kot izhodišče za nadaljnja obnovitvena dela na objektu. Omenjena dokumentacija je služila tudi kot priloga na razpisu sredstev Ministrstva za kulturo.

Nataša Podkrižnik

100

EŠD: 3546

Naselje: Loka pri Žusmu

Občina: Šentjur pri Celju

Ime: cerkev sv. Leopolda

Področje: UA

Obdobje: historizem

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Leta 2003 je bila obnovljena zunanjščina podružne cerkve, zgrajene v letih 1870 in 1871 v neorenesančnem slogu. Po načrtu statične sanacije je bil saniran statično ogrožen strešni zvonik. Členitev zvonička in šivanihi vogalnikov na fasadah ladje, narejenih iz ometa, je bila v osnovi narejena po zavodovem rekonstrukcijskem načrtu, a nedosledno in v nekvalitetni izvedbi. Obnovo zunanjščine je poleg župnije Žusem z interventnimi sredstvi za statično sanacijo sofinancirala Občina Šentjur pri Celju. Izvajalec del je bil Josip Bednjanič, s. p., Gorica pri Slivnici.

Bogdan Badovinac

101

EŠD: /

Naselje: Lokovec

Občina: Nova Gorica

Ime: kašča, »kapela«, Na prevali

Naslov: Lokovec 172

Področje: E

Obdobje: 19., 20. stoletje

Vrsta dela: 4, 5

Objekt, zidana nadstropna kašča s poslikavo v tehniki freska na vhodnem in zatrepnem pročelju, je bil prvotno zasnovan kot shramba za poljske pridelke in mesnino. V današnjem času kašča služi kot kapela, v kateri prebivalci Zgornjega Lokovca enkrat tedensko opravljajo bogoslužje.

Zaradi dotrajanosti ostrešja, ki pa ni imelo več originalnega naklona strehe in je posledica zamenjave slamnate kritine z betonskimi špičkami, smo pripravili idejni načrt za izvedbo obnove lesenega ostrešja. Dela na ostrešju je kvalitetno izvedel lastnik kašče, pokrivajo pa jo opečni zarezniki.

Andrejka Šćukovt

102

EŠD: 4978

Naselje: Lože

Občina: Vipava

Ime: Lože – grad

Področje: UA

Obdobje: 17. stoletje

Vrsta dela: 4

Vilo Cobenzl, ki je postavljena nad vasjo Lože in jo domačini imenujejo grad, že nekaj let obnavlja Občina Vipava. Tako sta bila obnovljena že streha in stavbno pohištvo. Lastnik, Občina Vipava, želi ta baročni spomenik profane arhitekturne dediščine, z izjemno postavitvijo dveh vogalnih stolpov posevno na fasado, urediti za reprezentančne namene vinarstva v Vipavski dolini. V letu 2006 smo pripravili konservatorski program za celovito prenovu vile. Priprava tega programa je bila podlaga za udeležbo na razpisu za sofinanciranje iz programa pobude INTERREG IIIA Slovenija–Italija 2000–2006. Vloga za prenovu vile se je uvrstila v končni izbor, vendar je zaradi zmanjšanja sredstev programa INTERREG izpadla iz sofinanciranja in tako Občina Vipava išče druge možnosti za prenovu.

Bojan Klemenčič

103

EŠD: 22384

Naselje: Mačkovec

Občina: Novo mesto

Ime: Novo mesto – gomila Mačkovec

Področje: A

Obdobje: starejša železna doba

Vrsta dela: 6

Najdišče Mačkovec (AC Hrastje–Lešnica) je bilo odkrito ob koncu leta 2004 v okviru arheološkega nadzora nad gradbenimi deli. Ob koncu marca in v aprilu 2005 pa je Zavod v okviru nove pogodbe za »arheološka izkopavanja na trasi AC Hrastje–Lešnica, na lokaciji Mačkovec« opravljal arheološka izkopavanja. Na parc. št. 2089/12 k.o. Ždinja vas je bila tako odkrita halštatska gomila. Izkopavanja je izvajal pristojni Zavod za varstvo kulturne dediščine, OE Novo mesto (Katarina Udovč); z izkopavalno ekipo ga je podprl še Dolenjski muzej (Borut Križ). Na območju gomile je bilo končno definiranih in zavarovalno izkopanih le 13 halštatskih grobov. Nekaj prazgodovinske keramike pa je bilo odkrito tudi na parc. št. 2089/16 k.o. Ždinja vas, kar daje slutiti na širjenje grobišča zunaj območja avtocestnega posega. Tudi na podlagi opazovanja konfiguracije terena sklepamo, da je gomilno grobišče širše in je zanesljivo segalo zunaj območja današnjih gradbenih posegov.

Uroš Bavce

104

EŠD: 15528

Naselje: Malečnik

Občina: Maribor

Ime: Malečnik – arheološko najdišče pod Meljskim hribom

Področje: A

Obdobje: bronasta doba, mlajša železna doba, pozno rimsko obdobje, zgodnji srednji vek

Vrsta dela: 6

Reševalna arheološka izkopavanja pred gradnjo nosilnih stebrov za most čez Dravo za avtocesto Slivnica–Pesnica so na najdišču Malečnik – arheološko najdišče pod Meljskim hribom potekala med 21. 3. in 12. 5. 2005. Raziskave je vodila arheologinja Mira Strmčnik Gulič ob pomoči arheologov Primoža Predana in Aleksandre Nestorovič, arheoloških tehnikov in najetih delavcev študentov.

Izkopavanja so potekala na dravski terasi, kjer smo severno in zahodno v neposredni bližini že opravili reševalne raziskave pri gradnji deviacije Malečniške ceste v letu 2002. Zaradi predhodnih gradbenih posegov smo na celotnem vzhodnem robu izkopišča naleteli na popolnoma uničeno stratigrafijo brez vsakršnih arheoloških podatkov, zato smo ga po evidentiranju stanja opustili

iz raziskav. Namesto slednjega smo v dogovoru z investitorjem in v okviru iste pogodbe raziskali območje med obema paroma stebrov za most čez Dravo (ki smo ga sprva zaradi izpričane neogroženosti zaenkrat nameravali izvzeti iz raziskav) ter tako najustrezneje rešili tod še ohranjene arheološke plasti, strukture in najdbe. Odločitev se je med obsežnim izkopom za stebre izkazala za pravilno, ker je gradnja dejansko prizadela in arheološko izničila celotni plato.

Pred začetkom arheoloških izkopavanj je bila pod arheološkim nadzorom strojno posneta vrhnja plast humusa do globine približno 10–15 cm. Teren smo po ustaljeni metodi zakoličili na kvadrante v velikosti 4 x 4 m, mreža kvadrantov pa je bila vpeta v Gauss-Krügerjevo projekcijo in razdeljena na tri sektorje (sektor 1 in 3 v velikosti 20 x 36 m; sektor 2 pa 16 x 36 m). Med sektorji smo puščali 0,60 m široke kontrolne profile, ki smo jih na koncu tudi odprli. Pri nadaljnjem ročnem odstranjevanju smo definirali skupne stratigrafske enote, ki potekajo po celotni površini izkopnega polja. V sektorjih smo določali posamezne arheološke in recentne strukture – jame, jame za nosilne stebre oziroma stojke in drugo.

Geološka osnova terase je višinsko neenakomerno razporejen dravski prod, nanj je reka nanesa drobnejše nanose, ki sledijo geološki osnovi. Ponekod se oblice dvignejo tik pod površino. Kljub dokaj poškodovanemu terenu smo med raziskavami odkrili mnoge zelo izpovedne strukture, ki jih je zaenkrat v grobem moč opredeliti v različna časovna obdobja: novodobne, zgodnjersrednjeveške in poznoantične, mlajšježelezodobne in bronastodobne. Zgodnjersrednjeveškemu in poznoantičnemu obdobju lahko pripišemo več jam, ki so bile po večini zapolnjene s črno mastno ilovico, polno žganine, razbite lončenine, lomljenega kamna in ponekod v ognju staljenega rimskega stekla. Latenskodobne jame so tem po strukturi podobne, le da se v polnilu pojavlja samo keramika z manj intenzivno žganino. Sledovi poselitve iz različnih obdobj so bili pogosto najdeni na istem mestu in so tako mlajši posegi vsaj deloma poškodovali starejše ali se z njimi pomešali. Večino struktur smo odkrili v severozahodnem in zahodnem delu izkopnega polja, v slednjem predvsem bronastodobne ostaline. Jasno se je pokazalo, da se je najdišče širilo v smeri proti severu, kjer je uničeno z današnjo cesto, in proti zahodu, kjer še obstaja možnost intaktnih plasti. Proti jugu na robu dravske terase kljub poskusnim sondam nismo uspeli zamejiti roba naselbine, saj je bila nekoč terasa večja in drugače oblikovana.

Mihela Kajzer Cafnik, Mira Strmčnik Gulič

105

EŠD: 6281

Naselje: Maribor

Občina: Maribor

Ime: Maribor – dvorec Račji dvor

Naslov: Raški dol 1

Področje: E

Obdobje: 17., 18., 19. stoletje

Vrsta dela: 8

V jeseni 2005 smo Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za šolstvo z dopisom ponovno opozorili o stanju Račjega dvora v Mariboru. Današnje stanje dvora je zaskrbljujoče. V delu nadstropja so še stanovanja, sicer je dvor prazen. Objekt je v slabem stanju, poslopja nihče ne vzdržuje, čeprav smo vsa leta o stanju opozarjali Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za šolstvo, kmetijsko šolo, Občino Maribor in podjetje Staninvest.

Pred leti obnovljena streha in fasada propadata. Poškodovani so žlebovi in strelovod, manjkajo strešniki. Zaradi zamakanja vodovodnih cevi je na vzhodni strani dvorca močno poškodovana fasada.

Glede na stanje objekta mora lastnik najprej zagotoviti sredstva za njegovo redno vzdrževanje, nujno sanirati nastale poškodbe na strehi in žlebovih ter tako preprečiti nadaljnje propadanje stavbe. Pred celostnim pristopom k prenovi dvorca pa je treba predhodno priskrbeti strankam, ki še živijo v stavbi, nadomestna stanovanja in jih preseliti.

Dvorec Račji dvor v Mariboru, kulturni spomenik državnega pomena (Uradni list Republike Slovenije št. 81/1999) je v državni lasti. Leži v ravnini na zahodnem robu mesta Maribora pod obronki gričevnatega sveta, zasajenega z vinogradi. Do leta 1937 je pripadal benediktinskemu samostanu iz Admonta, ki je imel v teh krajih veliko posesti, predvsem vinograde.

Enonadstropni dvor sestavljajo štirje trakti, ki obdajajo notranje pravokotno dvorišče. Gradbeno jedro predstavlja vzhodni trakt iz 17. stoletja s križno obokano vinsko kletjo. V prvi polovici 18. stoletja je bil prizidan južni, v drugi pa še zahodni gospodarski trakt. Takrat je dvor dobil poznobaročno, klasicistično podobo. O tej fazi priča grb z letnico 1778 v timpanonu južne fasade. Veliko leseno prešo so postavili sredi 19. stoletja, v drugi polovici 19. stoletja pa so pozidali še severni trakt.

Po letu 1991, ko je bila sprejeta zamisel, da bo Račji dvor osrednji objekt načrtovanega muzeja na prostem in mu je bila namenjena vinogradniško-kletarska ureditev, dopolnjena s turistično gostin-

ske ponudbo, so bila na dvoru opravljena tudi najnujnejša gradbenosaniacijska dela.

Objekt je bil gradbeno v zelo slabem stanju, zlasti ostrešje, kritina in fasade. Visoka podtalnica, ki je zalivala klet, je uničevala temelje. Klet je bila delno zasuta. Zaradi nedopustnih posegov pri prenovi kletnih prostorov v letu 1990 (porušeni deli nosilnih zidov, porezane zatezne vezi) je bil dvor tudi statično ogrožen.

Po statičnogradbenem elaboratu in načrtih za sanacijo vlage so bila opravljena nujna sanacijska dela, s sistemom zunanjih in notranjih drenaž, hidroizolacijo, sanacijo kletnih temeljev, poglobitvijo kleti do prvotne globine, sanacijo zateznih vezi, obnovo slopov, injektiranjem razpok obokov in ostenja v kletnem prostoru in pritličju ter obnovo strehe in fasade. Zadnje izvedeno delo je bilo odvodnjevanje meteornih vod v notranjem dvorišču dvora. Po tem se dela niso več nadaljevala.

Dvorec Račji dvor ima urejen dosje in fototeko, izdelan arhitektonski posnetek v M 1 : 50 in konservatorski program za sanacijo in preново poslopja.

V okviru projekta muzeja na prostem je izdelan in sprejet ureditveni načrt, MUV št. 11/93, izdelani so idejni projekti za ureditev infrastrukture (projekti za PGD in PZI: projekt za izdelavo cest, parkirišč in okolja, projekt za ureditev Raškega potoka, ki teče za Račjim dvorom, projekt za izdelavo kanalizacije, vodovoda, toplovoda in plina, projekt za električno napeljavo ter projekt za TK-priključek).

Jelka Skalicky

106

EŠD: 2953

Naselje: Marija Dobje

Občina: Šentjur pri Celju

Ime: cerkev sv. Marije v nebesa vzete

Področje: UA

Obdobje: prva polovica 17. stoletja, zreli barok, historizem

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Pod cementnim obrizgom smo v letu 2003 s sondami odkrili več plasti ometov s pripadajočimi členitvami. Vrhnja plast ometov, ki sovpada z nadzidavo zvonika, je bila izvedena z grobim, oker barvanim ometom, z izstopajočo pilastrsko členitvijo v beli barvi. Pod tem ometom je bila v prvotni višini leta 1639 pozidanega zvonika ohranjena fasadna poslikava iz druge polovice 17. stoletja. Na južni fasadi so bili najdeni štirje stopnjevani kapiteli stebrov v beli barvi. Ti so pod kamnitimi

delilnimi vencu podpirali friz s sivimi medaljoni, obrobljenimi z okrom. Siv je tudi osnovni nebarvan omet. Pod to poslikavo, ki učinkuje kot sgraffito, je najdena spodnja plast ometov s poslikavo v rdeči barvi. Ta plast se navezuje na vtisnjeno letnico 1639 z inicijalama AS na ostenju južnega prehoda v zvonico, nad žagastim frizom, ki je narisana na petah križnega oboka. Poslikava v rdeči barvi z gotskimi reminiscencami, ki se navezuje na letnico 1639, ima šivane vogale z motivi diamanta v rdeči in beli barvi, prostoročno slikan friz s prekrizanimi kvadrati pod kamnitim vencem prve etaže in friz v obliki ribje kosti pod vencem druge etaže in slikano obrobo pozneje zazidanega okna. Na vzhodni fasadi zvonika sta na podstrešju ladje ohranjeni obe plasti starejših poslikav. Na zazidanem oknu na južni steni zvonika je nad sivo plastjo ometov najdeno naslikano platišče baročne ure, katere kazalec smo našli podstrešju. Na stelah ladje in prezbiterija je bila ohranjena le poslikava z naslikanimi stebri, obrobami lunet in lin v golobje sivi barvi. Ta poslikava iz časa gradnje ladje in prezbiterija je bila ob gradnji nove zakristije v drugi polovici 18. stoletja barvno popravljena v temnejšem odtenku modre barve. Po odstranitvi fasadnih ometov so bile v enoviti zidavi ladje in prezbiterija najdene različne spolije, nekatere tudi z ostanke polihromacij. Na fasadah zvonika niso bile najdene plasti ometov s poznobaročnimi poslikavami. Na gladko zariban fasadni omet cerkvene ladje, prezbiterija in zakristije je bila rekonstruirana pripadajoča steburna poslikava, ki je bila enovito barvana v temno modri barvi proizvajalca barv JUB. Na fasadah zvonika je izvedena fasadna členitev, ki sovпада s povišanjem zvonika s konca 19. stoletja; takrat so bili narejeni vlomljena piramidasta streha s trikotnimi čeli in grobi fasadni ometi z izstopajočimi lizenami. Dela, ki jih je izvedel Jožef Banovšek iz Dramelj, je v celoti financirala župnija Dramlje.

Bogdan Badovinac

107

EŠD: 9050

Naselje: *Marija Dobje*

Občina: *Šentjur pri Celju*

Ime: *znamenje*

Področje: *UA*

Obdobje: *1641*

Vrsta dela: *4, 5, 6, 7*

Na podlagi anonimne prijave decembra 2001, da kužno kamnito znamenje iz 17. stoletja leži v grapi pod cesto, je konservator na terenskem

ogledu ugotovil, da se je znamenje na parc. št. 263 k.o. Marija Dobje podrla že aprila istega leta. Februarja 2002 smo naredili arhitekturni posnetek ter na podlagi starejših fotografij načrt za rekonstrukcijo znamenja. Stopničasto pristrešen podstavek, zaključen z blazinastim profilom, ima na zahodni in vzhodni strani s cementom zapolnjena utora za železni vezi. Utora za železne vezi sta vklesana tudi na bazi trupa. Dobro je ohranjen profil razširjenega podstavka trupa. Na trupu so pod kapitelom na vsaki strani izklesani trije grbi z imeni umrlih ter enakokraki križ z letnico postavitve – 1641. Kapitel trupa je kaneliran in ima kapitelno ploščo okrašeno z listi v obliki trolistov. Znamenje je bilo že pred časom razstavljeno in nato po posameznih delih postavljeno nazaj ter zlepljeno s cementno malto. Ob tem na steber niso namestili piramidaste strešice, kovanega križa in verjetno tudi nastavka z domnevno plitvimi nišami. Znamenje je izklesano iz peščenjaka, ki se vzdolžno lušči po plasteh. Po delno opravljenem izkopu se je pokazalo, da je temeljenje znamenja slabo, saj stoji na neutrjeni plasti lomljenec. Konservatorski program predvideva konserviranje in restavriranje znamenja. Originalno stebrasto znamenje se konservira v dejanskem stanju – utrdi in muzejsko prezentira. Določi se njegova nova lokacija v pokritem in varovanem prostoru. Novo znamenje se kamnoseško obdela, izklesuje iz novega kamna na podlagi dejanskega stanja originala in rekonstrukcijskega načrta ter postavi na mesto starega znamenja. Pred postavitvijo rekonstruiranega znamenja se naredijo novi temelji in uredi okolica.

Rekonstrukcijski načrt znamenja smo poslali kamnosekom restavratorjem za izdelavo predračuna za rekonstruirano kopijo znamenja in konservacijo originala. Predračun smo posredovali lastniku znamenja Slavku Čoperju, da ga priloži k vlogi za dodelitev občinskih interventnih denarnih sredstev. Ker lastnik ni hotel vložiti prošnje, smo na Inšpektorat RS za kulturno dediščino poslali prijavo o zanemarjanju kulturnega spomenika. Na terenskih ogledih smo ugotavljali vedno bolj kritično stanje prevrnjenegega znamenja, ki ga lastnik niti z minimalnimi sredstvi ni zaščitil pred nadaljnjim propadanjem. Znamenje je sedaj hranjeno v depojih Restavratorskega centra ZVKDS.

Bogdan Badovinac

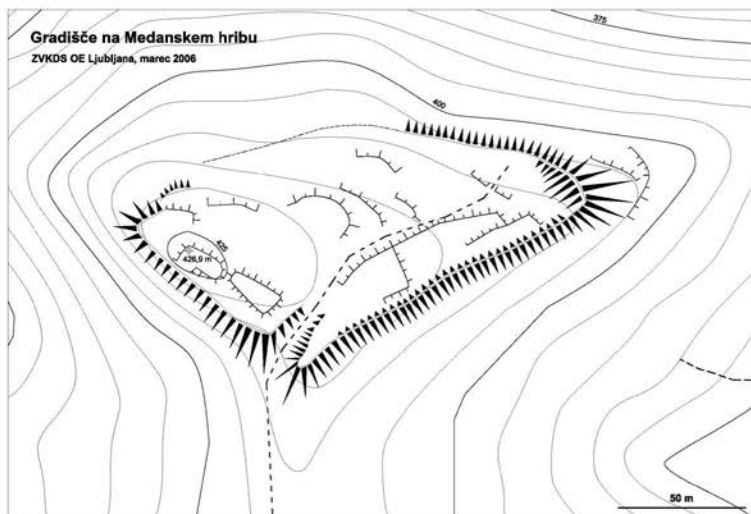
108

EŠD: 5907

Naselje: *Medno*

Občina: *Ljubljana*

Gradisče na Medanskem hribu. Tlorisni načrt.

Ime: gradisče nad Mednim*Področje: A**Obdobje: prazgodovina, zgodnji srednji vek**Vrsta dela: 8*

Gradisče na Medanskem hribu (427 m) se dviga nad najožjim delom obsavskega prehoda (Soteska) med Ljubljanskim poljem in Gorenjsko ravnino. Kljub imenu in jasno vidnim sledovom je gradisče z obsegom okoli 500 m in površino okoli 1,2 ha prvi opisal Ignac Ribič ob koncu šestdesetih let prejšnjega stoletja. V okviru topografije širšega območja, ki jo izvaja ljubljanska območna enota ZVKDS, sta bila marca 2006 opravljena ogled in geodetska izmera najdišča.

Dobro je ohranjen predvsem južni, skoraj v ravni črti potekajoč nasip med vhodom ter stolpasto okrepljenim severnim vogalom na začetku grebena proti Mednem, medtem ko je bila na jugozahodu in zahodu naselbina zavarovana s ponekod prepadnimi pobočji iz skrilavcev. Precejšen del severozahodnega nasipa je bil poškodovan pri gozdnogospodarskih delih. V izpostavljenem delu nasipa na samem vhodu je mogoče opaziti večje in manjše lomljence dolomita in lokalne kamnine. Okoli 3 m širok vhod obvladujeta mogočna, nekaj metrov visoka nasipa, od katerih je vzhodni pomaknjen nekoliko naprej proti sedlu. Ostanke stavb domnevamo na terasastih izravninah vzdolž južnega nasipa ter v pasu vzhodno od najvišje točke hriba, kjer je danes razgledišče. V notranjosti naselbine je bilo naključno najdenih več odlomkov

prostoročno izdelane keramike in hišnega lepa ter drobcev oglja. Ribič omenja tudi izkope zbiratelja Zadnikarja na območju »vodnjaka«, toponima, ki nakazuje prisotnost zbiralnika za vodo. Iz recentnih preiskovanj območja gradisča izvira okrašen bronast okov iz 7. stoletja n. š. (Andrej PLETER-SKI, Medno skozi stoletja, v: Janez Kopač, Medno in Medanci skozi čas, Medno 2003, str. 9–10, 61), domnevno avarske provenience, ki dokazuje strateški pomen hriba tudi v mlajših obdobjih.

*Andrej Gaspari***109***EŠD: /**Naselje: Medno**Občina: Ljubljana**Ime: Strmina**Področje: A**Obdobje: zgodnji srednji vek**Vrsta dela: 6*

Gradisče je opisal in podal njegovo skico že Ignac Ribič (Varstvo spomenikov 13–14, 1968–1969, 149). Pred vhodom na JZ strani je približno 1,5 m široka kotanja, ki je ob bolj mokrem vremenu zapolnjena z vodo. Domačini jo imenujejo Štirca. Tu je tudi sedanji vhod v gradisče. Pot je tu globoko vrezana v nasip in v steni poti na dveh mestih ven gleda kamenje dveh suhozidnih nasipov. Pod jugovzhodnim robom je ožja terasa, ki se konča pri Štirca, proti severovzhodu pa se

Strmina nad Mednom, odlomek zgodnesrednjeveške lončenine. Risba: Tamara Korošec Lavrič

izgublja v mladi podrasti. Če je umetna in ne gre za naselbinsko teraso, bi šlo lahko za traso stare poti. Na severozahodni strani sta pod zgornjim robom še vsaj dve terasi, od katerih se spodnja proti severu nadaljuje v rob gradišča. Na robu tega severnega dela je leta 2001 snegolom podrl drevo (GPS-koordinate izruvanega drevesa: severno 46° 7,576, vzhodno 14° 25,831). Med koreninami je Janez Kopač julija 2003 našel odlomke hišnega lepa, odlomek najverjetneje prazgodovinske posode in več odlomkov posodja, ki bi lahko bilo zgodnesrednjeveško. Zraven je bilo nekaj koscev oglja in prodnik iz peščenjaka brez vidnih sledov uporabe. Pri ogledu 18. 1. 2004 sva na istem mestu našla še nekaj drobcev oglja in odlomek ustja (slika 1) rdeče površine in preloma. Pustilo je organsko, najverjetneje oglje. Ustje je doglajeno. Okvirna datacija je 8.–9. stoletje. Kulturne plasti ni videti, odlomek je bil približno 30 cm pod nekdanjo površino v enotni plasti rumene ilovnate zemlje. Že pred leti je bil na gradišču najden odlomek obročastega, vlitega bronastega okova v podobi dvoglave kače. Predmet hrani Narodni muzej. Povsem skladni okovi so bili najdeni na Madžarskem v grobovih iz druge polovice 7. stoletja. (A. Pleterski, V: Janez Kopač, Medno in medanci skozi čas. – Medno 2003, 10). Zdi se, da je bil prostor prazgodovinskega(?) gradišča v zgodnjem srednjem veku ponovno uporabljen, in tedaj so morda naredili še nekaj teras, ki so na jugozahodu deloma uničile staro teraso.

Andrej Pleterski

110

EŠD: 12026

Naselje: Mekinje

Občina: Kamnik

Ime: Mekinje – Prašnikarija

Področje: UA

Obdobje: druga polovica 19. stoletja

Vrsta dela: 6, 7

Ob koncu 19. stoletja se je na območju Mekinje od levega brega Bistrice proti severu razprostiral kopalniški kompleks Alojza Prašnikarja. To je bil obsežen zgledno urejen park, v katerega so bili umeščeni kopalniški objekti. Kopalnišče je bilo s sprehajalno potjo in kostanjemim drevoredom povezano s Prašnikarijo, ki je obsegala Prašnikarjev dvorec, gospodarsko poslopje, dve poletni hišici in južno od objektov park, razprostirajoč se vzhodno in zahodno od dostopne poti oziroma drevoreda. Od nekdanjega imenitnega stavbno-parkovnega kompleksa sta se ohranili le dve stavbi: Prašnikarjev dvorec (1820) in poletni paviljon iz druge polovice 19. stoletja. Vhod na dvorišče obeh stavb je reprezentativno poudarjen z rizalitnima slopoma, na katerih stojita vazi, oblikovani v smislu historizma 19. stoletja.

Objekt današnje Prašnikarije je bil zgrajen v drugi polovici 19. stoletja in je bil namenjen najpeticnejšim gostom Kurhausa v Kamniku. Gre za paviljonski letni objekt z imenitnim klasicističnim okrasjem.

V letu 2005 je Prašnikarija dobila nove lastnike, ki so izdelali načrte za revitalizacijo objekta in nemudoma začeli njegovo obnovo. V letu 2005 so bili opravljeni arhitekturne izmere objekta, sondiranje fasade in notranjosti, statični ogled ostrejša in statična presoja celotnega objekta.

Objekt je v celoti grajen iz kamna. Ker je bil namenjen le poletnemu prebivanju, je brez kakršne koli izolacije. Odstranitev sekundarnih sten je pokazala objekt v izredno reprezentativni luči. Sondiranja zunanje fasade so odkrila tri vrste beležev čez celotno fasado, ki je izredno bogato dekorirana. Sondiranja v notranjosti pa, razen več plasti beležev in beljenja z dekorativni valčki, niso odkrila nobenih starejših dekorativnih poslikav.

V jeseni 2005 so se dela šele začela, zato bo večina obnove trajala še naslednji dve leti.

Maja Avguštin

111

EŠD: 7481

Naselje: Metlika

Občina: Metlika

Ime: Metlika – grad

Naslov: Trg svobode 4

Področje: UA

Obdobje: 14.–20. stoletje

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Grad Metlika je značilen primer raščene arhitekture. Sprva srednjeveška utrdba se je zlasti po dveh hudih požarih v letih 1705 in 1790 spremenila

Zastekljen arkadni hodnik – pogled od znotraj (foto: Leon Gregorčič)

v mestno rezidenco, ko so se obrambne funkcije po prenehanju turške nevarnosti umaknile udobnim stanovanjskim. Po drugi strani pa je tudi značilen primer mestnega gradu, ki je prvotno imel pomembno vlogo pri obrambi trga oziroma pozneje mesta, prav gotovo pa je odigral pomemb-

no vlogo tudi pri političnem, ekonomskem in kulturnem razvoju mesta. Skratka, z mestom se je razvijal in spreminjal. Neprecenljiva je tudi njegova vloga pri urbanistični podobi historičnega dela mesta, saj s svojo lego in stavbnim telesom odločujoče oblikuje podobo mestne vedute.

Metlika, grad, zastekljen arkadni hodnik – pogled od zunaj (foto: Leon Gregorčič)

Belokranjski muzej Metlika, ki deluje v gradu, je ob prenovi muzejskih zbirk zaradi pomanjkanja razstavnega prostora zaprosil Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območno enoto Novo mesto, za soglasje k postavitvi zgodovinske zbirke v arkadnem hodniku v prvem nadstropju zahodnega trakta. V ta namen bi bilo treba omenjeni del hodnika zapreti in prilagoditi novi namembnosti. V skladu s konservatorskimi pogoji je arhitekt Marjan Loboda izdelal projekt zasteklitve in ureditve novega razstavnega prostora, ki temelji na vgradnji montažne konstrukcije z možnostjo reverzibilnosti prvotnega stanja. Aluminijski profili so zaradi zagotovitve plastičnega vtisa arkad vgrajeni na notranji strani hodnikov. Arkadne odprtine so zastekljene brez dodatne členitve s profili. Drugih gradbenih posegov v arkadnem hodniku ni bilo, je pa bila sočasno urejena tudi kapela, ki je locirana ob omenjenem hodniku. V njej so razstavljeni kamniti arhitekturni detajli iz romarskega središča Tri fare v bližnjih Rosalnicah. Izvajalec del je bilo Steklarstvo Kastelic iz Metlike.

Jesen 2005 je podjetje za sanacijo objektov, Saning, d. o. o., iz Kranja, začelo statično in protipotesno sanacijo gradu in podpornih zidov. Sanacija zidov zajema pozidavo porušenih delov zidov in njihovo sistematično injektiranje, pri sanaciji grajskih zidov pa so se omejili na injiciranje temeljnih tal in spodnjih delov zidov do višine prvega nadstropja. Injekcijska masa je sproti mešana na gradbišču po recepturi iz gradu Pišcece.

Tomaž Golob

112

ESD: 11088

Naselje: *Metlika*

Občina: *Metlika*

Ime: *Metlika – grobišče Borštek*

Področje: *A*

Obdobje: *prazgodovina, rimsko obdobje*

Vrsta dela: *6, 7*

Namen arheološkega vrednotenja je bil preveriti prisotnost intaktnih arheoloških plasti in struktur na predvideni trasi dostopne poti in na predvideni lokaciji otroškega igrišča na območju enote dediščine Metlika – grobišče Borštek.

Vrednotenje je opravila ekipa ZVKDS, OE Novo mesto, 27. in 28. 6. 2005 pod vodstvom Nika Vareška, abs. arheologije, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa.

Pregledana površina leži na pleistocenski terasi reke Kolpe in njenega pritoka Sušice na nizkem kopastem hribu (ležišče boksitne rude) sredi stanovan-

jskega naselja v Metliki, tik ob tovarni tekstila Beti. Bližnja okolica je gosto poseljena, sam hribček pa je neposeljen ter poraščen z grmičevjem, trnjem in na vrhu z gozdičkom. Območje leži na geološki podlagi iz gramoza, konglomeratov, kvarčnih peskov in glin, na katerih leži nahajališče boksitne rude.

Na vsakih 20 m po dostopni poti smo izkopali 6 testnih jarkov ter še 4 testne jarke na predvidenem območju otroškega igrišča (parc. št. 2273/3, 2273/6 k.o. Metlika)

Ugotovitve:

Skoraj vseh 10 TJ je vsebovalo najdbe iz različnih časovnih obdobj – večina najdb pa je novodobnih. Na celotnem pregledanem območju je bilo precej posegov v recentnem času (predvsem zaradi terasiranja za poljedelske namene in nasipavanja), tako da ni bilo mogoče natančneje zamejiti obsega najdišča zaradi že uničenih intaktnih arheoloških plasti.

Stratigrafija TJ je večinoma sestavljena iz recentnih nasutij, pod temi plastmi se pojavlja sterilna glinasta ilovica ali plast boksitove rude.

Na intaktne prazgodovinske in rimskodobne plasti ali strukture nismo naleteli. Prazgodovinske in rimskodobne najdbe so bile odkrite le v recentnih nasutih mlajšega nastanka, ki so posledica terasiranja in nasipavanja na samem vrhu zaradi arheoloških izkopavanj v preteklosti.

Na lokaciji Borštko so med letoma 1956 in 1968 s presledki potekala zaščitna izkopavanja, ki jih je vodil dr. Vinko Šribar. Odkrili so 47 poznobronastodobnih in 11 rimskodobnih planih žganih grobov. Posamezne najdbe iz izkopavanj so kazale na prisotnost naselbine na tem območju že pred nastankom grobišča.

Za pregledano območje lahko na podlagi stratigrafije in arheoloških artefaktov trdimo, da imamo na več točkah dokaze za človekovo dejavnost v prazgodovinskem in rimskem obdobju, vendar pa gre zgolj za najdbe znotraj recentnih nasutij, kar nakazuje, da te najdbe niso ležale na svojem izvirnem mestu in so verjetno prišle iz neposredne bližine. Območje je bilo v recentnem obdobju očitno precej preoblikovano s terasiranjem in nasipavanjem. Spodnje plasti so se izkazale za arheološko sterilne (razen v TJ 2, kjer v globini enega metra še vedno nismo prebili recentnega nasutja).

Philip Mason, Niko Vareško, Ildikó Pintér

113

EŠD: 4944

Naselje: *Modrejce*Občina: *Tolmin*Ime: *Modrejce – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne*Področje dela: *Z*Obdobje: *prva svetovna vojna*Vrsta dela: *4, 7*

Vzhodno od Modrejce na ravnici nad Sočo leži vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne. Na eni strani ga omejuje Soča, na drugi se nad njim vzpenja hrib Senica. Na njem so pokopani vojaki, ki so padli na Mengorah in Selih leta 1916. Pokopališče ima monumentalen vhod, betonski nagrobni križi so razporejeni v vrstah, pokopališče omejuje ograja iz betonskih stebrov in vmesnimi železnimi T-profilii.

Na pokopališču so posamezni nagrobni spomeniki že razpadali. Pojavil se je tudi problem urejenosti in vzdrževanja neposredne okolice pokopališča. Parcela zasebnega lastnika sega tik do pokopališke ograje. Ob ograjo je lastnik naslonil uto za shranjevanje koruze in bale sena.

Poškodovani nagrobni spomeniki so bili zamenjani z novimi, narejenimi po vzorcu obstoječih.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pa je sprožilo postopek za odkup dela zemljišča neposredno ob pokopališču, da bi tako lažje varovali njegovo pieteto.

Ernesta Drole

114

EŠD: 5304

Naselje: *Moste pri Žirovnici*Občina: *Žirovnica*Ime: *spomenik talcem*Naslov: *Moste pri Žirovnici*Področje: *Z*Obdobje: *druga svetovna vojna*Vrsta dela: *4, 7, 8*

V letu 2005 je Občina Žirovnica izvedla kamnoseško restavratorsko obnovo kamnitih spominskih kvadrov z imeni talcev. Na kraju ustrelitve 29 talcev 1. julija 1942 stoji spomenik, bronasta plastika talca in 15 kamnitih kvadrov z vklesanimi imeni talcev, ustreljenih v maščevalnem ukrepu Nemcev za miniranje železniškega mostu junija 1942. Avtorja spomenika sta arhitekt Vlasto Kopač in kipar Jaka Torkar. Cesta z opornim zi-

dom z napisnimi kvadri je bila poškodovana, da je grozila splošna prevrnitev zidu in spomenikov v prepad. Za obnovo spomenika in dela ceste so bili podani kulturnovarstveni pogoji in izdano kulturnovarstveno soglasje k projektni dokumentaciji. V skladu s projektom so bile izvedene delna sanacija ceste, rekonstrukcija dela kamnitega opornega zidu ter kamnoseška restavratorska obnova napisnih spominskih kvadrov na najbolj kritičnem odseku ceste. S posegi je ohranjena prvotna zasnova spomenika, urejeno je odvodnjevanje in izboljšana stabilnost nosilnega opornega zidu. Ob opravljanju konservatorskega nadzora so bile ugotovljene nestabilnost, nagib in razpoke bronaste plastike talca. V nadaljevanju del bo to plastiko treba restavrirati.

Renata Pamič

115

EŠD: 3191

Naselje: *Murska Sobota*Občina: *Murska Sobota*Ime: *cerkev sv. Nikolaja*Naslov: *Gregorčičeva 2*Področje: *UA, R*Obdobje: *tretja četrtina 11. stoletja, 1071, tretja četrtina 14. stoletja, 1371, prva četrtina 20. stoletja, 1910–1912*Vrsta dela: *7*

Triladijska cerkev sv. Nikolaja v mestnem jedru Murske Sobotne ima tlorisno zasnovo v obliki križa. Cerkev sestavljajo nova cerkev grofov Szápáry iz let 1910–1912, pri kateri sta prečna in glavna ladja enako visoki, in gotski prezbiterij z vzhodnim kornim zvonikom in preoblikovano gotsko zakristijo. Gotski prezbiterij s poslikavo iz let okoli 1371 in vzhodnim kornim zvonikom ter skoraj do nerazpoznavnosti preoblikovana gotska zakristija so edini še ohranjeni deli nekdanje srednjeveške cerkve, katere nastanek sega v obdobje romanike. Nova cerkev v slogu madžarske neoromanike je bila zgrajena po načrtih madžarskega arhitekta iz Murske Sobotne Laszla Takácsa. Notranjščina cerkve se odlikuje po prostornosti, ki jo poudarja dvoje oken z vitraži. Gotski prezbiterij osvetljujejo tri zašiljena kamnoseško izdelana okna s krogovičjem. Cerkevna notranjščina prezbiterija je poslikana s freskami iz zadnje tretjine 14. stoletja. Prostor pod zvonikom je križnorebrasto obokan z rebri, ki imajo klinast profil z obojestranskim žlebom.

Del fasade na starem delu cerkve, to je na gotskem prezbiteriju iz let okoli 1371 in spodnjem, gotskem

delu zvonika, je bil izveden že leta 2000 na podlagi raziskav starih apnenih zaglajenih gotskih ometov, zato se je leta 2005 obnova dotrajane fasade in strehe omejila le na novi del cerkve iz leta 1912.

Kulturnovarstvene pogoje za barvo fasade smo podali na podlagi sondiranja barvnih plasti. Dotrajane dele secesijske profilacije smo nadomestili z novo po vzgledu primarne. Natančno sestavo dvoplastnih apnenih zaribanih ometov je po vzoru primarnih določil restavratorski svetnik Viktor Gojkovič. Ohranjene dele primarnih ometov smo sanirali, poškodovane in uničene dele ometov pa nadomestili z novimi. Streha je bila pokrita z novim bobrovcem s točkovnimi snegobrani, ki smo jih na tej cerkvi zaradi izredno strme in dvojne strehe le izjemoma dovolili. Vsa kleparija je bila izdelana iz bakrene pločevine. Na podlagi površine strehe smo določili velikost pretoka in odtokov ter njihovo lokacijo.

Restavratorska dela na fasadi je vodil restavratorski svetnik Viktor Gojkovič.

Obnovitvena dela je kvalitetno opravilo Gradbeništvo Pintarič, s. p., iz Spodnje Ščavnice.

Neva Sulič Urek

116

EŠD: 484

Naselje: Negova

Občina: Gornja Radgona

Naslov: Negova 17

Ime: Negova – grad (objekt D)

Področje: UA

Obdobje: druga četrtina 15. stoletja, 1425, prva polovica 16. stoletja, tretja četrtina 16. stoletja, 1558, 1568, prva polovica 17. stoletja, 1612, 1633

Vrsta dela: 4, 7, 8

Negovski grajski kompleks, umeščen na grajski grič med Sv. Tremi Kralji in Radgono, stoji odmaknjen od vseh večjih centrov. Odlikuje se po izredni postavitvi v naravno kuliso rahlo hribovitega sveta. Predstavlja enega najkvalitetnejših grajskih sklopov na ozemlju Slovenije. Srednjo grajsko gmoto, grajsko jedro, ki ga kot visoka kulisa pokriva dolgo vzdolžno poslopje novega gradu, obdaja obzidje s strelnimi linami in tremi stolpi ter na vzhodno obzidje prislonjeno gospodarsko poslopje. Najbolje je ohranjeno južno obzidje z jugozahodnim stolpom. Grajski kompleks sestavljajo grajsko jedro (objekt A), novi grad (objekt B), JV stolp (objekt C), gospodarsko poslopje (objekt D), SZ stolp (objekt E), JZ stolp (objekt F) in obzidje, ki z vseh strani varuje dragoceno stavbno dediščino.

S svojo izpostavljeno lego na vzhodnem robu grajskega kompleksa je gospodarsko poslopje prva grajska stavba, ki je vidna s ceste Gornja Radgona–Negova, in obenem tudi prvi člen v verigi celovite prenove grajskega kompleksa.

Do gospodarskega poslopja v obsežnem predgradju stopamo mimo jugovzhodnega stolpa, v katerem predvidevamo ureditev turistične pisarne. Zgradba, ki je postavljena v smeri jug–sever, je vkopana v strmino grajskega griča in jo z vzhoda vidimo kot visoko utrjeno stavbo, ki je na dvorišni strani pritlična. Streha ima naklon 45 stopinj, pod njo poteka stopničasti podstrešni venec. Poslopje ima obliko črke L in s krajšim traktom meji na sever, z daljšim, izrazito podolžnim traktom pa na vzhod. Dostop je mogoč samo s pritlične dvorišne strani. Zunanja severna in vzhodna fasada gospodarskega poslopja sta postavljeni na visoki poševno utrjeni kamniti obrambni zid nad strmo padajočim terenom. Obrambni del je ločen od gospodarskega poslopja s poudarjenim kamnitim kordonskim vencem. Gospodarsko poslopje nad kordonskim vencem je zidano z opeko. Severovzhodni vogal je utrjen s stolpom pravokotnega tlorisa.

Negovski grad, ki je sedaj v zelo slabem gradbenem stanju, je bil v zadnjih letih deležen le nekaj manjših gradbenih posegov, ki vsekakor niso bistveno prispevali k izboljšanju videza tega bisera med slovenskimi gradovi. Prav zaradi tega smo ta grad predlagali za spomenik v državni lasti. Leta 2003 je prišlo do pomembnega premika v zvezi s prenovo gradu. Ministrstvo za kulturo je naročilo izdelavo gradbene dokumentacije za statično sanacijo in zunanjo vizualizacijo grajskega jedra in novega gradu (PGD, PZI). Leta 2005 je prof. dr. Bogomir Kovač izdelal Razvojni in poslovni načrt kompleksne revitalizacije gradu Negova, ki predvideva konservatorsko-restavratorsko prenovo stavbne dediščine, nove poslovne vsebine grajskega kompleksa ter turistično in poslovno oživljanje gradu. Ministrstvo za kulturo je zagotovilo finančna sredstva za izdelavo projektne dokumentacije in prve faze obnove, ki bo zajela gospodarsko poslopje (objekt D), vhodni stolp (objekt C), jugozahodni stolp (objekt F) in dokončanje južnega obzidja, vključno s prezentacijo obrambnega hodnika. Nadaljnja obnova grajskega kompleksa bo financirana iz evropskih strukturnih skladov ob le manjšem deležu naše države.

Novembra 2005, ko je Ministrstvo za kulturo podalo zahtevo za izdelavo projektne dokumentacije za prenovo gospodarskega objekta kot prvega med grajskimi objekti negovskega kompleksa, smo pristopili k izdelavi konservatorskega programa. Predhodno smo že leta 2001 izdelali konserva-

torski program obnove JZ stolpa (objekta F) in obzidja, leta 2003 pa obsežen konservatorski program obnove grajskega jedra in delne rekonstrukcije novega gradu, ki je zajel zunanjo vizualizacijo delno porušenega objekta pred grajskim jedrom. Okvirni konservatorski program obnove celotnega kompleksa smo izdelali že leta 1994. Leta 1995 smo na podlagi predhodno podanih kulturnovarstvenih pogojev in raziskav med obnovo obnovili vhodni stolp (objekt C) v podobo iz zadnje faze utrjevanja gradu v prvi polovici 17. stoletja.

V gospodarskem posloplju je projektant u. d. i. a. Aleš Hafner iz Gea Consulta iz Škofje Loke skladno z željami krajevne skupnosti in Občine Gornja Radgona izdelal izrabo gospodarskega posloplja, v katerem bodo večnamenski prostor, predavalnica, grajska trgovina, pisarna krajevne skupnosti, priročna kuhinja ter sanitarije v nadstropju. Sanitarije za invalide je projektant namestil v pritličje ob stopnišču, ki vodi na podstrešje. Podstrešje je, razen sanitarij, zaenkrat še ostalo neizkoriščeno. Vsi prostori pritličja bodo služili lokalni krajevni skupnosti pri oživiljanju njene dejavnosti.

Obnova gospodarskega posloplja kot prvega objekta v okviru temeljite prenove celotnega kompleksa ni bila naključna, saj je to narekovala pozicija gospodarskega posloplja tik ob vhodu v grajski kompleks. Uresničena je bila želja krajevne skupnosti, da se kar najbolj vključi v oživiljanje gradu, in poudarjena njena vloga, ki je pri tako velikem in zahtevnem projektu izrednega pomena.

Projektant je dosledno uresničil vse pogoje iz konservatorskega programa, razen pozidanega okna na krašji zahodni fasadi krajškega severnega trakta, ob katerega je prislonil zunanje stopnišče za dostop na podstrešje. Tako je ohranil neokrnjen banjasto obokan prostor severnega trakta, v katerem bo grajska trgovina. Podstrešje je zaenkrat, razen sanitarij, še neizkoriščeno. Če bo naknadno določena namembnost podstrešja, bo ta lahko le taka, pri kateri bo streha s pultnimi okni ohranila svoj neokrnjeni videz in odprto ostrešje.

Neva Sulič Urek

117

EŠD: 2078

Naselje: Nevlje

Občina: Kamnik

Ime: Nevlje – cerkev sv. Jurija

Področje: UA

Obdobje: srednji vek, barok

Vrsta dela: 6, 7

Cerkev sv. Jurija je nastala v srednjem veku. V 18. stoletju je bila močno barokizirana. Od srednjeveške predhodnice sta ostali ohranjeni severna in južna stena ladje. Sondiranja iz let 1996 in 2004 so odkrila poznogotsko in zgodnjebaročno poslikavo na severni steni ladje. Leta 1868 je bila ladja banjasto obokana, zato smemo upravičeno domnevati, da je imela do tega leta še raven lesen strop. Prezbitenij so podrli leta 1727 in ga nadomestili z baročnim. Prekrit je s štirilistno plitvo kupolo. V tem času je bila zgrajena tudi zakristija. Leta 1733 so na severni strani ladje dozidali Marijino kapelo. Leta 1737 je F. Jelovšek v freskotehniški naslikal oltar. Cerkveno opremo je dopolnil arhitekt J. Plečnik. Matija Koželj je v začetku 20. stoletja poslikal bandero, velikoonočno kuliso in sliko Sv. družine. Druga oprema je predvsem iz 19. stoletja.

V letu 1996 je Eva T. Andlovic, restavratorka ZVKDS, OE v Kranju, pri sondiranju beležev na severni steni ladje odkrila dve plasti fresk: mlajšo baročno fresko, ki je bila naslikana čez starejšo poznogotsko freskoposlikavo. Obe plasti sta izredno kvalitetni in deloma ohranjeni. V letu 2005 je bilo izvedeno sondiranje celotnega ostenja severne stene ladje. Na podlagi mnenja strokovne komisije (Klančarjeva, prof. Bogovčič, Avguštinova) in predhodnega sondiranja smo se odločili, da se obe plasti ohranita enakovredno.

Starejša poznogotska poslikava je intenzivneje v fragmentih ohranjena v desnem delu stene in prikazuje Poklon svetih treh kraljev. Baročna plast je ohranjena na levem podkornem delu stene in v manjših fragmentih na desnem delu stene, predstavlja pa Pokol nedolžnih otročičev in Poklon Sv. treh kraljev. Na nekaterih delih se poslikavi prekrivata. Ponekod ju loči omet, drugod belež.

Pred restavratorskim posegom so bile sprejete naslednje usmeritve: da se razmeji gotska poslikava od baročne z drugačno obdelavo in toniranjem ometa, da se meja na stiku označi z razliko v nivoju ometa, da se odkrijejo tudi freske na tistem delu, ki se zajedajo v ograjo pevskega kora. Na tem predelu je bila izredno kvalitetno naslikana utrd-bena arhitektura mesta v ozadju prizora.

Freske so bile uspešno restavrirane in prezentirane jeseni 2005.

Maja Avguštin

118

EŠD: 3202

Naselje: Nova Cerkev

Občina: Vojnik

Ime: cerkev sv. Lenarta

Področje: UA

Obdobje: pozni barok, historizem

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Rezultat poskusnega čiščenja na zaprašeni stenski poslikavi Jakoba Brolla iz leta 1886, ki ga je leta 2003 opravil vodja Restavratorske delavnice Mariborske škofije Mladen Kuhl, je bil presenetljiv in zadovoljiv. Svežina prvotnih barv je v celoti ohranjena. Predstavljeni restavratorski postopki obnove in prezentacije so bili konservatorsko sprejemljivi tudi za obnovo velikega oltarja, delo Ferdinanda Galla iz leta 1779. Preslikava arhitekture oltarnega nastavka se je namreč odstranila v celoti, zlato se je ohranilo v največji možni meri. Odkrit je bil prvotni marmorino, ki je bil ohranjen v tolikšni meri, da so bile potrebne le manjše rekonstrukcije in retušje. Postopek retuširanja po kitanju razpok je v prvi fazi obsegal retuširanje plomb na manj poškodovanih mestih, ki so se lahko povezala med seboj. V drugi fazi so se retuširala še večja in bolj poškodovana mesta. Male plombe so se črtkale, večje pa izvedle v polni retušji. Obe vrsti plomb sta se barvno izenačili z originalom. Poškodbe so razvidne le na načrtu izvedenih del in fotografijah. Prvotni inkarnat kipov je bil po obsegu slabše ohranjen. Slika v niši z napisom na okvirju »S. Lenart prosi za nas 1856«, slikana na tanko platno, je bila očiščena in nezalikano dublirana z voskom. Na podlagi sledi starejših poslikav na antependiju je bila mizarsko in v prvotnih barvah ponovljena prvotna oblika stranice in obloga oltarne menze. Restavriranje velikega oltarja in čiščenje ter minimalno retuširanje stenskih poslikav v prezbiteriju je bilo končano leta 2004. V spodnjem delu so bili skoraj vsi ometi poškodovani v tolikšni meri, da jih ni bilo mogoče restavrirati. Pred vsakim odstranjevanjem ometov so bile narejene predhodne sonde vseh plasti ometov. Pod Brollovo stensko poslikavo je na severni steni prezbiterija odkrita baročna stenska dekorativna poslikava, ki imitira marmorino in talni zidec v sivi barvi. Po dokumentiranju najdbe in odstranitvi ometa je bilo odkrito iz opeke in kamenjem zazidano okno. Levo od njega je zazidan vhod, ki ima žlebljen profil in ajdovo zrno. V višini 1 m od nivoja tal na straneh reliefno izstopata ščitka, v katerih je bil verjetno grb (ta del je odklesan). Na stenah kornega zvonika je bila vidna zidava iz klesancev, na podaljšanem koru pa še romanski ometi z vrezanimi vodoravnimi in vertikalnimi fugami. Ometi s fugami so bili po pomoti odstranjeni. Baročni marmorni tlak v ladji je po restavratorski obnovi ohranil svojo prvotno podobo in raster položenih pravokotnih plošč, katerih osnovna dimenzija

izhaja iz mere 30 cm. V letu 2005 so bile obnovljene Brollove stenske poslikave še v ladji in obeh stranskih kapelah. Dela je prevzel Mladen Kuhl, vodja Restavratorske delavnice Škofije Maribor. Predvsem v spodnjem delu močno poškodovani, zasigani ometi brez ohranjene dekorativne poslikave so se odstranjevali po plasteh. Pod njimi so bili ohranjeni starejši poslikani ometi z baročno stensko arhitekturno dekorativno poslikavo, verjetno delo Celjana Janeza Cimbola iz leta 1795. Na severni in južni steni ladje so ob okenskih ostenjih najdeni naslikani pilastri s kanelurami in bazami, pod okenskimi policami pa naslikane niše s konzolami. Na slavoločni steni pod prižnico so bile naslikane baze stebrov, stoječe na višjih podstavkih, kot so naslikani na južni steni. Nad slikano bazo v levem ostenju slavoločnega prehoda južne stranske kapele sta bila ohranjena par nog in del tunike. Baročna arhitekturna poslikava v južni kapeli je bila izvedena v drugačni maniri. Po ustaljenih postopkih se je nadaljevalo čiščenje stenskih poslikav z gobicami in izmivanje z destilirano vodo ter nato še minimalno retuširanje. Po mnenju restavratorja poslikava ni bila narejena kot čisto prava freska, saj je omet pretanek. Uporabljali pa so kazein. Rože v vazah na obokih so izvedene v sekotehnikhi. Restavratorsko obnovo stenskih poslikav in obnovo velikega oltarja je v večjem deležu financirala župnija Nova Cerkev, v manjšem pa Ministrstvo za kulturo RS.

Bogdan Badovinac

119

EŠD: 15636

Naselje: Novo mesto

Občina: Novo mesto

Ime: Novo mesto – arheološko najdišče Gotna vas

Področje: A

Obdobje: novi vek

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija načrtovane izgradnje stanovanjske hiše na parc. št. 514/10 k.o. Gotna vas leži znotraj enote dediščine Novo mesto – arheološko najdišče Gotna vas, ki je varovano v prostorskih aktih. Arheološko vrednotenje smo izvedli na predvideni lokaciji stanovanjske hiše, kjer smo predvidevali intaktne plasti in prisotnost arheoloških plasti. Vrednotenje na območju arheološkega najdišča je bilo opravljeno 9. 10. 2005 pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Arheološko smo ovrednotili severni in

osrednji del parcele. Na območju smo izkopali 4 testne jarke v velikosti 1 x 1 m.

Ugotovitve:

Dva testna jarka (TJ 1 in 2) sta vsebovala sledi človeškega delovanja v bližnji preteklosti.

Celotna parcela se nagiba od juga proti severu. Del, kjer je predvidena izgradnja stanovanjske hiše, je poraščen z grmovjem in manjšimi drevesi. Na površini je vidna geološka osnova, to je dolomitizirani apnenec. Preostali del parcele je zaraščen z grmičevjem in travo. Na južnem delu je ležal kamnolom, ki je danes zasut. Skrajni jugovzhodni del parcele je visoko nasipan po opustitvi kamnoloma.

Plasti v TJ 1 kažejo na človeško delovanje v bližnji preteklosti, to je izkop gnojne jame in zasipavanje. Plasti v TJ 2 kažejo le na zasipavanje.

V testnih jarkih smo prišli do geološke osnove na globini od 22 do 50 cm. V TJ 1 nasipom sledi gnojna jama. V TJ 2 do 4 pa nasutju ali koluvialnemu nanosu sledi geološka osnova.

Za pregledano območje lahko na podlagi odkrite stratifikacije plasti in najdb trdimo, da lokacija leži znotraj območja človekove dejavnosti v bližnji preteklosti.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

120

EŠD: Rkd-07-05-00171

Naselje: Novo mesto

Občina: Novo mesto

Ime: Novo mesto – arheološko najdišče Grmske njive

Področje: A

Obdobje: prazgodovina

Vrsta dela: 6, 7

Arheološki ekstenzivni terenski pregled na trasi KBV Gotna vas–tovarna Revoz, v dolžini 2206,20 m je opravila ekipa ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Delo je potekalo 20. in 21. 11. 2005.

Trasa poteka po geološko neenotnem terenu na levem in desnem bregu globoko vrezane struge potoka Težka voda, in sicer po terciarnem, sivem plastnatem pasastem in svetlem neplastnatem dolomitu ter po aluvialnih nanosih v sami dolini potoka.

Območje I: predstavlja okljuk na desnem bregu globoko vrezane struge potoka Težka voda, ki je deloma poraščen s travnikom, deloma je obdelovana površina.

Območje II: strnjeno pozidano območje z asfalti-

rano cesto in ograjenimi parcelami ob njej. Trasa poteka po cestišču ali tik ob njem.

Območje III: trasa poteka na terasi in njenih strmih pobočjih nad levim bregom struge potoka Težka voda. Območje je močno obdelovano in deloma urbanizirano.

Območje IV: poteka neposredno ob strugi potoka Težka voda in ga na enem delu prečka. Teren je travnat, ponekod poraščen z nizkim grmovjem.

Območje V: predstavlja nizko ležeči okljuk na desnem bregu potoka Težka voda. Na območju so travniki, ki so bile včasih njive.

Ugotovljene arheološke sledi

1. Grmske njive (ZE I/9A, parc. št. 1367/3, k.o. Kandija) – 1 fragment prazgodovinskega keramičnega svitka oziroma obroča in 52 kosov ožgane gline nakazujejo na potencialno prazgodovinsko arheološko najdišče, verjetno naselbinske narave.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

121

EŠD: 8710

Naselje: Novo mesto

Občina: Novo mesto

Ime: Novo mesto, arheološko najdišče Marof, Kapiteljska njiva

Področje: A

Obdobje: pozna bronasta doba, starejša železna doba, mlajša železna doba

Vrsta dela: 6

Na Kapiteljski njivi v Novem mestu nadaljujemo z zavarovalnim arheološkim izkopom ogroženega območja prazgodovinskega najdišča. Doslej smo izkopali 17 starejšeželeznodobnih gomil in 180 žganih poznobronastih grobov.

Gomili XIV in XVI sta vsebovali osrednja, s kamenjem obložena grobova, ki sta tudi najstarejša pokopa, drugi grobovi pa so v krogu vkopani okoli osrednjih grobov. Časovno vse gomile obsegajo grobove med 8. in 4. stoletjem pr. n. š. Med starejšimi pridanke prevladuje lončenina, med mlajšimi pa se pojavlja precej nakitnih predmetov iz stekla in jantarja. V gomili XIV smo leta 2003 našli bronasto situlo, ki je bila restavrirana v RGZM v Mainzu. Leta 2005 smo izkopali 90 žganih poznobronastih grobov. Po večini jih predstavljajo velike lončene žare, napolnjene z žganino, v kateri so še drobni pridanke: bronaste ovratnice, zapestnice in obročki, steklene jagode in lončena vretenca. Redkeje so grobovi brez lončenih žar in se v njih pojavljajo lončene latvice ali amfore.

Borut Križ

Novo mesto, Kapiteljska njiva, grob XIV/7, bronasta figuralno okrašena situla

Novo mesto, Kapiteljska njiva, grob XVI/34, osrednji grob s pridatki

Novo mesto, Kapiteljska njiva, grob 140 KŽG z bronastimi in lončnimi pridatki v žari

122

EŠD: 8710

Naselje: Novo mesto

Občina: Novo mesto

Ime: Novo mesto, Arheološko najdišče Marof, Mes-
tne Njive

Področje: A

Obdobje: pozna bronasta doba

Vrsta dela: 6

Lončena žara z žganino (foto: Borut Križ)

Po spomladanskem oranju parc. št. 600 k.o. Novo mesto smo izkopali grob št. 559, ki se je kot temna lisa ohranil na njivi. Ugotovili smo, da je bila v okroglo grobno jamo s premerom 70 cm položena črnorjava lončena žara s premerom 59 cm in plastičnim rebrom. Zgornjo polovico žare, ki je bila napolnjena z žganino, je oranje poškodovalo.

Borut Križ

123

EŠD: 15645

Naselje: Novo mesto

Občina: Novo mesto

Ime: Novo mesto – arheološko območje Cegelnica

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija načrtovane izgradnje stanovanjske hiše na parc. št. 292/26 k.o. Bršljin leži znotraj enote dediščine Novo mesto – arheološko območje Cegelnica, ki je varovano v prostorskih aktih. Arheološko vrednotenje smo izvedli na predvideni lokaciji stanovanjske hiše na parc. št. 292/26 k.o. Bršljin, kjer smo predvidevali intaktne plasti in prisotnost arheoloških plasti.

Vrednotenje je bilo opravljeno dne 16. 10. 2005 pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Arheološko smo ovrednotili V del parcele, kjer je predvidena gradnja stanovanjske hiše. Na območju smo izkopali 4 TJ v velikosti 1 x 1 m.

Ugotovitve:

1. V treh testnih jarkih (TJ 2, 3 in 4) smo v plasteh zasledili arheološke artefakte iz srednjeveškega obdobja, v TJ 3 in TJ 4 pa rimskodobne in prazgodovinske artefakte.
2. Parcela se nagiba od V proti Z. Po celotni parceli se razprostira košen travnik, ki je na delu, kjer je predvidena izgradnja stanovanjske hiše, opuščen.
3. Plasti v vseh štirih TJ kažejo na človekovo dejavnost pri oblikovanju teh plasti in na naravne procese koluviacije s prisotnostjo arheoloških artefaktov iz nekega bližnjega arheološkega najdišča. Teren je bil v preteklosti oran (TJ 1–4) in na nekaterih delih nasipan (TJ 3–4). Na delu TJ 4 je bil v bližnji preteklosti izdelan izkop, ki je uničil vse intaktne plasti. V plasteh (SE 002–005) se pojavljajo arheološki artefakti in železova ruda.
4. V testnih jarkih smo prišli do geološke osnove na globini od 44 do 83 cm. V TJ 1 in 2 dokaj debeli ornici (35–40 cm) sledi koluvialni nanos, nato je geološka osnova. V TJ 3 smo tik pod rušo naleteli na recentno nasutje (SE 002), ki mu sledijo ornica in koluvialni nanos ter nazadnje geološka osnova. V TJ 4 smo naleteli na recentni izkop s poznejšim zasipavanjem. Na globini 110 cm še nismo prišli do geološke osnove.

Za pregledano območje lahko na podlagi odkrite stratifikacije plasti in najdb trdimo, da lokacija leži znotraj območja človekove dejavnosti v bližnji preteklosti. V treh testnih jarkih smo naleteli na arheološke artefakte (opeka, keramika, odbitki iz roženca), ki kažejo na prisotnost arheoloških plasti v bližini.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

124

EŠD: 8566

Naselje: Novo mesto

Občina: Novo mesto

Ime: Dolenjski muzej – Križatija, Muzejska 7

Naslov: Sveti Anton

Področje: R

Obdobje: predvidoma 19. stoletje

Vrsta dela: 6, 7

Sv. Anton – po dubliranju na nov nosilec (foto: Martin Pungerčar)

Sv. Anton – po zaključnem retuširanju (foto: Martin Pungerčar)

Sv. Anton – po kitanju in prilagajanju kita višini barvne površine (foto: Martin Pungerčar)

Majhna slika, ki predstavlja svetega Antona, je bila resnično zelo uničena.

Prinesena je bila iz Dolenjskega muzeja, najdena pa je bila na nekem podstrešju.

Dobesedno hodili so po njej. Bila je tako poškodovana in umazana, da sprva sploh nismo razpoznali motiva. Laneni nosilec je bil mehanično poškodovan, zelo krhek, s številnimi raztrganinami.

Klejno-kredna podosnova je bila odluščena, vsepovsod nepovezana z nosilcem ter razpokana. Barvna površina je bila zelo umazana, na večjem delu slike popolnoma odluščena, drobeča, s številnimi krakelirami. Bila je tudi preslikana, ponekod pokitana. Slika je bila brez podokvirja. Gre za likovno delo neznanega avtorja. Zaradi poškodb je bila potrebna velika previdnost pri odstranjevanju umazanije ter preslikav, izvedenih z neumetniško sivo barvo, ki so bile zlasti na mestih manjkajoče originalne barve, pa tudi čez original. Sestave kita ni bilo mogoče ugotoviti, predvidoma je šlo za avtomobilski kit.

Kitanje ter retuširanje je bilo zelo obsežno. Ker ni bilo podatkov o avtorju ali poreklu slike, sem se po posvetovanju s kolegi odločila za polaganje retuš, predvsem pa za rekonstrukcije. Seveda vedno obstaja dvom, ali restavrator le ni preveč pose-

gel v original in se je ustavil ob pravem času. Po končanem retuširanju sem sliko zaščitila z lakom.

Zdenka Salmič - Pungerčar

125

EŠD: 8580

Naselje: Novo mesto

Občina: Mestna občina Novo mesto

Ime: Novo mesto – domačija Resslerova 5

Naslov: Resslerova 5, Novo mesto

Področje: E, UA, Z

Obdobje: zadnja četrtina 18. stoletja, prelom 19. in 20. stoletja

Vrsta dela: 6, 7

V letu 2005 je investitor, podjetje Judež, d. o. o., iz Novega mesta, nadaljeval obnovo hiše Resslerova 5 v Kandiji v Novem mestu, ki jo je začel leta 2004. Najprej se je osredotočil na obnovitvena dela v notranjščini stavbe, pozneje, v drugi polovici leta pa se je lotil fasade, vgradnje novih lesenih oken in posameznih manjših gradbenih del ob hiši. Obnovitvena dela sva nadzorovala in usmerjala Mojca Verček Rems, univ. dipl. arh., in Dušan Štepec Dobernik, univ. dipl. etn. in kult. antr. ter prof. umet. zgod.

Investitor je v skladu s projektno gradbeno dokumentacijo najprej odstranil notranje omete in talne obloge, zamenjal leseno medetažno konstrukcijo med pritličjem in prvim nadstropjem z novo armiranobetonsko ploščo in odstranil sekundarne predelne stene v obokani kuhinji v prvem nadstropju. Lesen medetažni strop v JZ delu stavbe smo pred odstranitvijo grafično in fotografsko dokumentirali. Temeljito smo fotodokumentirali tudi očiščene notranje stene. Izkazalo se je, da je bilo v preteklosti na stavbi več manjših posegov, ki pa jih časovno nismo mogli natančneje opredeliti. Predvsem je šlo za posamezne zazidane okenske in vratne odprtine na severni steni v pritličju ter južni in vzhodni steni v prvem nadstropju.

V drugi polovici leta je investitor v JV in osrednjem delu prvega nadstropja sezidal nekaj novih predelnih sten ter na grobo ometal notranje stene z apnenim ometom. V celotni stavbi je napeljal sistem talnega ogrevanja na toplotno črpalko ter izdelal nove tlake. Po predhodni pridobitvi mnenj strokovnjakov Restavratorskega centra Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, KEMA Pucunci, d. d., in RÖFIX, d. o. o., je odstranil fasadni omet. Pri tem ni upošteval navodil za restavriranje fasade, ki jih je v sodelovanju z odgovornima konservatorjema pripravila Mateja Kavčič z

Restavratorskega centra Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije (Novo mesto, Resslerova 5, Navodila za restavriranje fasadnih ometov, april 2005). Naša skupna ugotovitev je bila, da je na hiši Resslerova 5 ohranjenih več različnih fasadnih ometov, ki se med seboj razlikujejo po uporabi gradiv in načinu izvedbe.

Evidentirani ometi na fasadi hiše so pripadali vsaj štirim različnim časovnim obdobjem.

1. Omet na SV vogalu hiše je domnevno najstarejši. Na tem delu stavbe je ohranjeno tudi poznobaročno okno. Omet je izveden iz rumenkastega (silikatnega) peska.
2. Starejši gladko zaglajeni omet je bil nanesen v debelini približno 2 mm na grobo podlago. V tej tehniki je bila izvedena skoraj vsa fasada, izjema je le fasada na SV vogalu hiše. Po vsej verjetnosti ta pripada drugi gradbeni fazi stavbe iz prve polovice 19. stoletja.
3. Omet, ki je izveden samo na nadstropnem delu ulične zahodne fasade, z vlečenim zidnim profiliranim vencem in okrasjem pod okni, je debeline okoli 5 mm. Pripada tretji gradbeni fazi, ki je bila izvedena po vsej verjetnosti v drugi polovici 19. stoletja.
4. Omet na dvoriščnem vhodnem prizidku iz sredine tridesetih let 20. stoletja je terranova.

Prizidek je delo arhitekta Marjana Mušiča. Približno iz tega časa je tudi cementni omet okoli dveh oken v pritličju zahodne ulične fasade ter cokol okrog hiše.

Ocenili smo, da bo te omete zaradi pozabljenega zidarskega znanja težko ponoviti, zato smo od investitorja zahtevali, da jih v čim večji meri ohrani oziroma restavrira. Investitor se je kljub oceni stanja ometov in natančnemu opisu postopkov za restavriranje obstoječih starih ometov odločil drugače. Ohranil je samo del ometa okrog poznobaročnega okna na severni čelni fasadi. Pred odstranitvijo ometov na dekorativno oblikovani zahodni fasadi je na našo zahtevo fizično ohranil kos profiliranega zidnega venca ter poskrbel za izmero in izris okrasja pod okni. Vse stene je nato na grobo ometal. Grobi omet je izdelal v apneni tehnologiji. Uporabil je gašeno apneno malto z dodatkom do 2 odstotka belega cementa. Zunanji omet ima namen zaključiti v letu 2006 s fino apneno malto podjetja RÖFIX, d. o. o., zato smo se pred izvedbo grobih ometov predhodno posvetovali s strokovnjaki tega podjetja.

Očiščene zunanje stene smo predhodno temeljito pregledali in fotodokumentirali. Izkazalo se je, da je vzhodna tretjina hiše njen najstarejši del. Po vsej verjetnosti pripada prvotni poznobaročni fazi s konca 18. stoletja. Ostali del hiše je mlajši in pri-

pada eni gradbeni fazi, domnevno iz prve polovice ali sredine 19. stoletja.

Poleg omenjenih del je investitor ob severni steni hiše, v nivoju pritličja modificirano rekonstruiral nekdanjo ledenico. S spomeniškovarstvenega zornega kota njena izgradnja ni sporna, saj ohranja spomin na nekdanjo ledenico. Žal pa je njena izvedba v detajlih neprimerna: nepotrebna gradnja kamnite ograje na vrhu ledenice, neometani zunanji zidovi iz kamna in nepotrebna izdelava kamnitega oboka v notranjščini ledenice namesto prvotno opečnega oboka. Severno od hiše je investitor obnovil kamnit oporni zid ter na novo iz kamna zgradil oporni zid južno od hiše. Nadaljeval je urejanje stanovanja v podstrešju hiše (izoliranje, izvedba tlakov ter stenskih in stropnih oblog). Do konca leta je uspel na stavbi zamenjati vsa okna z novimi lesenimi, ki jih je izdelal po vzoru originalov. Zadnja dela v letu 2005 so bila namenjena rekonstruiranju strešnih vencev ter montiranju ročno kovanih dvoriščnih vrat.

Dušan Štepec Dobernik

126

EŠD: 8557

Naselje: Novo mesto

Občina: Novo mesto

Ime: Novo mesto – hiša Glavni trg 31

Naslov: Novo mesto, Glavni trg 31

Področje: UA

Obdobje: tretja četrtina 19. stoletja, 1863

Vrsta dela: 1, 4

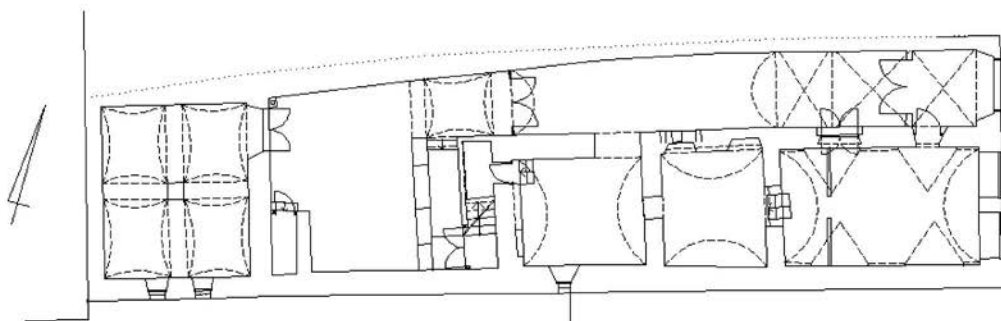
Hiša Glavni trg 31 v Novem mestu stoji v severni polovici niza objektov, ki oblikujejo zahodno stranico Glavnega trga. To je značilna raščena meščanska hiša z zaprtim notranjim arkadnim dvoriščem, ki ima še srednjeveško zasnovano. V današnjem obsegu je nastala iz dveh starejših stavb, v več fazah nastale večje stavbe ob Glavnem trgu in manjše v globini parcele, ki so jih v prvi polovici 20. stoletja povezali z zastekljenim gankom v nivoju prvega nadstropja.

Skozi stoletja se je do danes ohranila prvotna funkcijska delitev na poslovno in trgovsko pritličje ter stanovanjske prostore v nadstropju.

Kljub poznejšim manjšim predelavam je hiša ohranila tipološke značilnosti in kvalitete raščene meščanske arhitekture, tipične za Novo mesto, in je zaradi tega bila z odlokom razglašena za kulturni spomenik, zvrst mestna in trška arhitektura. Stoji v razglašenem historičnem mestnem jedru Novega mesta.

Hiša je bila več let prazna in nevdrževana, funkcionalna je le pritlični lokal ob Glavnem trgu. Leta 2004 je bil lokal izpraznjen in hiša prodana. V fazi odločanja o nakupu smo sodelovali s potencial-

NOVO MESTO, GLAVNI TRG 31 EŠD 8557 POSNETEK OBSTOJEČEGA STANJA - TLOVIS PRITLIČJA marec-maj 2005

NOVO MESTO, GLAVNI TRG 31 EŠD 8557 POSNETEK OBSTOJEČEGA STANJA - V ZDOLŽNI PREREZ marec-maj 2005

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Novo mesto

Izris izdelala: Dunja Gerič, u.d.i.a., višja konservatorica
Bojan Zaletelj, višji konservatorski tehnik

NOVO MESTO, GLAVNI TRG 31 EŠD 8557

marec-maj 2005

POSNETEK OBSTOJEČEGA STANJA - VZHODNA FASADA

REKONSTRUKCIJA VZHODNE FASADE PO LETU 1863

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Novo mesto

Izris izdelala: Dunja Gerič, u.d.i.a., višja konservatorica
Bojan Zaletelj, višji konservatorski tehnik

nimi kupci in jih seznanili s kulturnovarstvenimi pogoji za obnovo. Po nakupu so novi lastniki pri ZVKDS, OE Novo mesto, naročili izdelavo arhitekturnega posnetka stavbe ter zaprosili za izdelavo konservatorskega programa, ki bo podlaga za izdelavo projekta za preno in prezentacijo hiše. Posnetek so delno tudi sofinancirali, delno pa smo ga izdelali v sklopu redne dejavnosti.

Ob izvajanju meritev smo v hiši izvedli najnujnejša sondiranja za ugotovitev gradbenih faz in pregledali dostopne arhivske vire. Z namenom, da se potrdi obstoj zasute kleti, smo lastnikom predlagali georadarski pregled tal in stopili v stik s potencialnim izvajalcem, a so se lastniki odločili za izvedbo fizičnega sondiranja in ne georadarskega pregleda.

Dunja Gerić

127

EŠD: 7888

Naselje: Olimje

Občina: Podčetrtek

Ime: dvorec Olimje

Naslov: Olimje

Področje: UA

Obdobje: 1780

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Minoritski samostan Olimje je v letu 2004 za obnovo stenskih poslikav v notranjščini lekarne angažiral restavratorja Matjaža Vilarja. Pred začetkom del so bili podani kulturnovarstveni pogoji za konservatorsko-restavratorsko obnovo z vsebino in obsegom del, ki jih je restavrator pri svojem delu v celoti upošteval in izpolnil.

Namen restavratorsko-konservatorskih del v lekarni Olimje je bil restavratorska obnova poškodovanih ometov, zamenjava neustreznih novejših ometov z retušami prejšnjih restavratorskih posegov, obnova napisov in citatov iz Svetega pisma ter zaščita originalnega intonaka stenskih poslikav. Dosežena je bila verodostojna prezentacija poslikane notranjščine lekarne v času njenega nastanka v letu 1780, ob največjem varovanju originalnih barvnih plasti s poslikavami Antona Lerchingerja. Prvotna barvna plast na starih ometih je očiščena vseh nečistoč in recentnih barvnih plasti, razen na mestih, kjer bi bil poseg ogrožil originalno barvno plast. Vsi neustrezni in tehnološko slabo izvedeni recentni ometi, posebno neustrezno izvedene retuše, so se odstranili. Nove plombe so izvedene v isti granulaciji in približane lokalni strukturi originalnega ometa od glajenega,

gladko zaglajenega, do grobo zaglajenega ometa, ki na majhnih površinah prehajajo iz ene strukture v drugo. Barvne retuše, s katerimi se je poenotil prvotni barvni ton poslikave, so izvedene kot polne retuše. Prvotne barvne plasti se praviloma niso retuširale. Praviloma pa so se obnovili zbledeli ali ob različnih obnovah narobe napisani citati iz Svetega pisma z oznako poglavij v njej. Podlaga za poseg so bili starejše fotografije in citati v Vulgati. Pri popravilu besedil je uporabljena prvotna tipologija črk z vsemi ločili. Pod sliko s prizorom Adama in Eve so bile dopolnjene črke z navedbo citata v Svetem pismu v Gen.2.V.17. Pod prizorom s pijanim Noetom je bila prebarvana beseda Neam in popravljen citat v Gen.9.V.21. Citat pod prerokom Jonom je popravljen v Jon.4.V.4. Citat pod Kristusom zdravnikom je popravljen v Matth.9.V.12. Za retuše je restavrator uporabil silikon, kot zaščito intonaka pa 1-odstotni primal. Na uporabo kazeinske tehnike pri retuširanju ni pristal, ker prostor ni primerno suh. Zaradi beljakovinskega dodatka bi retuše pozneje potemnele, na njih bi se pojavile tudi plesni. Po rekonstrukciji leta 1948 uničenih dekorativnih poslikav in obrob v spodnjem delu je prostor sedaj povezan in vizualno zaokrožen. Prostor se celoviteje dojema in lažje se spremlja tudi njegova ikonografska shema poslikav. Čeprav je bilo leta 1988, sočasno z izkopi zasutega obrambnega jarka ob južni fasadi dvorca, odstranjeno tudi vse nasutje zemlje pod apotekarskim stolpom in je osuševanje lekarniškega prostora zadovoljivo, ker na freskah ni videti dodatnih poškodb zaradi vlage, je kljub vsemu treba instalirati sistem, ki bo zapisoval podatke o zračni vlagi in temperaturi prostora, bistvenih elementov, ki vplivajo na nadaljnji obstoj stenskih slik

Bogdan Badovinac

128

EŠD: 4597

Naselje: Olimje

Občina: Podčetrtek

Ime: zaselek s samostanom pavlincev

Naslov: Olimje 76

Področje: UA

Obdobje: zgodnji barok

Vrsta dela: 4, 8

Leta 1999 je bilo lastnici Angeli Osojnik posredovano kulturnovarstveno soglasje s pogoji za porušitev stavbe nekdanje samostanske pristave. Stavba je bila zgrajena ob ustanovitvi pavlinskega samostana in je poleg samostanskega kompleksa osrednja stavba v naselju. Rušitev derutnega ob-

jekta se mora izvajati postopoma po izvedbenem projektu rušitvenih del, tako da bo mogoč varen dostop zavodovih konservatorjev do tistih fasadnih stavbnih členov, fasadnih arhitekturnih poslikav in konstruktivnih elementov v notranjščini, ki jih je pred samim porušenjem treba dokumentirati, saj so bistvenega pomena za izdelavo rekonstrukcijskega načrta za ponovno zgraditev omenjene stavbe. Predmeti v stavbi, ki imajo umernostnozgodovinsko vrednost, se deponirajo v poseben zavarovan prostor. Ob rušitvi je treba ločiti in posebej deponirati obdelano stavbno gradivo, spolije, od navadnega stavbnega gradbenega materiala. Po končanem rušenju obodnih sten in vmesnih zidov se izravnava terena lahko izvaja le pod arheološkim nadzorom. V primeru najdb ostankov starejše stavbe zasnovane bo treba izvesti arheološki izkop. Stroški arheološkega izkopa in obdelava gradiva bremenijo investitorja. Ko je lastnica stavbe z dopisom v začetku avgusta leta 2000 obvestila zavod, da bodo začeli rušiti objekt, je naslednji dan konservator na terenskemu ogledu ugotovili, da je stavba v celoti porušena in zravnana z zemljo, ves gradbeni material pa je bil odpeljan. Ker investitor rušitvenih del ni upošteval naših pogojev v gradbenem dovoljenju UE Šmarje pri Jelšah, smo podali prijavo o nedovoljenem posegu Inšpektoratu za okolje in prostor RS. Stavba ni bila zavarovana kot kulturni spomenik ali dediščina.

Bogdan Badovinac

129

EŠD: 815

Naselje: Orešje

Občina: Novo mesto

Ime: Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Veliki Vinji vrh

Področje: A

Obdobje: novi vek

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija načrtovane izgradnje nadstrešnice za shranjevanje kmetijske mehanizacije in opornega zidu na parc. št. 1449/1 k.o. Gorenja vas leži znotraj območja enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh, ki je bilo razglašeno z Odlokom o razglasitvi naravnih znamenitosti in nepremičnih kulturnih in zgodovinskih spomenikov v občini Novo mesto (Uradni list RS št. 38/92). Obenem obravnavana parcela leži znotraj železnodobnega gradišča na območju enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko najdišče Veliki Vinji vrh, ki je predvideno za razglasitev za spomenik državnega pomena.

Arheološko vrednotenje smo izvedli na predvideni lokaciji podpornega zidu med starim in novim gospodarskim poslopjem in uporabno cesto zaradi možnosti prisotnosti arheoloških plasti. Vrednotenje na območju arheološkega najdišča je bilo opravljeno dne 29. 5. 2005 pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Arheološko smo ovrednotili skrajni Z del dvorišča med starim, novim gospodarskim objektom in uporabno cesto, kjer bo potekal podporni zid. Na območju smo izkopali testna jarka v velikosti 1 x 1 m.

Ugotovitve:

VTJ 1 smo že takoj pod rušo naleteli na recentni gradbeni material (strešniki), ki se je pojavljal v skoraj vseh plasteh. V plasti SE 005, to je na globini 64 cm, smo naleteli na gnojnico, ki je vsebovala recentni gradbeni material in smeti, ter prenehali sondirati. TJ 2 ni pokazal prisotnosti starejših arheoloških plasti, na globini 30 cm smo naleteli na geološko osnovo, ki jo sestavlja glinasta ilovica.

Plasti v TJ 1 kažejo na človekovo dejavnost pri oblikovanju teh plasti. Z izkopom gnojne jame v preteklosti (leta 1919) so bile vse morebitne arheološke intaktne plasti uničene.

TJ 1 priča o izkopu gnojne jame in poznejšem zasipavanju te. TJ 2 kaže na planiranje in utrjevanje dvorišča, geološka osnova leži že na globini 30 cm.

Za pregledano območje lahko na podlagi odkrite stratifikacije plasti trdimo, da lokacija leži znotraj območja človekove dejavnosti in da gre za novodobne dejavnosti. V plasteh so prisotni le gradbeni material in smeti iz zasipavanja.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

130

EŠD: 815

Naselje: Osrečje

Občina: Škocjan

Ime: Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh

Področje: A

Obdobje: prazgodovina/rimsko obdobje, novi vek

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija zidanice, predvidene za legalizacijo na parc. št. 996/1 k.o. Gorenja vas leži znotraj enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh, ki je bilo razglašeno za kulturni spomenik z občinskim odlokom (Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in nepremičnih

kulturnih in zgodovinskih spomenikov v Občini Novo mesto, Uradni list RS št. 38/92). Zaradi možnosti prisotnosti arheoloških plasti smo izvedli arheološko vrednotenje.

Arheološko vrednotenje je opravila ekipa ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom Nika Vareška, abs. arheologije, in pod nadzorom doc. dr. Filipa Masona, univ. dipl. arheologa. Delo na terenu je potekalo 19. 3. 2005.

Pregledana površina leži na zahodnem pobočju Malega Vinjega vrha, imenovanega tudi Lamberk. Strmo pobočje je močno preoblikovano s terasiranjem vinogradov. Leži na geološki podlagi iz belega, luknjičavega, zrnatega dolomita z diploporami. Na območju najdišča smo izkopali tri testne jarke.

Ugotovitve:

Testni jarki so bili vsi brez arheoloških najdb. Umestili smo jih na območje, kjer smo predvidevali intaktne plasti. Zaradi nasutja (izravnave terena) okoli same novogradnje smo TJ locirali nekoliko nižje od objekta in tik nad vrstami vinske trte.

Na mestu izkopanih TJ je bilo v plasti deloma posegano v recentnem času. V TJ 2 smo naleteli na del greznice, ki je bila izkopana tik ob našem vkopu. V primeru TJ 3 je bilo na vrhu še vidno nasutje, ki je izravnilo teren okoli novogradnje.

V plasteh testnih jarkov je bilo vidno nekaj posegov iz recentnega časa (kot je omenjeno, v TJ 2 in TJ 3), vsepovsod se je na globinah malo manj kot 1 meter pokazala geološka osnova iz glinaste ilovice.

Za pregledano območje lahko na podlagi stratigrafije in arheoloških najdb trdimo, da je lokacija zunaj človekovih dejavnosti v preteklosti. Koluvijska plast v TJ 3 nakazuje z izjemno majhnim odstotkom ožgane gline in oglja možnost najdišča višje proti vrhu Lamberka. Druge odkrite najdbe so izključno iz novejših dobe in so verjetno rezultat smetenja pokrajine in recentnih posegov v stratigrafijo.

Philip Mason, Niko Vareško, Ildikó Pintér

131

EŠD: 815

Naselje: Osrečje

Občina: Škocjan

Ime: Vinji Vrh pri Beli Cerкви – arheološko območje Vinji vrh

Področje: A

Obdobje: novi vek

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija stanovanjske hiše, predvidene za legalizacijo na parc. št. 643 k.o. Gorenja vas, leži znotraj območja Vinji Vrh pri Beli Cerкви – arheološko območje Vinji vrh, ki je bilo razglašeno za kulturni spomenik z občinskim odlokom (Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in nepremičnih kulturnih in zgodovinskih spomenikov v Občini Novo mesto, Uradni list RS št. 38/92). Zaradi možnosti prisotnosti arheoloških plasti smo izvedli arheološko vrednotenje.

Arheološko vrednotenje na potencialnem arheološkem najdišču je opravila ekipa ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom Nika Vareška, abs. arheologije, in pod nadzorom doc. dr. Filipa Masona, univ. dipl. arheologa. Delo na terenu je potekalo 23. 4. 2005.

Pregledana površina leži na jugovzhodnem delu pobočja Ločnik, ki se dviguje severozahodno od zaselka Osrečje. Leži na geološki podlagi iz laporja (siv lapor, bel in peščen lapor). Na območju najdišča smo izkopali tri testne jarke.

Ugotovitve:

V testnih jarkih so bile vse odkrite najdbe izključno iz novega veka. Zaradi nasutja (izravnave terena) ali uničenosti stratigrafije v neposredni bližini same novogradnje smo testne jarke locirali nekoliko stran od objekta, vendar tako, da smo pokrili celotno površino, ki jo je tangirala nova gradnja.

Na mestu izkopanih testnih jarkov so bili sledovi recentnih posegov. V vseh treh TJ je bilo nekaj novodobnega gradbenega materiala ali smeti. V TJ 1 in 2 smo zasledili tudi recentne vkope, ki so najverjetneje povezani z gradnjo objekta.

Intaktne plasti so prisotne le v TJ 1 – koluvijski. V vseh TJ smo odkrili nasutja, na robovih TJ 1 in 2 sta celo recentna vkopa presekala stratigrafijo. Na globinah 0,70 metra (v TJ 2 že na 0,17 m globine) se je pokazala lapornata geološka osnova.

Za pregledano območje lahko trdimo, da nismo ugotovili nobenih sledi, ki bi nakazovale prisotnost arheološkega najdišča. Zavedati pa se je treba, da je bilo v stratigrafijo na območju vseh treh TJ posegano v recentnem obdobju (nasutja in vkopi).

Philip Mason, Niko Vareško, Ildikó Pintér

132

EŠD:18228

Naselje: Otočec

Občina: Mestna občina Novo mesto

Ime: Otočec – Florjančičeva kapelica

Naslov: Otočec

Področje: E, UA, Z

Obdobje: druga četrtina 20. stoletja

Vrsta dela: 6, 7

Florjančičeva kapelica stoji ob glavnem križišču v naselju. Spominska tabla, ki je vzdana na njenem pročelju, sporoča, da jo je dal postaviti domačin Anton Florjančič (1875–1936), po domače Tekavčev z Otočca, v spomin na dogodek iz leta 1916, ko je skoraj umrl v prvi svetovni vojni. Po vsej verjetnosti jo je dal zgraditi v drugi polovici dvajsetih let prejšnjega stoletja, saj po zunanji obliki močno spominja na kapelico v Beli Cerкви iz leta 1925. Florjančičeva kapelica je posvečena Mariji. Zgrajena je iz opeke v poenostavljenem neogotskem stilu s šilastoločno oblikovanimi okni in vrati ter členjeno pločevinasto streho. Kapelica je v zadnjih dveh desetletjih močno propadala. Zaradi dvignjenega nivoja cestišča je bila približno 30 centimetrov globoko zasuta in izpostavljena poškodbam, ki jih je povzročal vedno gostejši motorni promet skozi Otočec. Zaradi tega so se leta 2005 pri Salmičevih z Otočca, ki so kapelico podedovali, odločili, da jo temeljito obnovijo. Poleti 2005 se je obnove po navodilih spomeniškovarstvene službe in strokovnjakov iz podjetja JUB lotil samostojni podjetnik Zvone Gabron (slikopleskar, montažer gips elementov in fasader). Okrog kapelice je izvedel drenažo in hidroizolacijo, odstranil z vlago in solmi prepojen cokol in del ometa nad njim, ju nadomestil s sanitnim ometom, popravil druge fizične poškodbe na fasadi in v notranjščini kapelice, očistil in na novo zaščitil pločevinasto streho ter obnovil stavbno pohištvo (vrata in okna). Vsa obnovitvena dela je izvajalec uspešno zaključil jeseni 2005, ko je prebelil notranjščino in zunanjščino kapelice ter rekonstruiral dekorativno poslikavo oboka.

Dušan Štepec Dobernik

133

EŠD: 513

Naselje: Piran

Občina: Piran

Ime: Piran – mestno jedro

Naslov: Miljska vrata 6

Področje: U, A

Obdobje: srednji vek, novi vek

Vrsta dela: 6, 7

Na območju stanovanjskega objekta v ulici Miljska vrata 6 v Piranu (parc. št. 331 in 332 k.o. Piran) je ZVKDS, OE Piran, februarja 2005 opravil arheološke zaščitne raziskave. Obsegale so arheološki nadzor izkopa temeljev objekta in testno sondiranje z namenom ugotoviti njegov stavbni razvoj. Pri ročnem izkopu sond so bili registrirani in dokumentirani temelji zidov, ki potrju-

jejo obstoj dveh časovno različnih stavb.

S sondo 1 velikosti 10 x 1 x 0,80 m, ki je potekala v smeri S–J, so bili zajeti predvsem temelji nekdanjih zahodnih zidov stavb na ulici Miljska vrata 6. Pri tem so bile dokumentirane naslednje stratigrafske enote:

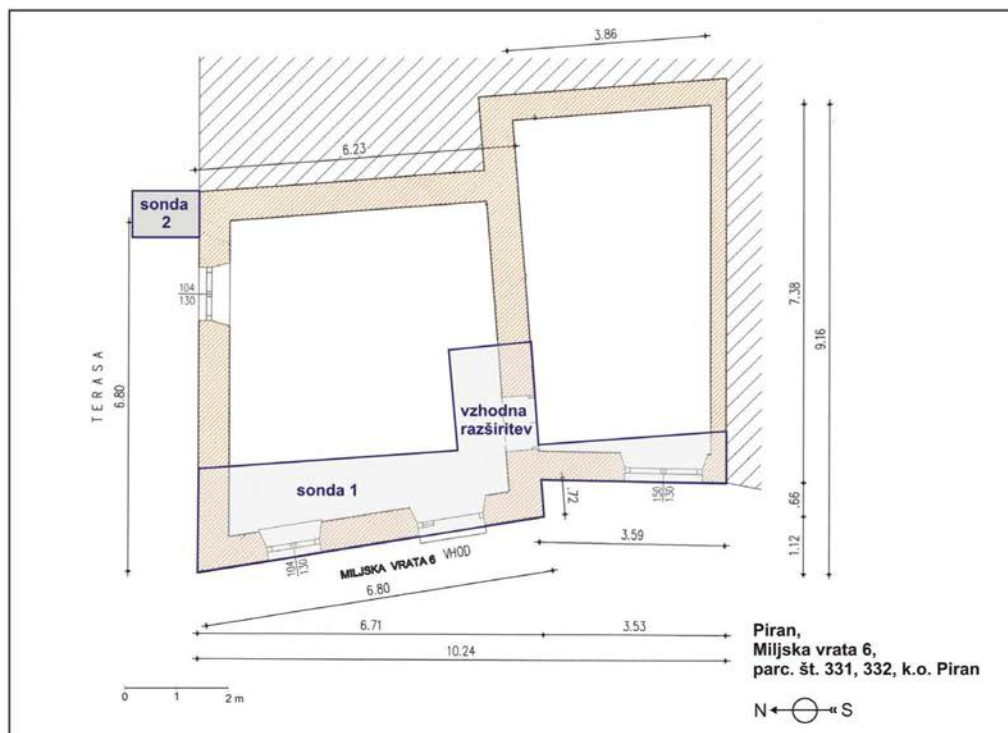
- kamnit tlak nekdanjega dvorišča pred starejšo stavbo iz večjih in manjših pravilno lomljenih kamnov oziroma tlak v veži mlajše stavbe;
- temelj zidu debeline 0,80 m iz večjih in manjših kamnov, vezanih z malto; ostanek obodnih zidov mlajše stavbe;
- nasutje pod temeljem zidu iz večjih in manjših prodnikov kot izravnalno nasutje pod temelji mlajše stavbe;
- prod nekdanje morske obale, pomešan z ilovico, na katerem stojijo stanovanjske stavbe Prešernovega nabrežja;
- temelj zidu debeline 0,60 m iz večjih in manjših kamnov, vezanih z malto; ostanek obodnih zidov starejše stavbe;
- tamponsko nasutje iz večjih in manjših lomljenec, pomešanih z mastno ilovico pod temelji zidov starejše stavbe.

Sonda 2 velikosti 0,90 x 1,30 x 1,00 m, ki je prav tako potekala v smeri S–J, je bila umeščena pred severno pročelje mlajše stavbe oziroma stanovanjskega objekta Miljska vrata 6. V njej so bile dokumentirane naslednje stratigrafske enote:

- asfaltni tlak hodne površine Prešernovega nabrežja;
- izravnalno nasutje sedanjega nabrežja iz večjih in manjših prodnikov, pomešano s peskom in fragmenti opek, zaobljenimi zaradi delovanja morja;
- del profilirane okenske ali vratne kamnite preklade iz belega istrskega kamna v sekundarni uporabi kot spodnji del temelja mlajše stavbe;
- prod nekdanje morske obale, pomešan z ilovico, na katerem stojijo stanovanjske stavbe Prešernovega nabrežja.

Stratigrafsko stanje z dvema časovno različnima stavbama na ulici Miljska vrata 6 je bilo z arheološkimi raziskavami nesporno potrjeno. Za datacijo posameznih stavb se lahko poslužimo različno in ločeno izvedenih temeljev stavb v kombinaciji z različno uporabo romansko-gotskih profiliranih konzol in preklad. Ti elementi potrjujejo, da leži starejša, romansko-gotska stavba na južni parc. št. 331; mlajša, najverjetneje baročna stavba na severni parc. št. 332, bliže obali. Pri slednji so bile profilirane romansko-gotske preklade uporabljene sekundarno pri temeljenju stavbe.

Alfred A. Trenz

134

EŠD: 524

Naselje: Pišce

Občina: Brežice

Ime: Pišce – grad

Naslov: Pišce 1

Področje: UA, R

Obdobje: 12.–20. stoletje

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Grad Pišce stoji na manjšem naravnem pomolu v strminah južnih pobočij Orlice in nad razpršenim naseljem Pišce. Najstarejši del gradu je romanski stolp iz 12. stoletja, ki je bil v 13. stoletju razširjen in nadzidan. Grad, ki ga s treh strani varujejo strmo padajoča pobočja, je bil dodatno utrjen z obrambnim zidom, znotraj katerega se je v naslednjih stoletjih postopoma razvil sedanji stavbni volumen. Grad je v osnovi srednjeveška utrdba z ohranjenimi prvinih dozidav od romanike, baroka do 19. stoletja, v katerem je dobil današnja historicično podoba. Okoli gradu je angleško zasnovan park s posameznimi eksotičnimi drevesi, nedaleč stran je baročni park.

Republika Slovenija, Ministrstvo za kulturo, s sofinanciranjem Evropskega sklada za regionalni

razvoj, vodi in financira naslednja dela v gradu Pišce: statično in protipotresno sanacijo gradu, sanacijo obočnih in stropnih konstrukcij, zamenjavo stavbnega pohištva, vzdrževalne posege na fasadah, odvodnjavanje meteornih vod, restavratorska in konservatorska dela ter sanacijo podpornih zidov in terase ob gradu.

Izvajalec del je SL Inženiring s podizvajalci za posamezna gradbena in obrtniška dela. Dela so začeli jeseni 2004 in do konca leta 2005 skoraj v celoti izvedli sanacijo podpornih zidov in terase ter obnovo konstrukcij v južnem in vzhodnem traktu gradu. Gradbena in zemljska dela izvaja Gradbeno stanovanjsko podjetje Brežice, d. d., sanacijo konstrukcij podjetje Saning, d. o. o., iz Kranja, kamnoseška dela Kamnoseštvo Franci Kocjan, s. p., iz Zagrada pri Škocjanu in mizarška dela Mizarstvo Dobrina s sodelovanjem kovača Bojana Kuneja. Oba obrtnika sta iz Bistrice ob Sotli. Izvajalec konservatorsko-restavratorskih del v gradu je Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Restavratorski center.

Konstrukcijska ojačitev nosilnega sistema gradu vsebuje poleg sanacije temeljev in temeljnih tal tudi statično sanacijo gradu z vgradnjo horizontalnih jeklenih vezi, s katerimi se bodo nosilni

Podporni zid pred obnovo (foto: Tomaž Golob)

zidovi povezali med seboj, delnim injiciranjem zidov ter sanacijo stropnih in obočnih konstrukcij. Temelje je treba delno podbetonirati oziroma ob njih zgraditi betonsko oblogo in jih injicirati. S hidrofolno injekcijsko maso injicirajo vse zidove gradu do nivoja 1 m nad terenom, nad omenjenim nivojem pa izvedejo le selektivno injiciranje najbolj obremenjenih oziroma poškodovanih zidov. Na zahtevo odgovornega konservatorja je Gradbeni inštitut ZRMK v svojem laboratoriju razvil injekcijsko maso, sestavljeno iz belega cementa (50 %), pucolane (30 %), apna (10 %) in kremenčeve moke (10 %) z marko malte (MM) 10. Po opravljenem injiciranju sledi izvedba horizontalne silikonske bariere v pritličnih, zaradi vlage prizadetih zidovih.

Konservatorski program in projektna dokumentacija zahtevata ohranitev obstoječih lesenih stropnih konstrukcij in predvidevata le nujne konservatorske in vzdrževalne posege. Ti sestojijo iz ojačitve stropnikov in zaščite lesa s premazoma Restavrator® in Restavrator utrjevalec® podjetja Belinka, d. d. V več prostorih je bilo treba zgraditi nove lesene stropne konstrukcije oziroma jih zaradi dotrajanosti v celoti rekonstruirati. Ker so omenjene lesene konstrukcije ometane in dekorirane s štukaturo, je Restavratorski center s

pomočjo zunanjega sodelavca Zakrajška na njih izvedel zaščitne konservatorske posege z dokumentiranjem in odvzemom vzorcev. Pri sanaciji lesenih stropnih konstrukcij prvega nadstropja so delavci odkrili poslikane stropove iz prve polovice 17. stoletja. Stropovi so bili vidni vse do večjih obnovitvenih posegov v 18. stoletju, ko so jih obili z lesom in ometali, oziroma do druge polovice 19. stoletja v primeru grajske knjižnice, ko so strop s spodnje strani obdali z dekorativno leseno oblogo.

Stavbno pohištvo je treba zaradi dotrajanosti oziroma različnih predelav posameznih kosov zamenjati v celoti. Nova okna in vrata izdelujejo iz macesnovine in hrastovine po načrtih, ki so nastali po natančni preučitvi obstoječega stavbnega pohištva. Les je zaščiten s tungovim oljem.

Vzdrževalni posegi na fasadah vsebujejo dva postopka: konserviranje obstoječih, solidno ohranjenih apnenih ometov ter izvedbo novih, zlasti v spodnjih delih fasad, kjer so zaradi destruktivnega delovanja kapilarne vlage in vodotopnih soli obstoječi ometi povsem dotrajani. Restavratorski center je s pomočjo zunanjega sodelavca Andrejčiča za izvajalca fasaderskih del izvedel enotedenski vpeljevalni tečaj konserviranja obstoječih ometov z apneno tehnologijo. Novi ometi so izdelani iz

Podporni zid po zrušitvi (foto: Tomaž Golob)

hidravličnega apna in naneseni po navodilih tehnične službe podjetja Röfix.

Projektna dokumentacija je predvidevala, da se del podpornih zidov pozida na novo, na solidno ohranjenih delih zidov pa se zgolj izvedejo vzdrževalni posegi. V obeh primerih pa se v njihovem zaledju izvede stabilizacija zemljin z vgradnjo armiranobetonskih (jet grouting) slopov. Po vgradnji slopov je sledila sanacija obstoječih zidov, ki pa so se ob začetku del nenadzorovano zrušili. Vzroki za njihovo nepričakovano zrušitev so bili v čezmerni namočenosti zaledne zemljine in v njihovi nekvalitetni gradnji. Novo dejstvo je povzročilo delno spremembo projektne dokumentacije, ki je morala določiti tehnologijo pozidave novega zidu iz ohranjenih klesanih kosov litotamnjskega apnenca. Pri zrušitvi zidu se je namreč večji del kamnitega gradiva ohranil nepoškodovan, druge kose pa so na novo sklesali kamnoseki. Specifični zidavi starega zidu, ki je sestajala iz suhe zložbe večjih kamnitih kvadrov s kvalitetnim medsebojnim stikovanjem in zalednim nasutjem manj kvalitetnega kamnitega materiala z apnenim vezivom, se je prilagodila tudi nova pozidava. Za pozidavo zidu so uporabili stare temelje, prostor med kamnitim licem in »jet grouting« slopi pa so zapolnili z drenažnim betonom. Na tistih delih podpornih zidov, ki so bili predvideni

Podporni zid ob koncu obnove (foto: Tomaž Golob)

za novogradnjo, pa so najprej zgradili armirano-betonske zidove s peto, ki so jih nato hidroizolirali z lepenko in z zunanje strani obzidali s klesanci iz litotamnjskega apnenca.

Tomaž Golob

135

EŠD: 652

Naselje: Podčetrtek

Občina: Podčetrtek

Ime: cerkev Device Marije

Področje: UA

Obdobje: 1704

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Oltar sv. Florijana v levi kapeli je bil poslikan leta 1704, kot pravi napis na njegovi hrbtni strani: SEBASTIAN MANHART PINXIT ET ORNAVIT 1704. Izdelan je v tradiciji 17. stoletja. Oltarni nastavek ima zidano prizmatično menzo in v prostor stopajočo predelo s stranskima volumna in podstavkoma, okrašenima z glavicama in fruktonama. Nastavek nosita stebra, okrašena z glavicama in fruktonama. Sledijo golšasta greda s segmentnima kriloma, ravna ušesa, okrašena z akantom, ter atika, ki je replika nastavka. Na ogredjih so sedeli le trije angelčki. V osrednji niši stoji sv. Florijan, v niši v atiki pa Anton Padovanski. Oltar je bil ponovno pozlačen in neokusno prebarvan leta 1883.

Restavriranje oltarja je v letu 2005 za Restavratorsko delavnico Mariborske škofije prevzel restavrator Mladen Kuhl. Pred začetkom restavratorske obnove je bil na podlagi sond narejen program restavratorske obnove. Raziskave so pokazale, da je bila prvotna arhitektura oltarnega nastavka poslikana v črni barvi brez kredne podlage in da je les v dobrem stanju. Svetri so bili v zelo slabem stanju in niso nosili niti svoje teže. Zaradi sprhnjene podlage se je luščilo zlato s kredno vred. Ornamentalni okras je bil okrnjen ali pa montiran na napačna mesta. Na kipu sv. Florijana so bile vse originalne pozlatarske tehnike zamenjane z navadno poslikavo, inkarnati na angelskih glavicaх pa preslikani. Na podlagi raziskav in sond je restavrator pripravil predlog in koncept nadaljnjih restavratorskih posegov. Predlog je bil sprejet, saj so bila nameravana dela v skladu s predhodno podanimi kulturnovarstvenimi pogoji. Celotni oltar je bil demontiran in prenesen v restavratorsko delavnico, kjer so se med delom nadaljevale tudi raziskave. Na kulisi je bila kemično odstranjena recentna siva barva. Ozadje kulise je bilo zastrupljeno z insekticidom belocid. Grobo obdelane lesene deske

so bile poslikane brez podlage. Površina je bila po retuširanju s klejno tempero premazana s klejem in frotirana. Kredna podlaga je bila nanescena samo na okvirjih obeh niš. Niša v atiki je bila pozlačena v kombinaciji polirane in mat pozlate. Na novo so bili izrezljani vsi manjkajoči okrasni elementi, kip manjkajočega angela iz atike, manjkajoči obrazi operutničenih angelov. Po odstranjevanju preslikanih inkarnatov je bilo ugotovljeno, da so originalne plasti odpadle že pred prvo obnovo. Vsi inkarnati so bili nato rekonstruirani po najdenih originalnih barvnih tonih. Kipa sv. Florijana in sv. Antona Padovanskega sta bila nekvalitetno preslikana s tempero. Na podlagi najdenih fragmentov stare pozlatarske tehnike so bile te v celoti rekonstruirane. Ohranjene pozlatarske tehnike na ornamentiki ni bilo mogoče restavrirati, ker je klejno kredna osnova odstopila od podlage. Ornamenti so bili na novo pozlačeni v kombinaciji polirane in mat pozlate ter poliranega srebra z barvnimi lazurami. Na fruktonih so se na novo posrebrnih ornamentih rekonstruirale rumena, rdeča, modra in zelena lazura. Ko je bila iz ornamentov odstranjena stara kredna podloga, se je izkazalo, da je bil eden od stranskih ornamentov razrezan na manjše dele, ti pa so bili nato uporabljeni na drugih mestih kot samostojni ornamenti.

Oltar, postavljen 1. avgusta 2005, je obnovljen po sodobnih restavratorsko-konservatorskih postopkih in s preizkušenimi restavratorskimi materiali. Namen restavratorskih del je bil dosežen. S sočasno obnovo ohranjenega oltarnega nastavka, ki je zdaj zavarovan pred nadaljnjim propadanjem, je oltarju povrnjena prvotna podoba iz časa njegovega nastanka. Ob tem so bili v največji možni meri ohranjeni prvotni okrasni in figuralni deli. Manjkajoči ali zelo poškodovani deli okrasnih elementov in kipov so rekonstruirani po analogijah in na novo rezbarjeni v lesu. Restavratorsko obnovo sta financirala Ministrstvo za kulturo in župnija Podčetrtek.

Bogdan Badovinac

136

EŠD: /

Naselje: Podkraj pri Hrušici

Občina: Ajdovščina

Ime: Podkraj – Skončarjevo korito

Področje: E

Obdobje: 19. stoletje, prva četrtina 20. stoletja

Vrsta dela: 2, 4, 5, 7

Ob lokalni cesti na začetku vasi Podkraj je postavljeno tako imenovano Skončarjevo korito, ki je

služilo v vasi za oskrbo s pitno vodo in za napajanje živine. Prvotno je bilo korito leseno, leta 1937 pa so italijanski vojaki ob studencu zgradili dva rezervoarja in novo dvoprekatno betonsko korito.

Za Heliosov sklad za ohranjanje čistih voda, na prošnjo KS Podkraj, ki je kandidirala na njihov razpis, smo Skončarjevo korito dokumentirali in pripravili kulturnovarstvene pogoje in idejni projekt za obnovo.

Sanacija, ki je potekala v jesenskem času, je obsegala urejanje kamnite škarpe za koritom. Izvajalci so del škarpe nestrokovno sanirali.

Andrejka Ščukovt

137

EŠD: 2609

Naselje: Podljubelj

Občina: Tržič

Ime: cerkev sv. Ane

Področje: UA

Obdobje: 16. stoletje

Vrsta dela: 6, 7

Podružnična cerkev oziroma kapela sv. Ane je v listinah prvikrat omenjena leta 1399. Leta 1519 naj bi cerkev povečali. Taka se je ohranila do današnjih dni. Cerkev je enoladijska. Na zahodni strani ima priključeno vhodno lopo, na vzhodni strani pa triosmínsko zaključen gotski prezbitერიj. Na južni strani je cerkvi priključen zvonik. Prezbitერიj je zvezdasto obokan. Rebra se iztekajo v sklepnik, na katerem je bila odkrita letnica 1519. Ladja je bila v obdobju baroka (sredi 18. stoletja) banjasto obokana. Iz srede 18. stoletja je ohranjena poslikava na oboku, ki prikazuje Marijino vnebovzetje, in poslikava na slavoločni steni, ki prikazuje Kristusa na križu z Marijo in apostolom Janezom.

Ob obnovi fasade in strehe (2002/03) sta bila na cerkvi izvedena tudi zunanja talna drenaža in injektiranje celotne stavbne mase. Na notranji steni bo zato treba ustrezno sanirati injektirne luknje, ki se od tal dvigajo do višine 2 m. V letu 2005 je bila sondirana notranjost cerkve.

Omet na notranjih stenah je precej poškodovan in zaradi vlage očitno odstopa. Odstopljeni omet bo treba v nadaljevanju obnove odstraniti, sprjetega s podlago pa bo nujno ohraniti. Sondiranje ZVKDS, OE v Kranju, so pokazala, da notranje stene ladje niso poslikane. Na južni steni ladje smo odkrili gotsko okensko odprtino s poslikanim okenskim okvirjem. Okenska odprtina je zelo dobro ohranjena in nam poleg krogovičja ponuja tudi vse informacije o tem, kako velika je

bila. Menim, da bi bilo okno treba restavrirati in v nekaterih predelih (krogovičje) rekonstruirati.

V letu 2006 bo treba sanirati tudi tla in jih predhodno arheološko raziskati. Baročna freska na stropu in slavoloču ladje, ki je precej poškodovana, bo restavrirana šele v naslednjih letih. Sondiranje v prezbitერიju so odkrila grafite iz 16. stoletja, ki se bodo v največji možni meri ohranili in prezentirali. Prav tako se bodo v letu 2006 restavrirali vsi kamniti arhitekturni deli (rebra, sklepniki).

Vhodna lopa je v primerjavi z ladjo zelo velika. Na vzhodni steni lope je restavratorka ZVKDS, OE v Kranju Andlovičeva odkrila poznogotsko fresko sv. Ane, ki objema Marijo z detetom, ob nju pa stoji moška svetniška figura (po vsej verjetnosti sv. Frančišek). Celotno fresko, ki je izredno kvaliteten prispevek poznogotskega freskantstva z začetka 16. stoletja, je nujno treba v celoti ohraniti, restavrirati in ustrezno prezentirati. Restavratorska dela se bodo predvidoma izvedla v letu 2006. V tem letu bo opravljena tudi ikonografska analiza omenjene freske.

Maja Avguštin

138

EŠD: 539

Naselje: Podnanos

Občina: Nova Gorica

Ime: Podnanos – arheološko najdišče gradišče nad Hraščami

Področje: A

Obdobje: prazgodovina

Vrsta dela: 6

Arheološko najdišče gradišče nad Hraščami leži v zgornjem delu Vipavske doline, SV od zaselka Hrašče pri Podnanosu in S nad magistralno cesto Razdrto–Nova Gorica. Da je obstajala prazgodovinska naselbina na umetno izravnanih terasah, ki se od vrha spuščajo proti SZ, Z in J, zavarovana z obrambnim nasipom, potrjujejo bogate kulturne plasti iz obdobja prazgodovine (N. Osmuk, VS 21, 1977, 190s, N. Osmuk, VS 38, 2001, 90s). Kljub poudarjeni pomembnosti arheološke lokacije (B. Slapšak, Poročilo o dodatnih arheoloških raziskavah za odločanje o morebitni racionalizaciji trase hitre ceste M 10-7 odsek 0374 Razdrto–Selo na širšem področju varovanega območja kulturne in naravne dediščine Podnanos–gradišče nad Hraščami, Oddelek za arheologijo, FF, maj 1998) se načrtovana trasa hitre ceste ni izognila zavarovanemu območju arheološkega spomenika. Zato je bil po sprejetju dokončne variante poteka trase hitre ceste oziroma postavitve vhoda predorov

aprila 2004 izpeljan arheološki intra site pregled na SZ in JV pobočju hriba Gradišče (G. Tica, P. Bratina, mag. T. Verbič, dr. B. Djurič, Poročilo o rezultatih arheološkega najdišča gradišče nad Hraščami (Barnice), SAAS, april 2004.). Na podlagi ugotovljenih bolj ali manj intaktnih arheoloških zapisov na SZ pobočju Gradišča, ki so kazali na možnost odkritja poselitvenih sledi ali nekih drugih dejavnosti človeka tudi zunaj utrjenega območja naselja, so bila zahtevana zavarovana arheološka izkopavanja pred začetkom gradnje hitre ceste. ZVKDS, OE Nova Gorica, je del arheoloških del v decembru 2004 opravil sam, večji del pa marca in aprila 2005 s sodelovanjem podjetja Arhej, d. o. o. (P. Bratina, G. Tica, T. Fabec, R. Klasinc, Poročilo o arheološkem izkopavanju na najdišču gradišče nad Hraščami na trasi HC Razdrto–Vipava, junij 2005). Prav zaradi strmega pobočja, ki je bilo stalno podvrženo eroziji, smo se najprej odločili za preverjanje rezultatov iz predhodnih pregledov; tako smo arheološke raziskave začeli z izkopom strojnih sond na parc. št. 1513, 1521, 1523 in 1525 k.o. Podnanos. Strojni sonde 1 in 2 širine okoli 1,5 m sta bili postavljeni tako, da sta oblikovali enakokraki križ širine približno 45 m, medtem ko sta sonde 3 in 4 ležali vzporedno s plastnicami in sta bili v celoti izkopani z metodo ročnega stratigrafskega izkopa. Sondiranja so pokazala, da je JV del območja, predvidenega za gradnjo zahodnega vhodnega dela predora (v nadaljevanju najdišča), ki bo potekal pod gradiščem na predelu sond 1 in 2, močno preoblikovan zaradi agrarne obdelave, medtem ko je bilo območje sond 3 in 4 zaradi nagnjenosti terena izpostavljen vodni eroziji. V nadaljevanju izkopavaj smo na zgornjem JV delu najdišča na parc. št. 1521 in 1513 k.o. Podnanos na razdalji 5 oziroma 10 m ročno izkopali še sedem sond širine 1,5 m, ki so ležale v smeri največjega naklona. Med izkopavanji smo odkrili sicer bogato plast prazgodovinskega materiala, ki pa je rezultat pobočne erozije. Na spodnjem delu pobočja gradišča oziroma na SZ delu najdišča, na parc. št. 1516 k.o. Podnanos, pa smo predviden totalni ročni izkop racionalno zamenjali s strojnim izkopom vzdolžnih sond, širokih okrog 4 m na severnem in južnem robu. Sonde so bile izvedene od JV proti SZ, razen sonde 505, ki je potekala prečno na pobočje. Sondo 502, v kateri smo naleteli na arheološko zanimive plasti, smo razširili, izkop plasti in kontrolnega jarka pa nadaljevali ročno. Sondiranja spodnjega dela najdišča so pokazala, da na celotnem izkopnem pobočju sledimo terasiranju za potrebe poljedelske obdelave, ki je uničilo večino starejših struktur, tudi starejše drenaže. Med raziskovanjem smo

ločili dvoje časovno različnih posegov, povezanih s kultivacijo terena in terasiranjem za potrebe obdelovanja, zlasti sajenja vinske trte. Prvi so recentni in smo jih dokumentirali predvsem v spodnjem SZ delu najdišča ter sodijo v obdobje zadnjih 50 let. Drugi so starejši ter jih povezujemo s širitvijo vinogradništva konec 18. in v začetku 19. stoletja. Tem sledimo tako v spodnjem kot v zgornjem delu izkopane površine. Najdbe iz sond 1–12, med katerimi prevladujejo odlomki masivnih glinenih svitkov, smo interpretirali kot gradivo, erodirano z višjih leg, verjetno z vrha hriba. Redki odkriti odlomki keramike so izredno slabo ohranjeni (zaobljeni robovi, poškodovana površina), kar je nedvomno posledica zunanjih dejavnikov (daljši prenos, intenzivno vodno delovanje). Gre za prostoročno izdelane grobe posode, ki tipološko sodijo v čas železne dobe. Med najdbami izstopa odlomek terre sigilate, ki kaže na poselitev gradišča (vsaj občasno) še v zgodnji rimski dobi.

Patricija Bratina

139

ESD: 7703

Naselje: Podpeca

Občina: Črna na Koroškem

Ime: Podpeca – domačija Podpeca 57

Naslov: Podpeca 57

Področje: E

Obdobje: 17., 18., 19. stoletje

Vrsta dela: 4, 8

Lastnik je leta 2004 brez našega soglasja začel prenavljati stanovanjsko hišo: vstavil je nova okna in odstranil lesen strop v glavnem bivalnem prostoru pritličja ter ga nadomestil z armiranobetonsko ploščo. Pri izvedbi odprtine nad vhodnimi vrati zaradi gradbenih del je bila uničena freska sv. Florjana.

Na vlogo lastnika za izdajo smernic pri obnovi domačije, ki jo je na naš zavod posredoval leta 2005, ko so bili že izvedeni nekateri neustrezni posegi na hiši, smo opravili najnujnejše raziskave v pritličju hiše ter izdali za sanacijo in prenovu tega pritličja, ki je še dokaj izvorno ohranjeno, kulturnovarstvene pogoje. Lastnika smo opozorili, da je zaradi predvidenih poslikav na fasadi (figuralne poslikave, dekorativne fasadne poslikave, letnice) nujno temeljito strokovno sondiranje fasad. Za obnovo strehe, prenovu nadstropja, sanacijo pritličnih prostorov, prezentacijo fasad ter obnovo vhodnega stopnišča pa je treba izdelati konservatorski program na podlagi arhivske in gradbene raziskave objekta.

Samotna domačija Mihev, ki leži kot zaselek v pobočju Pece in jo sestavljajo nadstropna hiša, datirana z letnico 1655 na tramu lesenega stroga, kašča, žaga in druga gospodarska poslopja, je kulturni spomenik. Gospodarska poslopja, razen skednja, od katerega stoji samo še kamnito ostenje, so izvirno ohranjena, hiša pa je bila v preteklosti že nekoliko predelana.

Jelka Skalicky

140

EŠD: 3258

Naselje: Podsreda

Občina: Kozje

Ime: cerkev sv. Janeza Krstnika

Področje: UA

Obdobje: klasicizem

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Sedanja zunanja podoba župne cerkve, ki je rezultat prezidav v letih 1810 in 1862, ko so povišali zvonik, je ostala nespremenjena po obnovitvenih delih v letih 2002 in 2003. Odstranjeni so bili le poškodovani ometi. Novi fasadni ometi so izvedeni v tehniki gladkega ometa. Osnovne površine so barvane v odtenu oker barve, ko je bila fasada barvno poenotena ob barvanju nadzidanega zvonika. Izstopajoča fasadna členitev – pilastri, kapni venci, kamnitne obrobe oken in vrat – je barvana belo. Za barvanje so uporabljene silikatne barve proizvajalca barv JUB. Obnovitvena dela je izvajal Janko Harapin, s. p., Soboslikarstvo Globoko. Vse lesene oknice je popravil mizar Dušan Dobrina. Dela sta financirali Občina Kozje in župnija Podsreda. Večje poškodbe na kamnitih okvirjih glavnih vhodnih vrat v zahodni fasadi in zakristijskih vrat, kamnitni okenski okvirji, kamnite obloge talnega zidca in baze pilastrov na zahodni fasadi niso kamnoseško obnovljeni. Prav tako nista restavrirani slikani podobi sv. Petra in sv. Pavla v nišah zahodne fasade.

Bogdan Badovinac

141

EŠD: 271

Naselje: Podstenice

Občina: Dolenjske Toplice

Ime: Kočevski rog – Baza 20

Naslov: Podstenice 4

Področje: Z

Obdobje: druga svetovna vojna

Vrsta dela: 7, 8

Bazo 20 v Kočevskem rogu sestavlja 26 lesenih objektov, zgrajenih v letih 1943–1945. To je edini tovrstno zgrajeni in ohranjeni kompleks sedeža vodstva odporniškega gibanja med drugo svetovno vojno v Evropi in ima status kulturnega spomenika državnega pomena.

Objekti so zgrajeni iz desk in hlodov ter kriti s skodlami. Stojijo v gozdu in so izpostavljeni delovanju okolja, predvsem vlagi in delovanju mikroorganizmov. Poleg tega je zaradi slabega stanja gozda velika nevarnost porušitve drevov ob neurjih, ki lahko poškodujejo tudi posamezne objekte. Taki primeri v preteklosti niso bili redki.

Obnova objektov poteka že vsa leta od konca druge svetovne vojne. Večji posegi so potekali v petdesetih letih in v sredini osemdesetih let 20. stoletja. Vsi posegi v zadnjih letih temeljijo na ugotovitvah in smernicah, ki so bile sprejete v letih 1984 in 1985, ko je ob sodelovanju Restavratorskega centra in takratnega Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto potekala sanacija dveh objektov.

V letu 1995 je upravljanje s spomeniški objekti prevzel Dolenjski muzej iz Novega mesta, nadzor nad obnovitvenimi deli pa Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Novo mesto. Od takrat poteka kontinuirana obnova objektov. Pri obnovi smo še posebej pozorni na ohranitev avtentičnega gradbenega materiala. Tako se zamenjajo le tisti deli, ki so tako dotrajani, da njihova ohranitev ni več mogoča. V celoti smo zamenjali kritino na večini objektov, saj imajo skodle, še posebej v specifičnem gozdnem okolju, omejeno dobo rabe.

V letu 2005 so se nadaljevala dela na objektih št. 2, 10 in 17. Vsi trije so bili pred leti že obnovljeni. Objekt št. 2, imenovan tudi Kidričeva baraka, je bil obnovljen v letih 1984 in 1985, objekta št. 10 in 17 pa sta bila obnovljena leta 1990. Pri vseh treh je bila potrebna zamenjava kritine – lesene skodle. Drugih večjih posegov, razen čiščenja objektov, ni bilo treba izvesti.

Baraka št. 2 tik pred zaključkom del (foto J: Podgornik, iz arhiva ZVKDS, OE Novo mesto)

Vzporedno s temi deli je na območju Baze 20 potekalo fotogrametrično snemanje objektov, ki ga je izvajal Geodetski inštitut iz Ljubljane.

Med 12. 5. in 3. 6. 2005 je bila v razstavišču Arkade na gradu Grm v Novem mestu razstava Kulturna dediščina na Kočevskem rogu – 60 let ohranjanja in obnove spomenikov NOB, ki jo je pripravil ZVKDS, OE Novo mesto. Razstava je bila v avgustu predstavljena tudi v Dolenjskih Toplicah.

Kulturna dediščina na Kočevskem Rogu – 60 let

ohranjanja in obnove spomenikov NOB – razstava v razstavišču Arkade na gradu Grm v Novem mestu

Kulturna dediščina na Kočevskem Rogu – 60 let ohranjanja in obnove spomenikov NOB – razstava v razstavišču Arkade na gradu Grm v Novem mestu

Judita Podgornik

142

EŠD: 272

Naselje: Podstenice

Občina: Dolenjske Toplice

Ime: Kočevski rog – partizanska bolnišnica Jelendol

Področje: Z

Obdobje: druga svetovna vojna

Vrsta dela: 3, 5, 7, 8

Partizanska bolnišnica Jelendol je začela delovati spomladi 1943. V njej je bila nekaj časa uprava SCVPB (slovenske centralne vojne partizanske bolnišnice). Pet večjih in trije pomožni leseni objekti so skriti v globoki vrtači v Kočevskem rogu. V bližini je grobišče umrlih v bolnišnici Jelendol, ki je bilo urejeno po načrtih arhitekta Miloša

Lapajneteta leta 1956. Partizanska bolnišnica Jelendol je ena izmed dveh ohranjenih partizanskih bolnišnic v Kočevskem rogu. Objekti v bolnišnici so se po letu 1945 vzdrževali in redno obnavljali. Zadnja prenova objektov je potekala v letih 1994 do 2002, ko so bili obnovljeni vsi objekti v bolnišnici; pri vseh je bila zamenjana kritina iz skodel in posamezni dotrajani deli. Leseni objekti so v Jelendolu še posebej izpostavljeni vlagi, saj je ta zaradi globoke vrtače, v kateri leži bolnišnica, hujša kot v drugih predelih.

Poleti 2004 je hudo neurje z močnim vetrom divjalo po območju Kočevskega roga in porušilo precejšnje število dreves. Škoda je bila prav v predelu, kjer stoji partizanska bolnišnica Jelendol, velika. Nekaj podrtih dreves je padlo tudi na objekte bolnišnice in jih močno poškodovalo. Velika baraka za ranjence in operacijska baraka sta bili močno poškodovani, manjše skladišče je bilo porušeno, drugi objekti pa so utrpeli le manjše poškodbe.

Šele po odstranitvi podrtih dreves je bilo mogoče presoditi škodo in ugotoviti pravo stanje objektov. Ob tem moramo poudariti natančno in odgovorno opravljeno delo gozdarjev sekačev GG Podturn, ki so odstranjevanje podrtih dreves opravili pazljivo in natančno, tako da ni prišlo še do dodatnih poškodb na objektih.

Velika baraka za ranjence po odstranitvi podrtih dreves (foto: J. Podgornik, iz arhiva ZVKDS, OE Novo mesto)

Velika baraka za ranjence med obnovo (foto: J. Podgornik, iz arhiva ZVKDS, OE Novo mesto)

Zaradi specifičnih pogojev se je obnova objektov začela poleti 2005. Pri obnovi smo skušali ohraniti čim več avtentičnega materiala. Ugotovili smo, da so bile popolnoma uničene le strehe objektov. Večina gradbenega materiala ni bila poškodovana in smo ga lahko ponovno uporabili.

Dela na objektih so bila zaključena v pozni jeseni 2005. V restavratski delavnici Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Novo mesto, in Dolenjskega muzeja so v restavriranju predmeti iz operacijske barake. Po končanem restavriranju bodo vrnjeni v barako, kjer je bila pred porušitvijo predstavljena operacijska soba.

Judita Podgornik

143

EŠD: 552

Naselje: *Podzemelj*

Občina: *Metlika*

Ime: *Podzemelj – arheološko najdišče Podzemelj*

Področje: *A*

Obdobje: *prazgodovina*

Vrsta dela: *6, 7*

Predvidena lokacija dozidave stanovanjskega objekta na zemljišču parc. št. 2467 k.o. Podzemelj leži znotraj enote dediščine Podzemelj – arheološko najdišče Podzemelj, v neposredni bližini enote dediščine Podzemelj – arheološko najdišče Kučar (EŠD 11118), ki je bilo razglašeno za kulturni spomenik lokalnega pomena (SDL 18/1988, 242) in je predvideno za razglasitev kot kulturni spomenik državnega pomena.

Vrednotenje potencialnega arheološkega najdišča je bilo opravljeno 25. 7. 2005 pod vodstvom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa, in Martina Pungerčarja, sam. kons. rest. teh. Arheološko smo ovrednotili predvideno lokacijo dozidave stanovanjskega objekta in izgradnje nadstreška. Na območju smo izkopali dva testna jarka v velikosti 1 x 1 m.

Ugotovitve: Oba TJ sta potrdila prisotnost prazgodovinskega materiala v prolivialnih plasteh in ornici. V obeh so bili najdeni fragmenti prazgodovinske keramike in ožgane gline. Prisotnost prazgodovinskega materiala je verjetno posledica erozije iz arheološkega najdišča v neposredni bližini parcele (koluviacija) ali prenosa erodiranega materiala v potočnih sedimentih (aluviacija).

Parcela leži Z in S od prazgodovinske in rimskodobne naselbine ob južnem vzhodu Kučarja, ki je bila odkrita v izkopavanjih na trasi kanalizacije Podzemelj leta 2004. Najdišče se razteza ob vodotoku, ki se zliva v reko Kolpo. Glavnina

same naselbine pa verjetno leži Z in S od vodotoka. Obravnavana parcela leži na robu poplavnega območja vodotoka, verjetno na območju nekdanje paleostruge. Celotna površina je zdaj travnata; nekoč je bila kmetijska njivska površina, saj so plasti poškodovane do globine 20–26 cm. V tej plasti najdemo le fragmente recentne keramike in žindre. Fragmenti prazgodovinske keramike se pojavljajo izključno v holocenskih prolivialnih plasteh nad pleistocenskim nanosom, ki je brez arheoloških najdb. Ta je še vedno pod močnim vplivom visoke podtalnice, ki je razlog za lise mangana in železovih oksidov.

Plasti v obeh TJ nakazujejo na prolivialne dejavnosti brez sledov intaktnih prazgodovinskih struktur in plasti. Najdbe fragmentov prazgodovinske keramike, odkritih v TJ 1 in TJ 2, imajo močno obrabljene robove in površine. Te poškodbe so nastale zaradi mehanskih procesov erozijskega nanosa in oranja.

Za pregledano območje lahko na podlagi prolivialnih plasti in odkritih arheoloških artefaktov trdimo, da je lokacija zunaj območja intaktnih sledov človekove dejavnosti v prazgodovinskem obdobju, vendar v neposredni bližini že odkritega najdišča.

Philip Mason, Martin Pungerčar, Ildikó Pintér

144

EŠD 7771

Naselje: *Polički Vrh*

Občina: *Pesnica*

Ime: *Polički Vrh – Jareninski dvor*

Naslov: *Polički Vrh 1*

Področje: *E, R*

Obdobje: *17., 18., 19. stoletje*

Vrsta dela: *2, 4, 6, 7, 8*

Leta 2005 so se začela vzdrževalna dela na dvoru s čiščenjem prostorov in najnujnejšo zaščito strehe. Streho je bilo treba pregledati in jo na mestih, kjer je zamakalo, popraviti. Poslopje je bilo izpraznjeno. Stanovalcem so bila dodeljena nova stanovanja.

Nekoč veliko posestvo benediktinskega samostana iz Admonta z Jareninским dvorom je bilo leta 2003 vrnjeno samostanu, dobrega pol stoletja potem, ko je bilo posestvo z dvorom nacionalizirano. Ves ta čas je z njim gospodaril in upravljal Agrokombinat Maribor, ki poslopja ni vzdrževal.

Kompleks Jareninskega dvora je kulturni spomenik, zaščiten z Odlokom o razglasitvi Jareninskega dvora za kulturni spomenik lokalnega pomena, MUV št. 10/2004.

Baročni dvorec Jareninski dvor leži v ozki dolini Jareninskega potoka v Poličkem Vrhu. Je enonadstropna stavba, ki jo sestavljata dva trakta v obliki črke T. Celotni dvor je krit z opečno strmo streho, iz katere se dviga stolpič kapele s čebulasto laternasto streho. Nad vhodom v dvorec je vzidan ščitec z admontskim grbom in inicialkami P. N. K. Admontski grb je vzidan tudi v ostenju, desno od vhoda. Ohranjeni so kamnit baročni portal nekdanje kapele s kovanimi vrati ter lepo oblikovane kovane okenske mreže. Prostori v pritličju so obokani, tiste v nadstropju pa krasijo štukaturne stropne ornamentike. Zanimiva je velika obokana vinska klet.

Dvor je precej zanemarjen. Opečna kritina je dotrajana, delno je poškodovano ostrešje, v slabem stanju so ometi in del ostenja. Tudi notranjščina z novjšimi predelnimi stenami je precej dotrajana. Zanemarjena in še v slabšem stanju so gospodarska poslopja. Objekte bo treba v celoti gradbeno sanirati in prenoviti.

Lastnik je leta 2004 pristopil k pridobivanju dokumentacije za prenavo dvora in gospodarskih poslopij. Po izdelanih arhitekturnih posnetkih so bile opravljene raziskave na zunanjščini in notranjščini dvora ter izdelana gradbena presoja objektov. Na podlagi pridobljenih podatkov in arhivskih raziskav smo izdelali konservatorski program s smernicami obnove in preнове dvorca. Ko bodo postavljeni še gradbeni odri, bo mogoče izvesti ustrezna sondiranja in dokončno definirati obnovo celote in vsakega prostora posebej. Poskusna sondiranja na delu južne fasade dvora je opravil akademski kipar Viktor Gojkovič, konservatorski svetnik. Pod baročnim ometom sta vidna starejša figuralna poslikava in šivan rob.

Po konservatorskem programu in usklajevanju s projektanti je bil konec leta 2004 izdelan projekt za prenavo dvora in gospodarskih poslopij. Leta 2005 si je investitor pridopil še gradbeno dovoljenje.

Pri prenovi dvorca, ohranjene celote nekdanjega večjega posestva, ki je skozi stoletja s svojim posestvom služil vinogradniškemu namenu admontskega samostana, je treba upoštevati dejstvo, da je dvorec spomenik visoke vrednosti, zato morajo ostati spomeniške lastnosti objekta neokrnjene. To velja tako za zunanost dvorca kot za kvalitetne prostore s štukaturo v notranjščini. Pozornost je treba posvetiti tudi dvorišču, parku in potoku ter širši okolici dvora, ki skupaj ustvarjajo kvalitetno veduto podobo. Sanirati oziroma rekonstruirati je treba tudi vodnjak in prenoviti gospodarska poslopja. Vsa neustrezna poslopja, prizidke in ute ter drvarnice je treba odstraniti. Brezpogojno je treba

odstraniti motečo halo, ki jo je Agrokombinat Maribor pred leti postavil ob lokalni cesti.

Prenovljeni dvorec s kapelo in veliko vinsko kletjo bo po načrtu investitorja zaživel kot upravno poslopje vinogradniškega posestva, povezanega s turizmom.

Jelka Skalicky

145

EŠD: 3276

Naselje: Ponikva

Občina: Šentjur pri Celju

Ime: cerkev sv. Martina

Področje: UA

Obdobje: barok, historizem

Vrsta dela: 5, 6, 7, 8

Leta 2001 je bilo župniji Ponikva izdano kulturnovarstveno soglasje za postavitev novih orgel v župno cerkev na Ponikvi, ker je bil pred tem izpolnjen bistven pogoj za ohranitev in nadaljnje varovanje, to je prestavitev orgelskega instrumenta in orgelske omare Leonharda Ebnerja iz leta 1857 v dvorec Betnava pri Mariboru. Nove orgle je po načrtu dipl. inž. arh. Franceta Kvaternika leta 2002 izdelala Škofijska orglarska delavnica v Hočah. Pred postavitvijo novih orgel je leta 2001 restavrator Aleš Sotler na neposlikanih mestih na oprogi nad pevskim korom rekonstruiral manjkajočo dekorativno poslikavo z motivom gorečega srca Jezusovega. Na slavoločni steni nad pevskim korom, kjer sta naslikana na desni David s harfo in na levi sv. Cecilija z orglami, je restavrator očistil zasigane freske, doslikal pa manjkajoče oblake in zastor. Naslednje leto je isti restavrator po analogiji doslikal delno uničeno dekorativno poslikavo na oboku pod pevskim korom. Na podlagi sond je restavrator ugotovil, da je bila dekorativna poslikava pod pevskim korom vsaj trikrat prebarvana. Spodnja originalna poslikava je bolj decentna. Vso dekorativno poslikavo bi bilo treba v celoti obnoviti v prvotnih barvnih tonih. Na podlagi starejše fotografije je Aleš Sotler doslikal del odpadle poslikave na oboku ladje v prizoru, ko Kristus izganja trgovce iz templja. Restavrator je opazil, da so omete za novjšo poslikavo nanašali čez razpoke, ki jih predhodno niso kitali. Termografsko snemanje, ki ga je opravilo podjetje TERMING, d. o. o., Ljubljana, je pokazalo, da stanje ometov na kupoli ni kritično. Aleš Sotler je ugotovil, da je del freske na kupoli padel, ker je slikar preveč zarezal dnevnicu. Ta je nato odpadla po robu. Istega leta je Aleš Sotler z ekipo sodelavcev vse poslikane površine v severni kapeli

predhodno očistil z vodo in izmil z destilirano vodo. Na severni steni nad spovednico je naredil sondo v slabem vrhnjem ometu. Tu je našel dve plasti poslikave. Prva je rjavkast glajen, naključvan omet in druga omet v grobi strukturi neke poslikave v modrih, rjavih in bež odtenkih s črtami in bordurami. Odkrite sonde so dokumentirane in nato ometane z ometom, ki je po strukturi enak kot omet z Brollovo poslikavo. Podmehurjena mesta so injektirana z apneno malto. Restavrator je poslikavo utrdil, zaščetil in retuširal.

V kapeli stoji oltar, posvečen Žalostni Materi božji, delo Martina Spillerja iz leta 1862. Oltarni nastavek z božjim grobom sta med letoma 1998 in 2001 restavrirala Anton in Gregor Podkrižnik. Restavriran je tudi prevelik tabernakelj, ki ne sodi k oltarju, vendar je tu zaradi božjega groba. Prav tako sta oba restavratorja leta 2002 restavrirala tudi kipa angela trobentača in sv. Mihaela iz starih baročnih orgel, ki so sedaj v cerkvi sv. Ožbolta v Unišah. Na načrt arhitekta Franca Kvaternika je bilo izdano kulturnovarstveno soglasje za poenotenje različnih tipov klopi. Izjema so stare baročne klopi in spovednici pod pevskim korom, ki se bodo restavrirale. Do planiranih raziskav notranjščine cerkve po odstranitvi starih klopi z nedestruktivno metodo – georadarjem – ni prišlo, saj je Milan Živanović nenadoma prežgadolj umrl. Ker nihče drug ni bil takoj pripravljen narediti raziskav, so delavci pod obema vrstama klopi brez soglasja in prisotnosti konservatorja arheologa odstranili vse kamnitne plošče različnih dimenzij, odkopali zemljo in naredili podložni beton. Pod novimi klopmi, montiranimi v letu 2004, je bilo narejeno talno gretje. Ta način ogrevanja je najprimernejši, saj v nasprotju s konvektorskim prežračevanjem pri tem ogrevanju ni dviganja prahu po prostoru, opremi in freskah. V letu 2005 je Restavratorska delavnica škofije Maribor pod vodstvom Mladena Kuhla restavrirala intarzirano zakristijsko omaro iz leta 1740. Obnovitvena in restavratorska dela sta financirala župnija Ponikva in Ministrstvo za kulturo RS.

Bogdan Badovinac

146

EŠD: novoodkrita arheološko najdišče

Naselje: Pržanji pri Ljubljani

Občina: Ljubljana

Področje: A

Obdobje: zgodni srednji vek

Vrsta dela: 6

Na novougotovljenem arheološkem najdišču v Pržanju pri Ljubljani (parc. št. 1726 in 1729/1 k.o. Šentvid nad Ljubljano) je bilo z arheološkimi sondiranjmi v februarju 2004 ugotovljeno, da gre za naselbino iz pozne antike oziroma zgodnjega srednjega veka. Med 25. 3. in 20. 6. 2004 so bila pod vodstvom Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana, in s sodelovanjem podizvajalca, Narodnega muzeja Slovenije s sodelavci, tod izvedena obsežna arheološka izkopavanja. Arheološke raziskave so bile izvedene v okviru zaščitnih izkopavanj na trasi bodoče AC Šentvid–Koseze na podlagi predhodnih izsledkov opravljenih terenskih pregledov na omenjeni lokaciji (B. Djurić, Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Pržanji, SAAS, Ljubljana 2002). Skupna raziskana površina je obsegala okrog 3200 m².

Območje najdišča je bil razmeroma raven travnik ob južnem vzhodu vzpetine Gradišče nad Šentvidom pri Ljubljani. Na jugu je bilo najdišče zamejeno s cesto Andreja Bitenca in na vzhodu s potokom Pržanec. Arheološke kulturne plasti in antropogene strukture so bile skoncentrirane na osrednjem in vzhodnem delu najdišča. Ohranjene so bile le spodnje lege jam in vkopov za stojke, ki so bili vkopani v sterilno plast. Vrhnji del najdišča je bil v veliki meri uničen. Na franciscejskem katastru je območje najdišča označeno kot polje. Odkrite arheološke strukture smo lahko opredelili kot ostanke naselbinskih struktur. Večinoma je šlo za manjše jame z drobci oglja, ožgane ilovice in fragmenti keramike, ki so bile dobro vidne kot temnejše lise na svetlejši geološki osnovi (to sta sestavljala siva meljasta glina in prodnato peščen mulj). Nekatere izmed njih so vsebovale tudi srednje velike kamne in smo jih lahko zanesljivo opredelili kot jame za stojke. Te jame so v nekaj primerih sestavljale skupine vzporednih oziroma pravokotnih linij – očitno hiš, ki so bile glede na razmeščenost jam za stojke velike pribl. 3,5 x 4 m in usmerjene proti severu z rahlim odklonom proti zahodu.

Bistvena značilnost arheološkega najdišča v Pržanju so bile v tlorisu pretežno ovalne in včasih rahlo pravokotne podolgovate jame (slika 1). Njihova dolžina je bila od 2,5 do 4 m, širina pa od 0,90 do 1,80 m. Jame so bile pretežno zelo plitve (slika 2). Usmerjenost večine izmed 24 večjih jam je bila sever–jug, z rahlim odklonom proti zahodu, manjšega števila jam pa vzhod–zahod oziroma pravokotno na prve. Poleg teh so se na vzhodnem delu izkopišča pojavljale nekoliko manjše jame s skoraj povsem okroglim tlorisom premera do 1 m. Večina jih je ob temnejši delno žganinski plasti

Pržanjan, pogled na osrednji del izkopišča z juga. V ospredju jame za stojke hiše 1 na levi ter jami 3 in 4 na desni strani. (foto: I. Hrovatin)

vsebovala številne kamne, ki so včasih sestavljali očitno namerno oblikovano tlakovanje ob stenah in po dnu jame, ali pa so brez reda ležali po celotni površini jame. Poleg kamnov so bile v jamah številne najdbe – fragmenti keramike, posamezni koščki antičnega stekla, železna žindra in talina pa tudi velike količine glinenega lepa, ki očitno nakazuje sledove kurjenja v jamah. Še posebno žganina, ožgani kamni ter velike količine železne žindre in livarske taline napeljujejo na možnost,

da imamo v Pržanjanu opraviti z metalurškimi jamami oziroma ostanki talilnih peči za predelavo železove rude v železo. V številnih primerih so jame spremljale posamične jame za stojke, ki bi lahko pomenile ostanke pomožnih nadstrešnih konstrukcij.

Med najdbami iz arheoloških struktur so časovno izpovedne predvsem keramične (sliki 3 in 4). Gre za odlomke prostoročno izdelane, neenakomerno žgane, zelo porozne keramike, ki je v nekaj primerih okrašena z valovnico, vrezji ali glavničanjem. Po oblikovnih primerjavah je zelo podobna tisti iz drugih novoodkritih najdišč zgodnjerslovenskega obdobja, tj. iz časa 7. in 8. stoletja v osrednji in severovzhodni Sloveniji (na primer Nova tabla v Prekmurju, Slivnica in Spodnje Hoče na Štajerskem in Dragomelj v osrednji Sloveniji; prim. M. Guštin (ur.), Zgodnji Slovani. Zgodnjersrednjeveška lončenina na obrobju vzhodnih Alp, Ljubljana 2002, 46s, 67s, 79s). Glede na to lahko »obratno cono« v Pržanjanu časovno umestimo v zgodnjersrednjeveško obdobje. Najdeni sta bili tudi zeleno-modri jagodi iz steklene paste z večbarvnimi očesci, ki glede na primerljive najdbe v širšem evropskem prostoru mlajši del naselbine v Pržanjanu datirata v časovni razpon med konec 8. in prvo polovico 9. stoletja.

Pržanjan, presek jame 3 (foto: I. Hrovatin)

Pržanj, fragment keramične posode (foto P. Bitenc)

To okvirno datacijo oziroma še zgodnejši čas življenja v pržanjski naselbini so potrdile tudi prve radiokarbonske datacije vzorcev oglja iz dveh jam (vse datacije je izvedel laboratorij Beta Analytics, Miami, ZDA). Rezultati dokazujejo glavno obdobje dejavnosti na najdišču v Pržanju v razponu med sredino 7. in drugo polovico 8. stoletja. V tem smislu je še zanimivejša tretja radiokarbonska datacija, ki je bila opravljena na ostankih oglja iz jame za stojko hiše na jugozahodnem delu izkopišča (slika 1). Rezultat tega datiranja namreč hišo postavlja v razpon med sredino 5. in konec 6. stoletja. Nakazuje se torej kronološka ločenost med pravokotnimi hišami, grajenimi z vertikalnimi stojkami (pozna antika?), ter podolgovatimi in okroglimi plitvimi jamami s sledovi metalurških dejavnosti (zgodnji srednji vek). Ob tem je zanimivo, da tako imenovane obrtne jame ne ležijo v neposredni bližini navedene hiše. Po drugi strani s preliminarno tipološko analizo ugotavljamo, da med keramičnimi najdbami iz hiše in jam ni izrazitih razlik.

Peter Turk, Vesna Svetličič

147

EŠD: 589

Naselje: Ptuj

Občina: Ptuj

Ime: *minoritski samostan*

Naslov: *Minoritski trg*

Področje: UA

Obdobje: 13. in 17. stoletje

Vrsta dela: 6, 7, 8

Zgodovina minoritskega samostana s cerkvijo sega v drugo polovico 13. stoletja, ko je na mestu

današnjega stavbnega kompleksa stala manjša samostanska zgradba s cerkvijo s tako imenovanim dolgim korom. Samostan so začeli barokizirati leta 1681, v času gvardijana Gašperja Dirla, in ga po petnajstih letih korenito spremenili. Zgradili so samostanski refektorij, dogradili jugozahodni trakt ter nadzidali zahodni in vzhodni trakt. V baročnem duhu so tudi preoblikovali cerkveno notranjost, jo obokali in okrasili z izjemno kvalitetnimi deli baročnega kiparskega mojstra Jožefa Strauba, prizidali pa so tudi loretansko kapelo in monumentalno preoblikovali glavno cerkveno fasado, ki je predstavljala kvaliteten višek v tedanjem obdobju na Slovenskem in tudi širše. Leta 1945 je bila cerkev v bombnem napadu porušena.

Gotski prezbiterij je bil rekonstruiran med letoma 1986 in 1989. Rekonstrukcija cerkvene ladje poteka od leta 2001 in je v zaključni fazi. Na restavratorskem centru obnavljajo oziroma rekonstruirajo plastike in štukaturno okrasje za monumentalno baročne fasado.

V marcu 2005 je bila zaključena obnova streh na celotnem samostanu in začela se je obnova notranjščine samostana. Za prenovu drugega nadstropja zahodnega trakta samostana za potrebe »provincialata« je projektno dokumentacijo v skladu s konservatorskim programom in kulturnovarstvenimi pogoji izdelal arhitekt Matija Suhadolc. Prostori so bili po vojni močno osiromašeni in preurejeni v šolske učilnice in pozneje v knjižnico. Ob samostanski knjižnici, v območju pozneje vstavljenega stopnišča, je bil prostor z bogato baročno štukaturo preurejen v sanitarije z dostopom na podstrešje in v samostansko knjižnico, zato je bila štukatura močno poškodovana; ohranjena pa so še originalna baročna vrata z okovjem. V drugih prostorih oziroma na hodniku so ostali ohranjeni le še kamniti vratni podboji, medtem ko so bila vrata zamenjana.

Ob prenovi so bile vzpostavljene vse primarne vratne odprtine in opremljene z novim stavbnim pohištvom, izdelanim po vzoru historičnega, še ohranjenega v prvi etaži. Pod novejšim parketom so bile primarne lesene podnice močno dotrajane, poškodovane ter premazane z odpadnim oljem, zato smo jih morali odstraniti. V sobah je ponovno položen obstoječi parket, na hodniku pa povoskane podnice (lepljene v več plasteh, narejene v samostanskih delavnicah v Admondu).

Okna so ohranjena ter obnovljena in prepleškana. Pri prenovi in sondažnih raziskavah je sodeloval restavratorski svetnik Viktor Gojkovič. V naslednjih letih načrtujejo prenovu obeh etaž vzhodnega trakta za samostanske potrebe in

Hodnik »provincialata« v drugi etaži zahodnega trakta med prenovno

prenovo prvega nadstropja zahodnega trakta, ki bo služil za izobraževanje.

Restavrirati in obnoviti bo treba potrebno tudi močno dotrajana reprezentančna okna v refektoriju ter samostansko dvorišče s križnim hodnikom in močno dotrajanimi stebri iz peščenjaka.

Marlenka Habjanič

Hodnik »provincialata« v drugi etaži zahodnega trakta po prenovi

148

EŠD: 6665

Naselje: Ptuj

Občina: Ptuj

Ime: stari zapori

Naslov: Prešernova ul. 37

Področje: Z, UA

Obdobje: 19. stoletje

Vrsta dela: 7, 8

Jetnišnico, staro inkvizitorsko stavbo, prvič zasledimo na katastrski karti mesta leta 1824 in pozneje na stari Kaiserjevi suiti iz leta 1832. Leta 1844 je bila predelana in povečana za jetniški trakt.

Pred prenovno so bila v objektu stanovanja, delno pa so bili prostori namenjeni za skladišča. V skladu s spomeniškovarstvenim projektom in pogoji je bila pri projektu Ptuj izdelana projektna dokumentacija za prenavo objekta za upravno-delovne in razstavne prostore Pokrajinskega muzeja Ptuj. Prenova objekta poteka že več let, od leta 2002. Objekt je bil statično saniran, obnovljeni so bili streha in fasade, razen fasade kletne etaže zaporniškega trakta, ter obe dvorišči in tudi dotrajani del obzidja zaporniškega dvorišča.

Pritličje obuličnega trakta je bilo urejeno za upravo muzeja in restavratorsko delavnico za tekstil, v kletni etaži pa so razstavni prostori. V kletni etaži zaporniškega trakta, ki je v nivoju terena, so bile obnovljene zaporniške celice in v njih je stalna razstava novejših zgodovine mesta Ptuj. V zaporniških celicah v drugi etaži pa so urejene restavratorske delavnice.

V letu 2005 je prenova, ki je v zaključni fazi, potekala v skladu s projektno dokumentacijo. Obnovljeno je bilo podstrešje upravnega trakta – urejeni so bili večnamenski prostor s prezentacijo historičnega ostrišja, delovni prostor za strokovnega delavca in pomožni prostori. Prostori so gradbeno urejeni z vsemi inštalacijami, treba jih je le še končno obdelati (opleskati, položiti finalno talno oblogo ...).

V tretji etaži zaporniškega trakta so bile izvedene inštalacije – ogrevanje in elektrika, ki so potrebne za ureditev restavratorskih delavnic v nekdanjih zaporniških celicah.

Marlenka Habjanič

149

EŠD: 6492

Naselje: Ptujška Gora

Občina: Majšperk

Ime: Ptujška Gora – vas

Naslov: Ptujška Gora

Področje: E, UR, KR.

Obdobje: zadnja četrtina 14. stoletja, 19. stoletje

Vrsta dela: 4, 7, 8

Leta 2005 so minoriti začeli urejati božjepotni kraj na Ptujski Gori, ki sodi med največja romarska središča v Sloveniji. Dela so začeli z izvedbo pomožnega stopnišča med župniščem in gospodarskim poslopjem po projektu, s katerim je naša služba soglašala. Dodatni dohod do cerkve je poleg funkcionalnosti predviden tudi zaradi same varnosti ob večjih obiskih.

Celovita ureditev božjepotnega kraja, ki naj bi bila zaključena ob šeststoletnici cerkve, leta 2010, predvideva ureditev parkirišč, postavitev križevega pota, ureditev romarske hiše, izvedbo dodatnega dostopa do cerkve ter ureditev platoja okoli cerkve. Idejna zasnova ureditve je bila izbrana na podlagi vabljenega natečaja. Izbran je bil najprimernejši predlog, vendar bodo potrebne še določene spremembe.

Za ureditev in revitalizacijo kraja smo izdelali elaborat z opisom in ovrednotenjem stavbne dediščine, podali kulturnovarstvene pogoje za ureditev vasi ter poudarili, da je treba k prenovi Ptujške Gore pristopiti kompleksno, saj je cerkev z obzidjem, trgov in širšo vasjo nerazdružljiva celota. Ptujška Gora ni samo božjepotni kraj, ampak predvsem naselje z ljudmi, ki tu živijo.

Nujno je treba sanirati prostor na trgu, predstaviti dvigalo ter rešiti problem nedokončanega in neustreznega portala. Poslopje pošte, hišo št. 45, pritrilčno štiriosno stavbo, krito s strmo enokapno opečno streho, ki je prislunjena na cerkveno obzidje, je treba vključiti v program celovite prenove in v njej predstaviti dvigalo, ki je moteč element ob monumentalnih baročnih stopnicah. Gospodarsko poslopje, ki stoji ob župnišču, je mogoče prenoviti v večnamenski objekt – romarsko hišo. Nepozidano pobočje Ptujške Gore na severni strani cerkve, zasajeno z ekstenzivnim sadovnjakom, niže sta njiva in travnik, je precej izpostavljeno in je del značilne vedute. Ureditev tega pobočja je bila precej ambiciozno zastavljena s parkirišči za osebne avtomobile, avtobuse ter kolesarnico z vso infrastrukturo in dovozi ter kalvarijo s postajami križevega pota in izpostavljenim bogoslužnim krajem.

Manjše parkirišče za osebne avtomobile je mogoče urediti le ob gozdnem robu, vendar brez večjega posega v teren oziroma cestišče. Ravnino je mogoče urediti kot zatravljeno površino (travnik), ki lahko služi kot občasno parkirišče. Podobno bi bilo mogoče začasna parkiranja urediti tudi teren ob vznožju Ptujške Gore.

Izvedba večjega parkirišča za osebne avtomobile, avtobuse in kolesarnico z infrastrukturo ter dovozi je problematična, saj gre za zemljišče (travnik, njiva), ki je precej izpostavljeno pogledu s trga. Poleg tega je konfiguracija terena taka, da bi bila za te posege potrebna precejšnja zemeljska dela (širša cesta, obračališče, škarpe).

Ambiciozno zastavljena kalvarija s postajami križevega pota in izpostavljenim bogoslužnim platojem, ki je načrtovana na pobočju, ni primerna. Glede na tradicijo je smiselno, da je v času velikih romanj bogoslužje na trgu. Treba pa je tudi razmisliti, ali je namestitev postaj križevega pota, ki tukaj niso bile dokumentirane, res nujna.

Pobočje pod župniščem z ekstenzivnim sadovnjakom je smiselno ohraniti in obnoviti s starimi sortami sadnega drevja, obnoviti je treba stari vodnjak, urediti staro pot ter razmišljati o markiranju postaje križevega pota na tleh.

Vzpetina z naselbinskim območjem Ptujška Gora, ki leži na meji med Dravskim poljem in Halozi, je kvalitetna vaška aglomeracija, sožitje kmečkih domačij ter sakralne arhitekture. Zaradi svoje vloge v prostoru, ohranjene tlorisne zasnove in arhitekture ter izjemne vedute je spomenik historičnega urbanizma.

Jelka Skalicky

150

ESD: 2194

Naselje: Radeče

Občina: Radeče

Ime: cerkev sv. Petra

Področje: UA

Obdobje: prva polovica 16. stoletja

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Župnijski urad Radeče je v letu 2004 zaprosil za pogoje pri obnovi stranske Marijine kapele – nekdanjega prezbiterija z začetka 16. stoletja, ki je ostanek v letu 1910 podrté poznogotske cerkve. Z namenom, da bi v nekdanjem poznogotskem prezbiteriju po obnovitvenih delih v največji možni meri dopolnili in nadgradili njegovo zabrisano pričevalno podobo, je konservator s soglasjem župnika napravil osnovne poizvedovalne sonde. Poleg prebeljenih obstenskih služnikov in obočnih reber, ki so bili leta 1963 na podlagi raziskav tonirani v svetlo modri barvi, je bil na obočnih rebrih najden prvotni omet, barvan v temnomodri, skoraj črni barvi. Na rebrih so najdene tudi rdeče delilne prečne črte. Poleg tega je bila ob rebrih najdena slikana obroba z motivi

polkrogov v rdeči barvi. Nad preklado baročnega okna v južni steni je bil odkrit šilastoločni sklep gotskega okna. Ostanke gotskega okna so bili odkriti tudi na vzhodni steni. Okno v južni podolžni steni ima ohranjeno krogovičje, a brez sredinske palice. Ob pomoči restavratorka Simone Škorja so bile razširjene sonde na poslikavah na obočnih rebrih in na slikanih obrobah gotskih oken. Na stenah prezbiterja so pod novejšimi barvnimi beleži ohranjeni trdni gotski ometi. Ob delnem sondiranju sten ni bilo opaziti sledov stenskih poslikav. Na podlagi raziskav in analiz ometov, ki jih je napravil Ivo Nemeč, smo župnijskemu uradu kot investitorju obnove predlagali, da se razširijo obstoječe sonde z najdenimi poslikavami in se nato retuširajo. Na mestih, kjer se ne bodo odstranjevali trdni ometi, se poslikava le rekonstruira. Ker za celovito prezentacijo prvotne barvne podobe, niti one iz leta 1963, od investitorja nismo pridobili konsenza in ker nismo pristali na enostranske rešitve, je ostala barvna podoba prezbiterja podobna oni pred začetkom sondiranja.

Bogdan Badovinac

151

EŠD: 5527

Naselje: Radovljica

Občina: Radovljica

Ime: grobišče borcev NOB

Naslov: grajski park v Radovljici

Področje: Z

Obdobje: druga svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7, 8

Za prenovo grobišča borcev NOB v grajskem parku v Radovljici je Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Kranj, pripravil kulturnovarstvene pogoje, sodeloval pri izbiri referenčnega izvajalca in pri izbiri primerne materiala za grobnico ter vodil sprotni konservatorski nadzor in dokumentiral obnovo. Poškodovani plato iz pranih plošč je bil odstranjen, izdelana je bila nova betonska podlaga in izvedeno je bilo ponovno tlakovanje. Zamenjana je bila nagrobna plošča, vsi kamniti elementi, stebriči, vaza in obelisk so bili restavrirani in vodoodbojno površinsko zaščiteni. Niz stebričev iz sivga apnenca ob osrednjem zasajenem polju spomenika je bil na novo preložen in sidran. Obnova je imela značaj temeljitega vzdrževalnega posega. Vsi elementi spomenika so obdelani v njihovi izvorni tehniki, tako kot si je leta 1960 celoto zamislil arhitekt Edo Ravnikar. Obnovo je financiralo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve RS. Gradbena dela je izvajal

Anton Pugelj iz Kranja, kamnoseškorestavratska pa mojster za ohranjanje kulturne dediščine, kamnosek Leopold Šajn iz Podvasce pri Trziču.

Renata Pamič

152

EŠD: 466

Naselje: Rajec

Občina: Brežice

Ime: Mokrice – grad

Naslov: Rajec 4

Področje: UA

Obdobje: 15.–20. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7

Prvotni srednjeveški dvonadstropni stolp so sredi 16. stoletja vključili v monumentalen renesančni dvorec, ki so ga dodatno utrdili s tremi obrambnimi stolpi. Grad so dokončno pozidali v 17. stoletju, v šestdesetih letih 20. stoletja pa je doživel temeljito obnovo notranjčine za novo hotelsko dejavnost.

Izvajalec del, WTC & Kojić, d. o. o., iz Brežic, je do konca leta 2005 v celoti obnovil zunanje grajske fasade. Fasadni ometi so bili žal nepravilno obnovljeni že v sedemdesetih letih 20. stoletja, ko so baročne apnene omete preplastili s cementno-apnenimi. Zaradi mehanske in kemične nekompatibilnosti obeh ometov je sčasoma prišlo do razpok in odstopanja od podlage na cementno-apnenem ometu. Ker je slednji paronepropusten in ima drugačen razteznostni modul, je povzročil tudi popolno uničenje baročnega ometa. Ta je bil povsem prhek in zelo razpokan. Izjema sta bila le jugovzhodni in severni stolp, kjer ni prišlo do preplastitve z apnenocementnim ometom in so se baročni apneni ometi ohranili v zadovoljivem stanju. Na drugih fasadah pa je bilo treba dotrajane omete v celoti odstraniti in jih nadomestiti z novimi iz hidravličnega apna podjetja Röfix. Zidove pod kamnitim kordonskim vencem delavci niso več ometavali, temveč so odstranili opečne in betonske plombe ter izvedli fugiranje kamnite zidave. Beljenje fasad v ubito beli barvi se je izvedlo z apnenim beležem podjetja Röfix. Izvajalec je sočasno z obnovo fasad zamenjal tudi kritino na grajskih strehah in obnovil kleparske detajle. V letu 2006 bodo nadaljevali obnovo dvoriščnih fasad in mostu.

Tomaž Golob

Mokrice, grajska fasada pred obnovo (foto: Tomaž Golob)

Grajska fasada po obnovi (foto: Tomaž Golob)

153

EŠD: 8758

Naselje: Rajec

Občina: Brežice

Ime: Mokrice – območje gradu

Naslov: Rajec 2, Rajec 3, Rajec 4a

Področje: UA, UR, KR

Obdobje: 12.–18. stoletje

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Grad Mokrice stoji sredi obširnega parkovnega območja na vrhu zložne ravnice nedaleč od državne meje z Republiko Hrvaško. Ob gradu stoji gospodarski poslopji, nekdanji hlevi in kašča, na samem robu angleškega parka je locirana grajska kapela, nedaleč od nje stoji Herzogova vila, v pobočju parka ob dostopni cesti pa Logarjeva hiša.

Podjetje Terme Čatež, d. d., je v letu 2005 s sofinancerskim deležem Evropskega sklada za regionalni razvoj pristopilo k večjim investicijskim vlaganjem v objekte na Mokricah. Tako so obnovili grajsko kaščo v dependanso Hotela grad Mokrice, pristopili pa so tudi k celoviti obnovi Herzogove vile in Logarjeve hiše, v katerih želijo urediti apartmaje.

Baročna grajska kašča, ki stoji v neposredni bližini gradu, je bila prazna in v izredno slabem stavbnem stanju. Na podlagi statične presoje grajenih konstrukcij, ki jo je izdelalo podjetje IRMA, d. o. o., iz Ljubljane, in kulturnovarstvenih pogojev

je podjetje REGION, d. o. o., iz Brežic izdelalo ustrezno projektno dokumentacijo. Izvajalec del, WTC & Kojič, d. o. o., iz Brežic, je v celoti porušil južno in vzhodno obodno steno, ki sta bili zaradi pomankljivega temeljenja zelo poškodovani, ohranili pa so severni in zahodni obodni zid, ki sta bila solidno ohranjena in brez poznejših predelav. Ohranila sta namreč baročno podobo iz 18. stoletja z ritmom manjših zamreženih oken in bogato členjeno fasado z oker toniranimi polji, ki jih obdajajo v beli barvi naslikani pilastri. Temelje obstoječih zidovov so podbetonirali in hidroizolirali ter zgradili nove zidove delno iz opeke in delno iz armiranobetonske konstrukcije v območju arkadnih odprtini, s katerimi so členili vzhodno fasado v poznem 19. stoletju. Nova strešna konstrukcija je izdelana iz kombinacije jekla in lesa, ki omogoča izgradnjo sob tudi v mansardi. Novi fasadni ometi na obeh starih obodnih zidovih so iz hidravličnega apna in prebeljeni v apneni barvi, na novih obodnih zidovih pa je bila izvedena toplotnoizolacijska fasada s silikonskim beležem. Pri obnovi fasad so uporabili materiale podjetja Rófix. Notanjo opremo je zasnoval arhitekt Janez Vozelj iz Ljubljane. Izvajalec je sočasno tudi uredil ožjo okolico kašče. Do konca leta 2005 so izvedli tudi obnovo strehe na Logarjevi hiši ter delno rekonstruirali Herzogovo vilo. Dela se bodo nadaljevala v letu 2006.

Tomaž Golob

Grajska kašča ob začetku obnove (foto: Tomaž Golob)

Grajska kašča ob koncu obnove (foto: Tomaž Golob)

154

EŠD: 9203

Naselje: Rateče

Občina: Kranjska Gora

Ime: hiša Rateče

Naslov: Rateče 43

Področje: E

Obdobje: prehod iz 19. v 20. stoletje

Vrste dela: 7

Hiša Rateče 43 ali Kajžnikova domačija stoji v osrednjem delu Rateč, južno od vaške gorice.

Zaradi izjemne etnološke in kulturnozgodovinske vrednosti je Občina Kranjska Gora po požaru v letu 1995 hišo odkupila od prejšnjega lastnika in v istem letu pristopila k obnovi z namenom, da se v hiši uredita lokalni muzej o življenju v Ratečah in rateški noši ter muzej o Planici in da v njej svoje prostore pridobita tudi turističnoinformacijska pisarna ter lokalno društvo. Tedanji ZVNKD v Kranju, sedanji ZVKDS, OE Kranj, je pripravil konservatorski program za obnovo.

Domačija je pred požarom obsegala nadstropno hišo z gospodarskim poslopjem, manjšo leseno lopo za orodje in vozove, drvarnico in lesen ovčji hlev. Hiša je skupaj z gospodarskim poslopjem imela tlorisno zasnovo na ključ. Zaradi popolnega uničenja se je gospodarsko poslopje odstranilo.

V pritličju hiše se je tudi po obnovi ohranil nekdanji notranji tloris: veža, »hiša«, kamra,

črna kuhinja ter kašča. Gre za edino s tovrstnim notranjim ambientom ohranjeno domačijo v Ratečah. Na vzhodni fasadi je ohranjena freska sv. Florjana, na južni sončna ura. Na južnem delu zahodne fasade je ohranjen pas predhodno naslikanih šivanih vogalov. Vhod krasi polkrožen portal iz tufa z rezljanimi vrati z zapahom.

Hiša se je obnavljala postopoma. Najprej so bila v hiši izvedena arheološka izkopavanja, nato se je pristopilo k dejanski obnovi hiše. Sredstva za obnovo je v višini 4,6 milijona tolarjev prispevalo tudi Ministrstvo za kulturo.

V letu 2004 so se na Kajžnikovi domačiji v Ratečah zaključila groba in fina gradbena ter obrtniška dela: zidarska, krovska, kleparska, tesarska in mizarska. ZVKDS, OE Kranj, je med deli izvajal nadzor.

Tehnični prevzem je bil izveden v letu 2005. V naslednjih letih ima občina namen dokončno urediti okolico hiše, hišo opremiti z manjkajočo notranjo opremo in jo odpreti za javnost. ZVKDS, OE Kranj, je v začetku leta 2006 pripravil strokovne podlage za razglasitev hiše Rateče 43 za kulturni spomenik lokalnega pomena.

Lidija Uranič

Hiša Rateče 43 – med obnovo (foto: Renata Pamič, ZVKDS, OE Kranj, april 1998)

Hiša Rateče 43 – po obnovi (foto: Lidija Uranič, ZVKDS, OE Kranj, september 2004)

155

EŠD: 7752

Naselje: *Ravne na Koroškem*

Občina: *Ravne na Koroškem*

Ime: *Ravne na Koroškem – stara železarna (štauharija)*

Naslov: *Koroška cesta 14*

Področje: *T, Z*

Obdobje: *začetek 20. stoletja (1915)*

Vrsta dela: *2, 4, 5, 6, 7, 8*

Historično območje štauharije, ki ga sestavljajo objekti štauharije, personala in laboratorija, je eden redkih avtentičnih industrijskih kompleksov s konca 19. stoletja (personal) in začetka 20. stoletja. Samo območje, ki je znotraj Železarne Ravne, je skoraj v samem centru mesta, po drugi strani pa dovolj odmaknjeno od starega mestnega jedra. Lokacija zavarovanega območja je ugodna za kvalitetno zaščito in kombinirano uporabo tega kompleksa.

Objekt stare kovačnice ali štauharije je bil zgrajen med prvo svetovno vojno za potrebe vojaške industrije. V njem so izdelovali granate za avstrijsko mornarico. Po vojni so program spremenili in izdelovali podkve, še pozneje pa so izdelovali vzmeti in nazadnje odkovke.

Objekt je pritlična dvoranska zgradba, ki so jo pozneje dograjevali. Obodni zidovi so zidani iz opečnih zidakov. Konstrukcijske ojačitve se kot pilastrici kažejo na glavni fasadi. Na južni strani je objekt dvignjen zaradi boljšega prezračevanja. V notranjosti prostora so v liniji v rastru razporejeni armiranobetonski stebri. Notranjost stavbe je skromna, fasada je obložena z vidno opeko, okna so velika, sestavljena iz mreže manjših. Fasade so osnosimetrično zasnovane, simetrijo motijo predvsem poznejše dozidave.

Občinski svet je julija 2004 sprejel Dokument identifikacije investicijskega projekta; ta vsebuje in upošteva konservatorski program, ki ga je podal Zavod za varstvo kulturne dediščine, OE Maribor, program vsebinskih posegov (podal ga je Koroški pokrajinski muzej, OE Ravne, mag. Karla Oder), popis del z oceno stroškov (Gradbeništvo Valcl) in oceno stroškov izvajanja muzejske prezentacije (dr. Sonja Ifko). Idejni projekt je temeljil na zaključkih arhitekturne delavnice Opuščeno industrijsko območje – razvojni potencial, ki jo je septembra 2002 izvedla Fakulteta za arhitekturo. Izdelan je bil natančen arhitekturni posnetek stanja, z lokacijo strojev in naprav (Lohnex, d. o. o., Maribor).

Projekt postavitev prihodnje muzejske zbirke pa

je pripravila dr. Sonja Ifko s Fakultete za arhitekturo.

Odstranjena sta bila prizidka na severni strani objekta, očiščena in zaščitena je bila fasada (hidrofobna emulzija) in pozidani so bili poškodovani deli fasade. Sanacija dimnika je bila opravljena na podlagi usmeritev podjetja STING, opravljeni so bili pregledi strehe in strešne konstrukcije, sanacija delov strehe ter zaščita lesenih delov strešne konstrukcije, temeljito čiščenje notranjih sten, zaščita lesenih fasadnih sten in oblog, sanacija oken in vrat na podlagi usmeritev odgovornega konservatorja, vključno z izdelavo novih oken in vrat, kjer je bilo to potrebno, ter čiščenje in izravnava tal v razstavnem prostoru. Glavna komunikacijska vrata v razstavni prostor so bila po usmeritvi projektantke narejena na novo, za njimi steklena vrata, oboja drsna, prav tako sta bili zastekljeni dve večji vratni odprtini.

Do konca so bila izvedena vsa dela v glavnem razstavnem prostoru, razen elektroinstalacije. Izvajalec je na podlagi usmeritev mag. Karle Oder očistil prostor predmetov, ki tja več ne sodijo.

Opravljen je bil prevoz muzejskih eksponatov iz muzeja na prostem ob ravenskem gradu (repač, lokomotiva, valjčne stoje), ki so predvideni za postavitve v okviru stalne razstave v štauhariji.

Postavljena je bila ograja, ki je razmejila zaščiteno območje in proizvodni del železarne.

Posebej težavno je bilo saniranje dimnika, ki ni več v uporabi, vendar ga je zaradi celovitosti kompleksa treba ohraniti. Poškodbe na njem so se kazale predvsem v razpadanju opeke; zaradi neaktivnosti dimnika so se namreč v opeki pojavili sledovi kapilarne in atmosferske vlage. S sondažnim vkopom je bilo ugotovljeno, da je betonski temelj v dobrem stanju. Opeka dimnika se je sistematično injektirala s hidrofobno injekcijsko maso. Propadla opeka se je nadomestila s staro opeko istih dimenzij s šamotno malto. Fuge med opeko so se poglobile in zalile s cementno malto.

Dean Damjanović

156

EŠD: 9550

Naselje: *Reva pri Dobrniču*

Občina: *Trebnje*

Ime: *arheološko območje Dobrnič*

Področje: *A*

Obdobje: *rimsko obdobje*

Vrsta dela: *6*

Že konec decembra 2004 je Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije OE, Novo mesto, na

parc. št. 594 k.o. Dobrnič – Reva pri Dobrniču (arheološko območje Dobrnič – EŠD 9550) na območju bodoče novogradnje, v neposredni bližini prazgodovinskih gomil, za zasebnika Franca Koželja opravljal valorizacijo z 10 testnimi jarki v velikosti 1 x 1 x 0,8 m povprečne globine. Ta raziskava je dala arheološko pozitiven rezultat. Odkrita je bila zidana, relativno dobro ohranjena grobnica iz zgodnjega obdobja rimske dominacije v naših krajih. Najdbe so objavljene v članku z naslovom Zaščitna arheologija na Dolenjskem (Rast XVI, april 2005, 186–191), izdelano pa je bilo tudi posebno interno »Poročilo o arheološkem vrednotenju na parc. št. 594 k.o. Dobrnič« (Bavec, februar 2005), v katerem smo predvideli nadaljevanje izkopavanja. Ta so bila, v okviru redne študentske prakse Oddelka za arheologijo FF v Ljubljani pod vodstvom doc. dr. Predraga Novakoviča v času od 1. 4. do 10. 5. 2005 tudi opravljena. Znotraj 220 m² velike izkopavalne površine je bilo skupno odkritih 22 grobov iz 1. do 2. stoletja n. š.

Uroš Bavec

157

EŠD: 4415

Naselje: *Robidišče*

Občina: *Kobarid*

Ime: *Robidišče – hiša Robidišče 3*

Naslov: *Robidišče 3*

Področje: *E*

Obdobje: *19. stoletje*

Vrsta dela: *4, 7*

V okviru popotresne obnove in razvoja Posočja je v letošnjem letu lastnik domačije Robidišče 3 začel celovito obnovo obstoječega objekta in izgradnjo prizidka, ki bo postavljen pravokotno na obstoječi objekt. Sanacija se izvaja za potrebe ovčereje, sirsarske dejavnosti in turizma v vasi.

Andrejka Ščukovt

158

EŠD: 171

Naselje: *Rodica*

Občina: *Domžale*

Ime: *cerkev sv. Mohorja in Fortunata*

Področje: *UA*

Obdobje: *prva polovica 18. stoletja*

Vrsta dela: *7*

Zaselek Groblje leži ob cesti, ki iz Domžal pelje proti Mengšu. Cerkev sv. Mohorja in Fortunata stoji v tej smeri na levi strani. Ob cerkvi je bil

nekdaj grad, ki danes ni več ohranjen oziroma je močno prezidan, tako da ni mogoče več govoriti o kakršni koli prepoznavnosti.

Cerkev sv. Mohorja in Fortunata je, glede na podobo iz Valvazorjeve Topographiae Ducatus Carnioliae iz leta 1679, na tem mestu v sredini 17. stoletja že obstajala. Prav tako jo omenjajo zapiski cerkvenih dragocenosti iz leta 1526. Na podlagi Valvazorjeve podobe lahko razberemo, da je imela cerkev enako lego kot današnja, eno ladjo, vhodno lopo in zvonik, krit s piramidasto streho. Prezbiterja ni videti. Okrog leta 1741 so na mestu srednjeveške cerkve postavili novo, baročno cerkev oziroma so srednjeveško cerkev močno prezidali in baročno preoblikovali. Dr. France Stele (F. Stele, Politični okraj Kamnik, 1929) meni, da je bila današnja cerkev močno preoblikovana – reformata – v sredini 18. stoletja. Srednjeveški cerkvi naj bi dodali prostornejši baročni prezbiterij, obstoječi ladji pa dve baročni kapeli. Od tod tudi rahlo utesnjena baročna prostornina ladje. Cerkev naj bi bila prezidana med letoma 1741 in 1763, ko je bila posvečena. Obdaja jo obzidje nepravilnega tlorisa z več prehodi. Zunanjščina cerkve je baročno oblikovana in močno razčlenjena. Na zahodni strani sta cerkvi priključena zvonik in vhodna lopa. Današnja cerkev je enoladijska s širokim poligonalno zaključenim baročnim prezbiterijem. Na severni strani je cerkvi priključena zakristija pravokotne oblike, na južni strani pa je prizidana pravokotno oblikovana odprta loža. Notranjščina tvori močno razgiban in plastično oblikovan prostor. V cerkvi je, kljub baročnemu centralnemu preoblikovanju ladijske prostornine, ki jo ustvarjata obe kapeli, mogoče čutiti vzdolžnost, ki je morda ostanek srednjeveške predhodnice.

Ohranjeni naslikani letnici za velikim oltarjem označujeta obdobje, ko je bila cerkev poslikana, in sicer med letoma 1759 in 1761. Bogato baročno poslikavo cerkve je izvedel najboljši slovenski baročni freskant France Jelovšek. Poslikani so vsi oboki v cerkvi. Poslikani so tudi deli ostenja, in sicer stene ob velikem in stranskih oltarjih. Iluzionistično naslikane podobe prikazujejo prizore iz življenja svetnikov sv. Mohorja in sv. Fortunata. Vse prizore bogato dopolnjuje iluzionistično naslikana baročna arhitektura z angeli in prizori svetnikov, ki so v tej cerkvi prav tako čašчени.

Glede na Jelovškovo poslikavo zahodne stene domnevamo, da je bil originalni pevski kor oblikovan kot nekakšen manjši pomol. V sredini 19. stoletja so v cerkvi na mestu kornega pomola postavili kamnit pevski kor čez celotno širino ladje. Nameščen je bil na dva mogočna kamnita stebra. Pevski kor iz sredine 19. stoletja je bil po

drugi svetovni vojni odstranjen. Takratni Zavod za spomeniško varstvo Kranj je ob celostni obnovi cerkve med letoma 1982 in 1985 na novo oblikoval podobo manjšega pevskega kora. Balustrada kora je bila oblikovana v lesu in zrelobaročnih formah.

Cerkev sv. Mohorja in Fortunata je od leta 1995 župnijska cerkev. Že od leta 1995 je Župnija Jarše želela večji pevski kor. Glede na izredno kvaliteten ambient notranjščine je bil poseg z našega zornega kota že v začetku zelo vprašljiv. V letu 2005 je bilo pripravljenih več študij postavitve pevskega kora. Osnovna kulturnovarstvena načela so bila jasno začrtana od vsega začetka. Upoštevati je bilo treba baročni ambient z bogato baročno poslikavo. Na nivoju pohodnega dela pevskega kora ni poslikave, vendar je bila ključna naloga projektantov upoštevati celostno varovanje baročne poslikave ter varovanje kvalitetnega oblikovanja in doje-manja baročnega ambianta.

Analize, ki so jih opravili projektanti in jih je proučila strokovna komisija, so potrdile sodoben minimalističen oblikovalski princip, ki s svojo prisotnostjo omogoča baročno čitljivost prostora in ne poskuša posnemati baroka. Umestitev kora je bila pogojena s tremi poglobitvenimi usmeritvami: ob vstopu v cerkev naj poslikana kupola ostane optimalno vidna in prezentna, freske na zahodni steni (nad pevskim korom) morajo ostati vidne iz prezbiterija in v cerkvi je prepovedana kakršna koli uporaba betona. Po celoletnih usklajevanjih smo prišli do naslednje rešitve.

Omenjena montaža naj bi se izvedla na območju zahodne stene, na katere zgornjem delu je ohranjena Jelovškova poslikava, tik nad coklom pa je fragmentarno ohranjena starejša poslikava, ki je bila po sanacijskih delih leta 1985 nerestavrirana prekrita s poslikanim panojem. Da bi preprečili poškodbe, smo predhodno odstranili tri fragmente (v velikosti 30 x 20 cm) in jih prenesli v restavratsko delavnico ZVKDS, OE v Kranju. Tam jih bodo restavrirali in prenesli na trdno podlago, da bi jih bilo mogoče pozneje ustrezno prezentirati v cerkvi. Nosilna konstrukcija pevskega kora bo izdelana iz jeklenih profilov (premera 18 mm), ki se bodo sidrali v neposlikan del zahodne stene tik nad vhodnimi vrati. Omenjeni konstrukcijski princip omogoča montažno gradnjo in v največji možni meri ohranja obstoječo gradbeno substanco cerkvenega ostenja. Najpomembnejše pa je, da je mogoče z enostavnim postopkom demontaže povsem nedestruktivno odstraniti omenjeno konstrukcijo. Korna ograja bo steklena. Pevski kor bodo držali samo jekleni nosilci in bo nekoliko odmaknjen od poslikanega ostenja. Distanca

je tako velika, da z nobene strani ne bo mogoč neposreden stik s poslikanim ostenjem. Dela bodo izvedena v letu 2006.

Maja Avguštin

159

EŠD: 2253

Naselje: Semič

Občina: Semič

Ime: Cerkev Sv. Primoža in Felicijana

Področje: UA

Obdobje: 17. stoletje

Vrsta dela: 7

Cerkev sv. Primoža in Felicijana stoji nad nek-daj samostojno vasjo Gaber na južnem pobočju z gozdom poraslega hriba Semenič nad Semičem. Čeprav je v pisanih virih prvikrat omenjena že leta 1354, pa sedanja stavba verjetno ni starejša od 17. stoletja. Zaradi nestabilnega terena s podzemnimi vodnimi tokovi so zidovi cerkve razpokani, zato je stavba v statično izredno kritičnem stanju. V letu 2004 je bil dopolnjen statični projekt sanacije, ki ga je že v drugi polovici osemdesetih let 20. stoletja pripravil inž. Stojan Ribnikar, v letu 2005 pa so bila izvedena prva pripravljala dela za temeljit in nujno potreben gradbeni poseg. Izravnani je bil prostor ob stavbi in ob njeni severni strani delno odstranjen teren (zemlja), ki je kvarno vplival na vlažnost zidov. Do cerkve je bila napeljana elek-trika in urejena dovorna pot, potrebna za dostavo gradbenega materiala.

Marinka Dražumerič

160

EŠD: 3431

Naselje: Skorno pri Šoštanjju

Občina: Šoštanj

Ime: cerkev sv. Antona (Puščavnika)

Področje: UA

Obdobje: pozna gotika, zgodnji barok

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Sočasno z obnovo zunanjsčine je bila v letu 2002 zamenjana pločevinasta kritina na kapi zvonika. Ob tem je bilo evidentirano, da volutasto zaključeni in profilirani leseni stebri laterne takrat, ko je bila streha krita s skodlami, niso bili zakriti s pločevino. Streha zvonika je bila ponovno prekrita z novo bakreno pločevino. Pod zgornjo plastjo cementnega obrizga je bil najden glajen fasadni omet v rumeni barvi z belimi lizenami. Pri nadaljnjih sondiranjih sta bili odkriti dve plasti arhi-

tekturnih poslikav z delilnimi horizontalnimi pasovi in šivanimi vogali. Spodnja poslikava v rdeči barvi je bila le fragmentarno ohranjena. Zgornja zgodnjebaročna poslikava na glajenih ometih ustvarja z grobim fasadnim ometom učinkovit svetlobni kontrast. Na vogalih so v rdeče obrobljenih pravokotnih belih poljih modri medaljoni oblikovno različno poudarjeni. Medaljoni se nizajo kot samo črtno označeni, nato v celoti barvani itn. V belem delilnem horizontalnem pasu, ki je omejen z rdečima črtama, je naslikan motiv tekočega psa. Valovnice v obliki ležečih velikih črk S se menjajo v rdeči in temno modri barvi. Krogi med valovnicami so bele barve. Horizontalni delilni pasovi prekinjajo naslikane vogalnike. Obrobe bifor, lin in vhoda v zvonico v beli barvi so z rdečo obrobo ločene od grobe strukture osnovnega ometa. Vogalna poslikava na severni steni ladje je bila ohranjena v sedanji višini stene. Vogalniki v rdeči barvi so bili še enkrat prebarvani rdeče. Zgornji naslikan horizontalni pas se nadaljuje proti severni steni zvonika, kjer je bila naslikana obroba trikotnega čela zahodne stene ladje. Na vogalih prezbiterijski in obrobah gotških oken brez ohranjenih kamnitih okvirjev sta na grobem ometu najdeni dve poslikavi. Ostenje oken je barvano rdeče, obroba pa je z motivi diamantov v rdeči in beli barvi. Konture so vrtane v omet. Ta poslikava je bila še enkrat popravljena z novim ometom in ponovno poslikana v enakem vzorcu. Nad obrobo okna je naslikan križ. Poslikava je podobna oni na zvoniku mestne cerkve v Šoštanju, datirane z letnico 1535. Na vogalih zakristije je bila ohranjena poslikava z motivi diamantov, katerih trikotniki so barvani v rdeči in oker barvi. Ometi s trikotniki rdeče barve so bili plitvo vdolbeni (spraskani). Poslikava je izvedena na fino glajeni finalni omet in ni narisana do napušča, ker je bila zakristija dvignjena. Pod starim kapnim vencem ni bilo najdenega naslikanega friza. Na vzhodni steni se je videla sled naklona starejše strehe. Vhod v zakristijo iz zelenega tufa je novejši. Okno desno od vrat je predelano okno z ostanki slikane notranje obrobe v rumeni in zunanje v rdeči barvi. Čez poslikavo je nanesen belež, nato oker belež in zgornji obrizg. Po končanem raziskavah so se na podlagi rekonstrukcijskega načrta prezentirale tiste gradbene faze na posameznih delih cerkve, ki so pustile najbolj pričevalne sledi pri celostnem oblikovanju posameznih fasad. Na zvoniku je prezentirana arhitekturna poslikava iz prve polovice 18. stoletja. Na cerkveni ladji in prezbiterijski je prezentirana vogalna poslikava z restavriranimi slikanimi obrobami oken prezbiterijski iz prve polovice 16. stoletja. Na zakristiji je prezentirana poslikava iz

sredine 17. stoletja. Ervin in Irena Potočnik sta leta 2002 pod poslikavo iz leta 1979, ki je prekrila slikarjio Tomaža Fantonija iz leta 1901, ponovno odkrila stensko poslikavo s prizorom križanja Kristusa. Leta 1885 jo je Ignac Orožen še videl neprebeljeno. Takrat je prepisal napis »Respice quanta tulit Totus nobis figurat in corde Qui (pro) nobis passus est in cruce« in letnico 1526. Freska je uokvirjena z borduro z akantovimi listi, ki se vijajo ob ravni okleščeni veji. Freska, ki je izredno dobro ohranjena in ni naključvana, je izredno kvalitetno delo. Nad križem v zgornjem delu so na napisnem traku, lebdečem v zraku, inicialke INRI. Levo od napisa je luna z žalostnim antropomorfnim obrazom in desno veselo sonce. Nad njima je v oblakih dopasno upodobljen sivolasi in sivobradi žalostni Bog Oče, z nimbom, v beli prepasani tuniki in rdečem plašču; z levico in desnico blagoslovlja spodnji prizor. Na levi strani ob križanem Kristusu so tri žalujoče žene, dve v prvem planu in tretja v drugem. Leva, mlajša žena v skupini v prvem planu ima na glavi belo avbo, oblečena je v rumen telovnik in ogrnjena v bel plašč. V desnici drži posodo valjaste oblike, z levico pa odpira pokrov. Desna žena srednjih let – Marija – je pokrita z oglavnico bele barve in z ruto, ki je enake modre barve kot plašč. Pod plaščem ima oblečeno rdečo srajco. Roke ima sklenjene pred trebuhom. Pred Marijinih nogami sta lobanja in kost. Starejša žena v drugem planu, med Marijo Magdaleno in Marijo, z belo naglavno ruto, ki je del plašča, si z levico skrito pod plaščem prekriva usta, desnico pa si pritiska k prsim. Levo od Križanega sta dve moški postavi, ki držita sulico. Levi moški, pokrit z bareto v rdečkasti barvi in oblečen v rjavo obleko, si z desnico poteguje spodnjo veko desnega očesa. Mož ob njem, levo tik ob križu, je s hrbtom obrnjen proti gledalcem in kaže obraz v profilu z odprtimi ustmi. Na glavi ima zeleno baretko, oblečen je v rjavo tuniko in zelene hlačne nogavice. Na desni strani križa stoji razoglav in bos sv. Janez Evangelist, z razširjenimi rokami v drži oranta. Na sebi ima tuniko v rdeči barvi in čez njo plašč v zeleni barvi. Vojak za njim ima na glavi čelado – »skledo« –, napravljen je v zgornji del oklepa, z desnico drži za ročaj meča, z levico sulico s srčasto konico, ki pa ni usmerjena proti Kristusu. Desno spodaj v vogalu je grbovni ščitek, spodaj polkrožno zaključen, razdeljen v rdeče-belo šahovnico s tremi vertikalami in horizontalami. V srednjem pravokotnem polju rdeče barve je majhen donatorski ščitek s tremi roglji v svetlordeči barvi. Nad grobom donatorja je gorata kamnita pokrajina s posameznimi drevesi. Tu stoji obzidano mesto s pravokotnim stolpom nad mestnimi vrati ter okroglimi

stolpi med hišami. Nad mestom stoji utrjen grad. Na drugih stenah so le okna s slikanimi obrobami z motivi diamanta. Notranja ostenja so brez kamnitih okvirjev. Obočna rebra, barvana rdeče, imajo dodan štukiran bisernik iz 17. stoletja v beli barvi. Obnovitvena in restavratorska dela je v celoti financirala župnija Šoštanj.

Bogdan Badovinac

161

EŠD: št. predloga 630001

Naselje: Slatina

Občina: Kungota

Ime: Slatina – viničarija Slatina 13

Naslov: Slatina 13

Področje: E

Obdobje: 19., 20. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Leta 2005 se je zaključila gradbena sanacija in prenova viničarije na »Keblu«. Turistično društvo Svečina je od leta 2003 s pomočjo sponzorjev in javnih del obnavljalo in prenavljalo viničarijo. Pred obnovo je bila stavba v zelo slabem stanju. Po konservatorskem programu in pod našim strokovnim vodstvom je bila izvedena sanacija temeljev ter kamnitega in lesenega ostenja, obnovljeni so bili zunanji in notranji ilovnati ometi, leseni podi in kamniti tlaki, obnovljena sta bila obokana klet ter prostor z leseno prešo, rekonstruirano je bilo gospodarsko poslopje, obnovljena je bila streha, restavrirani so bili vrata in okna, notranja oprema in pohištvo ter tramovni strop v »hiši«. Po delni odstranitvi ilovnatega ometa z lesenega ostenja stavbe smo odkrili v ostenju bivalnega prostora – »hiše« – detajle prvotnih oken, ki so bila manjša, izdelana na smuk. V kuhinji so tik nad tlemi odkrita vrata, v ostenju pa krušna peč. Okna smo dokumentirali, peč pa obnovljeno prezentirali.

Viničarija stoji na slemenu vinogradniškega razloženega naselja Slatina, tik ob državni meji, na vrhu, imenovanem Kebl. Stavba je pritlična, delno podkletena, značilna vinogradniška stavba iz 19. stoletja, krita z dvokapno opečno streho. Stanovanjski del hiše (veža, kuhinja, glavni bivalni prostor »hiša«, štiblc) in prostor, kjer stoji lesena preša, sta grajena v kladni konstrukciji, delno zidana iz kamna. Gospodarski del, ki je bil pozneje dograjen za potrebe viničarjev, je iz opažnih sten. Klet, locirana pod stanovanjskim delom, je grajena iz kamna in obokana. Kletni portal je kamnit in ima oblikovan temenski sklepnik. Lesena preša je datirana z letnico 1856, vendar je hiša v osnovi starejša.

Stavba je bila od leta 1972 prazna, zato je močno propadla. Do druge svetovne vojne so v njej živeli viničarji, pozneje pa najemniki. Prvotno je imela stavba funkcijo zidanice.

V izvirno obnovljeni viničariji je Turistično društvo Svečina uredilo vinogradniški muzej. Bivalni prostori – kuhinja, »hiša«, štiblc in veža – so opremljeni s starim izvornim pohištvom. Prostor s prešo je prezentiran z vinogradniškimi in kletarskimi eksponati. V obokani kleti, kjer je predstavljena kletna oprema, potekajo tudi degustacije vin iz bližnjega okoliša. Prenovljeno gospodarsko poslopje služi kot vinotoč, v podstrešnem prostoru pa so občasne razstave.

Jelka Skalicky

162

EŠD: 6822

Naselje: Slivnica pri Mariboru

Občina: Hoče – Slivnica

Ime: Slivnica pri Mariboru – arheološko najdišče

Področje: A

Obdobje: bronasta doba, rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

Po interventni ustavitvi zemeljskih del v zvezi z gradnjo Zbirnega centra Občine Hoče – Slivnica smo v začetku marca 2005 izvedli reševalna arheološka izkopavanja znotraj območja najdišča. Po odstranitvi snega smo začeli raziskovati na treh območjih gradnje – na območju predvidene vratarnice, zbiralnikov in kanalizacije.

Na območju vratarnice (sektor I, v velikosti 5,7 x 6 m) smo pod arheološkim nadzorom najprej strojno sneli plasti do globine 1,20 m, ko so se pojavili prvi sledovi arheoloških najdb in struktur. Od te globine naprej smo nadaljevali s klasičnim arheološkim ročnim izkopom z ustreznim dokumentiranjem.

Pod vrhnjo plastjo rjavega gramoznega nasutja (debeline 160–50 cm, odvisno od padca terena) je ležala plast mešane rjave ilovnato-peščene zemlje z redkimi drobnimi kamenčki (debeline do 50–75 cm), pod njo pa kulturna plast – sivorjava bolj mastna ilovica, mešana s koščki oglja, drobci lepa in najdbami (debeline 35–50 cm); ta plast je ležala na sterilni rumenorjavi ilovici. V kulturni plasti smo odkrili ostanke 12 jam, vkopanih v sterilno ilovico. Glede na najdbe lahko jame večinoma pripišemo prazgodovinskemu obdobju (redkejša rimskodobna keramične odlomke smo zasledili le v plasti). Jame so načeloma nepravilnih ovalnih oblik premerov od 30 do 63 cm, razen večje jame (jama 9), ki se širi še pod vzhodni profil sektorja,

odpreti pa smo jo uspeli v velikosti 345 x 135 cm. Namembnosti jam se tudi zaradi omejenega izkopa ne da določiti, po vseh svojih značilnostih pa sodijo v sliko istega najdišča, ki smo ga v neposredni bližini raziskovali v letih 1996/1997 v zvezi z avtocestnim projektom.

Na območju zbiralnikov (sektor II, v velikosti 3,50 x 15 m) so bila predhodno brez naše vednosti zemeljska dela večinoma že izvedena. Teren smo v tlorisu in profilih uspeli le še ročno poravnati. Vrhnji plasti rjavega gramoznega nasutja (debeline do 70 cm) je v globino sledila naplavinska plast sivomodrega mulja (debeline 25–30 cm), nato kulturna plast – sivorjava bolj peščeno ilovnata zemlja, mešana s koščki oglja, drobcu lepa in najdbami (debeline 15–25 cm), nato je na severnem delu sektorja sledil jezik sive drobnogramozne naplavine, vzdolž njene severne in južne strani pa se je vlekla temno siva muljasta naplavinska plast. Na dnu je ležala sterilna rumenorjava ilovica. V celotnem tlorisu nismo zasledili nobene arheološke strukture, tudi drobne najdbe so bile zelo redke.

Tudi na območju izkopov za kanalizacijo (sektor III) so bila vsa zemeljska dela že izvedena, položene so bile tudi cevi in izvedeni betonski jaški. Na kratkem odseku smo zaradi evidentiranja in dokumentiranja poravnali del profila in ugotovili po vrsti in debelinah zgoraj naštetim podobne plasti.

Mihela Kajzer Cafnik, Mira Strmčnik Gulič

163

EŠD: 659

Naselje: Slovenj Gradec

Občina: Slovenj Gradec

Ime: cerkev sv. Elizabete

Naslov: Slovenj Gradec

Področje: UA, R

Obdobje: 12., 20. stoletje

Vrsta dela: 4, 5, 7, 8

Cerkev z izjemno gradbeno zgodovino, katere začetki segajo v obdobje romanike, natančneje v leto 1251, ko je bila že posvečena, stoji na ambientalno pomembni lokaciji starega mestnega jedra. Cerkevno podobo in s tem njeno tlorisno zasnovu sestavlja sedem prostorskih enot: pravokotna ladja, kateri sta na južni strani prizidani dve, na severni strani pa ena kapela, zvonik, gotska zakristija in triosminsko zaključen prezbiterij. V notranjščini je kvalitetna baročna oprema, ki sodi v sam vrh baročnega kiparstva v slovenskem prostoru (glavni oltar Janez Jakob Schoy iz leta 1731/1734).

Po uspešno obnovljeni zunanjščini leta 2000,

ki je potekala pod vodstvom akademskega kiparja restavtorja Viktorja Gojkoviča, je pristojni župnijski urad pristopil k obnovi notranjščine. Zadnja obnova je bila opravljena med letoma 1979 in 1980 na podlagi sondažnih raziskav in sklepov strokovne komisije (arhiv ZVKDS, OE Maribor). Ker je bilo iz arhivskih zapisov razbrati, da se na severnem ostenju ladje in prezbiterija pojavlja fragmentarno ohranjena gotska poslikava, ki je ob obnovi v omenjenih letih niso prezentirali, smo župniku predlagali, da je v tej fazi smiselno preveriti ohranjenost »domnevnih starejših poslikav« in jih morda vključiti v »novo« prezentacijo. Pristojni župnijski urad se je na podlagi podanih kulturnovarstvenih pogojev, dejanskega stanja in ne nazadnje finančnih sredstev odločil za obnovo prezbiterija.

Ker še vedno ni zgodovinskih podatkov, ki bi natančneje opredeljevali poznogotske prezidave cerkva v tem predelu Mislinjske doline (v starejši literaturi so le skopo omenjene in datirane v čas okoli leta 1500), smo se pri prenovi oprli na zgodovinske podatke, komparacije, ki jih je M. Klemenčič navedel v svojem članku Tri poznogotske cerkve v Mislinjski dolini in Konjiško-Dobrovoška stavbarska delavnica (Koroški zbornik I, 1995).

V danem primeru gre za prezbiterij, členjen z močnimi notranjimi oporniki, na katerih sloni obok z motivom šestrogeljne zvezde. Tak tip obokanja kot tudi motiv šestrogeljne zvezde sta v slovenskem delu Štajerske in Koroške razmeroma redka, pogostejša pa sta na avstrijskem Koroškem.

V prezbiteriju so pod strokovnim vodstvom Viktorja Gojkoviča, akademskega kiparja, restavtorja svetnika, odstranili ves dotrajan in poškodovan omet. Odstranjeni so bili tudi številni sekundarni nanosi beležev s kamnitih gotskih reber in stebrov – notranjih opornikov. Stebri – notranji oporniki – so tako prezentirani v originalu (ohranjenega 80 odstotkov originala iz obdobja nastanka), izvedene so zgolj lokalne retuše v kazeinski tehniki. Enak postopek je bil izveden na slavoločni steni in gotskih rebrih. Ometi so bili izvedeni z gašenim apnom, oplesk v cerkveni, nekdanji romanski ladji pa smo samo tonsko prilagodili prezbiteriju.

Sijetlana Kurelac

164

EŠD: 657, 7979, 7993

Naselje: Slovenj Gradec

Občina: Slovenj Gradec

Ime: hiša Glavni trg 25, hiša Trg svobode 1

Naslov: Glavni trg 25, Trg svobode 1,

Področje: UA, A
Obdobje: 18., 19. stoletje
Vrsta dela: 4, 5, 7, 8

Hiši stojita v strnjnem zazidalnem nizu mesta Slovenj Gradec, na zgodovinsko in ambientalno izredno pomembnem prostoru, ki je nastal sočasno z osrednjim Glavnim trgom kot njegov odcep oziroma dostop do župne cerkve sv. Elizabete.

Vogalni dvonadstropni objekt Trg svobode 1 je dobil današnjo podobo v drugi polovici 19. stoletja, ko so k starejšemu primarnemu objektu prizidali stopniščni trakt, objekt preoblikovali in nadzidali ter ga v prvi etaži povezali s hišo Glavni trg 25. Zadnja kvalitetna faza prenove je v celoti ohranjena. V preteklosti so bili izvedeni le manjši posegi v smislu vzdrževanja, pregrajevanja večjih kvalitetnih prostorov, vzpostavitve manjših bivalnih enot in izgradnje funkcionalnih sanitarnih prostorov. Na fasadah (okna, vhodna vrata, vrata v pritličje lokale ...) je bilo stavbno pohištvo v celoti zamenjano, razen osrednje slepe osi zahodne fasade hiše Trg svobode 1, kjer so ohranjene originalne lesne naoknice. Na dvoriščnih fasadah so bila okna in vrata neustrezno preoblikovana in zamenjana z neustreznim stavbnim pohištvo. Ohranjena so bila samo profilirana in zastekljena vrata na gank.

V pritličju stopniščnega podesta sta bila delno ohranjena obok s sosvodnico in okenska lina, ostanka starejše gradbene faze, domnevno iz 18. stoletja. Iz istega obdobja je ohranjena zasnova kletne etaže s križnim obokom, okenskimi odprtinami, plastovito kamnito gradnjo in ohranjenim ometom.

Enonadstropna triosna hiša Glavni trg 25 stoji v uličnem zazidalnem nizu.

Hiša z velikim plitvo segmentno zaključenim poznobaročnim portalom v osrednji osi in dvema izložbenima odprtinama v pritličju je v osnovi s konca 18. stoletja. Fasado prvega nadstropja členi rustikalna ornamentika, ki jo na vogalih poudarjajo šivani robovi. Okenske obrobe so masivne, neorenesančne s profiliranimi karnizi.

V osemdesetih letih preteklega stoletja je bila hiša predvsem v pritličju, kleti in dvorišču neustrezno prezidana in preoblikovana. S tem je izgubila svojo historično zasnovo in identiteto. Stavbni kompleks hiš je izgubil svojo uvozno vežo in zanj tako značilne dvoriščne gospodarske objekte.

Pred prenovo sta bili hiši last Mestne občine Slovenj Gradec, ki je želela v njiju izvesti revitalizacijo – urediti nadstandardna stanovanja. V ta namen smo na ZVKDS, OE Maribor, napisali konservatorski program z grafičnimi podlogami,

na osnovi katerega je projektivni biro ARH-DEKO iz Slovenj Gradca izdelal projektno dokumentacijo. Po številnih usklajevanjih s projektantom smo izdali kulturnovarstveno soglasje na PGD, na podlagi katerega je stekla obsežna obnova spomenikov.

Hiši sta bili tako v letu 2005 v celoti obnovljeni. V veliki meri nam je uspelo ohraniti in prezentirati osnovno stavbno tlorisno zasnovo, pogojeno z nosilnimi zidovi, oboki, stropnimi konstrukcijami, komunikacijami, okenskimi in vratnimi odprtinami. Vzpostavitev nekdanje uvozne veže med uličnim in dvoriščnim delom hiše Glavni trg 25 zaradi napačno vzpostavljenih lokalov v preteklosti sedaj ni bila mogoča. Obstoječe stavbno pohištvo je v celoti ohranjeno, medtem ko so novi kosi narejeni po vzoru obstoječih, razen izloženih odprtin v pritličju. Fasada je bila obnovljena na podlagi sondažnih raziskav, ki jih je opravil Viktor Gojkovič, akademski kipar restavratski svetnik. Zavedajoč se ekonomskih interesov Mestne občine Slovenj Gradec ter dejstva, da bosta spomenika s kvalitetno prenovo na ambientalno tako pomembni lokaciji pridobila svojo spomeniško vrednost, smo prisluhnili potrebi po odpiranju strešine na ulično stran, čeprav Odlok o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov v Občini Slovenj Gradec to izrecno prepoveduje. Projektant je v soglasju s pristojno službo pripravil predlog izrabe podstrešja (sestavni del PGD) na zahodni in južni strešini, kjer so bili urejeni zgolj dodatni delovni prostori k stanovanjskim enotam v prvi oziroma drugi etaži.

Investitor, Občina Slovenj Gradec, je kljub vsem zakonskim določilom v strešini omenjenih hiš vzpostavil dvakrat dovoljeno število strešnih oken, za kar ji je Upravna enota iz Slovenj Gradca, brez ustrezne izjave pristojne ZVKDS, OE Maribor, celo izdala uporabno dovoljenje.

Svetlana Kurelac, Marlenka Habjanič

165

EŠD: 6891

Naselje: Slovenska Bistrica

Občina: Slovenska Bistrica

Ime: Slovenska Bistrica – rimska cesta Celeia–Potetio

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

V zvezi s predvideno gradnjo novega trgovskega centra SPAR z vso infrastrukturo v Slovenski Bistrici smo zaradi pridobitve ocene arheološkega

potenciala prizadetega zemljišča v dogovoru z investitorjem najprej izvedli arheološko sondiranje, z zaščitnimi arheološkimi raziskavami pa nato raziskali, ustrezno dokumentirali in zamejili pozicijo oziroma potek trase rimske ceste Celeia–Poetovio znotraj območja obdelave.

Raziskave sta vodila arheologa Mira Strmčnik Gulič in Primož Predan, ob pomoči arheologov mag. Draška Josipoviča in Otmarja Kovača, arheoloških tehnikov in najetih delavcev študentov.

Dela so potekala v dveh etapah, aprila in maja 2005. V prvi etapi smo odprli 25 arheoloških sond skupne površine 2614 m². Vse sonde so bile kopane strojno pod arheološkim nadzorom in po navodilih, z ročnim čiščenjem profilov. V drugi etapi smo na mestih, kjer smo naleteli na morebitne arheološke depozite, sonde razširili in ta območja označili kot razširitve 1–6. Skupna površina vseh razširitev znaša 1563 m². Ob zaključku izkopavanja smo na že raziskani in ustrezno dokumentirani rimski cesti dodatno naredili še dve sondi in dokumentirali profil rimske ceste.

Z arheološkim sondiranjem smo uspešno in natančno zamejili pozicijo rimske ceste, z dodatnimi razširitvami pa smo oficialno cesto Celeia–Poetovio na zadevnem območju natančneje raziskali v vsej njeni ohranjeni širini in dolžini.

Cesta je bila sestavljena iz prodnikov različnih velikosti, njena površina pa je bila še dodatno utrjena z bolj drobnim prodom. Zgrajena je bila na geološki osnovi – psevdogleju. Raziskani del trase ceste je bil različno dobro ohranjen, jugovzhodni rob se je ponekod zaradi uporabe nekoliko poseled, osrednji del cestišča in njegov severozahodni rob pa sta bila trdnejša. Ponekod smo naleteli na predele obnove in poznejših utrditev cestišča, ki so se ločili po drugačni plasti in gradbenem materialu. Na delu ceste v razširitvi 4 smo naleteli tudi na kolesnice, ki so se ohranile predvsem v delu, kjer je bila cesta utrjena z drobnim prodom. Ena kolesnica se je ohranila v dolžini 9,47 m in širini 0,58 m, druga pa v dolžini 5,86 m in širini 0,37 m. Različna širina ohranjenih kolesnic je posledica dolgotrajne uporabe cestišča, razdalja med kolesnicami pa je podobna medosni razdalji rimskih vozov. V vseh profilih, ki smo jih napravili čez cesto, smo neposredno pod njo naleteli na temnosivo plast, mešano z manjšimi prodniki. Samo cestišče je bilo rahlo napeto, ob robovih ceste pa smo lahko določili plasti in jih povezali z delovanjem meteorne vode in uporabo ceste v antiki. Skupna dolžina raziskane ceste znaša 57,65 m, največja ohranjena širina ceste v tlorisu je znašala 12,64 m, najmanjša pa 6,04 m. V najbolj ohranjenem

profilu je širina ceste znašala 7,1 m, njena debelina pa do 0,31 m.

Med najdbami na območju ceste smo naleteli predvsem na večjo količino novodobnih najdb, kar je pogojeno z intenzivno izrabo in odlaganjem materiala na zamočvirjenem področju, odkrili pa smo tudi najdbe iz antičnega obdobja. Med slednje sodijo predvsem odlomki rimskih keramičnih posod, jagoda iz steklene paste, odlomki železnih in bronastega predmeta. Predvsem glede na vrste in oblike lahko lončene odlomke preliminarno in okvirno datiramo v 3. stoletje n. š.

Z rezultati iz sond, ki smo jih zakoličili in odprli po celotnem območju posega, ugotavljamo, da v preteklosti na tem območju, razen izgradnje ceste v rimskem obdobju, ni bilo večjih posegov v zadevni prostor.

Mihela Kajzer Cafnik, Primož Predan

166

EŠD: /

Naselje: Smast

Občina: Kobarid

Ime: planina Planica

Naslov: parc. št. 689 k.o. Smast (delno), parc. št. 690/1 k.o. Smast (delno) in parc. št. 999 k.o.

Drežnica

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, podrobneje neopredeljeno (domnevno mezolitik)

Vrsta dela: 1

Planica je značilna položna travniška planota zahodno nad planinama Slapnik in Zaslup, sredi gorskega hrpta, ki se vleče od vrha Pleč (1299 m) do Kožljaka (1591 m). Na ravnem sedlu je močno zaraščeno mokrišče, nekdanje jezerce, na robu nad Soško dolino pa stoji spominska vojaška kapela iz prve svetovne vojne.

Planica je bila dokumentirana v okviru večletnega raziskovalnega programa UNESCO MAB Julijske Alpe, ki ga vodi Triglavski narodni park, in na podlagi dovoljenja ministra za kulturo št. 616-9/99. Pregled sta junija 2004 opravila Pavel Jamnik in Janez Bizjak. Na stezi, ki vodi do vojaške kapele, je Jamnik našel artefakt, ki bi ga pogojno lahko definirali kot trapez in nekaj odbitkov. Čeprav ima lokacija vse prostorske značilnosti za visokogorske kamenodobne postaje, bodo za točnejšo časovno umestitev potrebni novi pregledi.

Janez Bizjak, Pavel Jamnik

167

EŠD: 22065

Naselje: *Smlednik*Občina: *Medvode*Ime: *Smlednik – arheološko najdišče Stari grad*Področje: *A*Obdobje: *bronasta doba*Vrsta dela: *8*

Utrjena naselbina na Brecljevem hribu, imenovana tudi gradišče nad Hrašami (parc. št. 639/28, 638/29, 638/30; 639/4, 639/5, 676 k. o. Smlednik; 639/2, 639/3, 643, 644 k. o. Hraše), leži na eni od najvišjih vzpetin v grebenu, ki se vleče med iztekem globoke savske debri pri Medvodah na zahodu in Repnjami na vzhodu ter ga nizek preval pri Smledniku deli na dva dela. Na kopastem pomolu vzhodno od prevala stoji Stari grad Smlednik (516,9 m), na le malenkost nižji tretji vzpetini v grebenu pa obravnavano gradišče (516,2 m). Brecljev hrib, imenovan tudi Rakov hrib, je na današnjih kartah vpisan kot Smledniški vrh, v franciscejskem katastru pa preprosto kot Hrib. V starejši literaturi je znan tudi z značilnim imenom Grad, ki se pojavlja na avstrijski vojaški specialki. Utrjena prazgodovinska naselbina na Brecljevem hribu je skopo omenjena v poročilu Simona Rutarja, ki je najdišče obiskal v družbi 11. avgusta 1893 (Simon RUTAR, Die Grabungen in Krain während des Jahres 1893, Mittheilungen der k.k. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 20, Laibach 1894, str. 184). Nekoliko več o njuni ugotovitvah najdemo v delu Vladimirja Levca o gradu Smlednik (Vladimir LEVEC, Schloss und Herrschaft Flödnig in Oberkrain, Mittheilungen des Musealverines für Krain 9, Laibach 1896, str. 5). Poročilo, ki ga je Rutar posredoval Levcu, navaja spiralasto potekajoče terase, na katerih sta s Pečnikom ugotovila ostanke okroglih objektov z glinastim ometom. Moderne arheološke raziskave najdišča še niso bile opravljene, po izpovedih očividcev pa je okoli leta 2003 na območju gradišča kopal nepooblaščen iskalec z detektorjem. V okviru topografije širšega območja, ki jo izvaja ljubljanska območna enota ZVKDS, sta bila februarja 2006 opravljena ogled in geodetska izmera najdišča.

Naselbina obsega skoraj celotno območje vzpetine in del širokega, proti jugu padajočega slemena. Obseg gradišča s površino 2,16 ha znaša 640 m. Gradišče je najlažje dostopno po grebenu iz smeri Starega gradu, drugi deli pa so naravno zavarovani s skalovjem in zelo strmimi pobočji. Osrednji del vzpetine prečka zakrasel skalni greben v smeri S–J,

ki prihaja na površje v navpični rebri na severnem robu naselbine in oblikuje v vzhodnem pobočju nizke navpične stopnje. Naselbina je na drugih delih obdana s sistemom treh, povsod dobro ohranjenih nasipov, ki so vidni kot oster prehod med strmim zunanjim pobočjem in terasasto izravnavo v notranjosti. Iz profila vzhodnega nasipa, ki je na več mestih presekan z drčami za spravilo lesa, je razvidno, da ga sestavljajo izključno zemljena nasutja. Podobno lahko ocenimo tudi za južni nasip, medtem ko iz vrha zahodnega okopa moli več kamnov, ki jih je brez izkopavanj težko interpretirati kot ostanke kamnitega obzidja. Sklenemo lahko, da je bila naselbina najverjetneje obdana z zemljenim nasipom in na njem postavljeno palisado, kar je lahko – kot bomo videli v nadaljevanju – tudi relevanten kronološki pokazatelj.

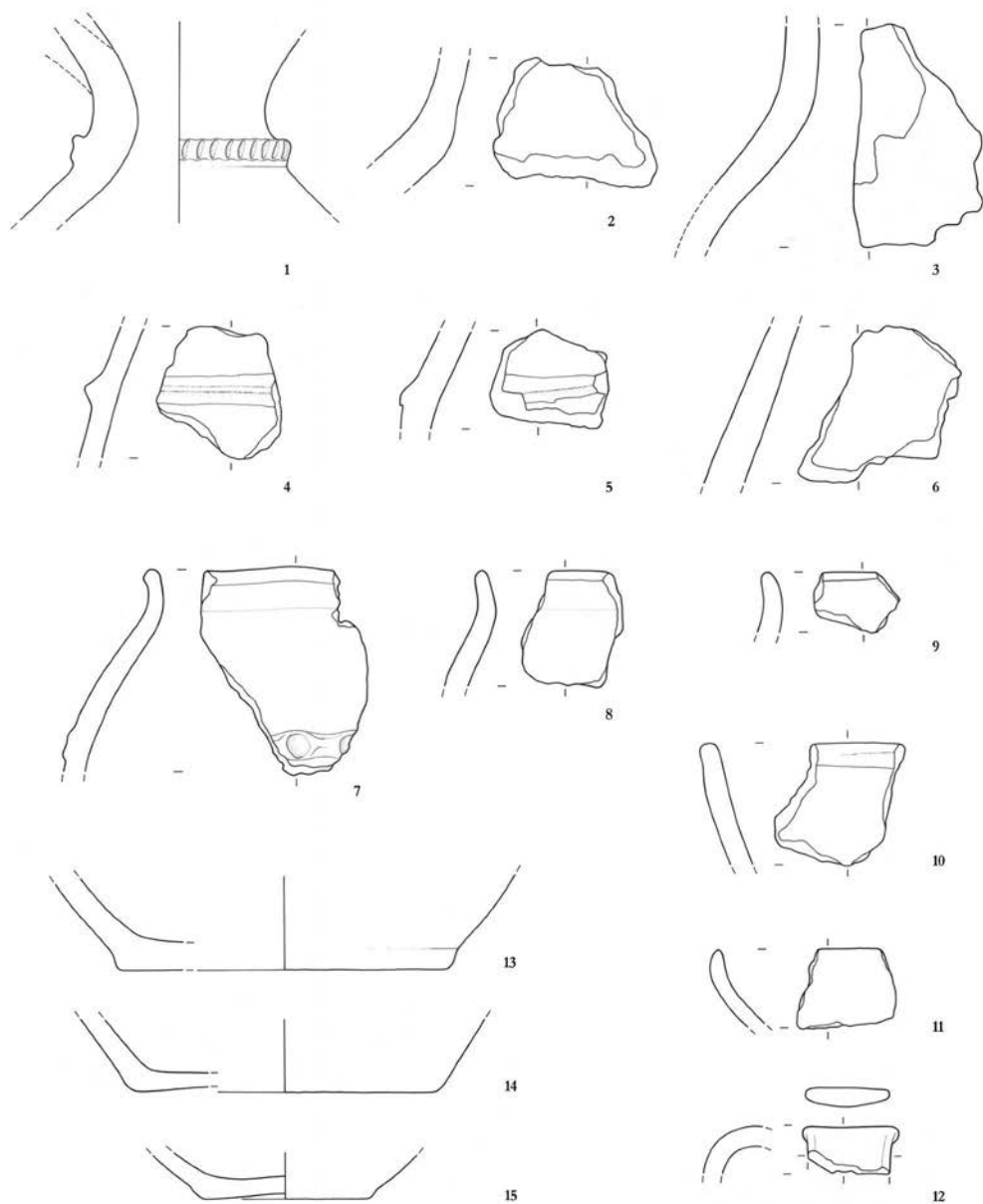
Glavno območje poselitve predvidevamo na južnem pobočju vrha in slemena, ki proti jugu preide v jezičasto terasasto izravnavo kot najnižji del naselbine. Dobre pogoje za postavitev objektov nudijo tudi stopničasto oblikovane terase, ki na zahodu in jugu obdajajo vrhnji del hriba, ter izravnave za nasipi.

Mesti vhodov v gradišče sta jasno vidni. Od zahoda se je v naselbino vstopalo približno v osi današnjega kolovoza, ki vstopi v naselje v presledku med vzhodnim robom zahodnega nasipa in severnim robom južnega nasipa. Na vzhodu kolovoz zapusti območje gradišča v ozkem prehodu med skalovjem, kjer domnevamo drugi vhod v naselbino.

Gledano v celoti, ima gradišče razmeroma veliko ogolele površine. Več sedimentov prekriva predvsem območja neposredno za nasipi in izravnavo na južnem delu najdišča, kjer sta bila v polpretekli zgodovini urejena zemljanka in vojaški zaklon.

Medtem ko v notranjosti naselbine ni opaziti površinskih najdb, smo na manjše število odlomkov prazgodovinske keramike (39 kosov) in lepa (7) naleteli v koreninah med neurji podrtega drevesa. Najdišče leži na strmem pobočju tik pod zahodnim vhodom v naselbino. Keramične najdbe iz plazine obsegajo posode iz redukcijsko, oksidacijsko in izmenično žgane gline. Površina dobre polovice (sekundarno prežganih?) odlomkov je razpokana in mazava, pri drugih pa je zglajena in ne pušča sledov. Med okrasom naletimo na vodoravna aplicirana rebra, ki se pojavljajo v nerazčlenjeni različici trikotnega preseka ter obliki z enakomerno porazdeljenimi okroglimi vtisi ali poševnimi vrezji.

Prepoznavne oblike posod vključujejo trebušaste lonce s strmim ustjem, odlomke večjih bikoničnih loncev s poudarjenimi ramami, trakast ročaj am-

Gradišče nad Hrašami, keramika (risala: Janja Tratnik)

fore oziroma vrča, vrat ali nogo večje posode ter skledo, ki imajo primerjave predvsem med gradivom iz poznobronastodobnih najdišč. Predlagano uvrstitev Gradišča na Brecljem hribu v bronasto dobo posredno potrjuje tudi Rutarjeva omemba

črepinj žar »iz treh različnih obdobj«, ki naj bi jih župan Anton Burger iz Hraš izkopal na severnih pobočjih Šternovega hriba. Na te najdbe, ki opozarjajo na naselbini pripadajoče grobišče, se najverjetneje nanašajo tudi Pečnikove novice o prazgo-

Gradišče nad Hrašami, načrt naselbine (meritve in izvedba: Viktor Ivanc)

dovinskih grobovih »po hostah in na ravnem« v okolici Smledniškega gradu (Jernej PEČNIK, Prazgodovinska najdišča na Kranjskem, Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko 14, Ljubljana 1904, str. 128).

Andrej Gaspari

168

EŠD: 6379

Naselje: Smolnik

Občina: Ruše

Ime: Smolnik – domačija Cebe

Naslov: Smolnik 25

Področje: E, UA

Obdobje: sredina 19. stoletja

Vrsta dela: 4, 7

V okviru kmečke domačije na Smolniku stoji zidana stanovanjska hiša, ki je primer ambiciozne kmečke arhitekture na Pohorju iz srede 19. stoletja. Kulturnovarstveni projekt obnove in restavriranja bogato dekoriranih fasad smo začeli leta 2004. Opravljena so bila naslednja dela:

- gradbena dela: obnova fasadnih ometov (odstranjevanje neustreznih cementnih in drugih vlažnih ometov, izdelava novih apnenih ometov),
- restavriranje fasadne profilacije (cofaste okenske obrobe, talni in mejni zidci, podstrešni venec, portal),
- dodelava poškodovane profilacije ter izdelava nove na posameznih popolnoma dotrajanih delih (s pomočjo starih, originalnih kalupov),
- restavriranje dekoracije nad okni – glinaste angelske glave z listno ornamentiko (čiščenje zgornjih plasti premazov, utrjevanje, domodeliranje manjkajočih detajlov),
- restavriranje lesenih oken s polkni ter zamenjava dotrajanih z novimi, izdelanimi po starem vzoru.

V letu 2005 smo nadaljevali obnovo fasad Cebejeve kmečke hiše. Ker je bila jesen pred tem izvedena popolna obnova fasadnih ometov in profilacije, smo barvanje zaradi ustrezne osušitve sten prestavili na pomlad. Barve smo določili na podlagi sondažnih raziskav po Keimovi barvni lestvici.

Hkrati se je izvedlo restavriranje kamnoseških detajlov, to je kamnitih okvirjev kletnih oken, ki so bili močno poškodovani zaradi odstranjevanja cementnega ometa. Pri dodelavi kamna smo uporabili BL-system.

Obnovitvena in restavratorska dela so izvajali: Gradbeno podjetje Radlje ob Dravi, d. d.; Slikopleskarstvo-fasaderstvo Marjan Taškovski, s. p., Maribor; SP Polskava stavbno pohištvo, d. d., Spodnja Polskava.

Lilijana Medved

169

EŠD: 4945

Naselje: Soča

Občina: Bovec

Ime: Soča – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne

Področje: Z

Obdobje: prva svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7, 8

Vojaško pokopališče v Soči je postavljeno na rahlo nagnjen teren v štiri terase, ki so pove-

zane s stopnicami. Zanimivo je, da na samem pokopališču ni osrednjega spomenika, kot je običajno za ta pokopališča. Osrednji spomenik predstavlja pobočje ob koncu pokopališča. Križ na pobočju predstavlja kamni, položeni v travno rušo, na polici nad pobočjem pa je na naravno skalo postavljena kamnita piramida. Oblikovalci pokopališča so sledili lokalnim značilnostim in pokopališče obdali s suhim zidom. Tudi posamezne terase so grajene na enak način. Zidovi so zgrajeni iz ovalnega soškega kamna.

Potres v juliju 2004 je zidove pokopališča močno poškodoval. Na več mestih je bil zid povsem porušen. V potresu je bila poškodovana tudi kamnita piramida, kjer so bile zrahljane fuge med posameznimi kamnitimi bloki.

Ker leži pokopališče na potresno zelo delujočem območju, smo se odločili za trajnejšo sanacijo porušenih delov zidu. Zid, grajen iz ovalnega soškega kamna, je zelo nestabilen, zato smo se odločili, da se sredina izdelava z armiranim betonom, nato pa se obojestransko položi kamenje kot suhi zid. Uporabljeno je bilo kamenje iz porušenega zidu. S takim načinom smo podaljšali življenjsko dobo zidu in se ognili večji škodi ob možni ponovni naravni nesreči. Na kamniti piramidi so bile sanirane fuge.

Obnovitvena dela je pod vodstvom arhitekta Dimitrija Omerse iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opravila Komunala Tolmin.

Ernesta Drole

170

EŠD: 10328

Naselje: Spodnje Hoče

Občina: Hoče – Slivnica

Ime: Hoče – naselbina

Področje: A

Obdobje: mlajša železna doba, rimsko obdobje, zgodnji srednji vek

Vrsta dela: 6

Na zaščitenem arheološkem terenu smo pred gradnjo trgovskega centra preverili teren z 12 kontrolnimi sondami in dvema razširitvama v skupni velikosti 1335 m². Sonde smo v avgustu in septembru 2005 kopali strojno pod nadzorom in navodili arheologa, z ročnim čiščenjem profilov in tlorisov. Rezultati sondiranja so pokazali, da lahko sledimo pozitivni arheološki plasti oziroma posameznim arheološkim strukturam praktično po vsem območju, predvidenem za gradnjo – tako na načrtovanem mestu objekta kot tudi na parkirišču in dovozni cesti. Ob investitorjevem vztrajanju

pri gradnji in podpisu pogodbe smo nato pristopili k zaščitnim raziskavam celotnega terena in tako v času od septembra 2005 do konca januarja 2006 raziskali dodatnih 7072 m² površine. Raziskave sta vodila arheologa Mira Strmčnik Gulič in Primož Predan, ob pomoči arheologov mag. Draška Josipoviča in Otmarja Kovača, arheoloških tehnikov in najetih delavcev študentov.

Orientacijske sonde smo izkopali v smeri V–Z, v medsebojni razdalji 10 m, oziroma smo sonde postavili na skrajne robove bodočega posega na zemljišču, v smeri S–J. S poznejšimi izkopavanji smo nato povezali površine med že izkopanimi sondami in na celotnem izkopnem polju vzpostavili mrežo kvadrantov 4 x 4 m.

Ves čas smo postopke ustrezno dokumentirali po ustaljeni metodi, podatke smo zajemali s tahimetrom, delno z ročnimi izrisi, s klasičnim fotografiranjem (dia in črno-beli posnetki) ter digitalnimi posnetki. Digitalne posnetke smo sestavljali v tako imenovane fotokice, kompozitne digitalne sestavljanke tlorisov in profilov sond, terena ter posameznih struktur.

Med raziskavami smo poleg štirih novodobnih posegov (vkop za električni vod, linija 17 recentnih stojk in vkop z ostanke recentnih živalskih kosti) odkrili ostanke treh arheoloških obdobj – mlajše železne dobe, antike in zgodnjega srednjega veka.

Iz mlajše železne dobe je posebne omembe vredna predvsem večja bivalna jama z ohranjenimi sledovi kurišča in odlomki keramike.

Iz antičnega obdobja smo odkrili dve območji z ostanke kamnite arhitekture, sledove dveh preprostih lesenih objektov ter dve jami. Območje kamnitega objekta 1 je prekrivala močna kamnita ruševinska plast, mešana s fragmenti rimskega gradbenega materiala in odlomki keramike. Po odstranitvi ruševine so se pokazali ostanke temeljev zidov. V celotni dolžini se je ohranil le severni temelj objekta, na katerega so pod pravim kotom naslonjeni trije temelji v smeri proti jugu. Znotraj objekta smo našli slabo utrjene ostanke nekdanje hodne površine. Južni del objekta je bil močno poškodovan zaradi poznejših vodnih nanosov. Glede na ostanke temeljev in najdbe iz ruševine je moč sklepati, da gre najverjetneje za pravokotno oblikovan objekt kombinirane gradnje, pokrit z opečnatimi strešniki. Tudi kamniti objekt 2 je prekrivala močna kamnita ruševina, mešana z odlomki gradbenega materiala, kamnitih žrmelj in lončenine. Sam objekt je bil postavljen na rob nekdanjega vodotoka, ki ga je tudi praktično v celoti uničil in zamaknil linije temeljev do skorajšnje nerazpoznavnosti. Zaradi same lege, številnih v

ruševini odkritih odlomkov žrmelj in lončenih posod ter skupne najdbe 299 bronastih rimskih novcev (druga polovica 4. stoletja) bi morda smeli pomisliti, da je bil objekt mlin, vendar zaradi slabe ohranjenosti in le delne raziskanosti – objekt se namreč širi še zunaj izkopnega polja – za to nimamo dovolj dokazov.

Sledove lesenih objektov predstavljajo s kamni utrjena dna stojk, ki pa se jih zaradi nepopolne oziroma delne ohranjenosti ne da povezati v obise objektov. Glede na ločeno lego gre najverjetneje za dva objekta.

Na celotnem izkopišču je bilo veliko keramičnih najdb, prevladujejo pa fragmenti rimskega gradbenega materiala, ki ga odkrivamo predvsem v kolovialnih plasteh. Številne fragmente rimske keramike po prvi oceni datiramo med 1. in 4. stoletje.

Iz obdobja naselitve Slovanov oziroma zgodnjega srednjega veka smo odkrili 17 jam, ki jih na podlagi pripadajočih najdb lahko datiramo v čas med 7. in 9. stoletjem. Glede na obliko, velikost, orientacijo in opremljenost nekatere gotovo predstavljajo bivalne jame; na podlagi nekaterih najdb (na primer žrmlje, pražilnik) lahko ločimo delovne in odpadne jame. V omenjenih kulturnih jamah smo odkrili zelo bogat in raznovrsten material, saj se pojavlja številno različno oblikovano posodje z okrasom valovnic na površini.

Mihela Kajzer Cafnik, Primož Predan

171

EŠD: 11161

Naselje: Strahomer

Občina: Ig

Ime: Laz

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

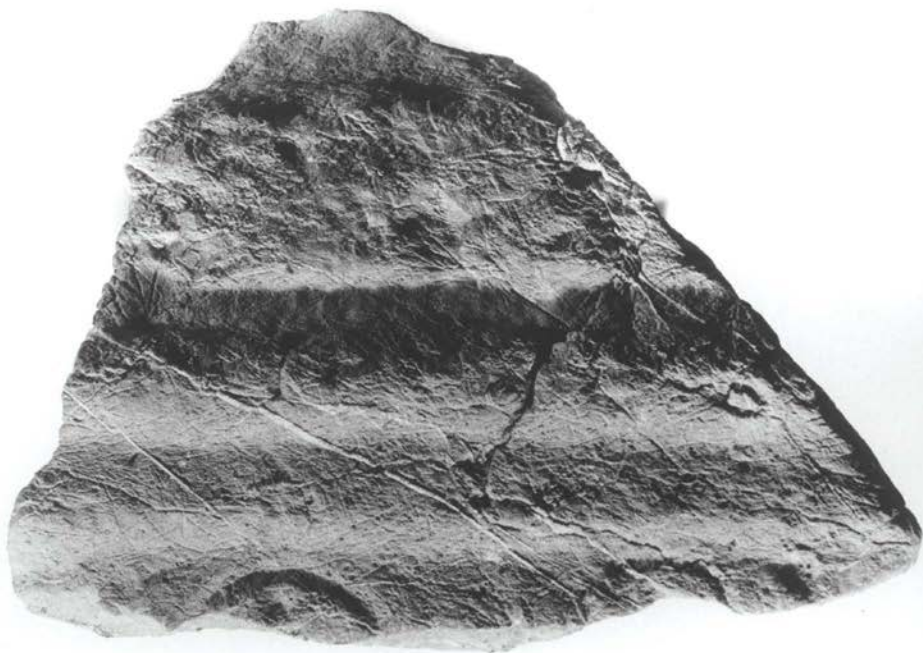
Janko Pleterski je 21. 5. 1992, ko je razkopaval kamnito grobljo, našel odlomek antične nagrobne plošče. Najdišče je tromeja med gozdom, travnikom in zatavelimi njivami južno od ceste, ki pelje skozi vas Strahomer čez rečico Iško proti cerkvi sv. Jakoba. Zemljišče je položno pobočje, vzhodno vnožje hriba Krima. Zložni del vnožja pokrivajo njivske terase, ki tečejo v smeri sever–jug. Polje na severni strani zaključujejo hiše in omenjena pot, na južni pa stopničasto prehaja v gozd. En meter južno od SZ vogala parc. št. 1417/1 (k.o. Vrbljene) je kamnita groblja iz njivskega trebeža. V njej je v globini 30 cm med kamni različne debeline, ki so bili vsi že dodobra

vležani v zemljo, tičal odlomek antičnega napisnega kamna, dolg 16,3 cm, širok 12,8 cm in debel 11,8 cm. Odlomek je iz podpeškega apnenca in je piramidaste oblike. Tri stranice so odlomljene, četrta – čelna je obdelana. Viden je del (slika 1) razčlenjenega okvirja, nad njim pa začetek debela (najverjetneje ciprese, ki je stala v timpanonu). Pod okvirjem je nedvomno prepoznaven zgornji del črke O (slika 2). Ko sem kamen primerjal z nagrobniki, ki so danes shranjeni v cerkvi sv. Mihaela v Iški vasi, sem našel nagrobno ploščo iz enake kamenine, z do potankosti enako razčlenjenim okvirjem, s cipreso v timpanonu in črko O v napisu (ime BVCO) na istem mestu. Kamen je začasno označen s št. 30, gre pa za nagrobno ploščo CI-LIII10727, ki je bila prej vzdana v cerkev sv. Jakoba v Strahomeru. Ta cerkev stoji slabih 300 m SSV od najdišča našega odlomka. Pri njej so bile pri poskusnem izkopavanju odkrite antične ostaline. Ostanke starega zidovja pa so znani vsaj še z dveh mest južno od poti, ki pelje do mostu čez Iško (prim.: Pleterski, A., Vuga, D., Rimski grobovi pri Sv. Mihaelu v Iški vasi. – Arh. vest. 38, 1987, 138 ss.). Po pripovedi domačinov se predel severno tik ob cesti, 20 m od levega brega Iške, imenuje Na Frtic, staro ime tamkajšnje Kramarjeve domačije pa je Frtičar. Ledina Na Frtic je 270 m severneje od najdišča odlomka kamnitega nagrobnika.

Med predeloma Na Frtic in Na Lazu (ledinsko ime najdišča kamna) so njive "Tlaške njive svetega Jakoba". V gozdu Na Ledinah, ki njive obrobja

Strahomer, Na Lazu, prerez odlomka rimskega nagrobnika (foto: Marko Zaplatil)

Strahomer, Na Lazu, odlomek rimskega nagrobnika (foto: Marko Zaplatil)

na J in JZ, so vidne stare njivske terase, ki kažejo, da je bil obdelani prostor pred stoletji mnogo večji od današnjega. Tudi groblja s kamnom je na robu take stare terase in še "živih" njiv. Verjetno je, da so kamen našli pri oranju in ga vrgli v mejo. Tudi samo oranje ga je pred tem lahko precej premaknilo. Njegovo sedanje najdišče torej nedvomno ni isto kot v antiki. Tedaj ga lahko le domnevamo v smeri proti Frtici, torej na Tlaških njivah svetega Jakoba.

Nedvomno pa kamen pripada antični poselitvi Strahomera in krepi razlago, da tudi nagrobniki, ki so jih nekdanj vzidali v cerkev sv. Jakoba, izvirajo iz istega kraja. Izredna podobnost z nagrobnikom CILIII10727 ponuja misel, da gre za istega izdelovalca in da je bil posvečen vsaj še enemu človeku istega imena (BVCO).

Andrej Pleterski

172

EŠD: 7718

Naselje: Stranje pri Škocjanu

Občina: Škocjan

Ime: hiša Stranje 4

Naslov: Klenovik 34 B

Področje: E

Obdobje: sredina 19. stoletja

Vrsta dela: 7, 8

Rangusova hiša je pritlična in lesena kmečka hiša. Sestavljena je iz tesanih in žaganih brun, ki so postavljena na kamnite temelje. Hiša ima pravokoten tloris in dvokapno streho, ki je pokrita s slamnato kritino. Zunanjščina hiše je neometana, v notranjščini ima hiša ohranjeno vežo s črno kuhinjo, veliko hišo, kamro, malo hišo in klet. Ob delno ohranjeni notranji opremi ima hiša načeloma ohranjeno zunanjo podobo iz sredine 19. stoletja.

Rangusova hiša je razglašena za kulturni spomenik. Pred prestavitvijo je stala v vasi Stranje pri Škocjanu in že več kot desetletje ni služila svojemu namenu ter je propadala. Turistično društvo Zagrad pri Škocjanu je z lastnikom sklenilo dogovor in je hišo konec leta 2003 razstavilo in po delih pripeljalo na novo lokacijo v Zagraški log pod vasjo Zagrad. Pred razstavljanjem je bilo narejeno fotodokumentiranje obstoječega stanja hiše. Celotno razstavljanje pa je potekalo v skladu s konservatorskim programom, ki pogojuje v čim večji meri ohranjanje obstoječega materiala. Za-

Rangusova hiša leta 2001 (foto: D. Strgar, arhiv ZVKDS, OE NM)

Prestavljena hiša z novo slamnato kritino, avgust 2005 (foto: D. Strgar, arhiv ZVKDS, OE NM)

menjave so bile dovoljene le zaradi dotrajanosti ali povrnitve posameznih stavbnih členov v bolj pričevalno stanje.

Leta 2004 je bila hiša postavljena v celoti in začasno pokrita z opečno kritino. V avgustu 2005 so bile s finančno pomočjo Ministrstva za kulturo in Občine Škocjan odstranjena začasna opečna kritina in žagane late. Izvedeno je bilo novo preklanje ostrejša in prekrivanje s slamnato kritino. Pri teh delih so bili upoštevani tudi pogoji prezentacije: debelina kritine, gostota pokrivanja, materiali vezave, vezava na vsako preklo, izvedba pletenih zaključkov in dvojno prekritje slemena. Vsa doseđanja dela so se izvajala na podlagi upoštevanja kulturnovarstvenih pogojev, starega znanja in uporabe predpisanih materialov. Krovska dela je izvedla ekipa krovcev iz bližnje Pavle vasi pod vodstvom mojstra Andreja Uletiča.

Leta 2005 je bila z interdisciplinarnim pristopom pripravljena še idejna rešitev celovite ureditve Zagraškega loga, v kateri ima Rangusova hiša osrednjo vlogo. Poleg nje bodo v naslednjih letih prestavljene še manjkajoče gospodarske stavbe, ki bodo sooblikovale domačijo.

Dušan Strgar

173

EŠD: 9475

Naselje: Straža

Občina: Novo mesto

Ime: Straža pri Novem mestu – arheološko najdišče

Gorenja Straža

Področje: A

Obdobje: železna doba

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija načrtovane izgradnje stanovanjske hiše na parc. št. 100/10 k.o. Gorenja Straža leži znotraj enote dediščine Straža pri Novem mestu – arheološko najdišče Gorenja Straža. Arheološko izkopavanje na tej parceli se je izvajalo na podlagi rezultatov arheološkega vrednotenja. Vrednotenje smo izvedli – zaradi možnosti prisotnosti arheoloških plasti – dne 4. 9. 2005 pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Ovrednotili smo predvideno lokacijo stanovanjske hiše na osrednjem delu parcele. Izkopali smo 4 TJ v velikosti 1 x 1 m. V vseh štirih testnih jarkih smo našli na arheološke artefakte, v TJ 1 pa na arheološko strukturo – depozit z žlindro v vkupu prazgodovinske jame.

Zaradi ogroženosti arheološkega najdišča je ZVKDS, OE Novo mesto, določil izkop sonde,

ki naj bi natančneje opredelila obseg in naravo arheološkega najdišča in ugotovila stopnjo poškodovanosti, naravo in globino stratifikacije.

Sondo (6 x 3 m) smo locirali na predvideni lokaciji stanovanjske hiše, kjer se je pri arheološkem vrednotenju odkrila arheološka struktura – depozit z žlindro v prazgodovinski jami. Izkopavanje na območju arheološkega najdišča (Odločba MK RS št.: 61701-60/2005/3) je bilo opravljeno v času od 8. do 15. 12. 2005 pod vodstvom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa, in Damijana Skubica, študenta arheologije.

Območje sonde leži znotraj že leta 1879 dokumentiranega prazgodovinskega nižinskega gradišča. Gradišče ima podkvasto obliko z obsegom 620 m. Naselbina leži na levem bregu reke Krke v neposredni bližini stičišča treh geoloških osnov. Sama naselbina stoji na pliocensko-pleistocenskih sedimentih, ki so sestavljeni iz bele, svetlosive do temnosive glinice z vmesnimi drobnimi lečami roženčevega proda. Na desnem bregu Krke jugozahodno od gradišča predstavlja geološko osnovo svetlosiv gost plastnat apnenec, ki se je pokazal tudi na območju gradišča pod pliocensko-pleistocenskimi sedimenti. Na isti strani reke severovzhodno od gradišča pa predstavljata geološko osnovo glina in alevrolit.

Že od začetka 20. stoletja poročajo o različnih najdbah. Med njimi so deli talilnih peči, prazgodovinski in rimski predmeti (med drugim tudi kačasta fibula), ki so jih našli na območju gradišča. Zahodno od gradišča sta pod hribom Srobotnik dva grička, ("gomili"), kjer naj bi bil najden bronast kotliček. Ob gradnji tovarne Novoles, ki je zgrajena zunaj obzidja gradišča, so našli na rimsko grobišče z žganim pokopom.

Za pregledano območje lahko na podlagi stratifikacije plasti in odkritih najdb trdimo, da lokacija leži znotraj območja človekove aktivnosti v bližnji preteklosti in v prazgodovini, to je v mlajši železni dobi. Na bližnjem območju oziroma na območju toponima Gradišče v Straži smemo pričakovati železnodobni predelovalni center za železo. Na parc. št. 100/10 k.o. Gorenja Straža so na SZ delu prisotne intaktne arheološke plasti, kjer smo izvedli sondiranje terena pred izkopom gradbene jame za stanovanjsko hišo. Ruša in recentno nasutje sta bila strojno odstranjena.

Faza 1 – Geološka osnova aluvialnega izvora.

Faza 2 – Prva prazgodovinska naselbinska faza. Hodna površina te faze je povezana s pridobivanjem železa.

Faza 3 – Prazgodovinska uporaba prostora znotraj gradišča kot gospodarsko območje. Ostanke peči kažejo na železarstvo – primarno pridobivanje

železa. Polnilo peči vsebuje žlindro in dele obloge peči. Domnevamo, da je bila peč uporabljena samo enkrat in je bila po uporabi porušena. Jame za stojke so lahko ostanki nadstreška, ki je bil povezan s pečjo kot zaščiten prostor za shrambo surovine ali goriva. Sonda 1 leži na samem robu območja proizvodnje železa, območje proti jugu, proti reki Krki je bilo verjetno uporabljeno za deponijo žlindre.

Faza 4 – Prazgodovinsko nalaganje po prenehanju železarske dejavnosti (SE 221). Na podlagi odsotnosti struktur domnevamo, da je plast nastala po začasni zapustitvi tega dela gradišča.

Faza 5 – Tlak prazgodovinske strukture neznanega obsega, ki je nastala po začasni zapustitvi. Struktura je bila verjetno pokrita z nadstreškom, ker ni sledov poškodb zaradi vremenskih vplivov. Sega zunaj izkopnega polja proti zahodu in jo zato izkop za hišo ne ogroža.

Faza 6 – Srednjeveška ali zgodnjenovoveška tlakovana struktura (SE 215) je presekala vzhodni del prazgodovinskega tlaka SE 216. Narava in tloris strukture nista znana zaradi novoveških posegov na tem območju.

Faza 7 – Novoveška uporaba prostora. Iz franciscejskega katastra je razvidno, da je bilo to območje namenjeno izključno kmetijski rabi, ki je potrjena s prisotnostjo SE 203 – pokopane ornice.

Faza 8 – Posegi med drugo svetovno vojno in takoj po njej. Strukture in plasti so povezane z nastankom in rušenjem italijanskih vojaških objektov ob mostu čez reko Krko. Gradnja teh objektov je poškodovala večji del arheoloških plasti na osrednjem in vzhodnem delu parcele.

Faze 9–11 - Recentne faze uporabe prostora.

Znotraj sonde 1 smo ugotovili prisotnost dveh prazgodovinskih poselitvenih faz. Obe fazi sta izrazito povezani z železarsko dejavnostjo, ki je potekala tudi zunaj izkopnega polja. Prazgodovinske plasti in strukture so bile delno načete že v srednjem veku, verjetno le na ožjem območju vzhodnega dela sonde. Bistveno večje poškodbe so povezane z izgradnjo italijanskih vojaških objektov.

Vsekakor gre za pomemben vir arheološke informacije na že degradiranem območju pomembnega nižinskega gradišča. Kljub posegom med drugo svetovno vojno in po njej so še vedno ohranjene dragocene informacije, ki delno nakazujejo rabo in izrabo prostora znotraj gradišča v prazgodovini. Prav tako smo prvič odkrili sledove srednjeveške strukture na tem območju.

Philip Mason, Damijan Skubic, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

174

ESD: 815

Naselje: *Strelac*

Občina: *Novo mesto*

Ime: *Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji Vrh*

Področje: *A*

Obdobje: *novi vek*

Vrsta dela: *6, 7*

Lokacija predvidene izgradnje stanovanjske hiše na parceli št. 1323/4 k.o. Družinska vas leži znotraj enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh, ki je bilo razglašeno z Odlokom o razglasitvi naravnih znamenitosti in nepremičnih kulturnih in zgodovinskih spomenikov v Občini Novo mesto (Uradni list RS št. 38/92). Arheološko vrednotenje smo izvedli na štirih lokacijah znotraj parcele, kjer smo predvidevali intaktne arheološke plasti.

Vrednotenje je bilo opravljeno dne 2. 7. 2005 pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Ovrednotili smo osrednji del parcele, kjer je predvidena izgradnja stanovanjske hiše.

Parcela leži na vzpetini Topolovec, na Z robu Vinjega vrha nad dolino potoka Lošpren. Na območju smo izkopali 3 TJ v velikosti 1 x 1 m in TJ v velikosti 2 x 1 m.

Ugotovitve:

1. V nobenem od štirih TJ nismo zasledili arheoloških artefaktov. V TJ 1, 2 in 3 so se v drugi plasti pojavljali recentni gradbeni material, smeti in živalske kosti. Na geološko osnovo smo v TJ 1 naleteli na globini 60 cm, v TJ 2 na globini 80 cm, v TJ 3 na globini 40 cm in v TJ 4 na globini 12 cm, tik pod površjem. V severnem delu TJ 4 smo naleteli na vodovodni jarek z vodovodno cevjo na globini 68 cm.
2. Parcela leži na terasi tik nad starim peskokopom. Terasa je bila v bližnji preteklosti ponekod, predvsem na severnem delu, planirana z nasipavanjem. Južni del terase se nekoliko dviga, tu geološka osnova – to je dolomitiziran apnenec – leži tik pod rušo.
3. Plasti v vseh štirih TJ kažejo na človekovo dejavnost pri oblikovanju teh plasti. Teren je bil v bližnji preteklosti nasipan in planiran. Morebitnih arheoloških intaktnih plasti nismo zasledili.
4. Vsi štirje TJ pričajo o koluvialnih nanosih in poznejših nasipavanjih pri planiranju terena.

Geološka osnova leži na globini od 12 do 80 cm pod površino.

Za pregledano območje lahko na podlagi stratifikacije plasti in odkritih najdb trdimo, da lokacija leži znotraj območja človekove dejavnosti in da gre za novodobne dejavnosti – nasipavanje in planiranje terena. V plasteh so prisotni odlomki recentnega gradbenega materiala in živalskih kosti, ki so najverjetneje posledica nasipavanja. Stratigrafija prča o naravnih erozijskih procesih koluvialnega nanosa in kasnejših nasipavanjih navoženega materiala.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

175

EŠD: 2968

Naselje: Strmec pri Sv. Florjanu

Občina: Rogaska Slatina

Ime: cerkev Loretske Matere božje

Področje: UA

Obdobje: novi vek

Vrsta dela: 6, 7

Na pobudo Župnijskega urada Sv. Florjan in gradbenega odbora se je poleti 2005 začela gradbena sanacija fasade cerkve Loretske Matere božje v Strmcu pri Florjanu. Na podlagi opravljenih sondiranj je bilo ugotovljeno, da so bili originalni ometi na ladji in zvoniku med eno izmed obnov v celoti odstranjeni, medtem ko smo na prezbiteriju pod plastmi sedanjih ometov naleteli na slabo obstojen gladko obdelan omet. Na podlagi izsledkov sondiranj so bili zaradi močne dotrajnosti in poškodovanosti ometi odstranjeni, zaradi poškodovanosti in razpokanosti zidov je bilo izvedeno podbetoniranje severnega dela stene ter injektiranje razpok in montaža jeklenih vezi v notranjščini prezbiterija. Pri izdelavi fasade, ki jo je izvajalo gradbeno podjetje GIC Cajzek, je bil izveden podaljšan apnenocementni omet. Po izdelanem načrtu so bili rekonstruirani gladko obdelani elementi arhitekturne členitve (horizontalni pasovi na zvoniku, obrobe odprtin, poudarjeni vogali, strešni zidec). Fasada je bila v zaključni fazi prepleškana v dveh barvnih tonih (osnova zlati oker, elementi arhitekturne členitve – topla bela, talni zidec – betonsko siva). Med obnovo je bilo urejeno tudi odvodnjavanje meteorne vode (drenaža). Dela smo spremljali in fotodokumentirali, financirali pa so jih župljani in Župnijski urad Strmec pri Sv. Florjanu.

Nataša Podkrižnik

176

EŠD: 702

Naselje: Strojna

Občina: Ravne na Koroškem

Ime: Strojna – domačija Strojna 14 in 15

Naslov: Strojna 14 in 15

Področje: E

Obdobje: 17., 18., 19. stoletje

Vrsta dela: 8

Leta 2005 bi se morala nadaljevati obnova lesenih streh na poslopih Janeževe domačije – na hiši, skednju in kašči, ki jih je leta 2002 močno poškodovala toča. Streho na hiši je lastnik s pomočjo države in občine obnovil v letih 2003 in 2004. Leta 2005 je bila načrtovana obnova streh na skednju in kašči, vendar ni bila realizirana. Pogodba med Ministrstvom za kulturo in lastnikom je bila podpisana tako pozno, da lastnik v kratkem času ni mogel nabaviti tako velikega števila skodel, kar bi zadostovalo za kritje skednja in kašče.

Lesena poslopja, velika hiša, še večji skedenj, kašča in druga gospodarska poslopja ležijo v blagem pobočju pod cesto in so videti kot zaselek, kakor je to za večje, samotne koroške domačije značilno. Vsa poslopja pokrivajo čopaste, s skodlami krite strehe. Hiša s kletnim delom, zidanim iz kamna, je v današnji obliki rezultat večkratnih prezidav. Osnova izvira verjetno s konca 17. ali začetka 18. stoletja, več elementov pa iz 19. stoletja. Z močno usločeno fasado ima hiša obliko črke L. V njej je ohranjena obokana črna kuhinja s kurišči in slopskim stebrom, ki nosi obok. Hiša je bila v sedemdesetih letih 19. stoletja v celoti obnovljena. Med gospodarskimi poslopi izstopata dvoetažni lesen, delno zidan, na T oblikovan skedenj z značilnim dovoznim mostom ter tipična koroška kašča z gankom in kovinskim petelinom na strešnem slemenu. Skrbno in lepo oblikovana poslopja ter posamezni detajli pričajo o domiselnosti, znanju in oblikovalskem čutu graditeljev.

Domačija Janež na Strojni, ki je kulturni spomenik z izdelanim predlogom za spomenik državnega pomena, je redke v celoti ohranjen primer velike samote domačije in tudi ena najstarejših v celoti ohranjenih domačij na slovenskem Koroškem.

Jelka Skalicky

177

EŠD: 707

Naselje: Studenice

Občina: Slovenska Bistrica

Ime: samostan dominikank

Področje: UA

Obdobje: 13. stoletje, 1237–1277, 15., 17., 18., 19. stoletje

Vrsta dela: 6, 7

Samostanska poslopja z župnijsko cerkvijo Sv. treh kraljev stojijo ob severnem vznožju Boča, ob vodnem izviru, ki je bil znan že v antiki. Na zahodni strani jih omejuje Topli potok, na vzhodu pa obzidje. Kompleks sestavljajo ob vhodni, severni stranici postavljeni župnišče in upravno poslopje, za njima ležeče zunanje dvorišče s studencem in lipama, cerkev z nunskim korom in prioratom, ki ločuje zunanje in notranje dvorišče, ter za njim stoječi zahodni trakt samostana. Za notranjim dvoriščem se razprostira z obzidjem zaprti nekdanji samostanski vrt z nunskim pokopališčem v jugovzhodnem kotu in vrtnim paviljonom ob Toplem potoku. Na vzpetini severovzhodno nad samostanom stojijo razvaline nekdanje utrdbe, nastale za obrambo pred turškimi vpadi.

Studeniški samostan je nastal z ustanovitvijo hospitala – popotne postojanke s cerkvijo Marijinega Oznanjenja, ki ga je ustanovila Zofija Rogaška okoli leta 1230. Zaradi bližnjega, že v antiki znanega izvira studenca, je dobil ime Fons Graciae. Okoli leta 1245 so stari hospital spremenili v samostan, ki je bil zgrajen do leta 1249, oglejski patriarh Bertold pa ga je leta 1251 podredil prtujskim dominikancem.

Novo samostansko cerkev je na mestu stare dal pozidati krški škof Dietrich do leta 1277, ko je bila posvečena. Sestavljali so jo starejša ladja, prizidan prezbiterij in prizidana zahodna nunska empora. Ladja je imela raven strop, prezbiterij pa

Romansko okno s primarnim ometom in poznejša odprtina (foto: A. Horvat)

je bil obokan. Na južni strani je cerkev obdajal nadstropen samostan podkvastega tlorisa, ki je bil navezan na nunsko emporo in prezbiterij.

Najpomembnejše ostaline iz časa predelave Marijine cerkve so nunska empora s portalom v pritličju, ladjin portal in timpanon, vzidan v južni steni prezbiterija. Sočasna je tudi poslikava nunske empole, kjer so bili odkriti fragmentarni ostanki slikarije Marijine smrti. Slednje uvrščamo med najstarejše znane priče zgodnjegotskega slikarstva pri nas. V zadnji tretjini 13. stoletja je nastalo tudi jedro še ohranjenega zahodnega trakta samostana. Pred letom 1445 so cerkveno ladjo dvignili in jo obokali, samostansko jedro pa ob koncu stoletja obdali z obzidjem, ki so ga po turških napadih in kmečkih uporih (1478, 1494, 1515) obnovili ter nad samostanom zgradili utrdbo.

Po letu 1636 se je začela obsežna barokizacija samostana. Leta 1639 so prizidali priorat, v letih 1659–1661 so predelali emporino pritličje, do leta 1665 dvignili samostansko jedro za nadstropje in lesene stropove zamenjali z oboki. Iz tega časa sta stebriščni dvorani v zahodnem traktu. Po obnovi so pred letom 1684 do tedaj Marijino cerkev posvetili Sv. trem kraljem. Sočasno je nastalo veliko upravno poslopje v severozahodnem vogalu kompleksa, ki je zamenjalo prejšnjega. Tak samostan je upodobil M. Vischer okoli leta 1681. (Temeljni članek o zgodovini samostana: Jože Curk: Studenice – pomemben spomenik naše umetnostne zgodovine, Časopis za zgodovino in narodopisje, letnik 51, Nova vrsta 16, št. 2, Maribor 1980, str. 284–310.)

V 18. stoletju so dominikanke nadaljevale z obnovitvenimi deli na samostanu in cerkvi. Takrat je nastal severni prizidek priorata, obe stranski kapeli ob cerkvi, emporino stopnišče, po sredini 18. stoletja pa sedanje župnišče. Slednje so pozidali na mestu nekdanjega severovzhodnega obrambnega stolpa. Sočasno z obnovitvenimi deli na samostanskih poslopih so redovnice poskrbele za novo cerkveno opremo. Leta 1718 je bil postavljen glavni oltar, verjetno delo Janeza Gregorja Božiča iz Laškega; po prizidavi obeh stranskih kapel okoli leta 1723 pa še Rožnovenski oltar, oltar Lurške Matere Božje in Križev oltar, vse dela konjiškega kiparja Mihaela Pogačnika. Okoli leta 1770 je bila z oltarjem Jožefa Holzingerja opremljena še severna kapela.

Leta 1782 je bil samostan razpuščen. Od leta 1786 se cerkev Sv. treh kraljev omenja kot župna.

Leta 1788 je samostanski kompleks, trg in utrdbo nad samostanom uničil požar. Cerkev je bila obnovljena, prav tako tudi zvonik, zahodni trakt, priorat in upravno poslopje. Južnega in vzhod-

nega trakta samostana ter utrdbe nad njim niso obnovili.

Med letoma 1827 in 1885 je samostan zamenjal več lastnikov. Okoli leta 1840 so obnovili staro upravno poslopje in mu nadeli klasicistično pročelje. Leta 1885 so samostan kupile magdalenke iz Laubana v Šleziji in ga leta 1892 obnovile. Leta 1949 je bil samostan znova razpuščen. V njem so se naselili prebivalci in v času do njihove izselitve konec devetdesetih let 20. stoletja dodobra uničili samostansko notranjost. Po dolgotrajnem reševanju denacionalizacijskega postopka je bil samostanski kompleks vrnjen Cerkvi.

Škofijska Karitas namerava v samostanu urediti dom za ostarele. Na podlagi konservatorskega programa je bila pripravljena idejna preveritev za umestitev take namembnosti, nato pa vsa potrebna projektna dokumentacija. Za zagotovitev vertikalne in horizontalne komunikacije bosta samostanu dodana transparentno, zastekljeno stopnišče z dvigalom in zastekljeni mostovž med upravno stavbo in jedrom samostana. Mostovž je speljan na mestu nekdanjega lesenega povezovalnega ganka. Obe novogradnji sta načrtovani kot sodobna komunikacijska dodatka, s katerima smo se izognili večjim posegom v notranjosti objektov.

V letu 2005 so se začela obnovitvena dela. Opravljeno je bilo čiščenje vseh naknadnih prizidav in celovita statična stabilizacija upravnega poslopja in jedra samostana skupaj s nunskim korom in prioratom. Za doseg tega cilja je bilo treba odstraniti vse talne obloge in nasutja z obokov ter vse poškodovane omete. Odstranjene so bile tudi vse naknadne in neprimerne pozidave (odstranitev obočnih progov v dvorani, odprtje zazidanih arkadnih odprtin, odstranitev naknadnih sten, odprtje primarnih romanskih in gotskih okenskih odprtin, rušenje dimnikov, odstranitev opornikov na fasadi proti potoku ipd.). Naknadno zgrajeno stopnišče, ki je povezovalo nadstropja v zahodnem samostanskem traktu, je bilo popolnoma dotrajano in ga je bilo treba v celoti odstraniti. Zaradi nove funkcije objekta in dejstva, da je bila vertikalna komunikacija dodana šele po požaru na koncu 18. stoletja, odstranjenega stopnišča nismo rekonstruirali. Zgrajeno je novo, sodobno, transparentno (steklena fasada) stopnišče z dvigalom na južni strani.

Nad oboki kleti in dvorane v nadstropju ter arkadnima hodnikoma smo izvedli novo lahko nasutje (glinopor), čezenj pa razbremenilne AB tanke plošče, v katerih so horizontalne natezne vezi za povezavo objekta v prečni smeri. Vse razpoke in temelji so bili injektirani. Ker je bilo na nekdanji zunanji steni nunskega kora odkrito okroglo

Novoodkrite okenske odprtine v arkadnem hodniku (foto: A. Horvat)

Gotski arkadni hodnik pred odstranitvijo pozidav (foto: A. Horvat)

Gotski arkadni hodnik po odstranitvi pozidav (foto: A. Horvat)

kamnito okno (krogovičje žal ni ohranjeno), smo dotrajano strešno konstrukcijo nad prioratom načrtovali v jekleni izvedbi tako, da bo omenjeno okno lahko prezentirano.

Za vertikalno povezavo etaž v upravni stavbi so bili odstranjene sekundarne stropne konstrukcije v prostorih sedanjih sanitarij. Izveden je bil jašek za dvigalo.

Za povezavo med upravno stavbo in samostanom smo v nivoju nadstropja izdelali jekleno konstrukcijo za mostovž, ki bo zastekljen. Mostovž je na mestu nekdanjega lesenega ganka iz 19. stoletja. Za potrebe načrtovane namembnosti je bil na mestu nekdanjega prizidka zgrajen nov manjši prizidek. Okoli celotnega samostana je bila izdelana drenaža.

Očiščevalna dela na samostanskih poslopih so pokazala celo vrsto elementov iz najzgodnejšega časa gradnje – 4 polkrožno zaključene romanske okenske odprtine (slika 1) in portal iz prve polovice 13. stoletja, 13 kamnitih pravokotnih

okenskih odprtin iz 14. in 15. stoletja (slika 2), kamnite konzole lesene strehe arkadnega hodnika, stopnjevane opornike zgodnjegotske cerkve oziroma nunskega kora, kamniti odkapni venec nunskega kora in kamnito okroglo okno, figuralno poslikavo ostenja okenske niše, gotski arkadni hodnik (sliki 3 in 4), baročno poslikavo stropa v prostoru priorata. Z odstranitvijo naknadnih pozidav je postalo čitljivih veliko do sedaj zabrisanih sestavin samostana (arkadni hodniki, dvorana v nadstropju, priorat). Vsa očiščevalna dela so potekala pod nadzorom pristojne konservatorke in restavratorja Viktorja Gojkoviča.

Alenka Horvat

178

EŠD: 2962

Naselje: Sv. Ema

Občina: Podčetrtek

Ime: cerkev sv. Eme

Področje: UA
Obdobje: zreli barok, historizem
Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Leta 2003 je bila vsa zunanjščina župne cerkve ponovno obnovljena. Leta 1971, ob zadnji obnovi zunanjščine zvonika župne cerkve, so bili v celoti odstranjeni vsi starejši fasadni ometi in arhitekturna členitev iz let 1881/1882, ki je bila narejena v ometu. Narejeni so bili neustrezni cementni ometi, tako tehnološko kot oblikovno. Baročna okna v zahodni in južni strani so bila v celoti neustrezno obnovljena, medtem ko okna v severni in južni fasadi niso bila kamnoseško obnovljena. Vsi originalni kamnitni deli baročnih oken so bili v izredno slabem stanju in jih je bilo treba prioriteto reševati z restavratskokamnoseškimi metodami. Ker investitor, tukajšnji župnijski urad, ni želel odstraniti nehistoričnih betonskih ometov s fasad zvonika, je bila fasadna členitev na podlagi rekonstrukcijskega načrta namesto v ometih imitirana s poslikano barvno členitvijo. Kamnosek Vojko Urisk je na kamnitih okvirjih baročnih oken odstranil interpolacije v betonu in jih po analogijah z obstoječimi členi baročnih oken nadomestil z novimi. Na sklepniku severnega baročnega okna je najdena vklesana letnica 1737, na zahodnem 1927, na južnem pa 1971. Na vogalih severne in južne stene ladje je bila s sondiranj odkrita prvotna baročna poslikava šivanih vogalov. Pod maltastim profiliranim kapnim vencem je bila odkrita poslikava z motivom tekočega psa, na polkrožnem napušču polja deljena s črtami. Pri sondiranju obeh stranskih kapel in prezbiterija konservator ni sodeloval. Zdravi in nepoškodovani ometi s poslikavami se niso odstranjevali. Po odstranitvi cementnih plomb so se na teh mestih naredili novi apneni ometi, prilagojeni strukturi baročnih ometov. Na beleže je bila po rekonstrukcijskem načrtu za poslikavo vogalov ladje narisana in pobarvana arhitekturna poslikava tudi na prezbiteriju in obeh stranskih kapelah. Na vogalih nižjih kapel bi morali biti šivani robovi proporcionalno manjši, saj je zdaj poslikava prekinjena ob okenskih odprtinah. Prav tako niso bili izvedeni šivani vogali stranskih kapel ob stiku s severne in južne stene ladje. Izvajalec del Vlado Simonič, s. p., Slikoslim iz Maribora, je za barvanje poslikav uporabil silikatne barve proizvajalca JUB.
Bogdan Badovinac

179
EŠD: 3220
Naselje: Sv. Lovrenc
Občina: Prebold

Ime: cerkev sv. Lovrenca
Področje: UA
Obdobje: novi vek
Vrsta dela: 7

V poletnih mesecih 2005 so stekla obnovitvena dela poslikave v notranjščini cerkve sv. Lovrenca v Lovrencu pri Preboldu. Poslikava je nastala med letoma 1812 in 1813, domnevno sočasno s predelavo cerkve, in je bila, sodeč po ohranjeni dataciji, obnovljena leta 1929.

Pred začetkom obnove poslikave je bila zaradi vidnih razpok pridobljena statična ocena stanja objekta. Na podlagi mnenja statika objekt statično ni ogrožen, zato je pri sanaciji poškodb zadoščalo le injektiranje in kitanje razpok.

Obnova prezbiterija, ki je zaradi umazanije, poškodb in tonskega neskladja učinkoval zelo zane-marjeno in nekvalitetno, se je začela s čiščenjem, sanacijo razpok, rekonstrukcijo poškodovanih oziroma uničenih elementov šabloniranih ploskev ter barvno poživitevjo oziroma tonsko uskladitvijo elementov poslikave.

Spodnji del prezbiterija, ki ga je prekrivala neustrezna, na ravni skromne sobopleskarske tehnike izvedena poslikava, se je rekonstruiral po vzorcu, ki je ohranjen v ladijskem delu. Figuralni prizor na oboku prezbiterija se je le očistil in minimalno barvno osvežil. Vsa dela, ki smo jih sproti spremljali, je izvedel Peter Bizjak iz Polzele. V letu 2006 se bodo nadaljevala še obnovitvena dela poslikave v ladji. Vsa obnovitvena dela so financirali farani župnije Lovrenc pri Preboldu.

Nataša Podkrižnik

180
EŠD: 9089
Naselje: Svetelka
Občina: Šentjur pri Celju
Ime: Svetelka – hiša Svetelka 13
Naslov: Svetelka 13, 3222 Dramlje
Področje: E
Obdobje: druga polovica 19. stoletja, prva četrtina 20. stoletja
Vrsta dela: 6, 7

Svetelškova domačija spada k razloženi vasi Svetelka pri Dramljah. Prvotno sta v sklop domačije, ki je konec 19. stoletja obsegala 72 ha zemljišča, poleg hiše in velikega zidanega gospodarskega poslopja – marofa – sodila še kozolec – topolar – in kašča, ki sta žal porušena.

Hiša in marof že na zunaj kažeta premožen status nekdanjega gospodarja, ki je bil v dvajsetih letih

Določanje barvnih vzorcev za fasado (foto: T. Hohnc)

20. stoletja tudi župan. Današnja podoba objektov sodi v tedanje plodno obdobje domačije, ki se med drugim odraža tudi v številnih detajlih v notranjščini in v opreми.

Petletna obnova, ki sta jo sofinancirala Ministrstvo za kulturo ter podjetje Bitea, d. o. o., Svetelka pri Dramljah, je tako rekoč v zaključni fazi. Novo poslanstvo domačije je poslovno-turistična naravnost v kombinaciji z ureditvijo manjšega stanovanja v mansardi. Pri tem se v celoti ohranijo tlorisna zasnova in vsi detajli v pritličju.

Hiša je bila najprej dodatno statično sanirana, v zunanje stene so bile vpete železne vezi, v celotnem obsegu so bili podbetonirani temelji ter urejena drenaža.

Izdelana in vgrajena so bila nova okna iz macenovnega lesa kot kopija starih, enojnih, dvokrilnih, s tremi polji v vsakem krilu in s klasično zasteklitvijo. Uporabljeno je bilo staro okovje, ki je bilo očiščeno in ponovno bronirano.

Fasada je bila v celoti obnovljena z apneno malto, obnova je trajala 3 mesece (delavec in pomočnik).

Zaradi dotrajanosti in minimalne ohranjenosti je bil star omet v celoti odstranjen. Po navedbah lastnika je bilo porabljenega 4 tone približno 5 let starega gašenega apna. Po zaključenem sloju gladkega ometa so bile zarisane arhitekturne členitve: šivani robovi, okenske obrobe in profilacija pod napuščem. Fasada je bila prebeljena z apnenim mlekom z dodanimi suhimi oksidnimi barvami (mešanje oker in sive barve).

Pri odbujanju fasade je bilo v »mali hiši« odkrito okno, ki je bilo pri zadnji prenovi zazidano. V odstranjenem materialu je bila najdena spolija iz Žičke kartuzije, ki je deponirana včasem lapidariju v kartuziji. Odločili smo se za rekonstrukcijo okenske odprtine z nišo, tako da sta bila ponovno vzpostavljena fasadna simetrija in notranje prostorsko ravnotežje.

Vsa notranja in glavna vhodna vrata so ohranjena, očiščena in premazana z zaščitnimi premazi (uporaba tunkovega in lanenega olja).

Vhodni portal iz zelenega tufa je bil odstranjen, ker je bil po statični sanaciji hiše približno 7 cm nagnjen iz navpičnice. Zlomljena sta bila stranska dela, kamniti prag pa je popolnoma uničen. Restavrator je dotrajane dele zlepil, portal očistil, lastnik pa je po predhodnih analizah in ugotovitvah v Logu pri Rogatcu izdelal nov kamniti prag. Opravljena so bila tudi številna dela v notranjosti. Porušen je bil banjasti obok v kleti in nato ponovno pozidan s staro opeko. Kletni prostor je bil ponovno omeran in beljen z apnenim beležem, po sanaciji tal in nasutju je bil ponovno nameščen opečni tlak.

V kuhinji in »lopi« so se ohranili notranji ometi, ki so bili potrebni le manjših popravil, obnovljen pa je bil tudi tlak iz borovih osemkotnih tlakovcev.

Leseno stopnišče, ki vodi na podstrežje, je bilo razstavljeno, delno restavrirano in ponovno montirano.

V petih prostorih so bile po sondiranju odkrite starejše plasti beležev z vzorci in šablonami. Tako bogate poslikave kmečkih hiš so le redko odkrite, še manj ohranjene, zato smo se naknadno odločili za natančnejše sondiranje in restavriranje. Po odkrivanju plasti je bila najdena zelo bogata poslikava na stropu, ohranjene so stenske horizontalne bordure in poslikave okenskih niš. Najbolj je ohranjena »mala hiša«, ki bo v prihodnje služila reprezentančnemu poslovnemu prostoru. Vse stene so restavrirane, stropna poslikava pa je bila sneta. Tramovni leseni strop je bil v nekaterih delih popolnoma uničen, tako da je bila potrebna zamenjava. Nato so bile pravokotno na tramove nabite letvice, sledila sta omet in rekonstrukcija profiliranega stika med steno in stropom.

Obnovljena fasada (foto: T. Hohnec)

Po opravljenih analizah je bilo ugotovljeno, da so poslikave s šablono večinoma iz prve četrtine 20. stoletja. Glede na ohranjenost in trdnost ometov bo v nadaljevanju mogoče restavrirati vsaj dva reprezentančna prostora, drugo pa rekonstruirati. Projekt obnove Svetelškove hiše ocenjujemo kot izjemno uspešen in vzorčen primer, ki temelji na ohranjanju originalnih elementov z uvajanjem novih ob upoštevanju uporabe avtohtonih materialov in oblik. Uspešna prenova je rezultat izjemnega sodelovanja lastnika s konservatorjem in predvsem njegovega posluha in spoštovanja stavbne dediščine.

Pri restavratorskih posegih sta sodelovala restavratorja Ervin Potočnik in Aleksander Šiles s sodelavko Petro Rems.

Gradbena dela je izvajalo podjetje ALEA group, d. o. o., iz Celja.

Tanja Hohnec

Poslikava ob zidni omarici. (foto: T. Hohnec)

181

EŠD: 2967

Naselje: Sveti Florijan

Občina: Rogaska Slatina

Ime: cerkev sv. Florijana

Področje: UA

Obdobje: zgodnji barok

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Namen obnovitvenih del na zunanjsčini župne cerkve je bil povrniti tej stavbi pričevalno podobo enotno grajene baročne cerkve iz časa okoli leta 1685, vendar namen ni bil dosežen. Rezultat delovne zagnanosti faranov med prvomajskimi prazniki leta 2003 je bil ta, da so bili pred prihodom konservatorja odstranjeni vsi ometi na ladji, koru, zakristiji in na večjem delu zvonika. Na ostanku ometov na zvoniku je bila na prvi plasti ometa odkrita poslikava šivanega roba z motivom diamantov s trikotniki v rdeči in oker barvi. Osnovni vzorec kot pomoč za barvanje je bil včrtan v omet. Šivani rob je sestavljen iz večjih in manjših pravokotnikov, diagonalno razdeljenih na trikotnike, ki so bili med seboj ločeni s pasom bele barve fasade. Vsi manjši pravokotniki so imeli zgornje in spodnje trikotnike barvane rdeče, leve in desne pa v okru. Večji pravokotniki so imeli zgornje in spodnje trikotnike barvane oker, leve in desne pa v rdeči barvi. Tako se je rdeče barvani trikotnik velikega pravokotnika na vogalu stikal z oker trikotnikom manjšega pravokotnika. Pravokotniki in diagonale so bili poudarjeni s črno črto. Nad to poslikavo je bil omet enovito barvan z zeleno, šivani rob, sestavljen iz večjih in manjših pravokotnikov, je bil barvan v okru. Nad to poslikavo so bili samo na zvoniku v ometu izvedeni vogalniki.

Na podlagi ohranjenih podatkov smo izdelali načrt za prezentacijo zunanjsčine ene od mlajših gradbenih faz. Po nanosu gladko zaribanih finalnih ometov so bile fasade zvonika, ladje in prezbiterja barvane s silikatnimi barvami v svetlo zelenem tonu, šivani robovi pa v okru. Zakristija s poglobljenima vogaloma in severni del cerkve ob njej sta barvana belo. V kontekst uničevanja in zabrisovanja pričevalnih in originalnih elementov se uvrščata tudi zidarsko obnovljena kamniti zahodni in stranski portal v južni steni ladje iz 17. stoletja. Dela je financirala župnija sveti Florijan.

Bogdan Badovinac

182

EŠD: 6287

Naselje: Svetinje

Občina: Ormož

Ime: Vas

Področje: E

Obdobje: konec 18. stoletja

Vrsta dela: 6, 7

Od februarja do septembra 2005 je potekal konservatorski nadzor nad obnovo kmečke hiše s konca 18. stoletja, ki stoji v samem zaščitenem vaškem jedru Svetinje. Gre za primer še ohranjene nekdanje zidanice »štokl«. Hiša je prtilična, večji del zidana iz polne opeke, le temelji so kamniti. Podkletena je samo zahodna polovica hiše. Pokriva jo strma dvokapnica s čopom.

Hiša je bila pred začetkom obnovitvenih del v izredno slabem stanju. Zaradi kapilarne vlage je bila v nevarnosti sama statična stabilnost celotne stavbne konstrukcije. Nekaj let pred obnovo je bil v prtiličnem delu nastanjen vrtec za otroke iz sosednjih vasi, ki ga je bilo treba zapreti zaradi neustreznosti stavbe za tovrstne namene. V mansardnem delu hiše so bila stanovanja, kjer so stanovalci nekontrolirano posegali v samo stavbno konstrukcijo hiše. Zato je bila njena primernost za nadaljnje bivanje več kot vprašljiva.

Zaradi dejstva, da Jeruzalemsko-Ormoške gorice že stoletja slovijo kot vinorodno območje daleč najkvalitetnejših belih vin, so prihajale številne pobude od lokalnih skupnosti in posameznih podjetij za oživitev in popestritev turistične in nastanitvene ponudbe znotraj že uveljavljene vinske poti. Tako se je podjetje Holermous iz Ormoža odločilo za obnovo hiše in na ta način omogočilo dejavno vključevanje stavbne dediščine v ohranjanje materialne pričevalnosti kulturne krajine Ljutomersko-Ormoških gor.

Obnovitvena dela so potekala v skladu z izdanimi kulturnovarstvenimi pogoji. Na predloženi projekt si je investitor pridobil tudi kulturnovarstveno soglasje.

Ker so bili kletni zidi ob cesti v izredno slabem stanju, je bilo nevarno, da se bo del hiše porušil. Zato je bilo treba najbolj ogrožene dele temeljev obzidati ter zunanje severne in južne zide povezati z jeklenimi vezmi in na ta način zagotoviti stabilnost celotne stavbne konstrukcije.

Gradbeno najzahtevnejšim delom so sledila dela na ometih in stavbnem pohištvu. Ker je bilo slednje v celoti novejšega datuma, ga je bilo treba določiti po analogiji.

Pred odstranitvijo zunanjih ometov so bila oprav-

ljena sondiranja, ki so bila osnova za določanje barv fasade in fasadne profilacije.

Prav tako je bilo treba v celoti zamenjati ostrešje, ki je bilo dotrajano zaradi slabe kritine in neustreznih posegov zadnjih uporabnikov stavbe. Gabariti strehe so ostali nespremenjeni. Streha je na novo prekrita z opečno kritino bobrovec.

Hiša je v osnovi ohranila prvotni tloris, ki ga je bilo treba nekoliko prirediti glede na njeno novo turistično in nastanitveno namembnost.

Svojevstveno enološko ponudbo bo nudila tudi obnovljena obokana klet, ki bo ločena od hiše popestrila dogajanje na vinski cesti Jeruzalemsko-Ormoških goric.

Suzana Vešligaj

183

EŠD: 4879

Naselje: Šempeter pri Gorici

Občina: Šempeter – Vrtojba

Ime: Šempeter pri Gorici – Corroninijeva vila

Področje: UA

Obdobje: 19. stoletje, prva polovica 20. stoletja

Vrsta dela: 4, 6, 7

Za Corroninijevo graščino, ki jo je v celoti prenovil po porušenju v prvi svetovni vojni arhitekt Maks Fabiani, smo pripravili podrobnejši restavratorski program za projekt za izvedbo (PZI) za rezidenčno poslopje. Dvorec graščine bo namenjen za upravne prostore Občine Šempeter, za galerijske in druge kulturne dejavnosti ter bo imel tudi spominsko sobo arhitekta in urbanista Fabianija.

Restavratorski program natančno opredeljuje vse tiste elemente arhitekture, ki jih je treba z restavratorskimi obdelavami prezentirati. Predvsem gre tu za restavratorske posege na stopnišču s prepletom tehnik štukaterstva, kamnoseštva in kovaštva, nadalje za kvalitetne lesene parkete v zgornjih dveh etažah in tehniko teraco tlakov v prtiličju. V pianu nobile bi po obstoječem modelu poslikanih vrat rekonstruirali nekdanjo podobo salona in razširili restavratorska dela na celotno stavbno pohištvo.

Sočasno pa je bila zaradi zamakanja strehe v letu 2005 izvedena konservatorska prenova strehe dvorca s celotnim ostrešjem in strešnim nastavkom nad osrednjo vhodno osjo. Dela na objektu smo redno nadzirali.

Bojan Klemenčič

184

EŠD: 730

Naselje: Šentrupert na Dolenjskem

Občina: Trebnje

Ime: Šentrupert na Dolenjskem – Cerkev sv. Ruperta

Področje: UA, R

Obdobje: 15. stoletje

Vrste dela: 6, 7

Po obsežnih konservatorsko-restavratorskih delih, ki so do leta 2004 zajela predvsem posamezne arhitekturne dele (glej poročilo v: Varstvo spomenikov, Poročila, 39-41/2006, str. 205-206), smo se v letu 2005 lotili restavriranja oltarjev. Natančneje je projekt obnove zajel restavratorska dela na glavnem in obeh stranskih oltarjih ter obeh kamnitih stranskih portalih v koru. Glavni oltar, delo ljubljanskega kamnoseka Ignac Tomana iz leta 1865, je bil narejen pretežno iz apnenca z različnimi vložki raznobarnega kamna (rosso verona...), kipi pa iz lesa, vendar polihromirani tako, da so imitirali plemeniti beli kamen (bela politura). Del oltarnega okrasja skupaj z reliefi na oltarni menzi je bil izdelan iz kovine, mesinga in pozlačen. Oltar je bil v preteklosti že restavriran, ko so prebelili oltarne niše, sicer pa večjih posegov ni bilo opaziti.

Dela na glavnem oltarju so obsegala čiščenje kamnitih površin, kitanje poškodb s keramičnim mavcem, rekonstrukcijo manjkajočih ornamentov iz istega materiala ter odkrivanje prvotne ornamentalne poslikave oltarnih niš. Ta je bila izvedena v obliki okrastih neogotskih naslikanih krogovičjih na rdeči podlagi. Zaradi dobre ohranjenosti večje retuše niso bile potrebne. Istočasno so dela zajela tudi zasteklitev krogovičjih oltarnih vimpergov s steklom, ki po tonu pretežno ustreza prvotnim.

Večji obseg restavratorskih del je bilo pričakovati na stranskih oltarjih, saj so bile partije ometov s slepimi krogovičji na oltarnih menzah močno poškodovane, oba oltarja pa sta doživela tudi obsežnejšo obnovo, ki je zajela novo polihromacijo posameznih delov ter deloma tudi oltarnega nastavka. Pomembno je, da sta se ob odstranitvi slik in kipov pojavili letnici nastanka oltarjev, 1856. Oba oltarja sta najverjetneje zidana z leseno konstrukcijo, medtem ko je bila površina obdelana v smislu umetnega kamna (štuk marmor in štuko lustro), posamezni dekorativni deli pa so bili polihromirani kot raznobarni marmor. Ker je bila večina teh delov preslikana, so dela zajela čiščenje celotnega oltarnega nastavka in odkrivanje preslikanih površin. Dela v partiji oltarnih menz so

Detajl glavnega oltarja po restavriranju: novoodkrita neogotska poslikava osrednje niše (foto: R. Peskar)

zajela delno kitanje poškodovanih površin, delno pa rekonstrukcijo celotne površine. Ta dela so bila izvedena z apneno malto (Röfix 380), reliefni deli pa odliti v keramičnem mavcu in nalepljeni na površino. Nadrobnejša analiza prvotne polihromacije je pokazala, da je bila menza prvotno polihromirana v tonu svetlega okra, kasneje pa je doživela preslikavo s črno in vijoličasto apneno barvo. Menza je bila polihromirana v celoti na novo (anorganski pigmenti, vezivo steklena voda), prav tako pa tudi oltarni nastavek z izjemo partij, ki so bile izvedene v beli polituri in imitaciji raznobarnih kamnitih vložkov. Vsi prvotni pozlačeni deli so bili pozlačeni na novo.

Stranska portala iz 19. stoletja, izdelana iz drobnozrnatega peščenjaka, sta današnje dni dočakala deloma poškodovana, površina pa je bila prekrita z oljno sivo barvo. Zato so dela zajela čiščenje površine, kitanje poškodb s keramičnim mavcem ter končno polihromacijo v tonu peščenjaka (anorganski pigmenti, vezivo steklena voda). Kipi z oltarjev so bili restavrirani v delavnicah Restavratskega centra in so podobno kot kipi z glavnega oltarja izvedeni v tehniki bele politure. Večino

restavratskih del je izvajal Restavratski center, finančno pa se je znova izkazal Župnijski urad Šentrupert s sponzorji in manjšim deležem iz državnega proračuna.

Robert Peskar

185

ESD: 5036

Naselje: Šentviška gora

Občina: Tolmin

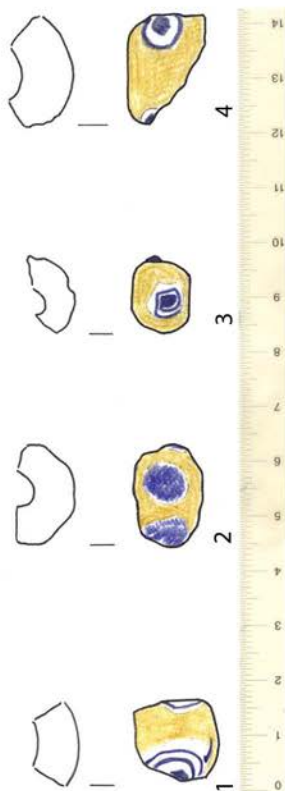
Ime: Šentviška gora – prazgodovinsko grobišče Prevala in Lipce

Področje: A

Obdobje: starejša in mlajša železna doba

Vrsta dela: I

Pavla Makuc s Šentviške gore št. 17 (pri Čargu) je leta 1962 darovala kustosinji Mariji Rutar iz Tolminskega muzeja štiri odlomke steklenih jagod (stare inv. št. 131a-d, nove T581 a-d). Najdeni so bili na njivi na Prevali (Šentviška gora), kjer so po pripovedovanju Makučeve že večkrat našli podobne kose, tudi cele steklene kroglice (prvi za-

Šentviška gora – Prevala, 1–4 steklene jagode (risba: Nataša Grum)

pis: Marija Rutar, Knjiga dnevnih nabavk za 21. 2. 1962, Tolminski muzej; druge omembe: ANSL 1975, str. 118; Davorin Vuga 1979, Šentviška gora. – Var. spom. 22, 276; Drago Svolsjšak 1992, Arheološka podoba Šentviške planote. – V: Zbornik Šentviške planote, 24; Nada Osmuk 2001, Šentviška gora. – Var. spom. 38, 123). Gre za en odlomek halštatske in tri odlomke latenskih steklenih jagod. Jagode hrani Tolminski muzej.

1. Odlomek rumene steklene jagode z modrobelim očescem. Ožgana. Šir. 1,5 cm (inv. št. T581a).
2. Odlomek rumene steklene jagode z modrim spiralnim očescem. Ožgana. Pr. 1,8 cm (inv. št. T581b).
3. Odlomek rumene steklene jagode z modrim spiralnim očescem. Pr. 1,4 cm (inv. št. T581c).
4. Odlomek rumene steklene jagode z modrim spiralnim očescem. Vel. 2,0 x 1,4 cm (inv. št. T581d).

Miha Mlinar

186

EŠD: 10192

Naselje: Škalce

Občina: Slovenske Konjice

Ime: Škalce – vinogradniški dvorec

Naslov: Škalce 86

Področje: UA

Obdobje: 16., 18. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7

Vinogradniški dvorec Škalce 86 stoji severno, nad naseljem Slovenske Konjice, na vedutno izpostavljeni legi, ki obvladuje celotno gričevnato pobočje Škalc.

Vinogradniške Škalce so zavarovane kot kvaliteten območje kulturne krajine. Gre za zaokroženo celoto s večstoletno kontinuiteto vinogradniške in sadjarske rabe. Temu je prilagojena tudi specifično grajena struktura posamičnih vinskih hramov in vinogradniških dvorcev. Vinogradniški dvorec Škalce 86 je najpomembnejši objekt območja in je razglašen za kulturni spomenik. Zaradi svoje starosti, historične tipologije in ambiciozno zasnovane arhitekture sodi med redke primere tovrstne dediščine pri nas.

Vinogradniški dvorec je visoka, dvonadstropna stavba, ki jo sestavljata dve stavbni masi tlorisne oblike črke L, prekrito pa sta s strmo sedlasto streho.

Nastanek stavbe sega v 16. stoletje, o čemer pričajo ohranjeni križnogrebenasti oboki v zahodnem delu pritličja ter kletni portal polkrožne oblike s posnetim robom. V 18. stoletju so objekt na vzhodni strani dozidali v sedanjo maso, vogale so okrasili s šivanimi robovi, izvedli nove okenske odprtine in v notranjščini izpeljali novo tlorisno zasnovo. Posegi v 19. stoletju stavbe niso bistveno spremenili, zunanjščini so dali novo podobo z večjimi okni in lizensko fasadno členitvijo. Zamenjano je bilo tudi celotno stavbno pohištvo.

Stavba je bila že ob svojem nastanku zasnovana kot vinogradniška klet – gorca, ki je v 18. stoletju prerastla v reprezentančno zasnovan vinogradniški dvorec plemiške rodbine Windischgratz.

Od sredine 20. stoletja pa do nedavnega so bila v objektu socialna stanovanja. V tem obdobju je bil objekt slabo vzdrževan, tako da je bilo njegovo gradbeno stanje že pred izselitvijo zadnjih stanovalcev izjemno slabo in je bilo bivanje v njem nevarno.

V letu 2003 je podjetje Zlati Grič iz Slovenskih Konjic začelo načrtovati celovito prenovu objek-

Vinogradniški dvorec pred obnovo

Po obnovi

ta. Izdelan je bil detajlni posnetek ter opravljene so bile konservatorske in restavratorske raziskave v notranjščini in na zunanjščini. Izluščili smo tlorisne gabarite prvotnega objekta iz 16. stoletja ter obrise prvotnih višinskih gabaritov, ki so nekoliko nižji od današnjih, kažejo pa, da je že v tem času gorca imela klet in dve etaži.

S sondiranjem fasad smo dobili podatke za prezentacijo baročne faze zunanjščine. Pri sondiranju notranjščine nismo odkrili nobenih poslikav, ker so bili ometi izjemno poškodovani (ogonj, mehanične poškodbe, manjše predelave ...).

Na podlagi arhivskega gradiva in pridobljenih podatkov je bil izdelan konservatorski program. Odločili smo se za rekonstrukcijo baročne faze zunanjščine s prezentacijo dveh kamnitih elementov iz 16. stoletja (kamniti portal vhoda v klet in kletno okno). V notranjščini smo pogojevali ohranitev osnovnega tlorisnega koncepta, prezentacijo stopnišča, kletnega prostora s križnogrebenastim obokom, vhodnega obokanega prostora ter prostora nekdanje črne kuhinje. Investitorjev cilj je bil, da prenovljeni objekt dopolni turistično ponudbo kraja. V pritličju in nadstropju so načrtovali luksuzne apartmaje, v kletnih prostorih pa vinoteko z občasno gostinsko ponudbo. Preobrazba objekta naj bi bila sestavni del celostnega programa razvoja vinogradniškega turističnega območja Škalc.

Projektno dokumentacijo je izdelal projektni biro CIUDAD, d. o. o., Ljubljana.

Izbrani izvajalec, BIGRAD, d. o. o., iz Slovenske Bistrice, je začel obnovitvena dela v začetku jeseni 2004. Prenova je potekala od septembra 2004 do oktobra 2005 in je obsegala celovito gradbeno-arhitekturno ter funkcionalno prenavo.

V prvi fazi je bila obnovljena celotna streha, utrjeni in obnovljeni so bili zaključni profilirani strešni venci. Odstranjeni so bili vsi ometi, razen ometov obočnih konstrukcij v pritličju in v kleti. Izvedena je bila sanacija temeljev in celotna statična sanacija objekta ter vsa druga groba gradbena in inštalaterska dela v notranjščini objekta. Obenem so bila v mizarški delavnici izdelana nova lesena vrata in okna.

V drugi fazi, v letu 2005, je bila dokončana obnova notranjščine, razen kletnih prostorov, ter izvedena fasada kot rekonstrukcija baročne faze. Prenova je poteka skladno s konservatorskim programom. Dela smo sproti spremljali ter usklajevali z investitorjem in izvajalci. Menimo, da so konservatorski cilji doseženi. Obnovljen je pomemben baročni objekt, ki bo vsekakor

izjemna dopolnitev zgodovinske podobe kraja in turistične ponudbe območja Škalc.

V letu 2006 se načrtuje še dokončanje prenove kletnih prostorov, ureditev okolice objekta ter dobava notranje opreme.

Dunja Gorišek

187

EŠD: 5001

Naselje: Škocjan pri Divači

Občina: Divača

Ime: Škocjan – arheološko najdišče Gradišče

Področje: A

Obdobje: zgodnje rimsko obdobje

Vrsta dela: 4

Jeseni 2004 je Pokrajinski muzej Koper (M. Župančič, univ. dipl. arheol.) prevzel izvedbo predhodne arheološke raziskave pri nadomestni gradnji objekta Škocjan št. 3 (Delezova domačija) za investitorja Park Škocjanske jame. (Glej poročilo PM Koper.)

Raziskava je odkrila nenavadno dobro ohranjen, v skalo vklesan tloris zgodnjerrimskodobne stavbe, ki je bil na srečo umeščen v celoti v tloris novo načrtovanega objekta. Investitorju smo predlagali ohranjanje stavbne ostaline in situ. Posebnost gradnje bi bilo po naši zamisli moč izkoristiti kot prezentacijo redkega naselbinskega elementa skupaj s prikazom bogate arheološke dediščine samega Škocjana. V danem primeru smo imeli splet ugodnih okoliščin; razumevajočega investitorja, ki upravlja z naravnim parkom, in za ustrezne rešitve dobro usposobljenega projektanta. Rezultat naših skupnih prizadevanj je naslednji: prostor za celovito arheološko predstavitev škocjanskega okoliša v primerno urejenem prostoru, kjer je v tleh in v vogalih vidna originalna struktura tlorisa rimske hiše. Način gradnje in vklesovanje stavbe v skalno brežino za izravnavo osnovne hodne površine nedvomno ponavlja prastari vzorec kraškega prostora. Zato štejeemo ta primer kot še eno uspešno prezentacijo stavbne kontinuitete iz arheološkega obdobja in situ v muzejskem varstvu (prim. prazgodovinsko hišo na Mostu na Soči).

Nada Osmuk

188

EŠD: 4996

Naselje: Škocjan pri Divači

Občina: Divača

Ime: Škocjan pri Divači – domačija Škocjan 3

Naslov: Škocjan
Področje: E, U
Obdobje: konec 19. stoletja
Vrsta dela: 7

Pred vaškim pokopališčem ob poti, ki vodi iz Matavuna v Škocjan, je bila v rahlo vzpenjajoče se pobočje zasidrana domačija Delezovih, malih kmetov. Preživetje sta jim omogočali ena do dve kravi, ki so jih redili v štali, ter nekaj malega gozda in obdelovalnih površin. Delezovi so sprva živeli za farovžem v Škocjanu (parc. št. 38 k.o. Naklo), konec 19. stoletja pa so si zgradili hišo na sedanji lokaciji. Prva zabeležba v zemljiški knjigi iz leta 1870 navaja kot lastnika »Deles Andreja od Antona«, živečega na naslovu St. Canzian 9. Leta 1911 je bila hišna številka popravljena iz 9 v 16, ta pa leta 1959 v današnjo številko 3.

Domačija leži na parc. št. 74 k.o. Naklo. Stanovanjsko-gospodarsko in gospodarsko poslopje sta bili zalomljeni na vogel ter sta s severne in vzhodne strani omejevali dvorišče. S preostalih dveh strani je bilo dvorišče obdano z deloma že porušanim suhozidom. Na dvorišču pred gospodarskim poslopjem stoji vodnjak z zidano štirioglato šapo. Celoten niz je bil pritličen, krit z dvokapno simetrično korčno streho s skratim napuščem. Podolgovat stanovanjsko-gospodarski objekt, postavljen ob severni rob dvorišča, je imel tridelen stanovanjski del z osrednje postavljenim vhodom in neizkoriščenim prostorom pod streho nad njim ter gospodarski del – štalo – v nadaljevanju proti vzhodu. Vhod v štalo je okvirjal raven kamnit portal z letnico 1902 na kapitelu. Nad štalo je bil wd, prostor, kamor so metali seno. Na vzhodu je dvorišče zapiral pritličen gospodarski objekt, ki je služil kot skedenj z večjimi vrati ob skrajnem levem delu dvoriščne fasade.

Leta 2000 je bila domačija v tričetrtinski lasti Republike Slovenije, preostalo četrtno pa je imelo v lasti osem lastnikov, potomcev po Delezovih. Naseljevala jo je najemniška družina. Pozneje je lastništvo v celoti prešlo v last Republike Slovenije, družino so izselili.

Za potrebe postavitve stalne arheološke zbirke originalnih predmetov in kopij predmetov, ki so bili v preteklosti najdeni in izkopani na območju Parka Škocjanske jame, smo leta 2000 izdelali konservatorski program, ki je predvideval preno-vo domačije v obstoječih gabaritih ob prilagoditvi notranjosti novi namembnosti. V gospodarsko poslopje bi se prenesele vse pomožne funkcije, ki jih potrebuje muzej za delovanje (sanitarije, kotlovnica, delavnica ...).

Konec leta 2003 smo prejeli vlogo Parka

Škocjanske jame, v kateri prosijo za kulturno-ovarstvene pogoje za preno-vo Delezove domačije za potrebe postavitve biološke zbirke z manjšim laboratorijem in pisarno v stanovanjskem delu, v gospodarskem delu pa skladiščni prostor z garažo; za to bi bilo treba stanovanjski del nadvišati za nadstropje, saj bi bila sicer nameravana spremenjena namembnost onemogočena. Kmalu zatem sta prispeli vloga za podkletitev objekta in strokovna ocena stanja nosilnih zidov objekta, ki jo je maja 2004 podala STENA, projektiranje in nadzor, Darjo Mirc, s. p., iz Lokve in ima št. 19/2004; v njej so navedene ugotovitve, da je treba zaradi dotrajanosti nosilnih zidov, velike vlage v zidovih in povečane obtežbe prenovljenega objekta izvesti nadomestno gradnjo. V tem času se je zrušil del gospodarskega objekta in izdani so bili pogoji za nadomestno gradnjo.

V septembru in oktobru 2004 je Pokrajinski muzej Koper pod vodstvom Mateja Zupančiča, u. d. i. a., izvedel predhodna arheološka izkopavanja. Najden je bil tako imenovani rimskodobni objekt pod lokacijo nekdanjega skednja. Dogovorjeno je bilo, da se prezentira »in situ«, zato je prišlo do spremembe projekta na podlagi odločitve, da se arheološka zbirka iz Jurjeve štale preseli v del rekonstruiranih kletnih prostorov Delezove domačije in funkcionalno predstavi z rimskodobnim objektom. V letu 2004 je bila končana izgradnja kleti in pritličja, v naslednjem letu 2005 pa še mansarda na delu objekta, leseno ostrešje na celotnem objektu z izolacijo in kritina, skrat strešni venec, hidro- in toplotna izolacija kleti z utrjenim zasipom za kletnimi zidovi. Objekt je bil v tem letu dokončan, 17. 12. 2005 je bilo slovesno odprtje.

Med izvajanjem del smo opravili konservatorski nadzor. Restavratorski posgi na objektu niso bili potrebni, saj je šlo za nadomestno gradnjo. Tudi novih najdb in ugotovitev med izvajanjem gradbenih del ni bilo, tako da so bili rezultati v skladu s pričakovanjem.

Fotografsko in grafično dokumentacijo posegov hranimo na ZVKDS, OE Nova Gorica.

Eda Belingar

189

EŠD: 18198

Naselje: Škocjan

Občina: Škocjan

Ime: Škocjan – stara šola

Naslov: Škocjan 35

Področje: E, Z

Obdobje: prva četrtnina 19. stoletja, tretja četrtnina

20. stoletja

Vrsta dela: 6, 7

Stavba stare šole Škocjan 35 stoji na severozahodnem robu starega vaškega jedra. Po starosti sodi med najstarejše stavbe v Škocjanu. Zasnovana je kot enonadstropna stavba s tlorisom v obliki črke L. Zgodovinsko je povezana z življenjem slovniciarja, pisca in prevajalca šolskih in nabožnih spisov Franca Serafina Metelka (1789–1860).

Med letoma 1946 in 1972 je bila v stavbi osnovna šola. Od leta 1972 so bili v njej stanovanja, pošta in kinodvorana. V zadnjem desetletju je bila stavba v večjem delu prazna in je propadala, zato se je Občina Škocjan odločila za njeno obnovo. V njej želi urediti mladinski center s cyber caffejem, knjižnico in javno dvorano. Občina Škocjan je obnovo stare šole v sodelovanju s Podjetniškim centrom iz Novega mesta prijavila kot projekt adaptacije in rekonstrukcije Metelkovega doma na razpis Neposredne regionalne spodbude pri Agenciji za regionalni razvoj Republike Slovenije v letu 2004. Po odobrenem projektu v začetku leta 2005 se je v sredini leta lotila fizične obnove. K sodelovanju je povabila tudi pristojno območno enoto Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Območna enota je k že izdelanemu projektu obnove izdala kulturnovarstvene pogoje. Žal investitor ni poskrbel, da bi naše pripombe upoštevali v projektogradbeni dokumentaciji. K obnovi je pristopil brez našega kulturnovarstvenega soglasja. Med obnovitvenimi deli, ki jih izvaja podjetje Malkom Novo mesto, d. o. o., Občina Škocjan ni v celoti upoštevala naših kulturnovarstvenih pogojev.

Izvajalec je uspel do konca leta 2005 obnoviti ostrežje, zamenjati kritino in urediti drenažo okrog stavbe. V notranjščini je odstranil notranje omete, zamenjal elektroinstalacijo in izvedel nove omete ter tlake. Na zunanjščini je odstranil zunanji fasadni omet in zamenjal vse stavbno pohištvo s PVC-okni in vrati, razen kamnitega glavnega portala z rezbarjenimi vrati, ki jih namerava restavrirati in ohraniti. V letu 2005 z investitorjem nismo vzpostavili intenzivnega sodelovanja, zato nismo uspeli temeljito fotodokumentirati vseh obnovitvenih faz ter sproti usmerjati obnovo. Prav tako nismo uspeli natančno raziskati stavbni razvoj stavbe po odstranitvi notranjih in zunanjih ometov. Obnova stare šole še ni dokončana, investitor predvideva dokončanje v prvi polovici 2006.

Dušan Štepec Dobernik

190

EŠD: 10977

Naselje: Šmarata

Občina: Loška dolina

Ime: Šmarata – arheološko najdišče

Področje: A

Obdobje: pozni srednji vek

Vrsta dela: 7

Investitorja Majda in Janez Špeh, Šmarata 5A, Stari trg pri Ložu, sta na začetku junija 2005 prinesla na ZVKDS, OE Ljubljana, arheološke najdbe, ki sta jih odkrila pri kopanju temeljev za manjšo drvarnico (parc. št. 2122 k.o. Kozarišče). V zemeljske plasti sta investitorja posegala ročno do globine približno 30 cm. Tik pod rušo so bile odkrite srednjeveške arheološke najdbe, odlomki lončenine in pečnic.

Med najdbami izstopa odlomek poškodovane neglazirane pečnice. Ohranjen je spodnji levi del oploščene pečnice z enostavnim zaključnim robom. Pečnica je okrašena je z motivom bajeslovne živali, ki bi jo lahko opredelili kot leva, čeprav so ohranjene le visoko dvignjene sprednje tace. Lev, ki stoji na zadnjih tacah in ima sprednje tace s poudarjeno dolgo dlako visoko dvignjene, je bil med drugim v Sloveniji odkrit tudi v zgodnjegotski kulturni plasti na celjskem gradu. Analogijo predstavlja tudi pečnica z motivom leva iz Visegrada, ki sodi v čas konca 14. oziroma začetka 15. stoletja; v čas vladanja kralja Sigismunda.

Odlomek neglazirane pečnice (foto: M. Brenk)

Sodeč po tipu pečnice, motivu okrasa (upodabljanje bajeslovnih živali je bilo na pečnicah priljubljeno v 14. stoletju) in analogijah, lahko pečnico iz Šmarate postavimo v čas konca 14. in začetek 15. stoletja.

Barbara Nadbath

191

EŠD: 753

Naselje: Šmartno

Občina: Brda

Ime: Šmartno v Brdih – vas

Področje: A

Obdobje: srednji, novi vek

Vrsta dela: 7

Ob izkopih za gradnjo stanovanjskega objekta na parc. št. 1125 k.o. Šmartno je ZVKDS, OE Nova Gorica, izvajal septembra 2005 arheološki nadzor strojnih izkopov. Predvidena novogradnja je obsegala del že obstoječega objekta, ki se je prisolnil ob zahodno obrambno obzidje in je bil predviden za rušenje ter razširitev na še nepozidani del ob obrambnem obzidju. Med nadzorom smo dokumentirani približno 2 m pod nivojem tlaka obstoječega objekta na nepozidanem predelu intaktno tlakovano površino, ki so jo sestavljale lapornate plošče različnih velikosti, med temi pa posamični kosi opeke. Tlakovana površina je segala vse do obrambnega obzidja in je verjetno iz istega časa. Ob izkopu smo naleteli na različne novoveške najdbe, kar ne preseneča, saj je po pripovedovanju domačinov ta prostor več let služil kot odpadna jama.

Patricija Bratina

192

EŠD: 755

Naselje: Šmartno na Pohorju

Občina: Slovenska Bistrica

Ime: Šmartno na Pohorju – hiša Šmartno 17

Naslov: Šmartno na Pohorju 17

Področje: E

Obdobje: prva četrtina 19. stoletja

Vrsta dela: 4, 7, 8

Streha Marotove hiše je 25. decembra 2004 v celoti pogorela, kar je toliko bolj boleče, ker je lastnik vsa leta z entuziazmom in odrekanjem sodeloval pri sanaciji in obnovi hiše, ki je bila prav jeseni tistega leta zaključena. V hiši, ki so jo skrbno vzdrževali, je še do konca leta 1999 prebivala številna družina. Potem ko so se preselili v novo

hišo, pa je lastnik s pomočjo države in občine ter pod zavodovim strokovnim vodstvom staro hišo v celoti prenovil. Gostoljubni gospodar je popotnika vedno prijazno sprejel in mu z veseljem razkazal hišo in pojasnil kaj iz njene zgodovine.

V požaru je v celoti pogorela slamnata streha, delno so pogorele deske tramovnega stropa v bivalnem prostoru – »hiši« –, poškodovan je strop v sobi – »zadnji hiši« –, nekoliko sta poškodovani fasada in leseno ostenje zunanjščine hiše. Kot del opreme na podstrešju so uničene pletene »lese« za sušenje mesa. Uničeno je tudi nekaj originalnega starega pohištva, ki je bilo shranjeno na podstrešju (tri omare, ena od teh kotna, dve mizi, kredenca in lesena skrinja), dve »trgaši«, pripravi za česanje volne, ter lončene posode.

V začetku januarja 2005 smo hišo dokumentirali, popisali in fotografirali poškodbe ter izdelali seznam v požaru uničenega pohištva, ki je bilo deponirano na podstrešju. Na podlagi arhivske dokumentacije in posnetka hiše smo izdelali konservatorski program za rekonstrukcijo strehe in sanacijo poškodovanih delov hiše.

S tako pripravljeno dokumentacijo je lastnik oziroma Zavod za kulturo Slovenska Bistrica leta 2005 dvakrat zaprosil za urgentna sredstva, ki pa niso bila odobrena. Lastnik je sam s pomočjo delavcev javnih del Zavoda za kulturo začasno zaščitil hišo s plitvo dvokapno streho in jo prekril s PVC-folijo. Posejal je tudi rž, da bi si pripravil slamnato kritino, toda letino je v celoti uničila poletna ujma, tako da strehe ni bilo mogoče začeti rekonstruirati. Ker PVC-folija zasilne strehe ne bi vzdržala še ene zime, je lastnik v jeseni streho zaščitil s strešno lepenko.

Upajmo, da mu bo v letu 2006 sreča bolj naklonjena in bo uspel pripraviti slamo za kritino. Če bodo odobrena še sredstva, bo letos streho mogoče narediti.

Hiša Marotove domačije stoji ob cesti v strnjenem zaščitenem jedru vasi blizu romanske cerkve sv. Martina na južnem Pohorju. Stavba je zidana iz kamna, ometana in pobeljena, delno pa lesena. Hišo je pred požarom pokrivala strma dvokapna čopasta slamnata streha. Širok napušč na vhodni strani ščiti kamnite stopnice, po katerih se vzpnejo v stanovanjski del, ki je tradicionalno zasnovan: v sredi veža in kuhinja, levo od vhoda shramba, ki je obokana in ji zato rečejo velbič, ter zadnja hiša, desno prednja hiša s krušjno pečjo. Letnica 1812, vrezana na tramu lesenega stropa, priča, da je bila hiša postavljena v začetku 19. stoletja. To je značilna hiša manjšega pohorskega kmeta v vasi, ki je gospodarsko in kulturno središče večjega dela Pohorja.

Hiša je še ena redkih v celoti ohranjenih stavb tradicionalnega stavbarstva na Pohorju ter sodi med najdragocenejše spomenike ljudskega stavbarstva na Slovenskem. Ob že utečeni turistični poti v neposredni bližini romanske cerkve sv. Martina pa predstavlja še dodatno kvaliteto.

Jelka Skalicky

193

EŠD: 3415

Naselje: Šmartno ob Paki

Občina: Šmartno ob Paki

Ime: cerkev sv. Martina

Področje: UA

Obdobje: sredina 15. stoletja

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Leta 2001 je začel restavrator Ervin Potočnik odkrivati prebeljene poslikave v križno obokani zvonici. Freskoomet je nanesen na glajen, naključvan omet. Na ometih in beležih, kjer ni freskoposlikav, si sledijo naključvan žrtveni sloj in osem plasti beležev. Nad fresko je bilo naknadno nanesenih največ šest plasti ometov, ki pa so plasteni kot plombe in niso povezani med seboj. Na nekaterih plombah je manjše število ometov, ponekod večje. Prva in druga plast sta beli, tretja je zelena, četrta rumena, peta bela in šesta modra. Plombe na freskah so bile v sivem ometu, v mivki z zelenim beležem, v svetlem in zlatem okru. Restavrator je odstranil vse beleže, na katerih ni bilo freskoposlikav. Na teh mestih je naredil nove apnene omete, in sicer tako, da novi ometi niso poravnani s plastjo ometa s fresko. Vsi ohranjeni ometi so bili utrjeni, injektirani, retuširani in zaščiteni.

Na južni steni odkrita freskoposlikava prikazuje Marijino smrt. V sredini prizora pred posteljo stoji Janez Evangelist (z uničenim obrazom), ki podpira manjšo Marijino podobo. Marija v modrem plašču ima belo naglavno ruto. Levo od nje je bračni pult s knjigami. Nad pultom sta dve doprsni postavi z nimboma. Nad Janezom Krstnikom v plašču oker barve in zeleni tuniki sta zgoraj desno dve postavi v belem plašču in za njima polovično zakrit obraz. Večja figura s plešo in sivo brado drži v roki košarico. Desno od glave te figure je naslikan obraz in pod njim figura starejšega človeka z visokim čelom v vijoličastem plašču. Pred skupino apostolov z nimbi kleči moleč mlajši mož v zelenem plašču. Desno od njega je le par rok, sklenjenih v molitev. V spodnjem delu je doslikan povezovalni pas, ki okvirja poškodovan prizor. V enakem konceptu so narejene povezovalne obrobe na nasprotni severni strani. Freska na severni

strani prikazuje Marijo v rdeči tuniki, medtem ko doji Jezusa. Marija sedi na kamniti klopi (sarkofagu?). Levo in desno nad Marijo s krono sta angela, ki držita njen zeleni plašč. Levi angel ima zelene peruti, desni zlate. Levo in desno razporejene male figurice pod Marijinim plaščem molijo k priprošnjici – zavetnici. Na oboku zvonice je Ervin Potočnik leta 2003 pod plastmi beležev odkril freske s simboli štirih evangelistov z napisnimi trakovi. Podobe so le fragmentarno ohranjene. Na vzhodnem kapu je upodobljen angel, na južnem orel z repom in zvikom s prvo črko S, na zahodnem vol ter na severnem lev s spodnjim delom telesa, štirimi tacami in delom repa. Simboli evangelistov so v poljih modre barve znotraj bordur. Bordura je sestavljena iz notranjega oker pasu, v belem srednjem pasu je zobasti friz (nemški trak) z rdečimi rombi in modrimi trikotniki spodaj in zgoraj. Rdeč zunanji pas se združi z rdečim pasom obrobe freske na stenah. Restavrator poroča, da je bil obok križno rebrast. V zidavi so bile ohranjene sledi nastavkov reber.

Bogdan Badovinac

194

EŠD: 3417

Naselje: Šmartno pri Slovenj Gradcu

Občina: Slovenj Gradec

Ime: cerkev sv. Martina

Področje: UA, A

Obdobje: 12., 20. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Šmartno pri Slovenj Gradcu sodi med najstarejše kraje v Mislinjski dolini. Prva pisna omemba kraja in cerkve sega v leto 1106. Tu je bil sedež ene najstarejših slovenskih prafar, njeni začetki pa segajo v obdobje pokristjanjevanja v Mislinjski dolini.

Današnja triladijska cerkev je rezultat številnih prezidav od začetka 12. do 20. stoletja.

V osnovi gre za romansko cerkev, ostanki prvotne enoladijske cerkve so ohranjeni na podstrešju, kjer sta v celoti še ohranjena omet in poslikava nekdanje zunanje romanske stene. Okoli leta 1500 so cerkev obokali in je domnevno delo »tesno povezanih gradbenikov, ali bolje, iste delavnice«, ki je v istem obdobju na novo obokala tudi ladjo cerkve sv. Janeza Krstnika v Šentjanžu pri Dravogradu in prezbiterij cerkve sv. Elizabete v Slovenj Gradcu (Matej Klemenčič, Koroški zbornik I, 1-1995). Ladji sta bili, po virih sodeč, prizidani po požaru leta 1640, leta 1657 pa so postavili zvonik. Ob postavitvi sedanjega prezbiterija v drugi polovici

18. stoletja so odstranili prejšnjega, ki je bil ožji in nižji. Med letoma 1844 in 1848 so dvignili vse obodne zidove in izdelali triosminski zaključek, s tem da so povezali V-vogale. Cerkev je bila leta 1911 na novo poslikana; poslikava je delo S. Frasa. Glavni, baročni oltar sv. Martina je delo kiparja J. J. Mersija iz leta 1768, slika pa delo J. A. Straussa iz leta 1771.

Pred leti (1997) je lastnik, Župnijski urad Šmartno pri Slovenj Gradcu, na podlagi komisijskih smernic (dopis v arhivu ZVKDS, OE Maribor) obnovil poslikavo z začetka 20. stoletja, vzpostavil novi tlak (obstoječi baročni tlak, ohranjen pod novim) ter v letih 2002–2003 obnovil glavni oltar. Pred posegi je restavratorska delavnica RESTAURO iz Maribora pod vodstvom Andreja Šebalja izvedla natančne sondažne raziskave, ki so služile kot podlaga pri nadaljnji obnovi oltarja (št. elaborata ŠSG-P 010/2002, arhiv ZVKDS OE Maribor).

Pristojni župnijski urad se je na naš zavod obrnil s prošnjo, da želi v letu 2005 v prvi fazi obnoviti zvonik. K vlogi za obnovo je priložil tudi izsledke sondažnih raziskav, ki potrjujejo zgodovinska dejstva o njegovem nastanku. V osnovi gotski zvonik je dobil sedanjo obliko leta 1657, po požaru leta 1744 pa je bil prezidan ter je dobil dvočebulasto streho, ki so jo leta 1847 znižali.

Opis konservatorsko-restavratorskih postopkov (povzeto po izsledkih, ki jih je pripravil ATELJE RESTAURO iz Maribora oziroma zanj Andrej Šebalj)

Na podlagi raziskav smo ugotovili naslednje:

- omet, narejen pred približno 30 leti, je bil dokaj trd in stabilen, največ poškodb je bilo na zahodni strani oziroma na vogalih – »šivanih robovih« severne in južne strani;
- kamniti stebri med okni so bili v slabem stanju, na zahodni strani so stebre že zamenjali z betonskimi oziroma cementnimi približki;
- na notranji strani okenških špalet so bili najdeni apneni beleži;
- na podlagi najdenih zaključkov na strešnem profiliranem vencu lahko sklepamo, da so pilastri v ometu potekali na vseh straneh vzdolž celotne fasade zvonika (baročna faza);
- na profiliranem venčnem zidcu je bilo odkritih tudi več apnenih beležev, različno toniranih (oker, rožnata in bel ton).

Na podlagi izsledkov, razpoložljivih finančnih sredstev in želje pristojnega župnijskega urada smo se odločili za prezentacijo zadnje faze; ta je potekala med letoma 1971 in 1976, pod vodstvom takratnega Zavoda za spomeniško varstvo.

Pri obnovi oziroma restavratorskih posegih na zvoniku so bila izvedena naslednja dela:

- ohranitev obstoječega ometa in njegova tonska rekonstrukcija;
- odbijanje ometa na mestih, kjer je bil dotrajan, ter odstranitev nepravilnih in nenatančnih predelav na strešnem vencu;
- odstranitev oken in polken ter vzpostavitev novih;
- premaz s KEIM Algizidom in mehansko krtačenje;
- uporaba apnenega ometa z dodatkom marmornega prahu;
- rekonstrukcija in vgradnja kamnitih delov oken;
- premaz z Atzflusigkeit;
- tonska prezentacija v KEIM na podlagi sondažnih raziskav.

Ura na zvoniku je ostala v obstoječi obliki in dimenzijah, novi so samo urni kazalci.

V letu 2006 bomo nadaljevali z obnovo fasade na cerkveni ladji in prezbiteriju.

Svjetlana Kurelac

195

ESD: 2984

Naselje: Šmatevž

Občina: Braslovče

Ime: cerkev sv. Matevža

Področje: UA

Obdobje: pozna gotika

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Med obnovo notranjščine podružnične cerkve je restavrator Ervin Potočnik med letoma 2001 in 2005 postopoma odkrival in restavriral ohranjene freske. Na severni steni ladje je ohranjen del pokrajine s potokom, brvmi in potjo. V pokrajini so za grme uporabljeni tekstilni vzorci. Na levi strani ob borduri z akantovimi listi ob zahodni steni je upodobljen kmet v renesančni obleki s stožčastim klobukom in orodjem v rokah. Na desni strani je vidna pokrajina z enakim patroniziranim rastlinjem in kosi od potresa razvaljenih, podrlih stebrov. Skrajno desno je čaplja. Pod poslikavo s pokrajino je še ena plast ometa, ki je tudi glajen in neraven. Na tej plasti je naslikan posvetilni križ. Ta, spodnji omet, ki je na večji površinah barvan rdeče, je večinoma ohranjen le ob tleh. Dodatne sonde ob severni steni ladje so pokazale, da so gotski ometi s freskami ohranjeni pod dvema plastema estrihov. Po čiščenju zasiganih ometov s poslikavami in odstranjevanju recentnih ometov so bili ostanki ometov pravokotno obšivani, retuše v lokalnih tonih so bile izvedene pikčasto. Ta način retuširanja je prilagojen značaju poškodb barvne

plasti. Manjkajoči deli pokrajine, na kateri se razvija zgodba, niso povezani med seboj. Retuširana je tudi spodnja plast v sepiji ohranjenih črt. Ta plast ometa je enaka plasti ometa z velikim posvetilnim križem levo od gotskega okna v južni steni ladje. V tej steni ladje je odstranjeno polnilo zazidane polkrožne niše gotskega vhoda. V špaleti vhoda je naslikana rastlinska ornamentika v osnovni rdeči in modri barvi, kar je lepo vidno na desni špaleti. V višini 1,5 m od tal so pasovi z ornamentom, v spodnjem delu je naslikana zavesa. Odkrit je uter za notranji zapah. Tečaja sta na desni strani ostenja. Vrata so se odpirala navznoter. V južni steni ladje je ob stopnicah na pevski kor odkrito zazidano gotsko okno. Ostenje je barvano v imitaciji rezanega kamna v opečno rdeči barvi ter deljeno z belimi in karmin rdečimi črtami. Zgornja barvna plast na krogovičju je obarvana rdeče, spodnja plast poslikave v ostenju pa z rastlinskim ornamentom. Na južni steni ladje je najdeno pet plasti ometov s poslikavami. Na najstarejši, prvi plasti je enobarvno naslikan manjši rdeč posvetilni križ. Na drugi plasti je slikani okras ostenja v zazidanem južnem vhodu in se veže na spodnjo plast barve pod naslikanim okvirjem gotskega okna. Na tretji plasti levo od manjšega je večji rdeč posvetilni križ, ki se veže na zgornjo plast slikane obrobe gotskega okna. Na četrti plasti je posvetilni križ s trilistimi kraki. Na peto plast se veže freskoposlikava na severni steni ladje. Konservatorska izhodišča za prezentacijo so restavrtorju določila, da se ohrani in restavrira vseh pet plasti ometov, tako da so vse plasti med seboj nivojsko ločene od preostalih, starejših ometov s pravokotno obšitimi robovi. Retuš se na posameznih plasteh narejene nevtravno ter so prilagajene vsaki plasti posebej. Vsi retuširani poslikani deli so črtkani. S sondami so bili desno od zakristijskih vrat v južni steni prezbiterija odkriti ostanki sekoposlikave. Levo od zakristijskih vrat sta nad stensko nišo slikani obroba in zvezda, levo od niše je letnica 1543 z napisom. V zaključni steni prezbiterija je pod polico zazidanega gotskega okna dvoplastna poslikava obrobe. Zgornja plast ima na osnovno oker podlago slikane vertikalne delilne črte v opečno rdeči in beli barvi. Spodnja plast ima na sverlejšem okru rdečo obrobo. Pod temi obrobami so ohranjeni napisi. Pod prižnico, na desni steni slavoločne stene v ladji, je pod debelo plastjo ometa ohranjena arhitekturna poslikava z bazo dvojnega pilastra. V severni steni prezbiterija je med oknoma najdena cezura v zidavi. Sonde niso bile razširjene, zato ne vemo, ali je to lokacija iz zida pobranega zakramentarija ali je samo niša.

Na zunanjščini med obnovo fasad leta 1995 cezure v zidavi ni bilo videti. Zamenjava opečnih tlakovcev leta 2002 oziroma izvedba novega tlakovanja s hidroizolacijo leta 2003 je bila potrebna, saj je kljub izvedeni zunanji drenaži cerkveni prostor še zelo vlažen. Ker župnija Gomilsko kot investitor obnove ni imela denarja za arheološki izkop, je Milan Živanovič z Gradbenega inštituta ZRMK z georadarjem izmeril celotno notranjo talno površino cerkve. Na podlagi dodatnih zemeljskih sond sta arheologinja Ana Plestenjak in konservator naredila delne arheološke sonde z namenom, da se ugotovijo nivoji zemeljskih plasti in določi nivo arheološke plasti, v katero se ne sme posegati brez arheološkega izkopa. Ugotovljeno je bilo, da so talni tlakovci, debeli 3–3,5 cm, položeni na prvi plasti, ki ima 5 cm debel estrih. Arheološke plasti, pod katerimi bi bil potreben arheološki izkop, so 20 cm pod nivojem prvega estriha. V zakristiji sta bila dva nivoja plasti. V drugem nivoju v globini 5 cm pod sedanjimi gotskimi in baročnimi talnimi ploščami je bila še ena plast estriha debeline 7–8 cm, ki je bila verjetno pohodna, in nato še ena plast grobega estriha, ki je bil podložen v globini 13 cm od nivoja talnih ploščic. Po odstranitvi nasutja v ladji so bile povsod položene podložne betonske plošče, nanje pa so bili prilepljeni tlakovci. Novi ročno izdelani opečni pravokotni tlakovci so bili položeni v ladji in prezbiteriju, stari v severni kapeli. V zakristiji so položeni le dobro ohranjeni stari tlakovci z motivom četverolista, saj je talna površina tu najmanj obremenjena. Cerkevne klopi so nove, in to navkljub kulturnovarstvenim pogojem, da je treba ohraniti in obnoviti stare baročne klopi, sicer prinesene iz različnih cerkev. Restavratska in druga obnovitvena dela sta sofinacirali župnija Gomilsko in Ministrstvo za kulturo RS.

Bogdan Badovinac

196

EŠD: 3436

Naselje: Šoštanj

Občina: Šoštanj

Ime: cerkev sv. Mohorja in sv. Fortunata

Področje: UA

Obdobje: 1340

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Restavrtor Ervin Potočnik je leta 2001 začel restavratska dela na poslikavi starega prezbiterija v zvonici. Originalne plasti intonaka je utrdil z apnenim cvetom in odstranil plombe iz mivkastega ometa iz leta 1956, ker je ta vseboval preveč organskih snovi. Ometi pri prejšnji obnovi niso bili

injektirani in tudi barvna plast ni bila zaščiteni – utrjena. Večinoma so se ohranile le konture prvotne poslikave, ki pa niso bile preslikane ali doslikane. Vidne so originalne dnevnice na severni steni v višini slikanih kapitelov, nad simboli evangelistov, v mandorli s Kristusom in nato identično na južni strani. Po brušenju sige, zamenjavi plomb in injektiranju podmehurjenih mest so retuše v temperi izvedene v najmanjši možni meri. Vse retuše so barvane svetlejšje od originala. Plombe na površinah z ohranjeno barvno plastjo in na konturah so črtkane. Večje plombe brez ohranjene poslikave so poenotene z lokalno barvo originalnih ometov.

Restavratorsko delo je dobro opravljeno, z izjemnim posluhom in občutkom pri obravnavi vsebine in obsega zaupane naloge. Pri odstranjevanju recentnih ometov je bil odkrit zazidan severni polkrožni vhod v prezbiterij z ohranjenim ajdovim zrnem na desnem podboju. Ohranjena sta tudi ločni del iz lehnjaka in levi spodnji del podboja iz sivega apnenca. Manjkajoči sredinski del levega podboja in desni podboj v celoti je na novo izdelal in nadomestil kamnosek Valentin Podpečan iz Šaleka. Ohranjena je lesena zagozda za vratno nasadilo na levi strani, gledano iz notranjščine. Prag je zlizan, tlak v prehodu kamnit. Stari vhod v severni steni se bo usposobil kot nov vhod v prezbiterij. Levo od vhoda so pod betonskim tlakom najdene kamnitne plošče. Pri odstranjevanju cementnega preliva so bili ob severnem vhodu najdeni ostanki večjih in manjših pravokotnih kamnitih talnih plošč in pod njimi dve plasti estriha. Talne površine bo treba dodatno raziskati z arheološko metodo. Po končanju obnove talnih površin bo restavrator dokončal retuše poslikav na ometih v spodnjem delu. Restavratorska dela sta financirala župnija Šoštanj in Ministrstvo za kulturo RS.

Bogdan Badovinac

197

EŠD: 229

Naselje: Štanjel

Občina: Komen

Ime: Štanjel – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne

Področje dela: Z

Obdobje: prva svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7

Vojaško pokopališče je bilo leta 1917 načrtno urejeno. Sam pokopališki prostor je oblikovan v strogi geometrijski formi kot pravokotnik v kraški dolin-

ici. Arhitekt Joseph Ullrich je zasnoval veliko pravokotno vojaško grobišče, ki ga seka medgrobna pot. Na vходу sta postavljena masivna kamnita stebra, na izteku osrednje medgrobne poti pa izstopa monumentalni tempelj v klasicistični izvedbi. Grški tempelj, ki je nastal v ruralnem okolju in zaznamuje strogo oblikovan pokopališki prostor, združuje veličino, moč in trajnost spomina. Danes je pokopališče dokaj spremenjeno. Ohranjeni so tempelj, kamnita stebra na vходу, posamezna nagrobna znamenja, sicer pa se je grobišče dolga leta uporabljalo kot travnik.

Teren okoli osrednjega spomenika se je zaraščal. Kamen spomenika so obdajali lišaji in mahovi. Redko ohranjena nagrobna znamenja so bila nagrnjena. Pokopališče ni bilo omejeno in njegov obseg ni bil naznačen.

Obnovitvena dela so obsegala pranje in čiščenje vseh kamnitih elementov, vključno z osrednjim spomenikom. Okolica ob spomeniku je bila očiščena. Grobnih polj na pokopališču nismo na novo vzpostavljali – pokopališče se ohranja kot travnata površina. Pokopališki prostor je omejen z živo mejo.

Dela je pod vodstvom arhitekta Dimitrija Omerse iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opravila Komunalna Sežana.

Ernesta Drole

198

EŠD: 767

Naselje: Tomaj

Občina: Sežana

Ime: Tomaj – gradišče

Področje: A

Obdobje: prazgodovina

Vrsta dela: 7

Med spremljevalnim arheološkim nadzorom izkopov za izdelavo novega bazena (ureditev turistične kmetije Škerlj) smo na parc. št. 1021/1 na JZ pobočju tomajskega gradišča odkrili ostanke prazgodovinskih in novoveških struktur. Območje izkopov je bilo že pred našim prihodom nekoliko uničeno, saj si je tu lastnik parcele uredil cesto. Vsi izkopi so bili opravljeni z velikim kopačem, kar je močno oteževalo identifikacijo morebitnih arheoloških zapisov v zemlji.

Strmo pobočje tomajskega gradišča je bilo po pričevanju domačinov v zadnjih stoletjih preoblikovano zaradi potreb kmetijstva, kar so potrdile tudi strukture, na katere smo naleteli tik pod rušo (podporni suho grajeni zidovi, nasutja). Mogoče je, da je del tega depozita ponovno uporabljena

ruševina prazgodovinskega nasipa, saj smo v njem našli tudi odlomke prazgodovinskega posodja. Domnevna "originalna" ruševina obzidja, ki smo jo prepoznali v plasti neurejeno razporejenih velikih kamnov, je ležala globlje in je označevala zgornjo mejo serije plasti in izkopov, ki jih lahko z veliko verjetnostjo povezujemo z dogajanjem v času življenja gradišča. V prvi vrsti gre za do 30 cm debelo plast ilovnate zemlje s številnimi prazgodovinskimi (železnodobnimi?) najdbami, ki bi jo lahko na podlagi lege in distribucije najdb ter predvsem strukture same plasti interpretirali kot intaktno plast, ki je sestavljala podlago prazgodovinski hodni površini. Sledila je morfologiji geološke podlage (arheološko sterilnih ilovic), nanjo pa smo naleteli še v dveh kontekstih. V prvem primeru je zapolnjevala dno jame ali jarka, ki je bil vkopan v geološko podlago. Zgornjo tretjino strukture je zapolnjeval geološki podlagi podoben sediment. Žal oblike te strukture nismo mogli ugotoviti, v njej pa je bilo zelo malo najdb, ki bi nam lahko bile v pomoč pri njeni interpretaciji. V drugem primeru smo nanjo prav tako naleteli na dnu vkopa v geološko podlago, ki je bil nepravilne oblike in točneje razpoznaven le na eni strani. Morda gre v tem primeru za "bočni" poseg v podlago in ne za pravi globinski izkop, podobno kot v prejšnjem primeru pa ga je v zgornjem delu zapolnjeval geološki podlagi podoben depozit. V polnilu je bila koncentracija kamnov, ki so ležali drug na drugem in so morda del ruševine manjše konstrukcije (zidu).

Glede na to, da oblike vseh teh struktur nismo ugotovili, saj smo jim sledili le v profilu, jih ne moremo točneje interpretirati. Ena od mogočih razlag je, da gre za elemente v sklopu obrambnega sistema utrjenega naselja; to bodo morda potrdila opažanja izkopov, ki jih lastnik parcele v prihodnje še namerava opraviti.

Tomaž Fabec

199

EŠD: 815

Naselje: Tomažja vas

Občina: Škocjan

Ime: Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh

Področje: A

Obdobje: novi vek

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija zgrajene stanovanjske hiše z gospodarskim poslopjem, predvidena za legalizacijo na parc. št. 463, 461 k.o. Tomažja vas, leži znotraj enote

dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh, ki je bilo razglašeno z Odlokom o razglasitvi naravnih znamenitosti in nepremičnih kulturnih in zgodovinskih spomenikov v občini Novo mesto (Uradni list RS št. 38/92).

Arheološko vrednotenje smo izvedli na lokaciji v bližini stanovanjske hiše na parceli št. 463 k.o. Tomažja vas, kjer smo predvidevali intaktne arheološke plasti.

Vrednotenje na območju arheološkega najdišča je bilo opravljeno dne 11. 12. 2005 pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Filipa Masona, univ. dipl. arheologa. Arheološko smo ovrednotili južni del parcele v neposredni bližini obstoječega stanovanjskega objekta, kjer ni bilo nedavnih zemljskih posegov in posevkov. Na območju smo izkopali 3 TJ v velikosti 1 x 1 m.

Ugotovitve:

Plasti dveh testnih jarkov (TJ 1–2) vsebujejo arheološke artefakte – recentni gradbeni material in pečnice.

Parceli se nagibata od Z proti V. Na južnem delu parcele se razprostira sadovnjak. Po drugih nepozidanih površinah se razprostirajo obdelovane gredice, večinoma s cvetlično vegetacijo in drevjem. Na posameznih predelih nezazidanih površin je geološka osnova (dolomitiziran apnenec) vidna že na površju. Stanovanjska hiša z gospodarskim poslopjem in dovozno potjo je vkopana v pobočje tik pod javno cesto, ki poteka v smeri jug–sever.

Plasti v vseh treh TJ kažejo na človekovo dejavnost pri oblikovanju teh plasti. Teren je bil v preteklosti na nekaterih delih nasipan v testnih jarkih smo prišli do geološke osnove na globini od 20 do 35 cm. V TJ 1–3 rušita sledi koluvialni nanos in geološka osnova, zbita drobljiva meljasta ilovica rumenkasto rjave barve in dolomitiziran apnenec.

Za pregledano območje lahko na podlagi odkrite stratifikacije plasti in najdb trdimo, da lokacija leži znotraj območja človekove dejavnosti v bližnji preteklosti. V dveh TJ smo naleteli na najdbe – recentni gradbeni material in pečnice.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

200

EŠD: 7710

Naselje: Topla

Občina: Črna na Koroškem

Ime: Topla – domačija Topla 3

Naslov: Topla 3

Področje: E

Obdobje: 18., 19., 20. stoletje

Vrsta dela: 7, 8

S finančno pomočjo Ministrstva za kulturo so se v letu 2005 po konservatorskih smernicah in pod našim nadzorom nadaljevala obnovitvena dela na Burjakovi domačiji.

Pod okriljem Pece se vije v dolino potok Topla, ki je nekadaj poganjal mline in žage in se po njem imenuje dolina, v kateri pet samotnih kmetij z ohranjenimi starimi domačijami oživlja značilno podobo koroške zemlje. Druga za drugo se po prisojni strani doline vrstijo Burjakova, Florinova, Kordeževa, Fajmutova in Končnikova domačija. Hiše na strmih pobočjih se skupaj z gospodarskimi poslopji stiskajo v gručo, tako da so domačije pod čopastimi, s skodlami kritimi strehami od daleč videti kakor majhni zaselki.

Najnižje leži Burjakova domačija. Stavbe v gruči stojijo na ozki terasi: hiša, datirana z letnico 1820, vrezano v tram lesenega stropa, velik skedenj, datiran z letnico 1829, ter hleva za ovce in svinje. Kašča je starejša in izvira iz 18. stoletja. Niže ob potoku stojita mlin in še eno gospodarsko poslopje s hlevom ter kapelica.

Domačijo lastnik obnavlja že nekaj let. S pomočjo državnih sredstev je v minulih letih obnovil leseni s skodlami kriti strehi na kašči in skednju, leta 2005 pa je obnovil gospodarsko poslopje s hlevom za svinje. Po konservatorskih smernicah in pod našim nadzorom je saniral kamnito ostenje in obnovil lesene kladne stene. Les obodnih sten je bil precej poškodovan, zato je bilo treba nekaj tramov zamenjati z novimi. Lesen tramovni strop v svinjaku je bil zaradi vlage uničen in ga je bilo treba v celoti zamenjati. Po obnovi strešne konstrukcije z značilnim oknom za nakladanje sena je lastnik streho prekril s koroškimi skodlami. Pri sanaciji strešne konstrukcije je brez našega soglasja zaradi nove izrabe podstrešja, nekoč senika, na strehi namestil dve manjši pultni okni. Okni sta take narave, da ju je mogoče odstraniti.

Lani je lastnik začel tudi manjša vzdrževalna dela v notranjščini hiše, kjer je še ohranjena izvorna črna kuhinja. Hišo namerava v celoti sanirati in prenoviti.

Jelka Skalicky

201

EŠD: 8424

Naselje: Trbovlje

Občina: Trbovlje

Ime: lovski gradič

Naslov: Trg Franca Fakina 5

Področje: UA

Obdobje: 17., 21. stoletje

Vrsta dela: 4, 5, 8

Leta 2001 je bilo na podlagi projekta, ki ga je izdelalo podjetje Arche, d. o. o., Ljubljana, izdano kulturnovarstveno soglasje za pridobitev gradbenega dovoljenja za razširitev restavracije. Naslednje leto je bil na južni terasi ob tako imenovanem lovskem gradiču, katerega zidava je datirana z letnico 1692 na kletnem portalu, postavljen steklen kubus, ki je jasno ločen od historične substance. Objekt ni posegel v lokacijo, kjer je predvidena ponovna postavitev podrte kašče.

Bogdan Badovinac

202

EŠD: 776

Naselje: Trebnje

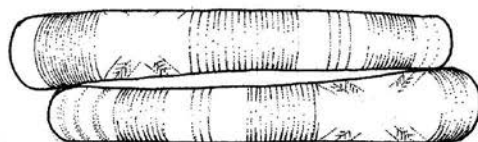
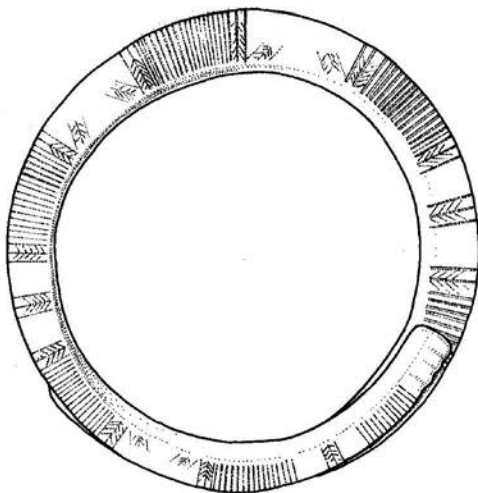
Občina: Trebnje

Ime: Arheološko območje Trebnje – Jurčičeva 15

Področje: A

Obdobje: starejša železna doba

Vrsta dela: 1

Bronasta zaplestnica, risba: M. R. Markovič

Pri izkopu jame za ureditev sadovnjaka je Branko Tisu ob svoji hiši našel bronasto okrašeno zapestnico premera 8,3 cm s presegačima koncema. To je prva prazgodovinska najdba v kraju Trebnje, kjer smo doslej poznali le antične in srednjeveške najdbe. Zapestnico je pridobil Dolenjski muzej.

Borut Križ

203

EŠD: 776

Naselje: Trebnje, Stari trg – DSO

Občina: Trebnje

Ime: Trebnje – arheološko območje Trebnje

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

V času od 6. do 9. 4. 2004 je Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Novo mesto, opravil dodatno arheološko valorizacijo terena Stari trg DSO, Trebnje, detektiranega že leta 2001. Raziskava je zato zajela vse z bodočo gradnjo tangirane parc. št. 178/5, 176/3, 175, 444/1, 445/2, 448/2, 449/2, 450/1, 2, 458/5, 6, 459, 461/1, 2, 462, 475/1 in 475/3 k.o. Trebnje. Izvedena je bila na podlagi podatkov, zajetih iz internega elaborata ZVKDS, OE Novo mesto, o arheološkem ekstenzivnem terenskem pregledu (Bavec, Čaval 2001), opravljena pa v času od 6. do 9. 4. 2004 (Poročilo o rezultatih arheološke valorizacije na potencialnem najdišču »Stari trg DSO«, ZVKDS OE NM; Bavec, februar 2005). Strojno je bilo izkopanih osem testnih jarkov v skupni dolžini 620 m in v širini 1,6 m, s katerimi je bilo raziskano 450 m³ zemljine; to je dalo dovolj podatkov za odločitev, da so najdeni arheološki artefakti (prazgodovinske in rimskobne proveniencije) praviloma odkriti le v premešanih plasteh. Glede na intenzivnost in vrsto najdb (odlomki lončenine, bronasta zapestnica) sklepamo, da sta bila na lokaciji že obstoječega doma starejših občanov uničena rimskodobna nekropola ter prazgodovinsko najdišče naselbinskega značaja.

Uroš Bavec

204

EŠD: 3516

Naselje: Trnovec

Občina: Sevnica

Ime: cerkev sv. Jurija

Področje: UA, R

Obdobje: 14.–19. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7

Po odobritvi finančnih sredstev Ministrstva za kulturo so se v letu 2005 začeli izvajati restavratorski posegi na freskah v cerkvi sv. Jurija v Šentjurju na Polju, ki so bile odkrite naključno leta 1989, ko so domačini sami brez vednosti strokovne službe in predhodnih raziskav izvajali obnovo notranjščine. Odkrite freske na južni steni šentjurske cerkve predstavljajo do danes edini ohranjeni cikel mučeništva sv. Jurija v Sloveniji in dajejo v zasnovi srednjeveški, morda romanski zgradbi z ravno krito ladjo in kvadratnim prezbiterijem, značilnim za tako imenovano laško skupino, izreden likovno-arhitekturni poudarek. (Objavljeno: Nataša Podkrižnik, Freske v cerkvi sv. Jurija v Šentjurju na Polju, tipkopis dipl. naloge, Lj. 1996; Nataša Podkrižnik, Freske v Šentjurju na Polju, v »Hodil po zemlji sem naši ...« Marijanu Zadnikarju ob osemdesetletnici: Festschrift Marijan Zadnikar, Ljubljana 2001, 285–296.)

Posegi v letu 2005 so zajemali odkrivanje prekritih delov fresk, odstranjevanje ostankov beležev, sige in plasti firneča na že odkritih freskah ter grobo kitanje poškodovanih delov znotraj poslikave.

Med odkrivanjem sta bila odkrita skoraj v celoti ohranjena prizora Jurija pred visokim dostojanstvenikom zgoraj levo in domnevni prizor Jurija v kotlu svinca spodaj. Odkritje in ohranjenost fresk v spodnjem delu stene dokazuje, da je bil prvotni talni nivo približno 30–40 cm nižji od sedanjega nivoja.

V spodnjem delu so bili v strukturi zidave opazni elementi gravur, ki bi morda lahko izvirali iz romanske gradbene faze, čeprav je verjetneje, da je notranjščino od vsega začetka prekrival gladko obdelan omet, ki je viden na poškodovanih mestih znotraj poslikave, približno 5 mm pod nivojem fresk.

Ob odkrivanju južne stene je bila nujna odstranitev menze in skromne kulise oltarja sv. Notburge, ki bo morala zaradi svoje velikosti in diagonalne postavitve ob slavoločni steni ter zakrivanja odkritih fresk dobiti svoje sekundarno mesto ob severni steni ladje, levo od prižnice. Prestavitev in izdelava nove menze naj bi se izvedli po smernicah in načrtu, ki jih je pripravila naša služba.

Zaradi vremenskih razmer so se dela v jeseni 2005 zaključila in se bodo v letu 2006 nadaljevala s finimi restavratorskimi deli; ta bodo zajemala retuširanje poškodb in rekonstrukcijo manjših uničenih delov, ki sta nujna zaradi doseganja celovitosti modelacije figur in posameznih detajlov prizorov.

Dokončna odločitev o končnem obsegu in načinu retuširanja bo podana na podlagi poskusnega retuširanja dela enega od prizorov.

Vsa dela smo sproti spremljali in fotodokumentirali, ob zaključku je bil opravljen komisijški ogled s predstavniki RC, Anico Cevc, izvajalko del, Ireno Čuk in predstavniki naše službe. Dela je financiralo Ministrstvo za kulturo.

Nataša Podkrižnik

205

EŠD: 2476

Naselje: Trška Gora

Občina: Novo mesto

Ime: Trška Gora – cerkev Marijinega rojstva

Področje: UA

Obdobje: 17. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7

Romarsko cerkev na Trški gori pri Novem mestu je dal pozidati leta 1621 stiški opat Jakob Reiprecht. Na tem mestu je nadomestila svojo

Sonda v ladji cerkve (foto: Tomaž Golob)

manjšo prednico, od katere sta se v vzhodnem slavoločnem ostenju Izidorjeve kapele ohranili le leseni poznogotski plastiki Marije in Janeza Evangelista. Novozgrajeno cerkev je 27. aprila 1625 posvetil tržaški in poznejši ljubljanski škof Rinaldo Scarlichi.

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, območna enota Novo mesto, je na prošnjo Župnijskega urada Št. Peter – Otočec izvedel stratigrafijo notranjih ometov in beležev ter podal ustrezne kulturnovarstvene pogoje za beljenje notranjščine cerkve.

Cerkve je sezidana iz kamna in apnenega veziva. Fasade so ometane z dvoslojno apneno-cementno malto. Notranje stene cerkve so ometane z baročnim apnenim ometom. Čeprav cerkev stoji na vrhu hriba, so meritve vlage in kemične analize vodotopnih soli, ki jih je izvedel Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto junija 1997, pokazale povečano prisotnost vlage in vodo-

Sonda v Izidorjevi kapeli (foto: Tomaž Golob)

topnih soli, zlasti nitratov in sulfatov v zidovih in ometih, ki negativno vplivajo na kvaliteto in obstojnost kamnitih zidov in ometov. Ker leta 1996 nepravilno izvedena zračna kineta ne izsušuje mokrih zidov, jo bo treba temeljito sanirati. V zidovih je kapilarna vlaga, v cerkvi pa dodatno škodo povzroča tudi kondenzna. Slednja se pojavlja v določenih letnih obdobjih zaradi odsotnosti toplotne izolacije tlakov, toplotno neizoliranega stika med toplotno prevodnim kamnitim tlakom in zidovi ter nezadostnega prezračevanja cerkve. Težave povzročata tudi betonski pokrov zračne kinete, ki je izveden nad nivojem tal v cerkvi. Ker ni izoliranega stika med pokrovom in fasado se slednja dodatno vlaži in hladi.

Obstoječi ometi in beleži so apneni. Omet je dvo-slojen, sestavljen iz grobega ometa, granulacije od 0 do 4 mm in debeline od 1,5 do 3 cm, fini omet je tanek (do 2 mm) in granulacije od 0 do 0,7 mm. Baročni beleži so svetli, v barvi ubito bele in zelo svetle siene naravne, v drugi polovici 19. stoletja in v 20. stoletju pa so cerkev prebelili v sivem (ladja) in rdečem barnem tonu (prezbiterij) s stiliziranimi rastlinskimi in geometričnimi vzorci. Sedanja barvna podoba notranjščine cerkve je iz druge polovice 20. stoletja (po letu 1968) in sestoji iz poudarjene siene naravne, sive (pilastri) in ubito bele (stropovi in kapiteli). Strop ladje je okrašen s stensko poslikavo iz leta 1928. Povsem ločeno od ladje in prezbiterija je treba obravnavati kapelo, ki je v celoti poslikana z baročno stensko poslikavo iz 18. stoletja. Poleg na steno naslikane oltarne arhitekture se pod recentnimi beleži iz 19. in 20. stoletja skriva tudi baročna dekorativna stenska poslikava, ki je bila v spodnjih delih zidov neprevidno odstranjena skupaj s premočenimi ometi ob obnovi leta 1997.

Župljani so v lastni režiji najprej odstranili premočene in presoljene omete do višine 2 m in jih nadomestili z novimi iz hidravličnega apna (Röfix). Za beljenje so uporabili Bio apno.

Tomaz Golob

206

EŠD: 2476

Naselje: Trška Gora

Občina: Novo mesto

Ime: Trška Gora – cerkev Marijinega rojstva

Naslov: Sveti Frančišek Ksaverij

Področje: R

Obdobje: 19. stoletje

Vrsta dela: 6, 7

Oltarna slika Svetega Frančiška Ksaverija na zunanjščini cerkve je bila izpostavljena atmosferskim vplivom ter temu ustrezno poškodovana. Laneni nosilec je močno napadla plesen, imel ni nobene mehanske trdnosti, bil je preperel, krhek, s številnimi raztrganinami in luknjami. Bolusno-klejna podosnova je bila neelastična, krhka in uničena zaradi plesni ter na večjih površinah popolnoma odlučena in nepovezana z nosilcem. Tudi barvna površina je bila izjemno poškodovana: krhka, neelastična, mehansko poškodovana, luščeca se, drobeča, predvsem pa popolnoma preperela in plesniva. Ponekod je bila uničena zaradi negativnih vplivov bolusne podosnove. Uničenje je bilo tako obsežno, da ponekod ni mogoče razpoznati motiva, uničena pa je bila tudi večina lazur. Lak je bil skrepenel, neprozoren, umazan ter plesniv.

Slika pa je nekoč v preteklosti že obnavljana, kar se je kazalo s preslikavo. Najprej jo je bilo treba utrditi, nato pa plesen uničiti s 75-odstotnim alkoholom. Vstaviti je bilo treba kar nekaj zakrpa. Večina postopkov na tej sliki je bila ravno zaradi hudega uničenja zelo dolgotrajna in previdno izvedena. Tako tudi kemično čiščenje zaradi izrednega odmiranja barv.

Sv. Frančišek Ksaverij – po dubliranju na novo platno in vstavljanju zakrp (foto: Robert Koračin)

Sv. Francišek Ksaverij – po kitanju in prilagajanju kita višini barvne površine (foto: Robert Koračin)

Sv. Francišek Ksaverij – po zaključnem retuširanju (foto: Martin Pungercar)

Sv. Francišek Ksaverij – detajl slike z nevtralno retušo po zaključnem retuširanju (foto: Martin Pungercar)

Vsekakor je najdlje trajalo retuširanje. Ker slike istega avtorja z enakim motivom nisem uspela najti, sem se posvetovala z umetnostnim zgodovinarjem, večinoma pa sem bila prepuščena svoji presoji.

Kjer je bilo to mogoče, sem izvedla rekonstrukcijo. Pomagala sem si s skupnimi značilnostmi in podobnosti pri oblikovanju obraznih potez. Druge sem manjkajoče dele nadomestila z nevtralno retušo. Večinoma sem se opirala na res borne ostanke originalne poslikave. Po končanem retuširanju sem sliko zaščitila z lakom.

Zdenka Salmič - Pungercar

207

EŠD: 12639

Naselje: Trzin

Občina: Trzin

Ime: spomenik padlim borcem NOB

Naslov: Trzin
Področje: Z
Obdobje: druga svetovna vojna
Vrsta dela: 4, 7, 8

Občina Trzin je v letu 2004–2005 radikalno prenovila osrednji spomenik padlim borcem NOB ob osnovni šoli v Trzinu. Projekt prenove je izdelal avtor spomenika, arh. Anton Knavs. Spomenik je nekoliko spremenjen, od njegove prvotne zasnove je ohranjena le ideja z zidom, na katerem so nameščene spominske plošče s posvetilom, imeni padlih borcev in bronasto glavo talca. Na mestu odstranjenega podstavka z doprskim kipom Edvarda Kardelja je avtor spomenika predvidel kovinsko plamenico, ki raste iz peščene talne niše, preostali plato spomenika pa je obložen z granitnimi ploščami. Spomenik je bil kompozicijsko, oblikovno spremenjen že takrat, ko so odstranili kip. Kompozicijsko mu je nekaj manjkalo, zraven plošč z imeni padlih pa je bila nameščena plošča poimenovanja šole po Kardelju. Omenjene spremembe spomenika so bile narejene brez vednosti Zavoda; te so bile izraz družbenopolitičnih sprememb po osamosvojitvi Slovenije. Doprski kip danes hrani tamkajšnja šola. Ob prenovi je bila odstranjena plošča poimenovanja šole. Spomenik danes ohranja le spomin na padle borce in druge žrtve druge svetovne vojne in nima prevladujoče politične oznake; likovno in vsebinsko je ustrezno zaključen. Pri obnovi spomenika so bili kljub vsemu dani kulturnovarstveni pogoji ohranjanja konstrukcijske zasnove spomenika z nosilnim zidom in obstoječo razmestitvijo napisnih plošč. Delo je opravilo kamnoseštvo Makovec iz Mengša. Konservatorski nadzor in dokumentacijo je opravil Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Kranj.

Renata Pamić

208

EŠD: 785
Naselje: Tržič
Občina: Tržič
Ime: Tržič – Mallyjeva hiša
Področje: UA
Obdobje: 17. stoletje – 1618
Vrsta dela: 7

Mallyjeva hiša v Tržiču je ena najpomembnejših meščanskih stavb v mestnem jedru Tržiča. Stavba sodi v sklop meščansko-plemiških dvorcev 17. stoletja, ki so znani povsod po Gorenjskem: Mestna hiša v Kranju, Homanova hiša v Škofji Loki,

Vidičeva hiša v Radovljici, Mazzolov grad v Kropi, Plavčeva hiša v Železnikih ...

Vzor so jim bili plemiški dvorci na deželi, na primer gradič v Dvorski vasi pri Begunjah, Zaprice v Kamniku ... Vsem so lastni široka središčna veža, poudarjena os fasade, kjer je vhodni portal, v nadstropju pa dvojno okno ali balkon z železno ograjo. Čelno fasado je večkrat krasil ogelni pomol, s katerim so hoteli po vzoru plemiških dvorcev poudariti pomen stavbe.

Vhodna veža postane pomembno komunikacijsko središče hiše in tako razbremeni delavniški prostor. Iz vhodne veže vodijo zdaj stopnice v prvo nadstropje oziroma v stanovanjski del, hkrati pa je skozi vhodno vežo tudi dostop na notranje dvorišče. Obdobje renesanse je torej čas, ko so ljudje začeli stremeti po razčlembi arhitekturnih prostorov v hiši. Podobne težnje so veljale tudi za dvorišča.

Najpomembnejša novost v razvoju dvorišča meščanske hiše predstavlja arkadni hodnik. Ta se je kot arhitekturni element razvijal najprej v okviru samostanske arhitekture v obdobju romanike (11., 12. stoletje). Prvi arkadni hodniki v okviru stanovanjskih objektov pa so se začeli pojavljati v obdobju italijanske zgodnje renesanse (15. stoletje). V 16. in 17. stoletju so tudi v naših mestih ti hodniki začeli postajati aktivni del meščanskih hiš. Na dvorišču so stanovalec zagotavljali pokrit dostop do prostorov, hkrati pa so bili tudi povezovalni člen vseh prostorov stavbe. Poleg komunikacijske so imeli v okviru celotnega dvoriščnega ambienta tudi dekorativno vlogo. V Mallyjevi hiši se srečamo z arkadnim hodnikom v nadstropju in delno tudi v pritličju dvorišča.

Grebenasti oboki so se začeli v mestnih hišah pojavljati v 16. in 17. stoletju, ko so začeli nadomeščati lesene stropove. Razvojno gledano, so se grebenasti oboki razvili iz gotskih kamnitih reber, ki so imela najprej predvsem nosilno funkcijo. Kamnita rebra so se pojavljala v obdobju gotike izključno v sakralni arhitekturi. V 17. stoletju so se začeli pojavljati grebeni, ki so imeli izključno dekorativni značaj. Niso bili več kamniti, ampak so bili izdelani iz ometa. To je bil hkrati tudi čas, ko so se grebeni pri nas začeli pojavljati tudi v profani arhitekturi, najprej na stropovih vhodnih vež.

Mallyjeva hiša je bila zgrajena leta 1618, kakor kaže kvaliteten renesančni portal. Zgraditi jo je dal lastnik tržičkih fužin Ignacij Jabornik. Družina Jabornik, ki je imela veliko vlogo pri razvoju tržiškega fužinarstva, je sredi 19. stoletja izumrla. Novi lastnik je postala družina Mally, ki je v hiši uredila usnjarsko delavnico. Od tod tudi odprto ostrešje, ki je bilo primerno za sušenje kož.

V okviru razvoja stavbne mase sta najznačilnejši dve stilski obdobji. Očiten je renesančni koncept meščanske arhitekture z začetka 17. stoletja z značilno grebenasto obokano osrednjo vežo, na katero se v pritličju navezujejo delavniški prostori, v nadstropju pa stanovanjski del. Klasicizem z začetka 19. stoletja (1811) se odraža predvsem na fasadi ob Trgu svobode in v dvorišnih arkadah.

K hiši spada še dvorišče, na katerem stojijo kašča, delovni obrat, vrt v dveh nivojih in pralnica ob rakah. Hiša je bila v lasti družine Mally vse do leta 1988. V notranjosti hiše je bilo do leta 1989 ohranjeno tudi originalno meščansko pohištvo.

Razmišljanja o obnovi in revitalizaciji Mallyjeve hiše so se začela že leta 1989. Po prodaji Mallyjeve hiše pa sta se njena revitalizacija in obnova začeli z uvrstitvijo te hiše v program dela Odbora za revitalizacijo v Trziču. V omenjenem letu je Zavod za spomeniško varstvo Kranj pripravil vso potrebno dokumentacijo – valorizacijo objekta in prostorov. Prav tako je bila v letu 1989 izdelana fotodokumentacija Mallyjeve hiše in njene bidermajerske opreme. Prvi lastnik po prodaji Mallyjeve hiše je bil Bojan Križaj, ki je bil, glede na zapisnik iz leta 1988, seznanjen z idejnim načrtom Komisije za revitalizacijo. Ta je predvideval, da se v Mallyjevi hiši pritličje uporabi v poslovne namene, prostori v nadstropju pa se namenijo Smučarskemu muzeju Slovenije. V letu 1989 se potem v dopisih pojavlja še možnost obnove Mallyjeve hiše za potrebe vrtca ali mestne knjižnice. Do izvedbe zgoraj omenjenih projektov ni prišlo.

Med letoma 1996 in 1999 so bila opravljena sondiranja objekta. Izdelani sta bili dve poročili: poročilo o sondiranju notranjih beležev in poročilo o sondiranju gradbenih stikov.

Občina Trzič se je kot nova lastnica Mallyjeve hiše lotila njene obnove 11. 5. 1999. Aktivna obnova se je začela šele v letu 2000. V letu 2001 so potekala usklajevanja v zvezi s postavitvijo novega prizidka in nove strešne konstrukcije. Leta 2002 je ZVKDS izdal soglasje za rušitev gospodarskega prizidka in postavitev novega. Pripravljati se je začela idejna rešitev za ureditev vrta Mallyjeve hiše. V letih 2002 in 2003 sta bili izdelani nova strešna konstrukcija in streha. V letu 2003 je investitor začel graditi nov prizidek s stanovanjsko in poslovno namembnostjo. Leta 2004 je bilo opravljeno sondiranje vseh fasad, podana je bila idejna zasnova dvorišča, obnovljena je bila vhodna veža (na novo ometana in tlakovana s kamnitimi tlakovci), vstavljeni so bila nova lesena okna. Junija 2004 so bila opravljena temeljita sondiranja fasade na Blejsko cesto, kjer so bile odkrite dekorativne poslikave geometrijskih likov. V nadstropju se je

v okviru dekorativne poslikave pojavil še izredno zanimiv in prefinjeno oblikovan lik dveh jelenov, ki gledata drug proti drugemu. Poslikava je bila izvedena s šablonami v pozitivno-negativnem efektu črno-bele barve. Bila je precej slabo ohranjena in je najverjetneje nastala v 17. stoletju kmalu po izgradnji. Čez to poznorenesančno poslikavo je bila naslikana še mlajša baročna dekorativna poslikava v rdeči, rožnati in vijolični barvi. Gre za naslikan baročni okenski okvir z zvončki oziroma cofki. Obe poslikavi sta bili prerisani in arhivirani na ZVKDS, OE v Kranju. Na ZVKDS, OE v Kranju, smo pripravili vse potrebno za izvedbo novih šablon, s pomočjo katerih bi poslikavo in objekt lahko suvereno prezentirali.

Prav tako so v letu 2004 potekala sondiranja klasicistično predelane fasade, ki gleda na Trg svobode. Na podlagi sondiranja smo uspešno določili novo barvno podobo celotne fasade.

Vhodna veža je bila med letoma 1996 in 1999 temeljito sondirana. Ker ni bila poslikana, so ob obnovi utrdili razpoke ter jo na novo ometali in pobelili v toplo beli barvi. Tla so bila tlakovana s kamnitimi tlakovci (granit sive barve). V vhodni veži smo ohranili vse kamnite portale, prav tako tudi glavnega. Ohranjena, obnovljena in prezentirana so bila tudi (hrastova) vhodna vrata. Lesene stopnice, ki vodijo iz glavne veže v nadstropje, so razstavili, stopniščne temelje podbetonirali, nato pa stare obnovljene police stopnic vrnili na njihovo prvotno mesto.

V letu 2004 so bili obnovljeni tudi vsi kamniti detajli. Vsi kamniti deli so iz zelenega tufa, ki je bil ponekod tako načet, da smo določene dele okenskih okvirjev morali zamenjati s keratofirjem. Obnovljeni so bili vsi kamniti stebri arkadnega hodnika v nadstropju. S keratofirjem je bila zamenjana polica ograje v arkadnem hodniku. Ob obnovi oken se je našel novец iz leta 1745, kar pomeni, da so bila okna vsaj drugič zamenjana po tem letu. Novец smo poslali na analizo v numizmatični kabinet Narodnega muzeja v Ljubljani, kjer so ga očistili ter uradno ocenili in datirali. Na dvoriščno fasado je bil v zazidano okensko nišo vstavljen star portalni kamen, ki je bil nekdanj vstavljen na fasado starega prizidka.

V celoti so bila vsa stara okna zamenjana z novimi lesenimi okni, ki so ohranila obliko in razmerja starih.

V letu 2004 se je občina dokončno odločila, da ne bo investirala v poročno dvorano v nadstropju, zato je investitor celotno prvo nadstropje pregradil v dve luksuzni stanovanji, katerih prenova še poteka. V pritličju sta bila obnovljena dva poslovna prostora s pripadajočimi sanitarijami. Prostore

pivnice so uredili v kletnih prostorih. Ureditev dvorišča in obnova vrta še potekata. Prav tako se še ni začela obnova kašče.

V letu 2005 smo si prizadevali za nadaljevanje obnove vrta in kašče ter za izvedbo okenske poslikave na fasadi Blejske ceste. Ker omenjeni posegi žal še niso v interesu lastnika, do leta 2006 še niso bili izvedeni. Kljub temu ocenjujem, da je bila zahtevna obnova, ki je potekala več let, v globalnem smislu uspešno končana.

Maja Avguštin

209

EŠD: 784

Naselje: Tržič

Občina: Tržič

Ime: Tržič – trško jedro

Področje: UA

Obdobje: 14.–21. stoletje

Vrsta dela: 4

Prvotna naselbina pod Storžičem je nastala na Ljubelju (Forum in Lubellino). Nastala je predvsem zaradi možnosti trgovanja ob prehodu na Koroško. V 13. stoletju so striški cistercijani prevzeli vzdrževanje gostišč in poti čez Ljubelj. Ob gostišču naj bi postavili gotsko kapelo, posvečeno sv. Ani, ki je veljala za priprošnjico za srečno potovanje. Med letoma 1268 in 1320 sta Ljubelj doletela hud potres in povodenj. Mogočen plaz je porušil celotno naselbino – trg. Preživeli so se zatekli v dolino, kjer so si ob sotočju dveh rek (Mošenik, Tržiška Bistrica) ustvarili nova bivališča. Tako se je začel razvijati Tržič, ki se je prvotno imenoval Novi trg – Neymarckhtl ali Oppidum Novum. To ime v zapisih prvič zasledimo leta 1320. Najstarejši del Tržiča se je razvil na levem bregu Bistrice pod župno cerkvijo in ob vzhodni grajskega hriba. Leta 1492 je vas Tržič postala trg. Dobila je trške pravice, kar pomeni, da se je tu začela razvijati trgovina z železom, živino in vinom. Ko je bila v drugi polovici 16. stoletja čez Ljubelj zgrajena cesta, so v Tržiču še bolj oživil obrt, trgovina in promet. V 18. stoletju je bil Tržič kot obrtniško središče pomembnejši kot Kranj. Industrializacija 19. stoletja je bistveno spremenila podobo mesta in s svojimi proizvodnimi objekti izkoristila vse ravne površine doline. Spremenil se je tudi socialni sestav prebivalstva. V 20. stoletju je nastalo še več industrijskih obratov, kar je prispevalo k večji poselitvi Tržiča samega in njegove bližnje okolice. Šele leta 1926 je bil trg Tržič povzdignjen v mesto.

Predmet omenjene študije je tema z naslovom Kriteriji oziroma indikatorji za revitalizacijo starih mestnih jeder na primeru mestnega jedra Tržič. Vzpostavitev omenjenih indikatorjev pomeni organizirano interdisciplinarno sodelovanje več strok, ki bi omogočilo celosten in celovit pristop k uspešni revitalizaciji oziroma prenovi mestnih jeder. Kljub številnim študijam na to temo se še vedno kaže (pri občini in prebivalcih) velika potreba po vzpostavitvi nekakšnega preprostega in učinkovitega modela za uspešno revitalizacijo oziroma prenavo mestnih jeder ter njihovo oživitev. Metodo nameravam razviti z delovanjem spomeniškovarstvene stroke in v okviru podiplomskega študija na Fakulteti za arhitekturo pod mentorstvom prof. dr. Petra Fistra. Prizadevala si bom, da bi omenjeni indikatorji za uspešno revitalizacijo mestnega jedra Tržič postali spomeniškovarstveni projekt, ki bi ga lahko ponudili občini, investitorjem in lastnikom kot strokovno usmeritev pri varovanju arhitekturnih kvalitet mestnega jedra in hkrati kot ustrezno pomoč pri organiziranem načrtovanju gradbenih posegov v mestnem jedru Tržič.

V okviru tega projekta raziskujem oziroma razmišljam, kaj je tisto, kar dela mestno jedro mesto, in kaj je tisto, zaradi česar bi si človek želel oziroma ne želel živeti v starem mestnem jedru. Danes se vsi prav dobro zavedamo, da so v očeh mnogih ljudi stara mestna jedra privlačna v zgodovinskem smislu s pridihom romanticizma, nikakor pa ne v bivanjskem smislu, zatorej menim, da bi se v nalogi morala posvetiti tudi družbenim, sociološkim in antropološkim vprašanjem, ki so neločljivo povezana z vprašanjem uspešne revitalizacije starih mestnih jeder.

Vsako mestno jedro sestavljajo najrazličnejši tipi arhitektur. Mestna jedra so se razvijala na naravno ali umetno zavarovanem prostoru okoli poslopj, ki so jih ljudje potrebovali kot skupaj živeča družba. Mestna jedra so se skozi stoletja spreminjala in razvijala. Vsako obdobje je dodalo kaj svojega, nove možnosti so narekovala tudi nove potrebe. Projekt bo zajel valorizacijo celotnega stavbnega fonda mestnega jedra Tržič, vendar ne samo v arhitekturnem pogledu, temveč tudi v sociološkem.

V omenjenem projektu bom uporabila opisno metodo, ki omogoča opazovanje, opisovanje, kategorizacijo, primerjavo, analize, sinteze, sklepe ... V letu 2005 sem se posvetila valorizaciji sakralne arhitekture v Tržiču, dokumentiranju in evidentiranju stavbnega fonda trškega jedra. Pri valorizaciji sakralne arhitekture sem poleg raziskovanja zgodovinskih dejstev poskušala na podlagi dok-

torske disertacije Leona Debevca (L. Debevec, Prenova in gradnja bogoslužnih stavb, 1999) vzpostaviti tudi kriterije postavitve v prostor. Analiza je bila opravljena v smislu naslednjih kriterijev: postavitve v prostor, organizacija parcele, koncept stavbe, hierarhija dostopnosti, način uporabe, specifična opreme, izbor materialov, izbor barv, oblikovanje v prostoru.

V letu 2005 sem pripravila celotno fotodokumentacijo stavbnega fonda, ki jo moram še smiselno urediti in prikazati. V okviru revitalizacijskega programa trškega jedra nameravam v letu 2006 pripraviti zgodovinsko analizo objektov, analizo kvalitete ter analizo obstoječega stanja gradbene substance objektov.

Maja Avguštin

210

EŠD: 3082

Naselje: Tržišče

Občina: Rogaška Slatina

Ime: cerkev sv. Marije

Področje: UA

Obdobje: pozna gotika, zgodnji in zreli barok

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Ob obnovi celotne zunanjsčine podružnične cerkve v letu 2002 je s pomočjo sondiranja fasadnih ometov na zvoniku najdena baročna arhitekturna poslikava iz tretje četrtine 17. stoletja. Poslikavo sestavljajo vogalniki v oker barvi, horizontalni delilni pasovi in pod kapnimi venci motivi tekočega psa v rdeči barvi. Na stenah ladje in prezbiterija so bili gotski ometi narejeni v tehniki glajenega, grobo zrnatega beljenega ometa, ki je sledil strukturi zidave. Fragmenti rdeče poslikave z belimi delilnimi črtami so bili ohranjeni le na ostenjih gotških oken na prezbiteriju. Nad oknom na južni steni prezbiterija je bil najden fragment iz ometa izstopajočega medaljona z letnico 15(?). Na severni kapeli, ki je novejši prizidek iz leta 1750, smo odkrili arhitekturno poslikavo v temno modri barvi. Slabše je bila ohranjena podobna poslikava na nekoliko mlajši severni zakristiji. Vsi ometi slabe kakovosti so bili odstranjeni in zamenjani z novimi apnenimi. Za barvanje poslikav so bili uporabljeni apno in anorganski pigmenti. Razen rdeče poslikanih ostenij gotških oken na prezbiteriju in južni steni ladje, je bila na fasadah zvonika, ladje in prezbiterija rekonstruirana zgodnjebaročna poslikava, na severni kapeli in zakristiji pa zrelobaročna. Peter Jankovič je v prezbiteriju in v ladji obnovil manjkajočo zasteklitev gotških oken z okroglimi vitrajnimi stekelci.

Strehe, krite s skriljem, so bile v celoti obnovljene. Vsa dela je v celoti financirala župnija Rogaška Slatina.

Bogdan Badovinac

211

EŠD: 1171

Naselje: Turnišče

Občina: Turnišče

Ime: Turnišče – samostan

Naslov: Turnišče, Ul. Štefana Kovača 72

Področje: E, UA

Obdobje: 18., 19., 20. stoletje

Vrsta dela: 4, 7

Mogočna stavba starega župnišča, poznejšega samostana, naj bi bila v Turnišču zgrajena okoli leta 1639. Podkleten objekt, tlorisno oblikovan v L, je grajen v baročni tradiciji, vendar na zunaj kaže sledove predelav iz kasnejših obdobj, predvsem iz 19. in 20. stoletja. Nenaseljen objekt je začel v devetdesetih letih prejšnjega stoletja močno gradbeno propadati, zato je lastnik takrat obnovil streho in zamenjal dotrajano opečno kritino z novim bobrovcem.

V letu 2004 smo v okviru kulturnovarstvenega projekta začeli obnovo temeljev in sten celotne stavbe ter sanacijo vlage; dela so se nadaljevala tudi v letu 2005. Na podlagi konservatorskih smernic za gradbene posege so bila izvedena naslednja dela:

- izdelava drenaže okoli celotne stavbe,
- izdelava vertikalne in horizontalne izolacije,
- injektiranje horizontalnih pasov zidu z apneno malto,
- sanacija in dograjevanje opečnih zidov na dotrajanih in manjkajočih delih.

Po osnovnih posegih, ki bodo prepečili propadanje gradbene substance, je stavba pripravljena za nadaljnjo obnovo. Predvidena nova namembnost, ki jo skupaj načrtujeta lastnik Rimskokatoliška cerkev in Občina Turnišče, je dom za ostarele. Naš zavod bo po končni potrditvi namembnosti pripravil konservatorski program prenove, pri čemer bomo upoštevali načela avtentičnosti in izvirnosti bistvenih spomeniških lastnosti starega župnišča in nekdanjega samostana.

Sanacijska dela na starem župnišču v Turnišču je izvajalo podjetje Gradbene izolacije Hack, Hack Janos, s.p., Dobrovnik 244, 9223 Dobrovnik.

Lilijana Medved

212

EŠD: 3428

Naselje: Velenje

Občina: Velenje

Ime: cerkev sv. Andreja v Šaleku

Področje: UA

Obdobje: renesansa, zgodnji barok

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Ker je bila rekonstruirana arhitekturna poslikava, izdelana leta 1984, v zelo slabem stanju, se je župnija A. M. Slomška v letu 2001 odločila za obnovo vseh fasad. Z dodatnim pregledom poslikav je bil na severni steni ladje najden naslikan gotski podkapni friz, na opornikih prezbiterija pa fragmenti dekorativne in figuralne poslikave. Razen na oporniku, h kateremu je prislonjena severna zakristija, so zidarji brez soglasja odstranili vse starejše omete. Novi ometi so izvedeni v tehniki gladko zaribanega ometa in beljeni. Sistem arhitekturne poslikave je na podlagi rekonstrukcijskega načrta vrtan v svež finalni omet. Za barvanje so uporabljene silikatne barve podjetja JUB. Restavrador Ervin Potočnik je presondiral vse omete na prezbiteriju in ob tem odkril nove naslikane grbe in prvotno plast poslikave. Odstranil je vse poznejše preslikave, poslikavo utrdil in decentno retuširal. Na steni opornika prezbiterija ob zakristiji je na dveh ploskvah, ločenih z borduro, restavriral naslikana dva para svetniških figur. Pločevinasta streha zvonika je prebarvana, poškodovani deli strešne konstrukcije na cerkvi kakor tudi borovec so v celoti na novo zamenjani. Na zakristiji ni bila narejena kopija epitafa iz leta 1626 in vzdana v njeno severno steno. Tudi za kamnit relief paža ščitonosca, vzdanega v severovzhodni vogal zakristije, ni bila narejena kopija. Relief, ki je v zelo slabem stanju, je ostal nezaščiten. Poškodovani deli gotških oken v prezbiteriju niso bili kamnoseško popravljeni. Zato ni bila izvedena vitrajna zasteklitev. Neustrezno izdelani profili kamnitih strešic opornikov prav tako niso bili popravljeni.

Bogdan Badovinac

213

EŠD: 18560

Naselje: Velenje

Občina: Velenje

Ime: Velenje – kulturni dom

Naslov: Titov trg 4

Področje: UA

Obdobje: tretja četrtina 20. stoletja, 1959

Vrsta del: 4, 6, 7

Glavno pročelje pred prenovo, pogled s trga; september 2004 (datoteka: Kulturni dom Velenje)

Kulturni center Ivan Napotnik v Velenju je mestni dom kulture, namenjen izvedbi kulturnih prireditev, kinopredstav, simpozijev in podobno. Gre za avtorsko delo arhitekta Otona Gasparija, pozidano leta 1959.

Danes je objekt že uvrščen med najkvalitetnejše, celostno zasnovane zgradbe povojne moderne arhitekture v Slovenji in je eden od redkih, ki je razglašen za kulturni spomenik.

Objekt stoji na severozahodu Titovega trga v Velenju, moderno in izrazito geometrijsko zasnovane mestne ploščadi, ki jo prostorsko definirajo avtorsko oblikovane stavbe javnega značaja. Kulturni dom je nesporna dominantna trga in ima ključno vlogo v oblikovanju glavnega, odprtega prostora mesta.

Masa objekta je sestavljena iz velikega, podolgovatega in konično oblikovanega volumna, v katerem je dvorana z vsemi spremljajočimi prostori, ter dveh manjših, enostavno oblikovanih kubusov, v katerih so administrativni in tehničnomaniplativni prostori.

Reprezentančni del objekta je postavljen izrazito usmerjeno na ploščad. S konično postavitvijo stranskih fasad in strehe se glavna fasada blago odpira na trg, kjer igra nekoliko umaknjena ploškev reprezentančnega vhodnega pročelja vlogo slikarsko oblikovane kulise. Na osrednjemu delu pročelja je pritrjen velik bronast relief kiparja Stojana Batiča.

Arhitekturni izraz zunanjsčine in notranjsčine, vključno s tlorisnim konceptom ter številnimi detajli in opremo, je enostavna in dosledna moderna arhitektura petdesetih let 20. stoletja. Reprezentančnost objekta, ki jo zahteva funkcija,

Ohranjeni detajl interierja (vhod v glavno dvorano; september 2004)

pa je ustvarjena predvsem z izbiro bogatih materialov in s kvalitetnim oblikovanjem številnih detajlov.

Leta 2004 sta MO Velenje in uprava Kulturnega centra začeli načrtovati celovito obnovo ter funkcionalno in tehnično posodobitev objekta, saj tehnološko in funkcionalno ni več ustrezal sodobnim zahtevam in standardom. Tudi gradbeno stanje je nujno zahtevalo celovito sanacijo.

Za prenovo smo izdelali detajlne kulturnovarstvene pogoje. Glede na to, da so bile primarne značilnosti arhitekture v celoti ohranjene, vključno s stavbnim pohištvom in notranjo opremo, je bilo osnovno konservatorsko načelo, da se pri prenovi in tehnični posodobitvi objekta vsi ti elementi morajo ohraniti in obnoviti ali rekonstruirati.

Pogojevali smo, da se v celoti ohrani zunanjščina objekta oziroma se obnovi primarna podoba z enakimi materiali, nadalje se ohranijo funkcionalna dispozicija notranjščine ter prostorska in oblikovna celovitost dvoetažnega foajea ter glavne dvorane z vsemi detajli (tlakovanje, stenske obloge, stavbno pohištvo in okovje ...).

Projektno dokumentacijo je izdelala Majda Planinšček, u. d. i. a (ELEA iC, d. o. o., Ljubljana). Izvajanje je prevzelo podjetje Vegrad, d. o. o., iz Velenja.

V letu 2005 je bila izvedena zahtevna obnova glavnega pročelja objekta in vhodnega podesta pred objektom. Glavno pročelje je sestavljeno iz petih vertikal. Stranska in osrednja vertikala sta obloženi s kamnom v obliki intarzije iz štirih vrst marmorja, med njimi pa sta dva velika vitraja, konstruktivno, geometrijsko in barvno obdelana v stilu Bauhauasa. Na osrednjemu pilastru je pritrjen velik bronast relief kiparja Stojana Batiča.

Kamnite obloge so bile razpokane, odstopale so od osnove in so bile že nevarne za obiskovalce. V začetku je bilo načrtovano, da se le najbolj ogroženi deli kamnitih fasadnih oblog pazljivo odstranijo, utrdijo in ponovno pritrldijo. Med izvajanjem pa je bilo ugotovljeno, da je večji del kamnitih oblog poškodovan in razpokan ter slabo vezan s podlago. Celotno intarzijo in stranske kamnite obloge je bilo treba odstraniti, podlago gradbeno sanirati ter izvesti rekonstrukcijo na podlagi detajlnega posnetka stanja.

Pri nabavi novih kamnov smo dobili enak samo marmor z Brača (Sivec in Veselje), preostala kamna, ki sta izviralata iz Arandjelovca, smo morali nadomestiti s kamnoma Botticino in Nero Asoluto, ki sta po barvi in strukturi zelo podobna primarnemu materialu.

Najkvalitetnejše dele originalne intarzije (približno 4 m²) smo deponirali in jo nameravamo post-

Notranjščina dvorane pred obnovo (september 2004)

aviti v enem od interierjev objekta (na primer v prostor novih garderob).

Kovinska konstrukcija vitrajev je bila dotrajana, poškodovana in konstruktivno vprašljiva, posamezna originalna stekla pa so bila že nadomeščena z novimi stekli neprimerne strukture in barve. Izvedena je bila nova konstrukcija vitraja, ki je pritrjena na nosilno ogrodje na novem temelju ter na jekleni profil na nosilcu strehe. Mreža vitraja je bila izdelana po posnetku obstoječega stanja. Nova zasteklitev je bila izvedena s termosteklom, skoraj identični barvni spekter stekel in transparentnost pa sta bila ustvarjena s transparentnim digitalnim tiskom na notranji strani stekla. Izvajalec navedenih del je bilo podjetje Kristal iz Maribora.

V celoti je obnovljena tudi ploščad pred objektom. Obstoječi kamniti tlak ploščadi je odstranjen in nadomeščen z novim 5-centimetrskim kamnom (Sivec), ki je položen v pasovih na betonsko podlago. Tudi obnova dostopnega stopnišča je bila po obliki in materialu izvedena kot rekonstrukcija obstoječega.

Bronasti relief je bil pred začetkom obnove odstranjen, deponiran ter po navodilih avtorja Batiča očiščen in zaščiten. Po dokončani obnovi fasade je bil ponovno pritrjen na prvotno mesto.

Poleg opisanega je prva faza obnove zajela tudi obnovo zunanjih stranskih stopnišč in ramp ter izvedbo novega stavbnega pohištva na celotni zunanjščini.

Dosedanje sodelovanje z investitorji, projektantko in izvajalci je potekalo dobro in je dalo zadovoljive rezultate.

V letu 2006 se obnova objekta nadaljuje z obnovo strehe in notranjščine. Dela že potekajo.

Dokončane fasade še ni mogoče fotografirati kot celoto, ker je zaščiten zaradi dela na strehi.

Dunja Gorišek

214

EŠD: 3473

Naselje: Veržej

Občina: Veržej

Ime: cerkev sv. Mihaela

Področje: UA

Obdobje: barok, 1723–1726

Vrsta dela: 2, 4, 6, 7

Cerkev sv. Mihela se prvič omenja leta 1545 kot križevska podružnica in je stala bliže Muri, na prostoru pred sedanjo šolo. Leta 1605 so jo uničili ogrski uporniki skupaj s trgom. Druga cerkev, ki je bila postavljena na sedanjem mestu, je bila lesena ter je imela leta 1617 tri oltarje. Obdajalo jo je pokopališče. Ker je začela razpadati, so v letih 1723–1726 postavili sedanjo zidano cerkev, ki je bila posvečena leta 1734. Beneficiat je bil ustanovljen leta 1768, kuracija leta 1863, župnija pa leta 1891. Leta 1760 je bila vstavljena pevska empora, leta 1796 pa so bile prizidane zunanje stopnice nanjo. Vsi trije oltarji so bili postavljeni do leta 1749.

Takoj po drugi svetovni vojni, leta 1946, so namesto prvotne zakristije z arhivsko shrambo na južni strani prezbiterija postavili novo, poleg pa prizidali še kapelo z oratorijem. Nov enonadstropni prizidek je bil postavljen na plitkih temeljih in je tudi oblikovno kazil zunanost cerkve. V petdesetih letih prejšnjega stoletja so cerkev opasali z debelim talnim zidcem iz pranege teraca, prav tak je tudi glavni portal. Neprimerni materiali so povzročali visoko vlago v stenah cerkve, propadli so tudi slabo izvedeni temelji naknadno prizidanih zakristije in kapele ter statično ogrožali cerkveni prezbiterij. Zato je župnijski urad pristopil k nujni prenovi, ki je uvodoma obsegala sanacijo vlage, statično sanacijo celotne cerkve in odstranitev leta 1946 prizidane zakristije. Za oblikovanje kulturnovarstvenih pogojev za prenovu cerkve, predvsem za odstranitev in nadomestno postavitve zakristije s kapelo, je bila v okviru območne enote Maribor imenovana strokovna komisija v sestavi Svjetlana Kurelac, Miran Ježovnik, Marlenka Habjanič, Irena Krajc Horvat in Alenka Horvat. Komisija je ugotovila, da je zaradi moteče pojavnosti, nekvalitetne gradnje in velike mase prizidka, ki vleče steno prezbiterija navzven in ga ogroža,

mogoča odstranitev prizidka. Na mestu odstranjenega objekta je mogoče postaviti zakristijo po vzoru primarne, baročne zakristije, ki je ohranjena na fotografiji iz leta 1926. Izdelani so bili idejni in izvedbeni projekti za postavitve nove kapele in zakristije, ki so v masi upoštevali prvotni objekt.

Na cerkveni zunanosti je bil odstranjen talni zidec iz pranege teraca, v notranjosti so odstranili vse od vlage uničene omete do višine en meter od tal. Nameščena je bila nova opečna kritina in obenem vezi, ki so statično povezale stavbo. Po odstranitvi zakristije je bil odkrit prvotni baročni podstrešni venec, ki je bil zaradi neprimerne poznejše sanacije fasad v petdesetih letih prejšnjega stoletja uničen. Prav tako je bilo najdeno prvotno ušesasto okensko okrasje. Po izvedbenih načrtih, s katerimi je soglašala strokovna komisija, je bila postavljena nova kapela z zakristijo.

V letu 2006 se bo obnova cerkve nadaljevala.

Alenka Horvat

215

EŠD: 7845

Naselje: Vesela Gora

Občina: Trebnje

Ime: Vesela Gora – Barbova graščina

Naslov: Vesela Gora 10

Področje: E, UA, Z

Obdobje: tretja četrtina 18. stoletja

Vrsta dela: 6, 7

Krajevna skupnost Šentrupert (upravljaavec graščine) je z izbranimi izvajalci v letu 2005 nadaljevala celovito obnovo Barbove graščine, ki sicer traja že deset let in je v zadnjih treh letih omejena na obnovo prvega nadstropja zaradi ureditve lokalne muzejske zbirke. Idejno zasnovo za novo postavitve muzejske zbirke je pripravil red. prof. dr. Janez Bogataj. KS Šentrupert je z izbranim lokalnim tesarjem in krovcem v prvem nadstropju do konca zamenjala vse neustrezne lesene stropje iz osemdesetih let 20. stoletja z novimi lesenimi tramovnimi stropi na preklap po vzoru stropa iz sosednje hiše Vesela Gora 6. Mizarstvo Pirc je v prvem nadstropju izdelalo in vgradilo do konca nova okna, ki jih je izdelalo po vzoru ohranjenega starega okna v pritličju graščine. Po predhodni pridobitvi statičnega mnjenja in natančnega načrta osvetlitve muzejske zbirke (načrt izdelal Matjaž Deu) je upravljaavec graščine v vseh sobah v prvem nadstropju odstranil neustrezen ladijski pod iz osemdesetih let 20. stoletja in napeljal po tleh in stenah novo elektroinstalacijo ter izvedel nov tlak. V letu 2006 namerava KS Šentrupert obnoviti

prvo nadstropje graščine do take mere, da bo v njem mogoče ponovno postaviti na ogled lokalno muzejsko zbirko.

Dušan Štepec Dobernik

216

EŠD: 814

Naselje: Vinica

Občina: Črnomelj

Ime: Vinica – spominska hiša Otona Župančiča

Naslov: Vinica 9

Področje: Z

Obdobje: zadnja četrtina 19. stoletja, 1888, sredina 20. stoletja, 1951

Vrsta dela: 4, 7, 8

V spominski hiši Otona Župančiča na Vinici je danes urejena muzejska zbirka, posvečena pesniku Otonu Župančiču, ki se je rodil v tem belokranjskem kraju. Muzejska zbirka je v upravljanju Belokranjskega muzeja iz Metlike. V letih 1998 do 2001 je bila prenovljena fasada hiše in zamenjana opečna kritina. Posodobljena je bila tudi muzejska zbirka.

Leta 2005 je Občina Črnomelj, ki je lastnik stavbe, pristopila k urejanju okolice hiše. Hiša namreč stoji neposredno ob glavni državni cesti, ki pelje skozi naselje Vinica proti mejnemu prehodu z Republiko Hrvaško. Zaradi tega je otežen varen vhod in izhod skozi glavni vhod v hišo. Prav ureditev dostopa na vrt in postavitve primerne ograje sta omogočili večjo varnost za obiskovalce, ki so v večini primerov šolska mladina. V prvi fazi je bil očiščen vrt, odstranjeni so bili porušeni leseni gospodarski objekti ter urejena je bila ograja,

Spominska hiša Otona Župančiča po končanih delih (foto: J. Podgornik, arhiv ZVKDS, OE Novo mesto)

ki loči vrt od ceste. S tem je bil tudi omogočen varnejši dostop do muzejske zbirke za večje, predvsem šolske skupine.

Judita Podgornik

217

EŠD: 815

Naselje: Vinji Vrh

Občina: Novo mesto

Ime: Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh

Področje: A

Obdobje: novi vek

Vrsta dela: 6, 7 Lokacija zgrajene zidanice s povečanimi gabariti za legalizacijo na parc. št. 827/2, 827/5 k.o. Bela Cerkev leži znotraj enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh, ki je bilo razglašeno z Odlokom o razglasitvi naravnih znamenitosti in nepremičnih kulturnih in zgodovinskih spomenikov v Občini Novo mesto (Uradni list RS št. 38/92).

Arheološko vrednotenje smo izvedli na lokaciji v bližini zidanice, kjer smo predvidevali intaktne plasti in prisotnost arheoloških plasti.

Vrednotenje je bilo opravljeno dne 11. 12. 2005 pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Arheološko smo ovrednotili skrajni JZ in skrajni V del parcel. Na območju smo izkopalni 3 testne jarke v velikosti 1 x 1 m.

Ugotovitve: Plasti v TJ 1 so vsebovale arheološke artefakte – recentni gradbeni material in keramiko. V TJ 1 smo naleteli na zasuto gnojno jamo in jarek za strelvod električnega droga. Preostala dva TJ nista vsebovala arheoloških struktur in najdb. Parceli se nagibata od Z proti V. Zidanica in dovozna pot sta vkopani v strmo pobočje. Pobočje pod zidanico in okoli nje je nasipano vse do škarpe na vzhodnem delu, ki ločuje neobdelan teren od vinograda. Območje neposredno okoli zidanice je poraslo s travnikom in sadnim drevjem. Plasti v vseh treh TJ kažejo na človekovo dejavnost pri oblikovanju teh plasti. Teren je bil v preteklosti na nekaterih delih izkopan in pozneje nasipan.

V TJ 1 zaradi narave stratifikacije nismo prišli do geološke osnove. V drugih dveh TJ smo prišli do geološke osnove na globini od 29 do 70 cm.

Za pregledano območje lahko na podlagi odkrite stratifikacije plasti in najdb trdimo, da lokacija leži znotraj območja človekove dejavnosti v bližnji preteklosti.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

218

EŠD: 815, 10872

Naselje: Vinji Vrh

Občina: Novo mesto

Ime: Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh, Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko najdišče Strmec

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, starejša železna doba, rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 6, 7

Lokacija izgrajene zidanice s spremenjenimi gabariti na parc. št. 1925 k.o. Bela Cerkev leži znotraj enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Vinji vrh, ki je bilo razglašeno z Odlokom o razglasitvi naravnih znamenitosti in nepremičnih kulturnih in zgodovinskih spomenikov v Občini Novo mesto (Uradni list RS št. 38/92). Obenem omenjena parcela leži znotraj enote dediščine Vinji Vrh pri Beli Cerkvi – arheološko območje Strmec.

Arheološko vrednotenje smo izvedli na dveh lokacijah znotraj parcele, kjer smo predvidevali intaktne arheološke plasti.

Vrednotenje je bilo opravljeno 11. in 12. 6. 2005 pod vodstvom mag. Maše Sakara Sučević, univ. dipl. arheologinje, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Ovrednotili smo skrajni JZ vogal zidanice na S delu parcele, med podpornim zidom, zidanico in greznicno, ter skrajni JV del parcele ob dostopni poti. Na območju smo izkopalni TJ 1 (1 x 1 m) in TJ 2 (2 x 0,5 m).

Ugotovitve:

V obeh TJ se prazgodovinska keramika in ožgana glina pojavljata v plasteh takoj pod rušo vse do geološke osnove. V TJ 1 se v plasteh SE 003, 004 in 005 pojavijo poleg prazgodovinske in recente keramike tudi rimskodobna opeka in keramika. Na arheološke strukture nismo naleteli. V TJ 2 pa se v plasteh SE 002 in 003 pojavijo kosi prazgodovinske in rimskodobne keramike ter rimskodobni gradbeni material. Keramika in gradbeni material, ki se pojavljata v plasteh, sta zaobljena in ohranjena fragmentarno, kar kaže na drsenje po pobočju navzdol in rigolanje. Prazgodovinska, rimskodobna in srednjeveška keramika ter ožgana glina ležijo tudi na površini vinograda iste parcele.

Parcela z zidanico leži na strmem pobočju, ki pada od SV proti JZ in je bilo v bližnji preteklosti večkrat nasipano in globoko rigolano. V obeh TJ smo naleteli na ostanke človeškega delovanja v bližnji preteklosti.

Plasti v obeh TJ kažejo na človekovo dejavnost pri oblikovanju the plasti. Teren je bil v bližnji preteklosti večkrat rigolan, nasipan in planiran. Morebitnih arheoloških intaktnih plasti nismo zasledili.

Geološka osnova leži na globini 90–135 cm pod površino.

V plasteh so prisotni odlomki starejše železnodobne, rimskodobne in recentne keramike ter rimskodobnega in recentnega gradbenega materiala, ki kažejo na prisotnost intaktnih arheoloških plasti na tem območju pred globokim rigolanjem od 19. stoletja naprej. Tako so bile intaktne plasti uničene že pred postavitvijo zidanice. Prazgodovinska keramika verjetno predstavlja akumulacijo z bližnje višje ležeče železnodobne naselbine. Prisotnost erozijskega nanosa z rimskodobnim gradbenim materialom priča o možnem rimskodobnem najdišču v neposredni bližini parcele.

Philip Mason, Maša Sakara Sučević, Ildikó Pintér

219

EŠD: 21419

Naselje: *Vinji Vrh pri Semiču*

Občina: *Semič*

Ime: *Vinji Vrh pri Semiču – arheološko najdišče Sv. trojica*

Področje: *A*

Obdobje: *eneolitik, bronasta doba, rimsko obdobje*

Vrsta dela: *6, 7*

Arheološka izkopavanja na trasi belokranjskega vodovoda Nestoplja vas–Gradac, odsek Nestoplja vas–Klošter so se izvajala na podlagi rezultatov arheološkega ekstenzivnega in intenzivnega pregleda ter vrednotenja, ki so potrdili prisotnost arheoloških najdb. Zaradi ogroženosti arheološkega najdišča so bila gradbena dela ustavljena in se je določil obseg arheoloških izkopavanj.

Izkopavanja so z ekipo ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa, in Tine Britovšek, absolventke arheologije, prva dva tedna pa tudi pod vodstvom absolventa arheologije Nika Vareška potekala v času od 13. 4. do 8. 6. 2005. Območje raziskav je bilo omejeno na dve sondi, in sicer na območjih, kjer je bila poškodovanost najdišča največja in kjer je bila po predhodnih arheoloških pregledih najdena največja koncentracija arheoloških najdb.

Geološka podlaga je kredni, pretežno mikritni apnenec s pogostimi lupinami mehkužcev. Na njej je rdečkasta »terra rossa«. Navzgor si stratigrafsko sledijo koluvialni horizonti. Zdi se, da je primarni izvorni material za te koluvialne horizonte prav

»terra rossa« (Verbič, T., Poročilo o geološkem ogledu arheoloških izkopavanj na Vinjem Vrh pri Semiču, junij 2005).

Sonda 1 v velikosti 32 x 4,5 m je bila zakoličena na parcelni številki 754/1 k.o. Vinji Vrh pod cerkvijo Sv. trojice, približno 30 m zahodno od nje, znotraj kraške vrtače. Ob severnem robu sonde 1 so izvajalci še pred izkopavanjem izkopali del jarka za vodovod (32 x 1,8 x 1,5 m). Z nenadzorovanim posegom v prostor so poškodovali intaktne arheološke plasti.

Faza 1 – Geološka osnova.

Faza 2 – Najstarejša faza nalaganja (koluvij). Mogoče gre za uporabo prostora v neposredni bližini pred njegovo prazgodovinsko poselitvijo.

Faza 3 – Najstarejša prazgodovinska faza uporabe. Gre za uporabo zgornje površine najstarejše plasti (SE 140).

Faza 4 – Prazgodovinska naselbinska faza nalaganja (koluvij).

Faza 5 – Prazgodovinska naselbinska faza – uporaba. Hodna površina te faze je bila vrh prazgodovinske naselbinske plasti.

Faza 6 – Prazgodovinska naselbinska faza nalaganja.

Faza 7 – Prazgodovinska faza nalaganja. Plast je sestavljena iz nanosa erodirane geološke osnove in erodirane prazgodovinske naselbinske plasti, ki sta ležali na zgornjem pobočju vrtače in zunaj nje.

Faza 8 – Prazgodovinska faza koluvialnega nalaganja. Predstavlja nadaljevanje močnih erozijskih procesov po zapustitvi prazgodovinske naselbine.

Faza 9 – Rimskodobna naselbinska faza uporabe. Štiri jame za stojke so del lesene strukture, ki sega še zunaj izkopnega polja. Tloris strukture ni znan, verjetno pa je bil pravokoten. Gre za bivalni ali gospodarski objekt, ki je bil del manjše rimskodobne podeželske naselbine – kmetije.

Faza 10 – Rimskodobna hodna površina. Povezana je s prvo rimskodobno fazo uporabe prostora (faza 9).

Faza 11 – Rimskodobna naselbinska faza nalaganja. Gre za naselbinsko plast ali deponijo odpadnega materiala pretežno organskega izvora, ki je povezana z naselbino v vrtači.

Faze 12–17 – Recentne faze uporabe prostora.

Sonda 2 v velikosti 30 x 3 m je bila zakoličena na parcelni številki 582 k.o. Vinji Vrh vzhodno od cerkve Sv. trojice, na robu platoja, kjer se teren strmo spušča proti globoki kraški vrtači.

Faza 1 – Geološka osnova.

Faza 2 – Najstarejša faza nalaganja (koluvij) pred poselitvijo prostora.

Faza 3 – Najstarejša prazgodovinska faza uporabe tega območja. Gre za uporabo zgornje površine

najstarejše plasti (SE 214, faza 2). Zaradi omejenega obsega izkopnega polja ni mogoče ugotoviti oblike in namembnosti objekta. Glede na lego stojk se domnevno nahajamo na robu prazgodovinske terase, močnejšo poselitve v prazgodovini predvidevamo na terasi južno od sonde 2.

Faza 4 – Prazgodovinska naselbinska faza nalaganja.

Faza 5 – Rimskodobna faza nalaganja. V njej je bilo najdenih več fragmentov tako rimskodobne kot tudi prazgodovinske keramike. Kaže na uporabo samega vrha vzpetine Vinji vrh v rimskem obdobju.

Faza 6 – Pokopana tla.

Faze 7–12 – Recentne faze uporabe prostora.

V obeh sondah je opazna močna faza erozijskega nalaganja po zapustitvi prazgodovinske naselbine. Vzrok močne erozije ni jasen, lahko pa je posledica intenzivnejšega poljedelstva ali živinoreje v okolici, ki je posledično povzročila erozijo na kraškem svetu. V sondi 1 nismo odkrili izrazite faze erozijskega nalaganja po zapustitvi rimskodobne naselbine, vendar je to lahko posledica nadaljevanja poljedeljske uporabe vrtače. Stanje je bilo nekoliko drugačno v sondi 2, kjer smo našli fragmente rimskodobne keramike iz koluvialnega nanosa v fazi 5.

Znotraj sonde 1 smo ugotovili sledove poselitve tako iz rimskega kot tudi iz prazgodovinskega obdobja. Ugotovljeni objekti se širijo tudi zunaj arheološkega izkopnega polja. Sledovi rimskodobnega objekta v kraški vrtači so prvi primer tovrstne poselitve na območju Bele krajine.

Tudi s sondo 2 smo zajeli rob poselitvenega območja, ki se je domnevno raztezalo po celotnem Vinjem Vrhu. Sledovi poselitve so zaradi erozije večinoma uničeni, vendar so ohranjeni na JV robu sonde 2 pod debelejšimi nanosi.

Vsekakor gre za pomembno arheološko najdišče, ki v prostoru Bele krajine pomembno prispeva k poznavanju bakrenodobnih in bronastodobnih naselbin in izrabe prostora v 4. in 3. tisočletju pr. n. š. ter je razkrilo tudi novosti v zvezi s poselitvijo v rimskem obdobju.

Philip Mason, Tina Britovšek, Ildikó Pintér

220

EŠD: 12173

Naselje: Vipava

Občina: Vipava

Ime: Vipava – arheološko najdišče Bela in Grublje

Naslov: lokacija 13 biš ob Beli

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje: 3.–4. stoletje

Vrsta dela: 6

Poročilu o delu za leti 2003 in 2004 na tej lokaciji dodajamo kratko dopolnitev: v maju 2005 smo z omejenim sondažnim izkopom preverili stanje ohranjenosti arheološkega depozita še na stavbni parc. št. 1 v zazidalnem območju. Zelo skromne ostaline v dnu ornice so nakazovale obstoj še tretjega objekta, brez zanesljivih stavbnih ostalin. Večje število razlomljenih strešnikov in razmetanih lomljenecv dopuščata misel o stavbni ruševini, z novcem Maksencija, brez drugih najdb. Zanimivejši je ostanek podstavka (?) iz zloženih srednje velikih prodnikov debeline 0,20 m, ohranjene vidne velikosti 1,40 x 1,30 m, na geološki podlagi ilovice z velikimi prodniki. Sodeč po legi, ne spada v tretji objekt, ampak leži med njim in našim drugim objektom (neodkopano – prostor med novimi hišami!). Na površini zložbe in med kamni smo na površini 0,40 x 1,0 m našli sedem novcev (3 aurelianus/270–275/, 3 probusi/276–282/, 1 constans/341–348/). Ta zaključena najdba potrjuje čas uporabe tega prostora zanesljivo še v drugo polovico 3. stoletja n. š. (dosedanje novčne najdbe so iz prve polovice 4. stoletja). Obenem pa sedanja, že druga najdba postamenta, domnevno namenjenega postavljanju težjih predmetov na nestabilno ilovnato podlago, na tem najdišču (podobno zložbo prodnikov smo našli na dvoriščnem prostoru med objektoma 1 in 2 na stavbni parceli št. 2 – gl. citirano poročilo) dodatno potrjuje tezo, da imamo v tem predelu severno od Vipave, ob strugi Bele, v mlajšem rimskem času gospodarski (obrtni?) okoliš.

Nada Osmuk

221

EŠD: 818

Naselje: Vipava

Občina: Vipava

Ime: Vipava – Lanthierijevo grad

Področje: UA

Obdobje: druga polovica 17. in 18. stoletja

Vrsta dela: 4, 6

Obsežno Lanthierijevo graščino, pomemben spomenik poznobaročne umetnosti, ki dominira v naselju, je lastnik, Občina Vipava, namenil za študijsko dejavnost Politehniko iz Nove Gorice. V letu 2005 je ta lastnik izpeljal zapis za pridobitev izvajalca projektne dokumentacije PGD za rezidenčno poslopje graščine. Sodelovali smo pri natečajnih pogojih s smernicami, tako da smo

revidirali konservatorski program za graščino iz leta 1992 (ZVNKD Gorica). Sodelovali smo tudi v natečajni komisiji, kjer smo preverjali reference prijavljenih na natečaj.

Poleti smo nadzorovali srednješolsko izobraževanje restavratorjev v izvedbi Restavratorskega centra Ljubljana, Srednje gradbene, geodetske in ekonomske šole Ljubljana in lokalnih podjetij Keting, Igras ter Restavratorstva Antiqua Ars v sklopu programa PHARE. Tako je bil v času te šole projektiran in pozidan portal na notranje dvorišče ter na portalu rekonstruirani manjkajoči kamnoseški deli. Restavrirana so bila vrata portala iz dvorca na mostiček in kovaško rekonstruirano okovje vrat. Za potrebe slikopleskarskih restavratorjev so bili sondirani notranji ometi in stavbno pohištvo, ob tem pa so kolegi iz RC še demonstrirali način odkrivanja in izdelave fresk.

V oktobru smo na dvorcu Lanthierijeve graščine izvedli raziskave in sondaže za potrebe projekta PGD ter za potrebe podjetja IAR Rovigo, ki je izvedel popis del za restavriranje in konsolidacijo objekta. Ta popis je primer naj sodobnejšega restavratorskega poseganja, saj segajo reference podjetja IAR od saniranja najkvalitetnejših italijanskih spomenikov (San Francesco, Assisi; San Marco, Benetke) do grških (Erehteion na Akropoli) in hrvaških spomenikov (šibeniška katedrala). Popis obsega diagnostične posege in raziskave lesenih konstrukcij strehe in stropov, raziskave mehanskih lastnosti zidov z ultrazvočnimi preizkusi in preizkusi tlačne trdnosti zidov pred ojačitvenim posegom in po njem, raziskave vsebnosti vlage v maltah in penetrometrične preizkuse tal. Med gradbeni posegi tega popisa velja omeniti ojačitve lesenih stropov z lesenimi protezami, ojačitve zidov z injektiranjem mase naravne apnene malte, ojačitve zidov z vstavitvijo INOX sider, kemično bariero proti vzpenjajoči se vlagi, utrditev tal z injektiranjem ekspanzijskih smol in utrditev zidov s trakovi iz karbonskih vlaken.

Med raziskavami in sondažami tlakov so bili pregledani podovi v prvem in drugem nadstropju, kjer so bili odkriti leseni podovi – deske in pozneje na njih položeni parketi. Pod plastičnimi prevlekami na stopnišču iz prtiličja v nadstropje se skrivajo kamnite stopnice. Pri raziskavah za ugotovitev statične stabilnosti z izkopom do globine temeljev se je v sondi v sobi ob vzhodnem rizalitu dvorca, ob nadzoru zavodovega arheologa, z ročnim izkopom razkrila zgodovina posegov na dvorcu, ki so bili opravljeni predvsem zaradi poplavnih vod reke Vipave. V izkopu, globokem približno 2,5 m, do začetka temeljev, je mogoče slediti različnim tlakom. V višini 135 cm od

današnjega nivoja je bil odkrit najstarejši tlak iz prodnikov (»mačje glave«) iz časa gradnje prvotnega objekta okrog leta 1659, ki ga lahko vidimo na Valvazorjevi grafiki. Približno pol metra nad njim smo našli na tlak iz opeke debeline 5 cm, verjetno iz faze predelave dvorca v letih od 1702 do 1762. Naslednje zvišanje še za 30 cm so izvedli ob obnovi dvorca leta 1902, ko so postavili 5-centimetrski tlak iz obdelanih kamnitih skrl iz peščenjaka. Nad tem tlakom si sledita še dva tlaka. Prvi v debelini 15 cm je teraco beton iz časa med obema vojnama, drugi, teraco ploščice (5 cm), pa je iz časa, ko je stavbo uporabljala JLA.

Zvišanje tlaka v prtiličju leta 1902 je povzročilo zaprtje dveh portalov na obeh skrajnih rizalitih ter zvišanje glavnega portala nad polkrožno špaletto in na škodo portalnega medločja, ki so ga morali odstraniti. Prav tako so morali zvišati portal kapele; ta se je zvišal za toliko, da so ga združili z oknom nad njim (napisna preklada portala je obenem polica okna).

Projekt prenove z restavratorskimi posegi po popisu del IAR Rovigo je Občina Vipava vložila na razpis MK za sofinanciranje. Začetek prenove tako pričakujemo še v letu 2006.

Bojan Klemenčič

222

EŠD: predlog za vpis

Naselje: Vipava

Občina: Vipava

Ime: Laurinova ulica

Naslov: grobišče

Področje: A

Obdobje: zgodnje rimsko obdobje (1.–2. stoletje)

Vrsta dela: 6

V poročilu za leto 2002 je opis prve najdbe rimskodobnega grobišča v Laurinovi ulici v letu 2001, ob gradnji plinovoda.

V letu 2005 je bila grajena nova kanalizacija na istem odseku, na vzdolžni vzhodni polovici Laurinove ulice. V času od 16. 8. do 1. 9. 2005 so bila opravljena predhodna zaščitna izkopavanja. Investitorja Občina Vipava in Komunalno stanovanjska družba Ajdovščina, d. d., sta zagotovila plačilo osnovnih stroškov arheološkega dela. Vodja izkopavanja je bila podpisana, sodelovala pa sta Tomaz Fabec, univ. dipl. arheolog, in Vesna Tratnik, ab-solventka arheologije.

Glede na sporočene okoliščine izkopa v letu 2001 smo dovolili strojni odkop cestnega tampona. Odkopali in dokumentirali smo temelj vzhodne stranice nekdanjega pokopališkega zidu ob cerkvi

Vipava, Laurinova ulica, grob 3b

sv. Štefana, ki je stal sredi današnje ulice. Zahodna polovica cestišča je že prekopana, tudi vzhodni rob je zasedel vodovod leta 1953. Naša raziskava je bila omejena na dvometrski jarek na vzhodnem delu cestišča; raziskali smo ga v dolžini 16 m, arheološko zanimiv odsek je omejen na dobrih 8 m, kar je tudi zanesljiva širina grobišča.

Odkopali smo šest posameznih grobnih enot in eno večjo grobnico z vsaj štirimi znanimi grobnimi enotami. Ena od njih in še dve grobni enoti so ostale neodkopane v stenah jarka.

Oblike pokopov so naslednje: a. pod odrezano amforo; b. v grobni skrinji iz strešnikov – tegul; c. v grobni skrinji iz lapornatih plošč; č. v skrinji iz plošč, s tegulnim pokrovom; d. v navadni grobni jami s tegulnim pokrovom. Na pokrove grobnih skrinj so običajno položili kos odrezane amfore. Veliko zdrobljene lončenine, predvsem vrčev in amfor, se pojavlja v prostorih med grobovi. V pokopih pod amforo je vedno enojni pokop, v skrinjah je pravilo dvojni pokop. Enoto pokopa sestavljajo: žara – domača lončenina, vrč italške izdelave in skodelica (čaja?) tankih sten, ki jo včasih zamenjata lonček ali skodelica domače lončenine, ter novček. Kovinski pridatki so izjemno redki, le v treh grobovih. Posebnost tega grobišča je »grobica« s štirimi skrinjami v dveh etažah: tri grobne skrinje iz opek – tegul – so razvrščene v polkrogu (ob našem zahodnem profilu) in dodatno na debelo prekrite z lapornatimi ploščami; nad tem pokrovom je v sredino postavljena še ena opečna skrinja z dvojnimi pokopom, katere pokrov pa je bil ob gradnji omenjene kanalizacijske cevi močno potlačen, čeprav ohranjen. Južno ležeča skrinja v osnovni etaži grobnice je vsebovala 8 po-

kopov, če štejemo posamezne kose – žare – kot dokaz posamezne enote pokopa, s pripadajočimi pridatki. Tretja od skrinj v spodnjem delu grobnice je ostala neodkopana.

Datacija grobišča na podlagi novčne ekspertize 24 novcev (dr. Peter Kos): od avgustejske dobe do Antonina Pija. Analiza grobišča bo dala dragocen prispevek k poznavanju stopnje romanizacije avtohtonega prebivalstva v tem obdobju, ocenila bo razmerje do sočasne Ajdovščine in zanesljivo datirala domačo lončenino, kar nam v Vipavski dolini manjka.

Grobišče se nadaljuje vzhodno pod obstoječo hišo Laurinova 4 in zahodno, pod prezbiterij župne cerkve. Preseneča gostota grobov, pa tudi število pokopov v njih, kar morda kaže na stisko s prostorom v določenem obdobju. Po vsej verjetnosti leži grobišče ob zahodni poti v naselje. Zanimiva je kontinuiteta pokopavanja na tem mestu (farno pokopališče je bilo opuščeno okoli leta 1770); Vipava spada med prafare.

Nada Osmuk

223

EŠD: 819

Naselje: Vipavski Križ

Občina: Ajdovščina

Ime: Vipavski Križ – hiša Vipavski Križ 17

Naslov: Vipavski Križ 17

Področje: E

Obdobje: 18., 19. stoletje

Vrsta dela: 4, 7

V okviru spomeniškovarstvenega projekta »kulturni tolar 2005« je bilo sanirano zadnje pročelje hiše. Odbit je bil dotrajan omet, prestavljen odtočni žleb, izveden nov fasadni omet in preplekana fasada.

Andrejka Ščukovt

224

EŠD: 3499

Naselje: Vojnik

Občina: Vojnik

Ime: cerkev sv. Florijana

Področje: UA

Obdobje: pozna gotika, zrel barok

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Rekonstrukcije vlomljene piramidaste osmerostrane strehe zvonika iz osemdesetih let 19. stoletja v starejšo obliko štiristrane piramidaste strehe nismo pogojevali, saj smo od župnije in

Občine Vojnik kot sofinancerjev leta 2001 prejeli pisno zagotovilo, da se po obnovi streh ne bo nadaljevala obnova fasad. Rekonstrukcija oblike nekdanje strehe zvonika bi bila smiselna, če bi se rekonstruirala njegova baročna arhitekturna fasadna poslikava.

Avgusta 2001 je bilo pred obnovo fasade zvonika ugotovljeno s sondiranjem starejših ometov pod kapnim vencem zvonika, da je tudi zvonik zgrajen v prvi polovici 15. stoletja, sočasno z ladjo in prezbiterijem, in da je vsa stavbna zgodovina cerkve dokumentirana na ohranjenih plasteh poslikanih ometov ob gotskih bifornih oknih. Na prvi plasti gotskih glajenih ometov je najdena poslikava šivanih vogalov in podvenčni friz v rdeči barvi. Na naslednji plasti mivkastih ometov je bila ohranjena zgodnjebaročna arhitekturna pilastrna poslikava, posredno datirana z zvonom Nikolaja Boseta iz leta 1673. Pilastrni in delilni venec so bili na beljen omet slikani v rjavi barvi. Na jugozahodnem vogalu pa smo na isti plasti ometa odkrili belo poslikano členitev na rjavem ozadju. Naslednja baročna plast poslikav v sivkasto modro zeleni barvi je posredno datirana z gradnjo južne Nepomukove kapele po letu 1730, s tem da je bila na zvoniku ohranjena le druga faza poslikave z enostavnimi šivanimi vogali. V zazidanem gotskem oknu na južni steni zvonika so najdene tri plasti poslikav naslikanih številčnic ur.

Pred odstranjevanjem ometov je restavrator Ervin Potočnik snel del najbolj pričevalne gotske poslikave. Na podlagi rekonstrukcijskega načrta je bila na novo zaglagane omete narisana in barvana baročna poslikava, saj je bilo za njeno rekonstrukcijo najdeno največ verodostojnih elementov. S pomočjo sond smo leta 2002 na vseh preostalih fasadah cerkve pod slojem novejšega cementnega ometa odkrili arhitekturno poslikavo vseh razvojnih gradbenih faz v rasti cerkve. Po dosegljivih virih se cerkev prvič omenjena leta 1453, ko je celjski grof Friderik II. pri njej ustanovil beneficij. Iz tega časa so ohranjeni osnovni glajeni ometi in v celoti ohranjeno gotsko okno s krogovičjem v južni podložnici prezbiterija, katerega rebrasti obok je v celoti ohranjen. Dolžina ladje je vidna na severni steni. Zvonik, na katerem smo pod kapnim vencem strehe našli naslikan friz, je bil v tem času zgrajen kot samostojni zvonik – kampanile. Na letnico 1567, ko se pri cerkvi omenja bratovščina sv. Florijana, se na stenah cerkvene ladje in prezbiterija navezuje dobro ohranjena in izjemno pričevalna gotska poslikava s šivanimi robovi v rdeči in umbrni iz sredine 16. stoletja. Zaradi dobro ohranjenih ometov, na katerih sta na prezbiteriju pod kapnim vencem v celoti ohranjena

poslikana pasova z motivom sekajočih se polkrogov in rastlinskimi motivom vej s cvetnimi listki in s pripadajočimi šivanimi vogali tudi na vogalih ladje, ki je bila v tem času že podaljšana in dozidana k obstoječemu zvoniku, smo se odločili, da kvalitetne originalne omete s poslikavami ohranimo v največji možni meri. To je veljalo tudi za omete na zakristiji pod venčnim zidcem ohranjene sgraffito poslikave z motivom friza s sekajočimi se polkrogi, na vogalih pa z motivi diamanta iz 17. stoletja ter arhitekturno poslikavo na južni kapeli iz časa gradnje kapele po letu 1730, kjer je ohranjena prvotna baročna poslikava vogalov, slikanih obrob oken, lunet, okrogle line. Prvotni ometi s poslikavami so bili v veliki meri še dovolj trdni, tako da bi se jih dalo po zagotovitvi restavratorja Andreja Šebalja ohraniti skoraj v celoti. Zaradi pričevalnosti in po valorizaciji poslikav smo investitorju podali kulturnovarstvene pogoje za prezentacijo zgodovinskih poslikav na način, da se v največji možni meri ohranijo prvotni ometi. Konservatorski cilji, katerih namen je bil v čim večji meri ohraniti originalne omete s poslikavami na fasadah južne baročne kapele in zdrave omete na cerkveni ladji, niso doseženi, ker za izvedbo restavratorskih del Ministrstvo za kulturo ni odobrilo potrebnih finančnih sredstev, konsenza za njihovo restavriranje pri investitorju pa nismo pridobili. Leta 2004 so bili razen na prezbiteriju in delu zakristije odstranjeni vsi fasadni ometi in nadomeščeni z novimi v podaljšani malti. Kljub navodilom, da se celotni fasadni ometi na prezbiteriju rešujejo z restavratorskimi postopki, so zidarji odstranili neposlikan omet na južni steni prezbiterija, kjer sta bila predhodno najdena obroba in ostenje vhoda. Tudi ta stena je bila brez soglasja ometana s podaljšano malto. Leta 2005 so bili na podlagi rekonstrukcijskih načrtov izvedeni fasadna poslikava na južni baročni kapeli in gotski šivani vogali na ladji. Ohranjeni prvotni gotski fasadni ometi na prezbiteriju so bili utrjeni, struktura novih ometov pa prilagojena strukturi starejših gotskih ometov. Ohranjena arhitekturna poslikava je konservirana, barvne ploskve znotraj ohranjene originalne poslikave so retuširane. Površine z manjkajočo poslikavo so rekonstruirane analogno z ohranjeno originalno poslikavo. Po odstranitvi polnil iz zazidanega gotskega okna v južni podložnici in vzhodnem zaključku prezbiterija so bile nekatere spolije ponovno uporabljene za rekonstrukcijo krogovičij. Krogovičje vzhodnega okna je po analogijah klesano na novo. V obe kamnoseško obnovljeni okni je Peter Jankovič vstavil novo vitrajno zasteklitev. Na vzhodni steni zakristije je konserviran ohranjeni

del sgraffita in rekonstruiran manjkajoči del. Na drugih stenah zakristije rekonstrukcija ni bila narejena, saj zidarji niso pripravili ustreznega dvoslojnega ometa. Na območju pristojnosti območne enote Celje je to po zaslugi restavradorja Andreja Šebalja prvi primer, ko so originalni fasadni ometi s poslikavo ohranjeni v tolikšnem obsegu.

Bogdan Badovinac

225

EŠD: 4251

Naselje: Vojnik

Občina: Vojnik

Ime: Vojnik – staro trško jedro

Naslov: parc. št. 329 in 330 k.o. Vojnik trg

Področje: A

Obdobje: srednji vek, novi vek

Vrsta dela: 1, 6

Na območju Vojnik–Tuš, na parc. št. 329 in 330 k.o. Vojnik trg, je ekipa ZVKDS, OE Celje, pred izgradnjo poslovno-stanovanjskega kompleksa TUŠ – Vojnik izvedla predhodne arheološke raziskave. Predel predstavlja večjo odprto površino (15.000 m²) v vplivnem območju naselbinskega kulturnega spomenika Vojnik – staro trško jedro (EŠD 4251), kjer je bil izveden ekstenzivni podpovršinski terenski pregled, z mrežo testnih jarkov (TJ) v velikosti 1 x 1 m.

Celotno raziskovano območje je bila travniška površina na vzhodnem delu poplavne ravnine reke Hudinje. Obravnavano območje je geomorfološko, vegetacijsko in poselitveno enotno. Pedološka podlaga na celotnem območju trase so rečne naplavine – izmenjujoče mivka ali rečni prod, med katerimi se pojavljajo tudi sedimentne kamnine, in sicer belosivi apnenec, peščenjaki.

Pod travniško rušo je ležala plast ornice, ki smo ji z manjšimi odstopanji v barvi in sestavi lahko sledili v vseh testnih jarkih. Pod njo je bila plast peščene ali meljaste ilovice, ki je v nekaterih TJ vsebovala precej grobih sestavin, nekaj fragmentov oglja in ožgane glinice. Glavnina vseh najdb je bila v ornici in plasti pod njo. Spodaj ležeče plasti so imele močan naplavinjski značaj – ponekod je bila to plast fine mivke, drugod plast peska z večjimi prodniki. V teh spodnjih plasteh so bile najdbe redke, vendar ne izključene (na primer TJ 16 – dva fragmenta srednjeveške keramike v plasti SE 03 na globini 1,20 m). Zaradi velike globine aluvialnih nanosov (nad 1,30 m) s testnimi jarki nismo dosegli geološke osnove.

Odlomki keramike in gradbenega materiala se pojavljajo na celotnem območju precej enakomerno.

Sedanji travnik je bil nekoč njivska površina, zato rezultat na tem prostoru ne preseneča. Tovrstne najdbe lahko na eni strani razumemo kot posledico starih tehnik izboljšave obdelovalne zemlje (gnojenje) ali kot smetenje pokrajine, na kar kažejo tudi odlomki železa in recentnega stekla na istih površinah, na drugi pa so tudi močan indic, da gre na tem mestu za sledi srednjeveškega arheološkega najdišča in da so bile najdbe na ta prostor prinesene z aluvialnimi in koluvialnimi nanosi. V bližini obravnavanega območja je namreč srednjeveška graščina Tabor.

Maja Bricelj, Danijela Brišnik

226

EŠD: 4940

Naselje: Vojsko

Občina: Idrija

Ime: Vojsko pri Idriji – partizansko grobišče Vojščica

Področje dela: Z

Obdobje: druga svetovna vojna

Vrsta dela: 4, 7

Grobišče Vojščica je urejeno ob robu gozda, na jasi nad strmim pobočjem, ki se spušča v dolino Kanomljice. Na gorbišču so pokopani padli borci IX. korpusa. Arhitekt Savin Sever je na gozdni jasi postavil kamnite nagrobnike različnih velikosti in grobišče obdal z nizkim zidom. Zunaj ograjenega prostora je postavljen kamnit steber s posvetilnim napisom.

Ekstramne vremenske razmere so poškodovale kamnite nagrobnike. Zob časa je načel tudi obodni zid. Zbledeli so napisi na nagrobnikih.

Nagrobniki so bili restavrirani, napisi pa obnovljeni. Zid je bil na poškodovanih mestih popravljen po vzoru obstoječega.

Dela je vodil arhitekt Dimitrij Omersa iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Ernesta Drole

227

EŠD: 1882

Naselje: Volčji Potok

Občina: Kamnik

Ime: Volčji Potok – cerkev sv. Ožbolta

Področje: UA

Obdobje: srednji vek

Vrsta dela: 7

Cerkev sv. Ožbolta je enoladijska cerkev, ki je najverjetneje nastala v obdobju poznega sred-

njega veka. Ob kasnejših prenovah je izgubila srednjeveški značaj. Ohranil se je samo tloris srednjeveške predhodnice. Zvonik je vključen v maso zahodne fasade. Ladja je banjasto obokana. Prezbiterij je poligonalno zaključen in obokan s sosvodnicami. Tudi zakristija na severu je poligonalno oblikovana in obokana. Na vrhu slavoloka je sklepni kamen, ki je okrašen z rozeto. Na velikem lesenem oltarju iz 18. stoletja je oljna slika sv. Ožbolta, ki naj bi nastala v krogu L. Layerja. Prav tako se Layerjevi delavnici pripisujeta sliki na obeh stranskih oltarjih (sv. Job, sv. Volbenk). Druga oprema je predvsem iz 19. stoletja. Bandero je poslikal Matija Koželj leta 1900.

V letu 2005 se je začela celostna prenova cerkve, ki še vedno traja. V juniju 2005 je bila sanirana strešna konstrukcija in zamenjana strešna kritina. Na zvoniku je bila odstranjena stara pločevinasta streha in zamenjana z novo bakreno. Oblika strehe na zvoniku je bila ohranjena. V juniju 2005 so se začela tudi sondiranja zunanje fasade. Sondiranje zvonika je pokazalo, da je bil večkrat prebeljen. Zvonik je zidan iz kamna. Na podlagi sondiranja so se našli fragmenti predvidoma originalnega ometa, vendar ni bilo zaslediti nobene dekorativne poslikave. Najstarejša odkrita je bila baročna faza v zlati oker barvi v kombinaciji z belimi obrobami in medetažnimi pasovi. Glede na najdbe na fasadi ladje smo se odločili, da podobo zvonika prilagodimo poslikavi ladje. Na podlagi najdenih fragmentov smo se odločili za kombinacijo belega zvonika z grafitno sivimi okenskimi in vratnimi okvirji.

Na zahodni fasadi ladje je bila nad vhodnim portalom z letnico 1843 in pod pločevinastim nadstreškom najdena gotška freska. Nad fresko se je ohranil tudi gotški omet vse do strešnega simpsa. Freska prikazuje Marijo s plaščem in Jezusa s Svetim duhom poleg nje. Freska je delno naključvana in poškodovana. Srednjeveški omet nad njo se bo ohranil in prezentiral. Na južni fasadi so bile okoli oken najdene grafitno sive obrobe. Nad levim oknom sta bila najdena letnica 1721 in IHS, nad desnim oknom pa sta bila najdena dva monograma MRA HSI. Levo od oken je bila najdena poslikava v velikosti 2 x 3 m, ki prikazuje sv. Krištofa. Poslikava je precej poškodovana. Omet na južni fasadi ladje se bo v celoti ohranil. Prav tako se bo ohranila in restavriralna vsa poslikava okoli oken. Freska sv. Krištofa bo restavrirana in prezentirana, kolikor je je še ohranjeno.

Sondiranja na fasadi prezbiterija niso pokazala nobene sekundarno zazidane okenske odprtine, čeprav bi ju lahko pričakovali na vzhodni in severni steni. Poslikava šivanih vogalov ni bila odkrita.

Sonde so pokazale zelo lepo klesane kamnite vogale iz svetlega peščenca. Prezbiterij se bo v letu 2006 pobelil v enotnem belem barvnem tonu. Kamniti okenski okvirji se bodo očistili, restavrirali in prezentirali. Na severni fasadi ni bila najdena nobena dekorativna poslikava okoli oken. Ker je bila fasada v resnično slabem stanju, jo je bilo treba v celoti odbiti. V letu 2006 bo izveden nov ročno zglajen omet.

V letu 2006 se bo obnova fasade nadaljevala, začele pa se bodo tudi raziskave v notranjščini cerkve. V letu 2006 bo predvidoma restavrirana freska Marija s plaščem, ki jo bo mogoče šele po restavraciji in podrobnejši odstranitvi sekundarnega beleža, s katerim je bila prekrita, ikonografsko analizirati.

Maja Avguštin

228

EŠD: 844

Naselje: Vrhnika

Občina: Vrhnika

Ime: Vrhnika – arheološko območje Trško jedro

Naslov: Ljubljanska cesta 9

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje (1. stoletje pr. n. š.–4. stoletje n. š.)

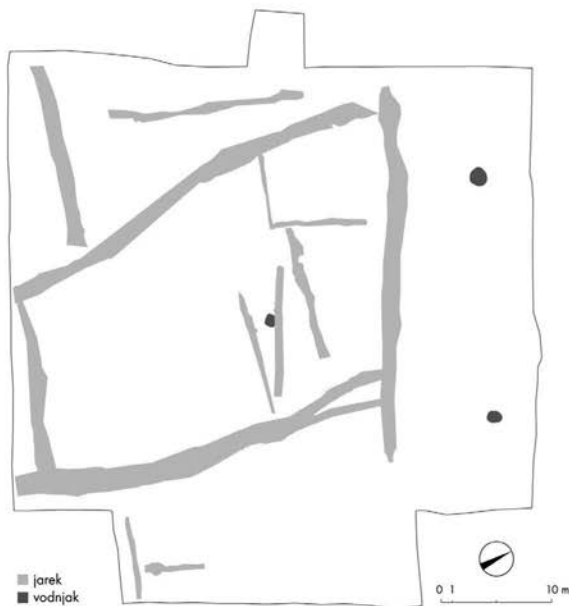
Vrsta dela: 6, 7

Zaščitna arheološka izkopavanja so od 7. 7. do 1. 10. 2005 potekala na območju: Ljubljanska cesta 9, Kočevarjev vrt, parc. št. 2532/1-3 k.o. Vrhnika. Raziskanih je bilo 2357 m². Zgornje nearheološke plasti so bile odstranjene strojno (10–40 cm). Sledilo je ročno izkopavanje in dokumentiranje po standardnih arheoloških metodah.

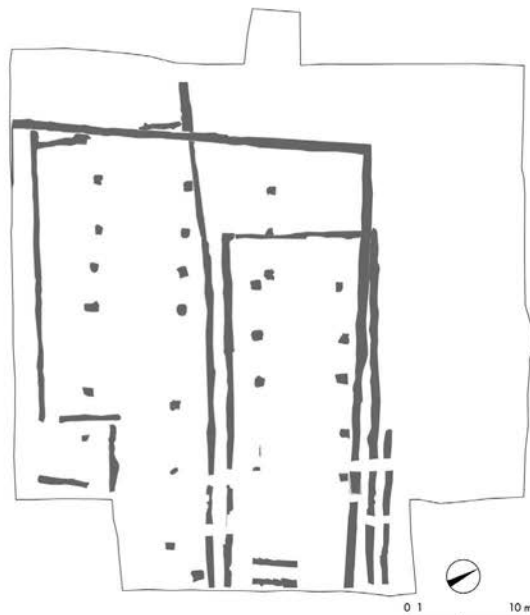
Terenska dela je večinoma financiral naročnik Dolenjgrad, d. d., delno pa sta stroške pokrila tudi Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana, ter Inštitut za arheologijo Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Izvajalec raziskave je bilo podjetje Tica Sistem, d. o. o., iz Brezovice pri Ljubljani v sodelovanju z Inštitutom za arheologijo ZRC SAZU. Vodja izkopavanj je bila dr. Jana Horvat ob pomoči treh univ. dipl. arheologov: mag. Benjamina Štularja, Tine Žerjal in Pavle Peterle Udovič.

Območje ob Ljubljanski cesti na Vrhniki je bilo že dolgo znano kot arheološko najdišče. Gre za del zgodnjeantičnega vikusa Nauptortus na levem bregu Ljubljanice, neposredno ob rimski cesti in v bližini pristanišča. Najstarejše jedro rimske naselbine (utrdba s forumom, skladišči in svetišči) se je

Vrhnika, odvodni jarki in vodnjaki na območju rimske naselbine na začetku 1. stoletja n. š.

Vrhnika, temelji stavb, sredina 1. do 4. stoletja

razvilo na nasprotnem bregu Ljubljance, na Dolgih njivah, verjetno že v sredini ali tretji četrtini 1. stoletja n. š.

Arheološko izkopišče v letu 2005 je ležalo na območju debelih ilovnatih nanosov s stalnim visokim nivojem talne vode. V najglobljih izkopenih plasteh smo v ilovici odkrili večje naravne kotanje, v katerih je zastajala voda. Kotanje so bile na več mestih pokrite z vejami (les se je ohranil) in nato zasute s plastjo ilovice. Čas zasutja bomo lahko ugotovili samo z radiokarbonsko analizo lesa.

Rimska poselitev se je začela v drugem desetletju pr. n. š. Na dvignjenem območju jugovzhodnega dela izkopišča smo odkrili sledove prvih lesenih objektov.

Med prvim desetletjem pr. n. š. in drugim desetletjem n. š. so Rimljani skušali izsušiti celotno območje z nepravilno mrežo odvodnih jarkov. Jarki so bili obloženi z lesom, ki se je odlično ohranil. Na prostorih med jarki so stale lesene stavbe, od katerih so se ohranili predvsem spodnji deli lesenih stebrov. Lesene stavbe so bile večkrat popravljane, hodne površine pa prekrile z dodatnimi ilovnatimi nasutji. V to fazo sodijo tudi trije vodnjaki, zgrajeni s pomočjo lesenih sodov (ohranjeni).

V drugem ali tretjem desetletju n. š. je bilo vse območje temeljito preurejeno. Lesene stavbe so porušili in poravnali, odvodne jarke in vodnjake

so zasuli z odpadki iz stavb (razbita keramika, živalske kosti).

Sledila je gradnja kamnitih stavb, zidanih z malto (četrti ali peto desetletje n. š.). Najprej so postavili dve pravokotni vzporedni stavbi, široki po 15 m, s tem da je bila severna dolga več kot 35 m, južna pa več kot 50 m. V notranjosti stavb ni bilo predelnih sten, streha je slonela samo na stebrih (zidani temelji). Po obliki stavb sklepamo, da bi lahko šlo za velika skladišča.

Konec 1. stoletja ali v 2. stoletju sta bili stavbi podrti in nad njima je bila zgrajena nova zidana stavba, katere tloris je zajemal obe starejši stavbi (35 x več kot 40 m). Tla so bila prekrita s peščenimi nasutji in deloma s surovim kamnitim tlakom. Znova so zidani stebri nadomeščali predelne stene ter nosili opečnato streho. Verjetno se je tudi ohranila prvotna funkcija – skladišče. Stavba je bila opuščena v 2. ali 3. stoletju.

Na južnem območju smo dobili ruševinske plasti in zidove objekta iz 3. do 4. stoletja, katerega glavni del leži zunaj izkopenega prostora, verjetno bližje rimski cesti.

Izkopavanja leta 2005 so nam odprla podroben vpogled v začetno obdobje rimskega osvajanja in utrjevanja oblasti na jugovzhodnoalpskem prostoru in v srednjem Podonavju. Predvsem osvetljuje tisti del rimskega prodora, ki je potekal s pomočjo

Vrhnika, sod v vodnjaku 3

trgovanja in priseljevanja iz Italije. Izjemnost arheološkega najdišča predstavlja tudi odlična ohranjenost organskih materialov, predvsem lesa, trave, semen in plodov rastlin.

Jana Horvat, Paula Peterle Udovič

229

EŠD: 12850

Naselje: Vrhpolje pri Vipavi

Občina: Vipava

Ime: Vrhpolje pri Vipavi – kapelica pri OŠ

Področje: E, UA

Obdobje: 1890

Vrsta dela: 4, 7

Leta 1890 je Janez Razpor pri Razporju v Vrhpolju pozidal kapelico, ki stoji ob vaški cesti v Gornjem koncu, pred osnovno šolo. Nekaj let pozneje, glede na domneve župnika Jožka Berčeta, je nišo kapelice, ki predstavlja votlino lurske Matere božje, poslikal takratni župnik Henrik De-

jak. V niši stoji še kip device Marije iz terakote. Kapelica je bila zgrajena za potrebe bogoslužja, ob praznovanju sv. Rešnjega telesa.

Jesen so se župljani Gornjega konca odločili, da kapelico popravijo. Zidarja iz Vrhpolja sta sanirala korčno dvokapnico in sims. Poslikavo v niši je restavriral restavratorica Nataša Jazbec, kip device Marije pa Makovec iz Gradišča pri Vipavi.

Na podlagi barvne študije je bila kapelica na novo prepleškana.

Prvo adventno nedeljo, 27. novembra, je vrhpoljski župnik kapelico blagoslovil.

Andrejka Ščukovt

230

EŠD: 855

Naselje: Vršič

Občina: Kranjska Gora

Ime: Ruska kapelica

Naslov: Vršič

Področje: Z

Obdobje: prva svetovna vojna, 1916–1917

Vrsta dela: 4, 7, 8

V letu 2005 je potekala prenova Ruske kapelice na Vršiču. Kljub dotedanjim ukrepom je njeno celovito obnovo terjalo slabo stanje nosilne lesene konstrukcije. Preperelost, namočenost konstrukcije zlasti med betonskim podnožjem in leseno konstrukcijo je bila precejšnja. Intenzivnejše propadanje konstruktivnega nosilnega lesa je bilo zlasti ugotovljeno po potresu leta 1998. Posedanje obeh zvonikov je zahtevalo temeljitejši poseg v nosilne konstruktivne dele objekta. Odločitev, da se zamenjajo vsi dotrajani leseni deli kapelice, se je pokazala za pravilno, saj z običajnimi vzdrževalnimi prijemi ne bi bilo več mogoče ohraniti zadovoljivega stanja. Pregled in postopna demontaža lesa sta pokazala zelo veliko stopnjo preperelosti nosilnega lesa, zlasti vertikal na delu zvonikov. Les ni več zagotavljal nosilnosti, konstrukcija se je relativno dobro upirala zobu časa in ostrim podnebnim razmeram. V nekoliko boljšem stanju je bil le les strešne konstrukcije in stenske obloge. Macesnove strešne deske so bile očiščene prejšnjih premazov in ponovno uporabljene. Vse macesnove skodle so bile narejene na novo, zaščitene so bile s tungovim oljem. Na kapelici je ohranjena le še originalna modro poslikana stropna obloga ter del strešnega in stenskega lesa. Vse drugo je praktično novo. Kapelica je ohranila vse prvotne oblikovne elemente, gabarite in druge zgodovinske značilnosti. Ob demontaži dotrajanih delov lesa so bili najdeni tudi originalni grafiti; zdaj so

dokumentirani in bodo primerno predstavljeni verjetno v vojaškem muzeju prve svetovne vojne ali na drugi ustrezni lokaciji. Notranja oprema kapelice bo še naprej skromna, izražala bo čas vojne in spretnost izrabe lokalnih materialov v najtežjih razmerah vojne in slabih podnebnih razmerah.

Tokratni radikalnejši posegi v kapelico in njeno okolico so bili strokovno, finančno in politično podprti, saj je pomen Ruske kapelice presegal nacionalne okvirje. Končna podoba obnovljene kapelice bo znana šele, ko bodo zaključena dela v njeni notranjosti. V programu je še restavriranje stropa in namestitvev restavrirane opreme. Predvsem bi bilo smiselno na podlagi fotografij izdelati manjkajočo, pokradeno opremo, ki je nekoč v kapeli bila (lestenec in ikona Matere božje). V okolici kapelice je ohranjen plato treh taboriščnih barak, in te je treba v nadaljevanju ustrezno tlorisno prikazati. Plato bo služil obenem za potrebe komemoracij. Okolica Ruske kapelice bo v nadaljevanju nekoliko spremenjena. Zaradi boljših prezaščevalnih možnosti je treba s posekom odpreti koridor v smeri vzhod–zahod in tako doseči večje osončenje kapelice. Dejstvo je, da je z leti stopnja zaraščenosti v območju kapelice naraščala, kapelica pa je zaradi prevelike vlage propadala. Prenova kapelice je potekala skladno, dela je izvajalo Gradbeno podjetje Bohinj, projektantski nadzor je opravljalo podjetje Gea Consult iz Škofje Loke, strokovni konservatorski nadzor pa je opravljal Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Restavratorski center in Območna enota Kranj.

Renata Pamić

231

EŠD: 15642

Naselje: Zalog pri Prečni, Češča vas

Občina: Novo mesto

Ime: Zalog pri Prečni – arheološko območje Zalog

Področje: A

Obdobje: prazgodovina

Vrsta dela: 6, 7

Arheološki ekstenzivni terenski pregled trase kanalizacije na lokaciji Zalog v dolžini 1859 m je opravila ekipa ZVKDS, OE Novo mesto, pod vodstvom Mateja Drakslerja, abs. arheologije, in nadzorom doc. dr. Philipa Masona, univ. dipl. arheologa. Dela so potekala 17. in 18. 6. 2005.

Obravnavani odsek kanalizacije poteka ob cesti, ki gre skozi naselje Zalog. Pregledana površina leži na dvignjenih terasah na levem bregu reke Krke ob sotočju Temenice s Krko. Prostor je precej

gosto pozidan, načrtovana trasa kanalizacije pa večinoma poteka po njivah, travnikih, vrtovih in razraščanih površinah. Območje zahodno od Zaloga, vključno z naseljem, leži na dvignjeni terasi, ki jo geološko označujeta pleistocenska glina in alevrolit, vzhodno od Zaloga pa se teren spusti in je prekrit z aluvialnimi rečnimi naplavinami reke Temenice ob sotočju z reko Krko.

Območje I: območje zahodno od Zaloga, kjer trasa kanala poteka po cesti Loka–Zalog in zajema tudi samo naselje pri sotočju Temenice s Krko.

Območje II: območje vzhodno od Zaloga, kjer trasa kanala poteka iz Zaloga do Češče vasi po poplavni ravnini nad levim bregom reke Temenice.

Ugotovljene arheološke sledi

1. Hribe (ZE I/15B, parc. št. 1547/1 k.o. Goreinja Straža) – 2 kosa prazgodovinske keramike nakazujeta na potencialno prazgodovinsko arheološko najdišče, najverjetneje naselbinske narave.

Philip Mason, Matej Draksler, Ildikó Pintér

232

EŠD: /

Naselje: Zatočnin

Občina: Tolmin

Ime: planina Pretovč

Področje: A

Obdobje: mezolitik

Vrsta dela: 1

V okviru večletnega raziskovalnega programa UNESCO MAB Julijske Alpe, ki ga vodi Triglavski narodni park, in na podlagi dovoljenja ministra za kulturo št. 616-9/99 je maja 2002 Janez Bizjak na traktorski poti in v njenih stranskih brežinah planine Pretovč evidencialno prve površinske najdbe kamenodobne industrije.

Planina Pretovč leži severno od Mrzlega vrha (1359 m) na izrazitem prevalu med dolinama Tolminke in Mrzlega potoka, ki teče proti Soči. Prva arheološka najdiščna točka je Zgornji Pretovč, in sicer na obeh straneh traktorske poti pri lovski koči. Kamenodobno orodje je bilo najdeno tudi spodaj, nekaj deset metrov pod hlevi planine Pretovč, kar smo poimenovali najdiščna točka Pretovč II.

Po najdbi prvih odbitkov sta več površinskih pregledov planine v letu 2002 in 2003 opravila Janez Bizjak in Pavel Jamnik. Nabrala sta nekaj sto primerkov, med katerimi so tudi tipološko določljiva mezolitska orodja. Nabrani material je bil predan Tolminskemu muzeju in se tam tudi

hrani. Na podlagi številnih najdb sta septembra 2004 Inštitut za arheologijo ZRC SAZU in Tolminski muzej ob sodelovanju s Triglavskim narodnim parkom izvedla arheološko izkopavanje. Poročilo je objavljeno v AV šte. 56/2005, na str. 37.

Janez Bizjak, Pavel Jamnik

233

EŠD: 20749

Naselje: Zavrtec

Občina: Idrija

Ime: Zavrtec – kapelica na domačiji pri

Možinotu

Naslov: Zavrtec 12

Področje: E

Obdobje: druga polovica 19. stoletja

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Na domačiji pri Možinotu stoji znamenje v obliki kapelice. Predvidevam, da je bilo pozidano v drugi polovici 19. stoletja, o čemer priča ohranjen bobrovec z letnico 186(.). Znamenje je eno od štirih procesionalnih znamenj v vasi.

Kapelica je zidana iz klesanega kamna »grintavca«. Pred obnovo je imela dvokapno streho, ki je bila vsaj dvakrat obnovljena.

Po naročilu lastnikov sem za obnovo pripravila kulturnovarstvene pogoje in načrtovala sondiranje ostenja, ker sem predvidevala, da je kapelica poslikana, tako kot kapelica pri Brnku in še nekaj objektov v vasi. Vendar je lastnik že pred prihodom restavratorja nestrokovno odbil omet in ohranil se je le fragment poslikave s čelne strani kapelice.

Obnovljena kapelica in kašča na domačiji pri Možinotu (foto: Andrejka Ščukovt)

Ob sondiranju smo v kapelici odkrili manjšo nišo, v kateri je verjetno stala lesena plastika device Marije, ki jo hranijo v domači hiši.

Na podlagi preiskav, ugotovitev, tehničnega posnetka stanja, predvsem pa zaradi nastalih razmer, smo izdelali rekonstrukcijo znamenja: rekonstruirana je bila trikapna streha, za kritino pa izbran bobrovec. Izveden je bil sims, prezentirana niša in v nišo položen tlak iz lokalnega kamna. Izveden je bil zaglajeni apneni omet, pleskanje po izdelani barvni študiji, na čelno pročelje pa naslikan Marijin monogram.

Andrejka Ščukovt

234

EŠD: 5903

Naselje: Zavrh pod Šmarno goro

Občina: Medvode

Ime: Zavrh pod Šmarno goro – arheološko območje gradišče nad Zavrhom

Področje: A

Obdobje: srednji vek

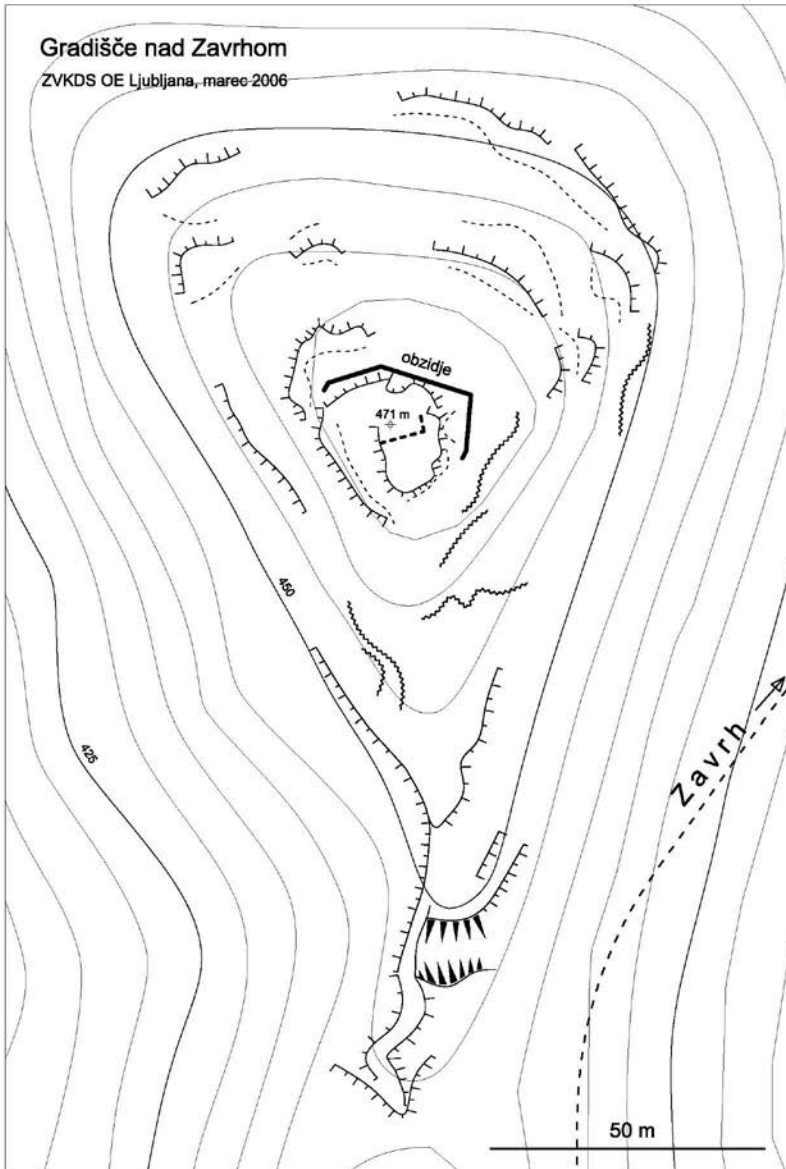
Vrsta dela: 8

Iz severnega vznožja šmarnogorske Grmade se dviga gradišče nad Zavrhom (471 m), ki je v prostorskih in spomeniškovarstvenih aktih opredeljeno kot prazgodovinsko, rimsko in srednjeveško najdišče. Na umetno izravnani skalni kopi je najverjetneje v srednjem veku stala manjša utrdba, dostop po sedlu med Gradiščem in masivom Grmade pa je bil zavarovan z obrambnim jarkom. Na severni strani vrha je ohranjeno okoli 36 m dolgo in slab meter široko, dvakrat zalomljeno obzidje, od kat-

Kapelica pred obnovo (fotografija iz leta 1999)

Gradišče nad Zavrhom, tlorisni načrt

erega so vidne štiri vrste natančno zloženih klesancev z dimenzijami 30 x 10–15 cm. Na vzhodu in zahodu zid prehaja v nizke skalne stopnje in strmino. Na najvišjem platoju je v pokresani skali zaznaven manjši pravokoten objekt. Najdišče obsega tudi več umetnih teras, ki jim sledimo na severnem pobočju hriba pod obzidjem. V okviru regnosciranja višinskih najdišč pod okriljem Iza

ZRC SAZU je bila leta 1981 na vzhodni strani utrdbe izkopana manjša sonda. Žal je slišati tudi o številnih najdbah, ki so jih iz najdišča, na katerem je le malo sedimentov, iztrgali iskalci z detektorji. Nekoliko nižje se odpira vhod v arheološko nedvomno zanimivo jamo Matjaževe kamre.

Andrej Gaspari

235

EŠD: /

Naselje: Zgornje Vodale

Občina: Sevnica

Področje: A

Obdobje: prazgodovina

Vrsta dela: 1

Jože Papež iz Zgornjih Vodale pri Tržišču je v gozdu nad vasjo našel kamnito jezičasto sekuro. Dolga je 7,7 cm, široka 4,3 cm in ima premer 1,6 cm. Najdbo hrani najditelj.

Borut Križ

236

EŠD: 12979

Naselje: Zgornji Brnik

Občina: Cerklje na Gorenjskem

Ime: domačija Zgornji Brnik 63

Naslov: Zgornji Brnik 63

Področje: E, A

Vrsta dela: 4, 7

Domačija Zgornji Brnik 63 je bila evidentirana kot enota dediščine leta 2000. Domačijo so lastniki želeli prodati s pomočjo nepremičninske organizacije. Tako je bila na zavod naslovljena vloga, kako ravnati z domačijo v primeru prodaje. Na podlagi oglada celotne domačije, prostora, na katerem stoji, in notranjosti ter pogovora s takratno lastnico sem predlagala, da se domačija zavaruje in vpiše v register kulturne dediščine. V primeru prodaje je bil tudi dan predlog, kakšna naj bi bila njena primerna namembnost in prenova, v obliki predhodnih kulturnovarstvenih pogojev.

Domačija je bila prodana in v njej bodo uredili hotel, gostilno, restavracijo in večnamensko

dvorano. Čeprav je bilo sprva predvideno, da se ohrani celotna stanovanjska hiša s prizidkom, pod katerim je klet, se je med gradnjo pokazalo, da to ni mogoče. Slabe temelje in ne preveč kakovostni prizidek so izvajalci nadomestili z novogradnjo in jo umestili kot nov prizidek, kjer bo tudi prenočitveni del. Ohranili pa se bodo kmečka hiša, gospodarsko poslopje in dvorišče. Gradbena dela na enoti dediščine se izvajajo tudi v letošnjem letu.

Mojca Terčelj Otorepec

237

EŠD: 3530

Naselje: Zibika

Občina: Šmarje pri Jelšah

Ime: cerkev sv. Jerneja

Področje: UA

Obdobje: druga polovica 17. stoletja

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Pri obnovi notranjščine župne cerkve leta 1994 je bila pod novejšimi ometi v koru najdena stenska poslikava iz druge polovice 17. stoletja. Interventna sredstva za injektiranje ometov je zagotovila Občina Šmarje pri Jelšah. Sredstva za restavriranje poslikav je Ministrstvo za kulturo prvič odobrilo v letu 1998. Program restavriranja stenskih poslikav pa se je uresničeval s premalo odobrenih sredstev v letih 1999, 2001 in 2003. Ko so bili v letu 1999 odstranjeni recentni beleži, se je na oboku pokazala dekorativna poslikava z viticami, iz katerih rastejo listi, grozdje, več vrst rož, rožnih popkov. Na podlagi poslanih barvnih vzorcev je Ivo Nemeč iz Restavratorskega centra RS opravil analize barvnih tonov dekorativne poslikave na stropu. Na stenah kora je v spodnjem delu slabo ohranjena zavesa. Nad njo so slabše ohranjene celopostavne podobe dvanajstih apostolov. Apostol na levem ostenju slavoloka drži v desnici kratek premet in na držalu zgoraj še neki dodatek. Na severni steni kora apostolu sv. Pavlu, ki ima v levici meč, sledi sv. Rok (ali sv. Jakob st.), ki v levici drži popotno palico s križem na vrhu in bučo za vodo, obešeno na njej, z desnico pa ob razkritem bedru drži zaprto knjigo. Nato sledi apostol z iztegnjeno levico, ki kaže prazno dlan; poškodovano desnico ima položeno na prsih. Levo poleg njega je gotski zakramentarij z napisom (L)IQVORES SACR(I). Na severni podolžnici so tri postave apostolov: belolasi in belobradi starejši mož, ki z obema rokama drži knjigo, nato sledi apostol z betom (gorjačo) v levici in desnico, stisnjeno v pest. Poleg njega stoji najbolj poškodovana figura s knjigo v levici,

desnica pa je brez atributa. Na južni steni kora stoji na sosvodnici apostol z dolgo palico v levici in zaprto knjigo v desnici. Obe roki ima sklenjeni pred seboj. Desno od njega stoji apostol s križem na dolgi palici v upognjeni levici. Leva stran telesa je bila uničena pri predelavi novega okna. Desno od okna je ohranjen le spodnji del telesa apostola z dolgo tanko palico. Sledi apostol sv. Andrej s križem. Na desnem, južnem ostenju slavoloka stoji dvanajsti apostol, ki z iztegnjenim kazalcem in sredincem desnice kaže na napis na prsih. Nad apostoli in na ostenjih sosvodnic so angeli, ki v rokah nosijo orodja Kristusovega mučeništva. Od severne stene v smeri urnega kazalca si sledijo: križ, steber, bič, šibe, trnova krona, žebliji, kladivo, klešče, goba, sulica, mošnja, Veronikin prt. Poslikava je narejena v freskotehniko in je kombinirana s sekotechniko.

Poleg poslikav na notranji in zunanji slavoločni steni je bila najmočneje poškodovana severna stena kora na mestih, kjer je bila brez predhodnega sondiranja položena električna napeljava. Retuširanje manjkajoče poslikave se je izvedlo dvostopenjsko. V prvi fazi so se retuširali poškodovani deli ohranjene figuralike in rastlinskega okrasa z metodo črtkanja tistih površin, ki so bile dobro ohranjene in se jih da smiselno povezati. V drugi fazi so se z lokalnimi barvnimi toni povezovala uničene površine. Retuširalo se je v načinu *tratteggio*, z oksidnimi barvami in primalom kot vezivom. Za dokončanje restavratorskih del kora bo treba v nivoju talnega zidca retuširati ostanke slikane zaves in dekorativno poslikavo na oboku za velikim oltarjem, potem ko bo ob restavriranju ta demontiran. Decentne retuše restavratorke Jasne Radšel so bile v skladu s konservatorskimi izhodišči izvedene kvalitetno in dobro.

Bogdan Badovinac

238

EŠD: 9320

Naselje: Žerjav

Občina: Črna na Koroškem

Ime: separacija

Naslov: Žerjav 80

Področje: Z, T

Obdobje: 1912–1914

Vrsta dela: 4, 6, 7, 8

Objekt za separacijo je naslonjen na strmo skalno pobočje na desnem bregu reke Meže. V separaciji so v preteklosti ločevali čiste koncentrate svinca in cinka od jalovine, danes pa z istim postopkom pridobivajo kamnite agregate in proizvajajo in-

dustrijsko pripravljene suhe maltne mešanice.

Objekt je visok 55,7 m. Tako gradnjo so izrabili zato, da bi za transport izkopanega materiala izrabili silo težnosti. Separacija predstavlja za tisti čas revolucionarno spremembo, saj so se z njeno izgradnjo povečale kapacitete predelave rude z manjšim fizičnim naporom delavcev. Je edina taka stavba v Sloveniji in ena redkih v Evropi.

Do prve obnove je prišlo leta 1997, ko je izbruhnil požar v zgornji etaži separacije. Poškodovana in od požara uničena streha se je nadomestila z novo streho v istih materialih.

Sistematično se je začela obnavljati fasada objekta, tako da je bila v preteklem letu izvedena približno petina vseh fasadnih površin, toliko pa je bilo tudi zamenjanih oken in površin streh. Namesto prejšnje profilirano pločevinaste kritine je objekt zdaj pokrit s profilirano pocinkano kritino debeline 0,6 mm z obrizgom barve 9002. Poškodovan fasadni omet se je odstranil s pritiskom vode 80–100 barov do zdrave površine. S pomočjo sondiranja se je ugotovil barvni odtonek starega ometa, kar je tudi upoštevano pri novem oplesku.

Impozantnost stavbe v prostoru izgublja veljavo, saj v neposredni bližini objekta mimo vednosti spomeniške službe rastejo nove stavbe, ki neperimerno zaznamujejo ozko žerjavsko kotlino. Prihodnost separacije je negotova, posebej zato, ker gre za velik objekt, ki ga lastnik sam ne bo mogel obnoviti in vzdrževati. Kljub temu smo se tudi pri nas začeli zavedati vrednosti in pomena historične industrijske arhitekture. Vodilo in vzgled so nam lahko številni primeri z Zahoda, kjer so opuščenim industrijskim objektom dali z refunkcionalizacijo nove vrednote in uporabnost, še vedno pa so prepoznavni in predvsem z ekonomskega vidika prinašajo dobiček. Varovanje in prezentiranje avtentičnih industrijskih obratov in objektov kot živih muzejev na eni strani ter možna preureditev v kulturne centre in prireditvene prostore na drugi odpirata cel niz možnosti moderne revalorizacije ter uporabo kulturnih spomenikov industrijskega značaja tudi v druge namene. S tem ne izgubljam o identitete nekoč industrijskih obratov, prav nasprotno, predstavljamo železarsko dediščino Koroške.

Dean Damjanović

239

EŠD: 3543

Naselje: Žiče

Občina: Slovenske Konjice

Ime: cerkev sv. Petra

Področje: UA

Obdobje: barok, historicizem

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7, 8

Leta 2002 je župnijski urad Žiče na podlagi projekta preoblikovanja notranjščine kora in dela ladje, za katerega ni pridobil kulturnovarstvenega soglasja, brez vednosti zavoda in predhodnih raziskav dal v koru in ladji odstraniti starejši tlak in nasutje ter položiti nov cementni estrih in nanj nov kamnit tlak. Dela so bila izvedena brez predpisanega arheološkega nadzora. V ladji sta skrajšani oltarni menzi stranskih oltarjev in menza velikega oltarja v koru, pred katerim sta novi betonski stopnici. Brez predhodnega sondiranja so bili na stenah ladje in kora do okenskih polic odstranjeni starejši ometi. V koru in ladji je napeljana nova električna napeljava z novimi svetili, prav tako brez predhodno odobrenega načrta. V ladji so narejene nove stopnice na pevski kor. Cerkvene klopi so odstranjene na nam neznano lokacijo. Pred glavnim vhodom v cerkev ladje so odstranjene kamnite baročne stopnice in zamenjane z betonskimi, obloženi s kamnitimi ploščami. Kamniti okvirji vhodov v zvonico in zakristijo so v celoti novi. Prav tako sta bazi z deli podbojev zahodnega portala z letnico 1705 zamenjani z enostavno oblikovanim kvadrom. Tudi podstavek baz podbojev južnega portala z letnico 1661 je zamenjan z enostavno oblikovanim kvadrom, ki je narejen v neustreznem kamnu. Inšpektoratu RS za kulturno dediščino smo poslali prijavo o nedovoljenih posegih v kulturni spomenik. V letu 2003 smo župnijskemu uradu dovolili odstranitev mrliške vežice, prislonjene ob zahodno steno zvonika in severno steno ladje. Pred izvedbo novih fasadnih ometov smo predhodno sondirali in izmerili celotno zunanjšino. V severni steni ladje smo odkrili zazidan gotški portal brez ohranjenega ločnega dela. Podboj na levem ostenju ima porezan rob in dobro ohranjeno ajdovo zrno. Na desnem ostenju je bil del ajdovega zrna uničen ob montaži plinske pipe. Vhod je bil zazidan in ometan s plastjo baročnega ometa. Na severni steni ladje so bile na mestu, kjer je bila prislonjena mrliška veža, ohranjene tri plasti starejših ometov. Na podstrešju mrliške vežice je bila na zahodni steni zvonika ohranjena baročna arhitekturna poslikava zvonika. Osnovna barva zvonika je rdeča, slikani medaljonasti vogalniki, delilni vencí in obroba gotске line so bele barve. Pod gladko zaribanim ometom je bil ohranjen glajen grobozrnat gotški omet, z ostanki gotске arhitekturne poslikave v rdeči barvi. Zvonik je prislonjen k severni steni ladje in kora. Na južni steni ladje in na kornem zaključku je bila najdena vogalna pos-

likava v obliki kvadrov temnomodre barve. Kamnita baročna okna na zvoniku so dobro ohranjena in niso poškodovana. Baročno platišče ur je bilo naknadno dvakrat barvano. Na podlagi sondiranja in meritev smo župnijskemu uradu Žiče, ki je v celoti financiral obnovo zunanjšine, posredovali pogoje in načrt za rekonstrukcijo fasadnih poslikav.

Bogdan Badovinac

240

ESD: 903

Naselje: Žužemberk

Občina: Žužemberk

Ime: Žužemberk – grad

Področje: UA

Obdobje: 12.–18. stoletje

Vrsta dela: 4, 5, 6, 7

Grad Žužemberk stoji na skalni pečini nad reko Krko kot osrednja dominantna naselja Žužemberk ter je ne glede na to, da je danes deloma razvalina, lep primer raščene grajske arhitekture od 12. do 18. stoletja s poudarjeno višinsko dominantno pokoncu druge svetovne vojne zrušenega osrednjega stolpa in renesančnim obzidnim obročem z vencem stolpov in bastij. Dokler je bilo še ohranjeno grajsko jedro, je stavbna zasnova poudarjala kopičenje stavbnih mas, ki so se stikale v slokem srednjeveškem stolpu.

V letu 2005 je podjetje SGI, d. o. o., iz Ljubljane izvedlo zamenjavo kritine in sanacijo lesene strešne konstrukcije na treh severnih grajskih stolpih. Nova kritina je naravno rdeči opečni bobrovec podjetja Tondach, d. o. o. Sočasno je izvajalec začel izgradnjo dvoriščnega montažnega hodnika ob severnem obodnem zidu. Osnovna konstrukcija hodnika, ki ga izdelujejo po načrtu arhitekta Maruše Zorec, so v zid sidrani jekleni profili, pohodne površine in ograja pa so izdelani iz hrastovih letev.

Geodetski inštitut Slovenije je izdelal fotogrametrično rekonstrukcijo določenih grajskih stavbnih segmentov (Projekt določitve osnovnih gabaritov delov obzidja gradu Žužemberk, junij 2005) za potrebe izdelave projektne dokumentacije za njihovo stavbno konsolidacijo in prezentacijo. Predmet obdelave so bili predvsem obe razvalini južnih stolpov (stolpa št. 5 in 6) nad reko Krko, jugovzhodni stolp (stolp št. 7) in delno porušeni vzhodni obodni zid gradu med stolpoma št. 7 in 1. Fotogrametrično rekonstrukcijo nekdanjih gabaritov in okenskih odprtín so izdelali na podlagi obdelave obstoječe fotodokumentacije

z metodo projekтивne transformacije, s katero so določene dele fasad iz slike prevzorčili (zasuk in sprememba merila) na izbrane referenčne točke ter na podlagi izmere arhitekturnih detajlov na objektu, ki so vidni tudi na uporabljenih arhivskih fotografijah.

Tomaz Golob

Kazalo posameznih spomenikov po naseljih

	Naselje	Občina	Področje
1	Ajdovščina	Ajdovščina	A
2	Ajdovščina	Ajdovščina	A
3	Ajdovščina	Ajdovščina	A
4	Ajdovščina	Ajdovščina	A
5	Bala Cerkev	Novo mesto	A
6	Bevke	Vrhnika	A
7	Bojanci	Črnomelj	UA
8	Boštanj, Brestanica	Sevnica, Krško	A
9	Bovec	Bovec	A
10	Bovec	Bovec	Z
11	Brežice	Brežice	A
12	Brežice	Brežice	E, U, UA
13	Brje pri Komnu	Sežana	Z
14	Brje pri Komnu	Sežana	Z
15	Brje pri Komnu	Sežana	Z
16	Brje pri Komnu	Komen	Z
17	Bukovica	Nova Gorica	A
18	Celje	Celje	A, Z
19	Celje	Celje	A
20	Cerkno	Cerkno	Z
21	Cmereška Gorca	Podčetrtek	UA
22	Čatež ob Savi	Brežice	A
23	Čatež ob Savi	Brežice	A
24	Čatež ob Savi	Brežice	A
25	Čelovnik	Sevnica	UA, R
26	Črni Vrh	Idrija	E, UA
27	Črniče	Ajdovščina	Z
28	Črnomelj	Črnomelj	A
29	Črnomelj	Črnomelj	A
30	Črnomelj	Črnomelj	UA
31	Črnomelj	Črnomelj	UA
32	Dobrič	Polzela	UA
33	Dolenje Karteljevo	Novo mesto	A
34	Dolenje Kronovo	Novo mesto	A
35	Dolenji Noveki	Cerkno	Z
36	Dolnja stara vas	Šentjernej	A
37	Domanjševci	Šalovci	UA, R
38	Dornava	Dornava	E
39	Draga	Medvode	A
40	Dramlje	Šentjur pri Celju	UA
41	Drankovec	Pesnica	E
42	Drevenik	Rogaška Slatina	UA
43	Drežniške Ravne	Kobarid	A
44	Družinska vas	Novo mesto	A
45	Družinska vas	Novo mesto	A
46	Dvor	Ljubljana	A

47	Florjan	Šoštanj	UA
48	Gažon	Koper	A
49	Godovič	Idrija	E, UA
50	Goljevica	Kanal ob Soči	A
51	Gomilsko	Braslovče	UA
52	Gomilsko	Braslovče	UA
53	Gorenje Radulje	Škocjan	E
54	Gorenje Skopice	Brežice	A
55	Gorenje Šmarješke Toplice	Novo mesto	A
56	Gornji Slaveči	Kuzma	E, T
57	Grad	Grad	UA
58	Grgar	Nova Gorica	A
59	Griblje	Črnomelj	A
60	Griblje	Črnomelj	A
61	Grize	Žalec	UA, A
62	Hrašče pri Podnanosu	Vipava	E
63	Hrib	Novo mesto	A
64	Hrušica	Jesenice	Z
65	Ig	Ig	A
66	Ig	Ig	A
67	Imenska Gorca	Podčetrtek	UA
68	Jamnik	Kranj	Z
69	Jazbina	Črna na Koroškem	UA, R
70	Kamna Gorica pri Ljubljani	Ljubljana	A
71	Kneške Ravne	Tolmin	E
72	Kobarid	Kobarid	A
73	Kobilje	Kobilje	E
74	Kompolje	Sevnica	UA
75	Koper	Koper	A
76	Koper	Koper	A
77	Koper	Koper	A
78	Koper	Koper	A
79	Koper	Koper	UA
80	Koper	Koper	UA
81	Koper	Koper	UA
82	Kozje	Kozje	UA
83	Kranj	Kranj	A
84	Kranj	Kranj	A
85	Krašče, Spodnji Tuštanj, Dvorje, Stegne	Moravče	E, UZ
86	Krn	Kobarid	A
87	Krn	Kobarid	A
88	Lemberg pri Šmarju	Šmarje pri Jelšah	UA
89	Lendava	Lendava	UA
90	Lepena	Bovec	Z
91	Lešnica	Novo mesto	A
92	Libeliče	Dravograd	E, UA
93	Limbarska gora	Moravče	E, UA, A
94	Ljubljana	Ljubljana	A
95	Ljubljana	Ljubljana	A
96	Ljubljana	Ljubljana	A

97	Ljubljana	Ljubljana	A
98	Ljubljana	Brezovica	A, UA
99	Loka pri Zidanem Mostu	Sevnica	UA, R
100	Loka pri Žusmu	Šentjur pri Celju	UA
101	Lokovec	Nova Gorica	E
102	Lože	Vipava	UA
103	Mačkovec	Novo mesto	A
104	Malečnik	Maribor	A
105	Maribor	Maribor	E
106	Marija Dobje	Šentjur pri Celju	UA
107	Marija Dobje	Šentjur pri Celju	UA
108	Medno	Ljubljana	A
109	Medno	Ljubljana	A
110	Mekinje	Kamnik	UA
111	Metlika	Metlika	UA
112	Metlika	Metlika	A
113	Modreje	Tolmin	Z
114	Moste pri Žirovnici	Žirovnica	Z
115	Murska Sobota	Murska Sobota	UA, R
116	Negova	Gornja Radgona	UA
117	Nevlje	Kamnik	UA
118	Nova Cerkev	Vojnik	UA
119	Novo mesto	Novo mesto	A
120	Novo mesto	Novo mesto	A
121	Novo mesto	Novo mesto	A
122	Novo mesto	Novo mesto	A
123	Novo mesto	Novo mesto	A
124	Novo mesto	Novo mesto	R
125	Novo mesto	Novo mesto	E, UA, Z
126	Novo mesto	Novo mesto	UA
127	Olimje	Podčetrtek	UA
128	Olimje	Podčetrtek	UA
129	Orešje	Novo mesto	A
130	Osrečje	Škocjan	A
131	Osrečje	Škocjan	A
132	Otočec	Novo mesto	E, UA, Z
133	Piran	Piran	U, A
134	Pišece	Brežice	UA, R
135	Podčetrtek	Podčetrtek	UA
136	Podkraj pri Hrušici	Ajdovščina	E
137	Podljubelj	Trzič	UA
138	Podnanos	Nova Gorica	A
139	Podpeca	Črna na Koroškem	E
140	Podsreda	Kozje	UA
141	Podstenice	Dolenjske Toplice	Z
142	Podstenice	Dolenjske Toplice	Z
143	Podzemelj	Metlika	A
144	Polički Vrh	Pesnica	E, R
145	Ponikva	Šentjur pri Celju	UA
146	Pržanj pri Ljubljani	Ljubljana	A

147	Ptuj	Ptuj	UA
148	Ptuj	Ptuj	Z, UA
149	Ptujska Gora	Majšperk	E, UR.KR
150	Radeče	Radeče	UA
151	Radovljica	Radovljica	Z
152	Rajec	Brežice	UA
153	Rajec	Brežice	UA, UR.KR
154	Rateče	Kranjska Gora	E
155	Ravne na Koroškem	Ravne na Koroškem	T, Z
156	Reva pri Dobrniču	Trebnje	A
157	Robidišče	Kobarid	E
158	Rodica	Domžale	UA
159	Semič	Semič	UA
160	Skorno pri Šoštanju	Šoštanj	UA
161	Slatina	Kungota	E
162	Slivnica pri Mariboru	Hoče - Slivnica	A
163	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec	UA, R
164	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec	UA, A
165	Slovenska Bistrica	Slovenska Bistrica	A
166	Smast	Kobarid	A
167	Smlednik	Medvode	A
168	Smolnik	Ruše	E, UA
169	Soča	Bovec	Z
170	Spodnje Hoče	Hoče - Slivnica	A
171	Strahomer	Ig	A
172	Stranje pri Škocjanu	Škocjan	E
173	Straža	Novo mesto	A
174	Strelac	Novo mesto	A
175	Strnec pri Sv. Florjanu	Rogaška Slatina	UA
176	Strojna	Ravne na Koroškem	E
177	Studenice	Slovenska Bistrica	UA
178	Sv. Ema	Podčetrtek	UA
179	Sv. Lovrenc	Prebold	UA
180	Svetelka	Šentjur pri Celju	E
181	Sveti Florijan	Rogaška Slatina	UA
182	Svetinje	Ormož	E
183	Šempeter pri Gorici	Šempeter - Vrtojba	UA
184	Šentrupert na Dolenjskem	Trebnje	UA, R
185	Šentviška gora	Tolmin	A
186	Škalce	Slovenske Konjice	UA
187	Škocjan pri Divači	Divača	A
188	Škocjan pri Divači	Divača	E, U
189	Škocjan	Škocjan	E, Z
190	Šmarata	Loška dolina	A
191	Šmartno	Brda	A
192	Šmartno na Pohorju	Slovenska Bistrica	E
193	Šmartno ob Paki	Šmartno ob Paki	UA
194	Šmartno pri Slovenj Gradcu	Slovenj Gradec	UA, A
195	Šmatevž	Braslovče	UA
196	Šoštanj	Šoštanj	UA

197	Štanjel	Komen	Z
198	Tomaj	Sežana	A
199	Tomažja vas	Škocjan	A
200	Topla	Črna na Koroškem	E
201	Trbovlje	Trbovlje	UA
202	Trebnje	Trebnje	A
203	Trebnje, Stari trg	Trebnje	A
204	Trnovec	Sevnica	UA, R
205	Trška Gora	Novo mesto	UA
206	Trška Gora	Novo mesto	R
207	Trzin	Trzin	Z
208	Tržič	Tržič	UA
209	Tržič	Tržič	UA
210	Tržišče	Rogaška Slatina	UA
211	Turnišče	Turnišče	E, UA
212	Velenje	Velenje	UA
213	Velenje	Velenje	UA
214	Veržej	Veržej	UA
215	Vesela Gora	Trebnje	E, UA, Z
216	Vinica	Črnomelj	Z
217	Vinji Vrh	Novo mesto	A
218	Vinji Vrh	Novo mesto	A
219	Vinji Vrh pri Semiču	Semič	A
220	Vipava	Vipava	A
221	Vipava	Vipava	UA
222	Vipava	Vipava	A
223	Vipavski Križ	Ajdovščina	E
224	Vojnik	Vojnik	UA
225	Vojnik	Vojnik	A
226	Vojsko	Idrija	Z
227	Volčji Potok	Kamnik	UA
228	Vrhnika	Vrhnika	A
229	Vrhpolje pri Vipavi	Vipava	E, UA
230	Vršič	Kranjska Gora	Z
231	Zalog pri Prečni, Češča vas	Novo mesto	A
232	Zatolmin	Tolmin	A
233	Zavratec	Idrija	E
234	Zavrh pod Šmarno goro	Medvode	A
235	Zgornje Vodale	Sevnica	A
236	Zgornji Brnik	Cerklje na Gorenjskem	E, A
237	Zibika	Šmarje pri Jelšah	UA
238	Žerjav	Črna na Koroškem	Z, T
239	Žiče	Slovenske Konjice	UA
240	Žužemberk	Žužemberk	UA

Kazalo posameznih spomenikov po strokovnem področju

Področje	Št.	Obdobje	Naselje	Občina
A	70	paleolitik	Kamna Gorica pri Ljubljani	Ljubljana
A	43	mezolitik	Drežniške Ravne	Kobarid
A	87	mezolitik	Krn	Kobarid
A	232	mezolitik	Zatolmin	Tolmin
A	59	neolitik	Griblje	Črnomelj
A	22	eneolitik	Čatež ob Savi	Brežice
A	59	eneolitik	Griblje	Črnomelj
A	219	eneolitik	Vinji Vrh pri Semiču	Semič
A	33	bronasta doba	Dolenje Karteljevo	Novo mesto
A	29	bronasta doba	Črnomelj	Črnomelj
A	70	bronasta doba	Kamna Gorica pri Ljubljani	Ljubljana
A	104	bronasta doba	Malečnik	Maribor
A	162	bronasta doba	Slivnica pri Mariboru	Hoče - Slivnica
A	167	bronasta doba	Smlednik	Medvode
A	219	bronasta doba	Vinji Vrh pri Semiču	Semič
A	28	pozna bronasta doba	Črnomelj	Črnomelj
A	121	pozna bronasta doba	Novo mesto	Novo mesto
A	122	pozna bronasta doba	Novo mesto	Novo mesto
A	22	starejša železna doba	Čatež ob Savi	Brežice
A	29	starejša železna doba	Črnomelj	Črnomelj
A	33	starejša železna doba	Dolenje Karteljevo	Novo mesto
A	50	starejša železna doba	Goljevica	Kanal ob Soči
A	55	starejša železna doba	Gorenje Šmarješke Toplice	Novo mesto
A	83	starejša železna doba	Kranj	Kranj
A	103	starejša železna doba	Mačkovec	Novo mesto
A	121	starejša železna doba	Novo mesto	Novo mesto
A	185	starejša železna doba	Šentviška gora	Tolmin
A	202	starejša železna doba	Trebnje	Trebnje
A	218	starejša železna doba	Vinji Vrh	Novo mesto
A	28	železna doba	Črnomelj	Črnomelj
A	173	železna doba	Straža	Novo mesto
A	8	mlajša železna doba	Boštanj, Brestanica	Sevnica, Krško
A	22	mlajša železna doba	Čatež ob Savi	Brežice
A	104	mlajša železna doba	Malečnik	Maribor
A	121	mlajša železna doba	Novo mesto	Novo mesto
A	170	mlajša železna doba	Spodnje Hoče	Hoče - Slivnica
A	185	mlajša železna doba	Šentviška gora	Tolmin
A	6	prazgodovina	Bevke	Vrhnika
A	11	prazgodovina	Brežice	Brežice
A	23	prazgodovina	Čatež ob Savi	Brežice
A	34	prazgodovina	Dolenje Kronovo	Novo mesto
A	46	prazgodovina	Dvor	Ljubljana
A	58	prazgodovina	Grgar	Nova Gorica
A	60	prazgodovina	Griblje	Črnomelj
A	63	prazgodovina	Hrib	Novo mesto
A	84	prazgodovina	Kranj	Kranj

A	86	prazgodovina	Krn	Kobarid
A	96	prazgodovina	Ljubljana	Ljubljana
A	108	prazgodovina	Medno	Ljubljana
A	112	prazgodovina	Metlika	Metlika
A	120	prazgodovina	Novo mesto	Novo mesto
A	123	prazgodovina	Novo mesto	Novo mesto
A	130	prazgodovina	Osrečje	Škocjan
A	138	prazgodovina	Podnanos	Nova Gorica
A	143	prazgodovina	Podzemelj	Metlika
A	166	prazgodovina	Smast	Kobarid
A	198	prazgodovina	Tomaj	Sežana
A	218	prazgodovina	Vinji Vrh	Novo mesto
A	231	prazgodovina	Zalog pri Prečni, Češča vas	Novo mesto
A	235	prazgodovina	Zgornje Vodale	Sevnica
A	78	zgodnje rimsko obdobje	Koper	Koper
A	83	zgodnje rimsko obdobje	Kranj	Kranj
A	84	zgodnje rimsko obdobje	Kranj	Kranj
A	187	zgodnje rimsko obdobje	Škocjan pri Divači	Divača
A	222	zgodnje rimsko obdobje	Vipava	Vipava
A	1	rimsko obdobje	Ajdovščina	Ajdovščina
A	2	rimsko obdobje	Ajdovščina	Ajdovščina
A	3	rimsko obdobje	Ajdovščina	Ajdovščina
A	4	rimsko obdobje	Ajdovščina	Ajdovščina
A	5	rimsko obdobje	Bala Cerkev	Novo mesto
A	6	rimsko obdobje	Bevke	Vrhnika
A	8	rimsko obdobje	Boštanj, Brestanica	Sevnica, Krško
A	9	rimsko obdobje	Bovec	Bovec
A	17	rimsko obdobje	Bukovica	Nova Gorica
A, Z	18	rimsko obdobje	Celje	Celje
A	19	rimsko obdobje	Celje	Celje
A	22	rimsko obdobje	Čatež ob Savi	Brežice
A	23	rimsko obdobje	Čatež ob Savi	Brežice
A	24	rimsko obdobje	Čatež ob Savi	Brežice
A	28	rimsko obdobje	Črnomelj	Črnomelj
A	29	rimsko obdobje	Črnomelj	Črnomelj
A	34	rimsko obdobje	Dolenje Kronovo	Novo mesto
A	36	rimsko obdobje	Dolnja stara vas	Šentjernej
A	48	rimsko obdobje	Gažon	Koper
A	54	rimsko obdobje	Gorenje Skopice	Brežice
A	59	rimsko obdobje	Griblje	Črnomelj
A	60	rimsko obdobje	Griblje	Črnomelj
A	66	rimsko obdobje	Ig	Ig
A	91	rimsko obdobje	Lešnica	Novo mesto
A	94	rimsko obdobje	Ljubljana	Ljubljana
A	96	rimsko obdobje	Ljubljana	Ljubljana
A	112	rimsko obdobje	Metlika	Metlika
A	123	rimsko obdobje	Novo mesto	Novo mesto
A	130	rimsko obdobje	Osrečje	Škocjan
A	156	rimsko obdobje	Reva pri Dobrniču	Trebnje
A	162	rimsko obdobje	Slivnica pri Mariboru	Hoče - Slivnica

A	165	rimsko obdobje	Slovenska Bistrica	Slovenska Bistrica
A	170	rimsko obdobje	Spodnje Hoče	Hoče - Slivnica
A	171	rimsko obdobje	Strahomer	Ig
A	203	rimsko obdobje	Trebnje, Stari trg	Trebnje
A	218	rimsko obdobje	Vinji Vrh	Novo mesto
A	219	rimsko obdobje	Vinji Vrh pri Semiču	Semič
A	220	rimsko obdobje	Vipava	Vipava
A	228	rimsko obdobje	Vrhnika	Vrhnika
A	72	pozno rimsko obdobje	Kobarid	Kobarid
A	76	pozno rimsko obdobje	Koper	Koper
A	77	pozno rimsko obdobje	Koper	Koper
A	83	pozno rimsko obdobje	Kranj	Kranj
A	84	pozno rimsko obdobje	Kranj	Kranj
A	104	pozno rimsko obdobje	Malečnik	Maribor
A	48	zgodnji srednji vek	Gažon	Koper
A	72	zgodnji srednji vek	Kobarid	Kobarid
A	104	zgodnji srednji vek	Malečnik	Maribor
A	108	zgodnji srednji vek	Medno	Ljubljana
A	109	zgodnji srednji vek	Medno	Ljubljana
A	146	zgodnji srednji vek	Pržanj pri Ljubljani	Ljubljana
A	170	zgodnji srednji vek	Spodnje Hoče	Hoče - Slivnica
A	6	srednji vek	Bevke	Vrhnika
A	8	srednji vek	Boštanj, Brestanica	Sevnica, Krško
A, Z	18	srednji vek	Celje	Celje
A	19	srednji vek	Celje	Celje
A	22	srednji vek	Čatež ob Savi	Brežice
A	23	srednji vek	Čatež ob Savi	Brežice
A	39	srednji vek	Draga	Medvode
A	59	srednji vek	Griblje	Črnomelj
A	60	srednji vek	Griblje	Črnomelj
A	65	srednji vek	Ig	Ig
A	75	srednji vek	Koper	Koper
A, UA	98	srednji vek	Ljubljana	Ljubljana
A	123	srednji vek	Novo mesto	Novo mesto
A	191	srednji vek	Šmartno	Brda
A	218	srednji vek	Vinji Vrh	Novo mesto
A	225	srednji vek	Vojnik	Vojnik
A	234	srednji vek	Zavrh pod Šmarno goro	Medvode
A	11	pozni srednji vek	Brežice	Brežice
A	34	pozni srednji vek	Dolenje Kronovo	Novo mesto
A	190	pozni srednji vek	Šmarata	Loška dolina
A, Z	18	novi vek	Celje	Celje
A	44	novi vek	Družinska vas	Novo mesto
A	45	novi vek	Družinska vas	Novo mesto
A	50	novi vek	Goljevica	Kanal ob Soči
A	65	novi vek	Ig	Ig
A	76	novi vek	Koper	Koper
A	77	novi vek	Koper	Koper
A	96	novi vek	Ljubljana	Ljubljana
A, UA	98	novi vek	Ljubljana	Ljubljana

A	119	novi vek	Novo mesto	Novo mesto
A	129	novi vek	Orešje	Novo mesto
A	130	novi vek	Osrečje	Škocjan
A	131	novi vek	Osrečje	Škocjan
A	174	novi vek	Strelac	Novo mesto
A	191	novi vek	Šmartno	Brda
A	199	novi vek	Tomažja vas	Škocjan
A	217	novi vek	Vinji Vrh	Novo mesto
A	225	novi vek	Vojnik	Vojnik
A	95	neopredeljeno	Ljubljana	Ljubljana
A	97	neopredeljeno	Ljubljana	Ljubljana
E, UR.KR	149	srednji vek	Ptujska Gora	Majšperk
E, U, UA	12	novi vek	Brežice	Brežice
E, UA	26	novi vek	Črni Vrh	Idrija
E	38	novi vek	Dornava	Dornava
E	41	novi vek	Drankovec	Pesnica
E, UA	49	novi vek	Godovič	Idrija
E	53	novi vek	Gorenje Radulje	Škocjan
E, T	56	novi vek	Gornji Slaveči	Kuzma
E	62	novi vek	Hrašče pri Podnanosu	Vipava
E	71	novi vek	Kneške Ravne	Tolmin
E	73	novi vek	Kobilje	Kobilje
E, UA	92	novi vek	Libeliče	Dravograd
E	101	novi vek	Lokovec	Nova Gorica
E	105	novi vek	Maribor	Maribor
E, UA, T	125	novi vek	Novo mesto	Novo mesto
E, UA, Z	132	novi vek	Otočec	Novo mesto
E	136	novi vek	Podkraj pri Hrušici	Ajdovščina
E	139	novi vek	Podpeca	Črna na Koroškem
E, R	144	novi vek	Polički Vrh	Pesnica
E, UR.KR	149	novi vek	Ptujska Gora	Majšperk
E	154	novi vek	Rateče	Kranjska Gora
E	157	novi vek	Robidišče	Kobarid
E	161	novi vek	Slatina	Kungota
E,UA	168	novi vek	Smolnik	Ruše
E	172	novi vek	Stranje pri Škocjanu	Škocjan
E	176	novi vek	Strojna	Ravne na Koroškem
E	180	novi vek	Svetelka	Šentjur pri Celju
E	182	novi vek	Svetinje	Ormož
E, U	188	novi vek	Škocjan pri Divači	Divača
E, Z	189	novi vek	Škocjan	Škocjan
E	192	novi vek	Šmartno na Pohorju	Slovenska Bistrica
E	200	novi vek	Topla	Črna na Koroškem
E, UA	211	novi vek	Turnišče	Turnišče
E, UA, Z	215	novi vek	Vesela Gora	Trebnje
E	223	novi vek	Vipavski Križ	Ajdovščina
E, UA	229	novi vek	Vrhpolje pri Vipavi	Vipava
E	233	novi vek	Zavratac	Idrija
E, UZ	85	neopredeljeno	Krašče, Spodnji Tuštanj, Dvorje, Stegne	Moravče

E, UA, A	93	neopredeljeno	Limbarska gora	Moravče
E, A	236	neopredeljeno	Zgornji Brnik	Cerklje na Gorenjskem
R	124	novi vek	Novo mesto	Novo mesto
R	206	novi vek	Trška Gora	Novo mesto
T, Z	155	novi vek	Ravne na Koroškem	Ravne na Koroškem
T	207	novi vek	Trzin	Trzin
U, A	133	srednji vek	Piran	Piran
UA, R	37	srednji vek	Domanjševci	Šalovci
UA	47	srednji vek	Florjan	Šoštanj
UA	51	srednji vek	Gomilsko	Braslovče
UA	67	srednji vek	Imenska Gorca	Podčetrtek
UA	74	srednji vek	Kompolje	Sevnica
UA	82	srednji vek	Kozje	Kozje
UA	88	srednji vek	Lemberg pri Šmarju	Šmarje pri Jelšah
UA, R	99	srednji vek	Loka pri Zidanem Mostu	Sevnica
UA, R	115	srednji vek	Murska Sobota	Murska Sobota
UA	117	srednji vek	Nevlje	Kamnik
UA, R	134	srednji vek	Pišece	Brežice
UA	147	srednji vek	Ptuj	Ptuj
UA, UR.KR	153	srednji vek	Rajec	Brežice
UA, UR.KR	153	srednji vek	Rajec	Brežice
UA	160	srednji vek	Skorno pri Šoštanju	Šoštanj
UA, R	163	srednji vek	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec
UA	177	srednji vek	Studence	Slovenska Bistrica
UA, R	184	srednji vek	Šentrupert na Dolenjskem	Trebnje
UA	193	srednji vek	Šmartno ob Paki	Šmartno ob Paki
UA, A	194	srednji vek	Šmartno pri Slovenj Gradcu	Slovenj Gradec
UA	195	srednji vek	Šmatevž	Braslovče
UA	196	srednji vek	Šoštanj	Šoštanj
UA	210	srednji vek	Tržišče	Rogaška Slatina
UA	224	srednji vek	Vojnik	Vojnik
UA	227	srednji vek	Volčji Potok	Kamnik
UA	240	srednji vek	Žužemberk	Žužemberk
UA	7	novi vek	Bojanci	Črnomelj
UA	21	novi vek	Cmerna Gorca	Podčetrtek
UA, R	25	novi vek	Čelovnik	Sevnica
UA	30	novi vek	Črnomelj	Črnomelj
UA	31	novi vek	Črnomelj	Črnomelj
UA	32	novi vek	Dobrič	Polzela
UA	40	novi vek	Dramlje	Šentjur pri Celju
UA	42	novi vek	Drevenik	Rogaška Slatina
UA	47	novi vek	Florjan	Šoštanj
UA	51	novi vek	Gomilsko	Braslovče
UA	52	novi vek	Gomilsko	Braslovče
UA	57	novi vek	Grad	Grad
UA, A	61	novi vek	Griže	Žalec
UA, R	69	novi vek	Jazbina	Črna na Koroškem
UA	74	novi vek	Kompolje	Sevnica
UA	79	novi vek	Koper	Koper
UA	80	novi vek	Koper	Koper

UA	81	novi vek	Koper	Koper
UA	82	novi vek	Kozje	Kozje
UA	88	novi vek	Lemberg pri Šmarju	Šmarje pri Jelšah
UA	89	novi vek	Lendava	Lendava
UA, R	99	novi vek	Loka pri Zidanem Mostu	Sevnica
UA	100	novi vek	Loka pri Žusmu	Šentjur pri Celju
UA	102	novi vek	Lože	Vipava
UA	106	novi vek	Marija Dobje	Šentjur pri Celju
UA	107	novi vek	Marija Dobje	Šentjur pri Celju
UA	110	novi vek	Mekinje	Kamnik
UA	111	novi vek	Metlika	Metlika
UA, R	115	novi vek	Murska Sobota	Murska Sobota
UA	116	novi vek	Negova	Gornja Radgona
UA	117	novi vek	Nevlje	Kamnik
UA	118	novi vek	Nova Cerkev	Vojnik
UA	126	novi vek	Novo mesto	Novo mesto
UA	127	novi vek	Olimje	Podčetrtek
UA	128	novi vek	Olimje	Podčetrtek
U, A	133	novi vek	Piran	Piran
UA, R	134	novi vek	Pišece	Brežice
UA	135	novi vek	Podčetrtek	Podčetrtek
UA	137	novi vek	Podljubelj	Tržič
UA	140	novi vek	Podsreda	Kozje
UA	145	novi vek	Ponikva	Šentjur pri Celju
UA	147	novi vek	Ptuj	Ptuj
UA	150	novi vek	Radeče	Radeče
UA	152	novi vek	Rajec	Brežice
UA, UR.KR	153	novi vek	Rajec	Brežice
UA	158	novi vek	Rodica	Domžale
UA	159	novi vek	Semič	Semič
UA	160	novi vek	Skorno pri Šoštanju	Šoštanj
UA, R	163	novi vek	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec
UA, A	164	novi vek	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec
UA	175	novi vek	Strnec pri Sv. Florjanu	Rogaška Slatina
UA	177	novi vek	Studenice	Slovenska Bistrica
UA	178	novi vek	Sv. Ema	Podčetrtek
UA	179	novi vek	Sv. Lovrenc	Prebold
UA	181	novi vek	Sveti Florijan	Rogaška Slatina
UA	183	novi vek	Šempeter pri Gorici	Šempeter - Vrtojba
UA	186	novi vek	Škalce	Slovenske Konjice
UA, A	194	novi vek	Šmartno pri Slovenj Gradcu	Slovenj Gradec
UA	201	novi vek	Trbovlje	Trbovlje
UA, R	204	novi vek	Trnovec	Sevnica
UA	205	novi vek	Tiška Gora	Novo mesto
UA	208	novi vek	Tržič	Tržič
UA	209	novi vek	Tržič	Tržič
UA	210	novi vek	Tržišče	Rogaška Slatina
UA	212	novi vek	Velenje	Velenje
UA	213	novi vek	Velenje	Velenje
UA	214	novi vek	Veržej	Veržej

UA	221	novi vek	Vipava	Vipava
UA	224	novi vek	Vojnik	Vojnik
UA	237	novi vek	Zibika	Šmarje pri Jelšah
UA	239	novi vek	Žiče	Slovenske Konjice
UA	240	novi vek	Žužemberk	Žužemberk
Z	10	novi vek	Bovec	Bovec
Z	13	novi vek	Brje pri Komnu	Sežana
Z	14	novi vek	Brje pri Komnu	Sežana
Z	15	novi vek	Brje pri Komnu	Sežana
Z	16	novi vek	Brje pri Komnu	Sežana
Z	20	novi vek	Cerkno	Cerkno
Z	27	novi vek	Črniče	Ajdovščina
Z	35	novi vek	Dolenji Noveki	Cerkno
Z	64	novi vek	Hrušica	Jesenice
Z	68	novi vek	Jamnik	Kranj
Z	90	novi vek	Lepena	Bovec
Z	113	novi vek	Modrejce	Tolmin
Z	114	novi vek	Moste pri Žirovnici	Žirovnica
Z	141	novi vek	Podstenice	Dolenjske Toplice
Z	142	novi vek	Podstenice	Dolenjske Toplice
Z, UA	148	novi vek	Ptuj	Ptuj
Z	151	novi vek	Radovljica	Radovljica
Z	169	novi vek	Soča	Bovec
Z	197	novi vek	Štanjel	Komen
Z	216	novi vek	Vinica	Črnomelj
Z	226	novi vek	Vojsko	Idrija
Z	230	novi vek	Vršič	Kranjska Gora
Z, T	238	novi vek	Žerjav	Črna na Koroškem

Kazalo kratic

A – arheologija
E – etnologija
R – restavratorstvo
U – urbanizem
UA – umetnostna zgodovina
UR. KR. – urejanje krajine
T – tehnika
Z – zgodovina

Vrsta dela

- 1 – *topografija*
- 2 – *upravni postopek*
  - *strokovne osnove za razglasitev*
  - *strokovne osnove za planski akt*
  - *strokovne osnove za prostorsko izvedbeni akt*
  - *strokovna mnenja v lokacijskem postopku*
- 3 – *presoja vplivov*
- 4 – *konservatorske smernice, program, projekt*
- 5 – *tehnični posnetki stanja*
- 6 – *raziskave na objektu, območju*
- 7 – *nadzor nad izvajanjem posegov*
- 8 – *spremljanje stanja*

Seznam avtorjev

ZVKDS, Metelkova 4, 1000 Ljubljana
Robert Peskar

ZVKDS OE Celje
Bogdan Badovinac
Maja Bricelj
Danijela Brišnik
Dunja Gorišek
Tanja Hohnc
Nataša Podkrižnik

ZVKDS OE Kranj
Maja Avguštin
Mojca Tercelj Otorepec
Renata Pamić
Milan Sagadin
Lidija Uranič

ZVKDS OE Ljubljana
Barbara Nadbath

ZVKDS OE Maribor
Mihela Kajzer Cafnik
Dean Damjanović
Mira Strmčnik Gulič
Marlenka Habjanič
Alenka Horvat

Svjetlana Kurelac
Lilijana Medved
Jelka Skalicky
Neva Sulič Urek
Suzana Vešligaj

ZVKDS OE Nova Gorica
Eda Belingar
Patricija Bratina
Ernesta Drole
Tomaž Fabec
Bojan Klemenčič
Nada Osmuk
Andrejka Ščukovt

ZVKDS OE Novo mesto
Uroš Bavec
Marinka Dražumerič
Dunja Gerič
Tomaž Golob
Philip Mason
Ildiko Pinter
Judita Podgornik
Martin Pungercar
Zdenka Salmič Pungercar
Dušan Štepec Dobernik

ZVKDS OE Piran
Sonja Ana Hoyer
Mojca MarjAna Kovač
Marko Stokin
Alfred A. Trenz

Dolenjski muzej
Borut Križ

Inštitut za arheologijo, ZRC
Jana Horvat
Andrej Pleterski

Narodni muzej Slovenije
Vesna Svetličič
Peter Turk

Tolminski muzej
Miha Mlinar

Univerza na Primorskem, ZRS
Andrej Gaspari
Maša Sakara Sučević

Zunanji sodelavci
Janez Bizjak
Matic Brenk
Tina Britovšek

Matej Draksler
Barbara Hofman, Okra s.p.
Pavel Jamnik
Miha Mihelič
Miha Murko, PJP d.o.o.,
Primož Predan, PJP d.o.o.,
Damijan Skubic
Matija Turk
Pavla Peterle Udovič
Niko Vareško
Manca Vinazza

V S V S V S V S V S V S V S